

**UNIVERSITETI MESDHETAR I SHQIPËRISË
FAKULTETI I SHKENCAVE EKONOMIKE
DEPARTAMENTI I EKONOMISË DHE ZHVILLIMIT**

DISERTACION

Doktoratë në Shkenca Ekonomike

ROLI I MIKROKREDITIMIT NË EKONOMINË SHQIPTARE. EVIDENCAT DHE PERSPEKTIVAT

Doktorant:
MSc. Eros ANGJELI

Drejtues shkencor:
Prof. Dr. Adrian CIVICI

Tiranë 2026

Autorësia

Përmbajtja e këtij punimi është krejtësisht autentike. I jap Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, të drejtën e përdorimit të pjesshëm apo të plotë të tij.

Unë, i nënshkruari Eros ANGJELI, deklaroj se kjo temë përfaqëson punimin tim origjinal, përveç rasteve të citimeve dhe referencave, si dhe nuk është përdorur më parë në këtë universitet apo në universitete të tjera. Mendimet e shprehura në këtë temë janë të autorit dhe nuk përfaqësojnë ato të Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë.

© Copyright, Eros ANGJELI, 2026

Eros ANGJELI

Tiranë, 2026

FALENDERIME

Para së gjithash, do të doja të shprehja mirënjohjen time të thellë për udhëheqësin e këtij punimi. Faleminderit, Profesor Adrian Civici për mbështetjen e këtij punimi doktoral, për këshillat e vlefshme dhe për interesin e vazhdueshëm me të cilin e keni rrethuar këtë punim.

Dëshiroj të falenderoj anëtarët e Departamentit të Ekonomisë dhe Zhvillimit si edhe Fakultetin e Shkencave Ekonomike për komentet, vërejtjet dhe pikëpamjet e tyre të cilët e kanë pasuruar këtë punim doktoral.

Do të doja të shprehja mirënjohjen time më të thellë familjes sime për besimin dhe mbështetjen e tyre të palëkundur gjatë gjithë këtij rrugëtimi akademik.

PËRMBAJTJA

LISTA E FIGURAVE.....	3
PËRMBLEDHJE	4
ABSTRACT.....	5
KAPITULLI 1 - KONTEKSTI I PËRGJITHSHËM I STUDIMIT.....	6
1.1 Sfondi i studimit	6
1.2 Korniza teorike dhe konceptuale	9
1.3 Qëllimi i studimit	11
1.4. Metodologjia e kërkimit	15
1.5. Kontributi shkencor dhe origjinaliteti	16
1.6. Struktura e punimit	17
KAPITULLI 2 – DEBATI AKADEMIK MBI MIKROKREDITIMIN	20
2.1 Evoluimi i konceptit dhe debati akademik mbi mikrokreditimin	21
2.2 Kushtet që mikrokreditimi të kontribuojë në zbutjen e varfërisë	37
2.3. Konteksti i zhvillimit të mikrokreditimit në Shqipëri	58
2.4. Përmbledhje e kapitullit	65
KAPITULLI 3-QASJA EPISTEMOLOGJIKE DHE METODOLOGJIKE	66
3.1 Qasje epistemologjike dhe metodologjike	66
3.2. Objektivat, pyetja kërkimore dhe kampionimi.....	68
3.3. Mbledhja e të dhënave dhe burimet bibliografike.....	70
3.4. Vështirësitë gjatë kërkimit.....	73
3.5. Përmbledhje e kapitullit	74
KAPITULLI 4 - GJETJET E PUNIMIT	76
4.1 Situata e mikrokredisë në vend (2013-2023)	77
4.2. Përdorimi i mikrokredisë sipas sektorëve kryesorë.....	85
4.3 Vlerësimet mbi mikrokredinë.....	104
4.4. Përmbledhje e kapitullit	108
KAPITULLI 5 - KONKLUSIONE TË PËRGJITHSHME	109
5.1 Përfundime të përgjithshme mbi gjetjet e studimit	109
5.2. Kufizimet e studimit.....	113
5.3. Implikime dhe rekomandime për politikëbërjen	115
5.4. Sugjerime për kërkime të ardhshme	116
5.5. Konkluzione përmbyllëse.....	117
BIBLIOGRAFIA	122

SHTOJCAT INFORMATIVE	127
Pyetësori për ndërmarrjet (Tregtia me pakicë)	128
Pyetësori i shkurtuar për bujqësi/blegtori.....	131
Të dhëna të përgjithshme	132
Institucione të mikrofinancës në Shqipëri	135
Tabelë analitike për sistemin e mikrokredisë në Shqipëri.....	138
Tabelë krahasuese të 15 institucioneve të mikrofinancës në Shqipëri	139
Lidhja ndërmjet OZHM-së, Mikrokredisë dhe Uljes së Varfërisë Globale.....	141
Lidhja konceptuale: Mikrokredia dhe OZHM	142
Raporte dhe dokumente institucionale	143
Burime shqiptare për mikrokredinë.....	145

LISTA E FIGURAVE

Figura 1. Evolucioni i shumës në euro (milionë) të mikrokredisë (majtas) dhe numri i huamarrësve (1000) (djathtas) për periudhën 2013-2023.....	77
Figura 2. Evolucioni i PBB-së reale (majtas në miliardë euro) dhe i mikrokredive (djathtas në milionë euro) për periudhën 2013-2023.....	79
Figura 3. Marrëdhënia midis PBB-së reale dhe mikrokredive për periudhën 2013-2023.....	80
Figura 4. Përdorimi i mikrokredisë sipas sektorëve kryesorë.....	86
Figura 5. Përdorimi i mikrokredisë nga mikro-ndërmarrjet në sektorin e tregtisë me pakicë (n = 51).....	87
Figura 6. Evolucioni i fitimit neto pas marrjes së mikrokredisë.....	88
Figura 7. Ndikimi i mikrokredisë në të ardhurat sipas qarqeve në %.....	89
Figura 8. Vështirësitë për të shlyer mikrokreditin.....	90
Figura 9. Gatishmëria për të shlyer mikrokredi.....	91
Figura 10. Gatishmëria për të marrë përsëri mikrokredi në të ardhmen.....	92
Figura 11. Përqindja e fermerëve sipas grupmoshave (%).....	92
Figura 12. Shpërndarja e të anketuarve sipas gjinisë (%) (në të majtë) dhe sipas vendbanimit (në të djathtë).....	93
Figura 13. Shpërndarja në % e fermerëve sipas madhësisë së fermës që disponojnë (%).....	94
Figura 14. Shpërndarja e qëllimeve të përdorimit të mikrokredisë nga fermerët, përqindje.....	95
Figura 15. Ndikimi i mikro-kredisë në prodhimin bujqësor/blegtori.....	96
Figura 16. Shpërndarja gjeografike për vlerësimin e ndikimit të mikrokredisë në prodhimin bujqësor dhe blegtoral për qarqet: Dibër, Korçë dhe Fier.....	97
Figura 17. Ndikimi në % i mikrokredisë në të ardhurat e fermerëve.....	99
Figura 18. Shpërndarja gjeografike për vlerësimin e ndikimit të mikrokredisë në të ardhurat e fermerëve për qarqet: Dibër, Korçë dhe Fier.....	99
Figura 19. Gatishmëria për të marrë përsëri mikrokredi në të ardhmen.....	102
Figura 20. Avantazhet kryesore në % të identifikuara nga ndërmarrësit.....	104
Figura 21. Vështirësitë dhe disavantazhet e perceptuara.....	106
Figura 22. Komentet dhe sugjerimet shtesë të ndërmarrësve.....	107

PËRMBLEDHJE

Gjatë dy dekadave të fundit, zgjerimi i institucioneve mikrofinanciare ka qenë i lidhur ngushtë me aksesin e kufizuar të individëve dhe mikro-ndërmarrjeve në financimin bankar tradicional. Duke qenë se ndërmarrjet e vogla dhe shumë të vogla përbëjnë pjesën më të madhe të strukturës së biznesit në Shqipëri, mikrokrediti është shfaqur si një mekanizëm alternativ financimi që synon mbështetjen e sipërmarrjes, krijimin e vendeve të punës dhe përfshirjen sociale. Nëpërmjet këtij hulumtimi synohet vlerësimi i kontributit të mikrokredisë në zhvillimin ekonomik, përfshirjen financiare dhe uljen e varfërisë në Shqipëri.

Studimi empirik është ndërtuar sipas një qasje holistike-induktive duke ndërthurur analizën sasiore të të dhënave dytësore makroekonomike dhe sektoriale me një vlerësim të efekteve tek përfituesit, të cilat janë realizuar nga të dhënat primare. Komponenti sasior fokusohet në periudhën 2013–2023 dhe analizon marrëdhënien ndërmjet shpërndarjes së mikrokredive dhe rritjes së PBB-së. Dimensionin cilësor plotëson këto gjetje duke shqyrtuar rezultatet në nivel përfituesi, strategjitë institucionale dhe kufizimet strukturore që ndikojnë në qëndrueshmërinë e programeve të mikrokreditimit.

Gjetjet tregojnë një lidhje të fortë dhe pozitive midis rritjes së portofolit të mikrokredisë dhe produktit të përgjithshëm ekonomik. Megjithatë, studimi evidenton edhe kufizime të rëndësishme. Në nivel mikro, ndikimi i mikrokredisë në rritjen e të ardhurave individuale rezulton të jetë modest. Shumat e vogla të kredive, afatet relativisht të shkurtra të ripagimit dhe kapacitetet e kufizuara menaxheriale të përfituesve kufizojnë potencialin transformues të mikrokreditimit. Ndërsa përfituesit shpesh raportojnë përmirësime afatshkurtra në të ardhura dhe në stabilizimin e konsumit, efekti afatgjatë në uljen e varfërisë mbetet i pjesshëm. Në disa raste, presioni i ripagimit mund të krijojë vulnerabilitet financiar kur aktivitetet gjeneruese të të ardhurave nuk prodhojnë kthime të mjaftueshme.

Në përfundim, mikrokreditimi në Shqipëri është një instrument i rëndësishëm, por jo i mjaftueshëm, në nxitjen e rritjes ekonomike dhe përfshirjes sociale. Ai mbështet dinamizmin sipërmarrës dhe përmirëson aksesin në financë për popullatat e pashërbyera, por nuk e eliminon plotësisht varfërinë apo pabarazitë strukturore. Studimi thekson nevojën për politika plotësuese, përfshirë edukimin financiar, instrumente financimi me afat më të gjatë, forcimin e kuadrit rregullator dhe integrimin e mikrokreditimit me strategji më të gjera zhvillimore. Duke kombinuar evidencën empirike me perspektiva të orientuara drejt së ardhmes, ky studim ofron një vlerësim gjithëpërfshirës të kontributit aktual dhe potencialit të ardhshëm të mikrokreditimit në ekonominë shqiptare.

Fjalë kyçe: Mikrokreditimi, metoda holistike-induktive, zhvillimi ekonomik, përfshirja financiare, ulja e varfërisë, Shqipëria.

ABSTRACT

Over the past two decades, the expansion of microfinance institutions has been closely associated with the limited access of individuals and micro-enterprises to traditional bank financing. Given that small and very small enterprises constitute the largest share of the business structure in Albania, microcredit has emerged as an alternative financing mechanism aimed at supporting entrepreneurship, job creation, and social inclusion. This research seeks to assess the contribution of microcredit to economic development, financial inclusion, and poverty reduction in Albania.

The empirical study employed a holistic–inductive approach, combining quantitative analysis of secondary macroeconomic and sectoral data with an assessment of beneficiary-level effects based on primary data. The quantitative component focuses on the period 2013–2023 and analyzes the relationship between the distribution of microloans and GDP growth. The qualitative dimension complements these findings by examining outcomes at the beneficiary level, institutional strategies, and structural constraints affecting the sustainability of microcredit programs.

The findings indicate a strong and positive relationship between the growth of the microcredit portfolio and overall economic output. However, the study also identifies important limitations. At the micro level, the impact of microcredit on individual income growth appears modest. Small loan amounts, relatively short repayment periods, and beneficiaries' limited managerial capacities constrain the transformative potential of microcredit. While beneficiaries often report short-term improvements in income and consumption stabilization, the long-term effect on poverty reduction remains partial. In some cases, repayment pressure may create financial vulnerability when income-generating activities fail to produce sufficient returns.

In conclusion, microcredit in Albania is an important, but not sufficient, instrument for promoting economic growth and social inclusion. It supports entrepreneurial dynamism and improves access to finance for underserved populations, yet it does not fully eliminate poverty or structural inequalities. The study highlights the need for complementary policies, including financial education, longer-term financing instruments, strengthening of the regulatory framework, and the integration of microcredit into broader development strategies. By combining empirical evidence with forward-looking perspectives, this study provides a comprehensive assessment of the current contribution and future potential of microcredit in the Albanian economy.

Keywords: Microcredit, holistic–inductive method, economic development, financial inclusion; poverty reduction; Albania.

KAPITULLI 1 - KONTEKSTI I PËRGJITHSHËM I STUDIMIT

Për disa vite, mikrokredia është bërë një mjet dhe është konsideruar një aspekt strategjik në planin e veprimit kryesisht të organizatave lokale të zhvillimit. Kështu, mikrokredia lindi në vitin 1976 falë ekonomistit Yunus Muhammad në Bangladesh. Ajo u zhvillua me qëllimin për të ndihmuar popullatat e varfra që nuk mund të kishin akses në kredi bankare në kushtet kur bankat refuzonin t'u jepnin kredi pasi nuk plotësonin kushtet e nevojshme për të marrë kredi. Profesor Yunus Muhammad, profesor në Universitetin e Chittatong, nisur nga situata e pasigurt që po përjetonin disa gra, zgjodhi t'i ndihmonte duke u dhënë hua 27 dollarë, pa interes dhe, mbi të gjitha, pa datë pagese. Falë këtij gjesti, këto gra ishin në gjendje të zgjeronin bizneset e tyre dhe kështu të mbështesnin familjet e tyre. Por mbi të gjitha, ato tani ishin në gjendje ta shlyenin kredinë më lehtë. Në vijim të kësaj eksprience të suksesshme, Yunus Muhammad krijoi Bankën Grammen me qëllim zgjerimin e projektit të tij dhe për t'i ardhur në ndihmë popullsisë së Bangladeshit.

Kjo formë financimi ka gjeneruar entuziazëm të vërtetë në vendet në zhvillim dhe janë ndërmarrë disa iniciativa për të nxitur një frymë sipërmarrëse tek popullatat, veçanërisht tek popullatat rurale. Objektivi është përdorimi i mikrokredisë për të përmirësuar kushtet e jetesës rurale dhe familjare. Përballë këtij fenomeni socio-ekonomik, në të gjithë botën, janë shfaqur institucione të shumta mikrofinanciare. Gjithashtu, kanë dalë disa programe për të ndihmuar popullsinë e botës, gati 10% e të cilëve jetojnë nën kufirin e varfërisë dhe për të lehtësuar përfshirjen financiare dhe për të ringjallur ekonominë globale. Prandaj, shumë nga këto programe zhvillimi lokal nuk zbatohen vetëm nga vendet ose organizatat kombëtare, por shpesh janë objekt i bashkëveprimit midis shteteve dhe institucioneve të caktuara ndërkombëtare dhe organizatave financuese, veçanërisht UNDP-së ose Bankës Botërore. Si rezultat, mikrokredia ka pasur një ndikim të madh në popullatat e botës përmes emancipimit të grave, varfërisë, shfaqjes së mikro-ndërmarrjeve, etj.

1.1 Sfondi i studimit

Mikrokreditimi është konsoliduar në dekadat e fundit si një instrument i rëndësishëm i përfshirjes financiare dhe zhvillimit ekonomik, duke synuar të lehtësojë aksesin në kapital për individët dhe ndërmarrjet e vogla që përjashtohen nga sistemi bankar formal. Ky model financimi lindi si përgjigje ndaj dështimeve të tregut financiar tradicional, i cili shpesh konsideron klientët me të ardhura të ulëta, pa kolateral ose me histori të kufizuar krediti si subjekte me rrezik të lartë. Në këtë kontekst, mikrofinanca u konceptua si një mekanizëm alternativ që synon të korrigjojë këto disbalanca strukturore, duke ofruar kredi të vogla, fleksibël dhe të orientuara drejt aktiviteteve gjeneruese të të ardhurave.

Në nivel global, mikrofinanca është konsideruar një mekanizëm i rëndësishëm për reduktimin e varfërisë, nxitjen e sipërmarrjes dhe fuqizimin ekonomik të grupeve vulnerabël, veçanërisht grave, familjeve rurale dhe individëve të vetëpunësuar. Teoria e përfshirjes financiare argumenton se aksesin në shërbime financiare formale

përmirëson aftësinë e individëve për të investuar në kapital fizik dhe njerëzor, duke rritur kështu produktivitetin dhe mirëqenien e tyre afatgjatë. Për më tepër, mikrokredia është lidhur me zhvillimin e mikro-ndërmarrjeve, diversifikimin e burimeve të të ardhurave dhe rritjen e aftësisë së rimëkëmbjes ekonomike të familjeve ndaj goditjeve ekonomike. Megjithatë, pavarësisht këtij optimizmi fillestar, literatura ndërkombëtare ka evidentuar rezultate të ndryshme mbi ndikimin afatgjatë të mikrokredisë. Ndërsa disa studime theksojnë rolin e saj në përmirësimin e aksesit në financë dhe nxitjen e sipërmarrjes, të tjera argumentojnë se efektet në reduktimin strukturor të varfërisë janë shpesh modeste dhe heterogjene. Në shumë raste, mikrokredia ka kontribuar kryesisht në stabilizimin e konsumit dhe mbijetesën ekonomike, më shumë sesa në transformimin strukturor të aktiviteteve ekonomike të përfituesve. Kjo ka nxitur një debat të gjerë akademik mbi rolin real të mikrofinancës lidhur me faktin nëse ajo është një instrument transformues i zhvillimit apo thjesht një mekanizëm mbështetës që zbut përkohësisht pasojat e varfërisë.

Një nga çështjet kryesore të ngritura në literaturë lidhet me kushtëzimin institucional dhe social të efekteve të mikrokreditimit. Evidencat empirike tregojnë se ndikimi i mikrokredisë varet ndjeshëm nga faktorë si cilësia e institucioneve financiare, niveli i edukimit financiar të përfituesve, kuadri rregullator dhe disponueshmëria e shërbimeve plotësuese si trajnimi profesional, këshillimi biznesor dhe mbështetja infrastrukturore. Në mungesë të këtyre elementeve, kreditë e vogla mund të përdoren për konsum të menjëhershëm dhe jo për investime produktive, duke kufizuar efektet e tyre zhvillimore në afatgjatë.

Në këtë kontekst ndërkombëtar, Shqipëria paraqet një rast studimor me interes të veçantë. Sektori i mikrokreditimit në Shqipëri është zhvilluar që nga vitet '90, si një përgjigje ndaj kufizimeve strukturore të sistemit bankar në financimin e individëve, fermerëve dhe ndërmarrjeve të vogla. Ekonomia shqiptare karakterizohet nga një strukturë e dominuar nga NVM-të dhe aktivitetet mikro-sipërmarrëse, të cilat shpesh përballen me vështirësi në aksesin në kredi bankare për shkak të mungesës së kolateralit, informalitetit të lartë dhe rrezikut të perceptuar të biznesit. Në këtë kuadër, institucionet mikrofinanciare kanë luajtur një rol komplementar në financimin e aktiviteteve ekonomike lokale, veçanërisht në zonat rurale dhe periferike. Zgjerimi i sektorit mikrofinanciar në Shqipëri ka kontribuar në rritjen e përfshirjes financiare dhe në mbështetjen e sipërmarrjes së vogël, duke ofruar kredi për kapital qarkullues, investime të vogla dhe zhvillim të aktiviteteve bujqësore, turistike dhe tregtare. Për shumë familje rurale dhe ndërmarrje mikro, mikrokredia përbën shpesh burimin e vetëm formal të financimit, duke zëvendësuar kreditimin informal ose huamarrjen nga rrjetet familjare dhe sociale. Kjo ka pasur implikime të rëndësishme për zhvillimin ekonomik lokal dhe për reduktimin e përjashtimit financiar në vend.

Megjithatë, rritja e shpejtë e mikrokreditimit ka ngritur edhe një sërë shqetësimesh lidhur me mbingarkesën me borxhe, normat e interesit relativisht të larta dhe qëndrueshmërinë afatgjatë të ndikimit socio-ekonomik. Në disa raste, huamarrësit me kapacitete të kufizuara ripagimi janë ekspozuar ndaj rrezikut të cikleve të borxhit,

duke përdorur kredi të reja për të shlyer detyrimet ekzistuese. Kjo situatë ngre pikëpyetje mbi balancën midis misionit social të mikrofinancës dhe orientimit të saj drejt qëndrueshmërisë financiare dhe komercializimit të produkteve të kreditimit.

Literatura shqiptare mbi mikrokreditimin ka filluar të adresojë këto çështje, por ende evidenton boshllëqe të rëndësishme kërkimore. Studimet ekzistuese fokusohen kryesisht në analiza përshkruese të rolit të mikrokredisë në përfshirjen financiare dhe në mbështetjen e NVM-ve, ndërsa mungojnë vlerësime rigorozisht empirike mbi ndikimin afatgjatë të saj në mirëqenien ekonomike, zhvillimin e bizneseve të vogla dhe reduktimin e varfërisë. Për më tepër, shumë nga këto studime mbështeten në të dhëna dytësore dhe mostra të kufizuara, duke kufizuar mundësinë për të nxjerrë përfundime shkakësore mbi efektet reale të mikrokreditimit. Një tjetër kufizim i literaturës lidhet me mungesën e një qasjeje të integruar që të kombinojë analizën mikroekonomike të përfituesve me dimensionet makroekonomike dhe institucionale të zhvillimit të sektorit mikrofinanciar. Shumica e studimeve trajtojnë ose efektet në nivel familjar dhe biznesi, ose ndikimet makroekonomike në rritjen ekonomike, pa analizuar ndërveprimin kompleks midis këtyre niveleve. Kjo krijon një hendek analitik në kuptimin e plotë të rolit të mikrokreditimit si një instrument zhvillimi në ekonominë shqiptare. Për më tepër, transformimet strukturore të ekonomisë shqiptare, procesi i integritetit evropian dhe zhvillimet teknologjike në sektorin financiar (fintech, kreditimi dixhital) po ndryshojnë gradualisht mënyrën se si funksionon mikrofinanca. Këto zhvillime krijojnë mundësi të reja për zgjerimin e aksesit në financë, por njëkohësisht rrisin kompleksitetin e rreziqeve rregullatore, operacionale dhe sociale që lidhen me kreditimin e segmenteve vulnerabël të popullsisë.

Në këtë sfond, lind nevoja për një studim të thelluar empiriko-institucional që të analizojë ndikimin afatgjatë të mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social në Shqipëri. Një analizë e tillë duhet të integrojë dimensionet mikro (familjet dhe NVM-të), makroekonomike (rritja ekonomike dhe treguesit e varfërisë) dhe institucionale (kuadri rregullator, mbikëqyrja financiare dhe politikat publike). Vetëm përmes një qasjeje të tillë gjithëpërfshirëse mund të vlerësohet në mënyrë rigoroze nëse mikrokreditimi ka prodhuar efekte të qëndrueshme në mirëqenien ekonomike dhe sociale të përfituesve dhe në zhvillimin e përgjithshëm të ekonomisë shqiptare. Kjo nevojë studimore është veçanërisht e rëndësishme në një kontekst ku politikat publike dhe institucionet financiare synojnë të rrisin përfshirjen financiare dhe të mbështesin zhvillimin e NVM-ve si motor kryesor i rritjes ekonomike. Një vlerësim i saktë dhe empirik i ndikimit të mikrokreditimit do të kontribuojë jo vetëm në avancimin e literaturës akademike, por edhe në hartimin e politikave më efektive dhe të balancuara që marrin në konsideratë si dimensionin social ashtu edhe qëndrueshmërinë financiare të sektorit mikrofinanciar.

Në përfundim, sfondi teorik dhe empirik i mikrokreditimit në Shqipëri sugjeron se, megjithëse ky instrument ka luajtur një rol të rëndësishëm në zgjerimin e aksesit në financë dhe në mbështetjen e aktiviteteve ekonomike të vogla, ndikimi i tij afatgjatë mbi mirëqenien ekonomike dhe reduktimin e varfërisë mbetet ende i paqartë dhe

kërkon një analizë më të thelluar dhe sistematike. Ky studim synoi pikërisht të plotësojë këtë boshllëk kërkimor, duke ofruar një vlerësim të integruar dhe empirik të rolit të mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social të Shqipërisë.

1.2. Korniza teorike dhe konceptuale

Ky studim mbështetet në një kornizë teorike ndërdisiplinore që integron disa perspektiva teorike nga ekonomia e zhvillimit, financat, sociologjia ekonomike dhe studimet mbi sipërmarrjen lokale. Qëllimi i kësaj kornize është të shpjegojë mekanizmat përmes të cilëve mikrokreditimi ndikon në zhvillimin ekonomik dhe social, duke lidhur dimensionet financiare me ato institucionale dhe sociale. Integrimi i këtyre teorive mundësoi një analizë gjithëpërfshirëse të mikrokreditit si një instrument kompleks zhvillimi, i cili operon në ndërveprim me faktorë strukturorë, institucionalë dhe komunitarë.

Në analizën e ndikimit të mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social, një kornizë teorike e integruar ndërtohet mbi tri qasje komplementare. Teoria e përfshirjes financiare e trajton aksesin në shërbime financiare formale si një të mirë publike dhe si një parakusht për zhvillim gjithëpërfshirës, duke argumentuar se përjashtimi financiar prodhon kufizime strukturore që pengojnë investimin, inovacionin dhe rritjen e produktivitetit; në këtë kuadër, mikrokredia shfaqet si instrument që redukton asimetrinë e aksesit dhe zgjeron pjesëmarrjen ekonomike të individëve dhe NVM-ve të përjashtuara nga sistemi bankar tradicional, veçanërisht në kontekste si Shqipëria ku segmentet e pambuluara të tregut financiar mbeten të theksuara. Paralelisht, teoria e zhvillimit financiar dhe rritjes ekonomike e pozicionon mikrokreditimin si pjesë të procesit të thellimit financiar, duke theksuar se zgjerimi i ndërmjetësimit financiar drejt aktorëve të vegjël rrit efikasitetin e alokimit të kapitalit, mobilizon kursimet, përmirëson menaxhimin e rrezikut dhe nxit investimet prodhuese, duke gjeneruar efekte të shumëfishta në dinamizimin e aktivitetit ekonomik lokal dhe në rritjen makroekonomike.

Në këtë perspektivë, mikrokredia nuk është vetëm një mekanizëm social, por një komponent funksional i arkitekturës financiare kombëtare që kontribuon në rritjen e kapacitetit ndërmjetësues të sistemit financiar. Së treti, teoria e kapitalit social dhe fuqizimit ekonomik nënvizon dimensionin institucional dhe komunitar të mikrofinancës, duke theksuar rolin e rrjeteve të besimit, normave të bashkëpunimit dhe marrëdhënieve sociale në uljen e kostove të informacionit, përmirësimin e disiplinës së ripagimit dhe rritjen e autonomisë ekonomike të përfituesve; në kontekstin shqiptar, ku strukturat familjare dhe komunitare kanë peshë të konsiderueshme në vendimmarrjen ekonomike, kapitali social shërben si mekanizëm ndërmjetësues që amplifikon efektet e mikrokreditimit në fuqizimin ekonomik, formalizimin e aktiviteteve dhe përmirësimin e mirëqenies sociale. Së bashku, këto tre qasje teorike krijojnë një kornizë analitike të ndërthurur që e konceptualizon mikrokreditimin si një instrument me ndikim të shumëfishtë financiar, ekonomik dhe social, duke e pozicionuar atë si një faktor të rëndësishëm në proceset e zhvillimit të qëndrueshëm në Shqipëri.

Teoria e ndërmarrjeve mikro dhe zhvillimit lokal argumenton se ndërmarrjet e vogla dhe mikro-sipërmarrjet janë motorë kryesorë të zhvillimit ekonomik lokal, krijimit të vendeve të punës dhe reduktimit të varfërisë. Mikrokredia, duke ofruar financim për këto ndërmarrje, mund të nxisë krijimin dhe zgjerimin e aktiviteteve ekonomike në nivel lokal, duke rritur të ardhurat dhe duke përmirësuar strukturën prodhuese të rajoneve. Në kontekstin shqiptar, ku ekonomia karakterizohet nga një peshë e lartë e NVM-ve dhe aktiviteteve familjare, kjo teori ofron një bazë të rëndësishme për të kuptuar ndikimin e mikrokreditimit në zhvillimin rajonal dhe në diversifikimin e aktiviteteve ekonomike në sektorë si bujqësia, turizmi dhe shërbimet. Mikrokredia mund të lehtësojë krijimin e bizneseve të reja, modernizimin e atyre ekzistuese dhe integrimin e tyre në zinxhirët lokalë dhe rajonalë të vlerës.

Në literaturën bashkëkohore mbi financat zhvillimore, Teoria e Përfshirjes Financiare dhe Teoria e Zhvillimit Financiar e Rritjes Ekonomike paraqiten shpesh si qasje të afërta, por në thelb ato ndërtojnë dy horizonte të ndryshme analitike. Teoria e përfshirjes financiare e nis argumentin e saj nga individi dhe njësia ekonomike e vogël, duke e konsideruar aksesin në shërbime financiare si një e drejtë funksionale dhe si një mekanizëm për të korrigjuar pabarazitë strukturore që prodhon vetë sistemi financiar. Në këtë perspektivë, zhvillimi ekonomik nuk mund të kuptohet pa adresuar më parë përjashtimin financiar, i cili kufizon mundësinë e individëve dhe NVM-ve për të investuar, për të formalizuar aktivitetet e tyre dhe për të marrë pjesë në mënyrë të barabartë në treg. Këtu, mikrokredia shfaqet si një instrument që hap portat e sistemit financiar për grupet e marginalizuara, duke e parë zhvillimin si proces që fillon nga poshtë-lart, përmes zgjerimit të mundësive ekonomike.

Në të kundërt, teoria e zhvillimit financiar dhe rritjes ekonomike e ndërton argumentin e saj nga perspektiva e sistemit financiar si një strukturë makroekonomike. Ajo nuk fokusohet te individi, por te kapaciteti i sistemit për të mobilizuar kursimet, për të alokuar kapitalin në mënyrë efikase dhe për të menaxhuar rrezikun në shkallë të gjerë. Në këtë qasje, rritja ekonomike është produkt i thellimit financiar, i sofistikimit të instrumenteve dhe i rritjes së ndërmjetësimit financiar. Mikrokredia, në këtë kontekst, nuk shihet më si mjet social, por si një komponent i arkitekturës financiare që kontribuon në zgjerimin e tregut të kapitalit dhe në rritjen e produktivitetit të ekonomisë. Ndryshe nga teoria e përfshirjes financiare, e cila synon të korrigjojë pabarazitë, teoria e zhvillimit financiar synon të rrisë efikasitetin sistematik dhe të gjenerojë rritje të qëndrueshme të PBB-së.

Kështu, dallimi midis dy teorive nuk është thjesht metodologjik, por ontologjik: e para e sheh zhvillimin si proces të zgjerimit të aksesit dhe të drejtave ekonomike, ndërsa e dyta e sheh zhvillimin si funksion të performancës së sistemit financiar në nivel makro. Në kontekstin shqiptar, ku përjashtimi financiar bashkëjeton me një sistem financiar relativisht të përqendruar dhe të kufizuar në diversitet instrumentesh, këto dy teori nuk janë konkurruese, por plotësuese, ato ofrojnë dy lente të ndryshme për të kuptuar rolin e mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social të vendit.

Bazuar në këto perspektiva teorike, studimi propozon një model konceptual që shpjegon ndikimin e mikrokreditimit në rritjen ekonomike dhe zhvillimin social përmes tre drejtimeve kryesore ndërvepruese.

Financimi i NVM-ve dhe rritja e produktivitetit - Drejtimi i parë lidhet me rolin e mikrokredisë në financimin e ndërmarrjeve të vogla dhe mikro-sipërmarrjeve. Aksesit në kredi u mundëson këtyre ndërmarrjeve të investojnë në pajisje, teknologji dhe kapital qarkullues, duke rritur produktivitetin dhe kapacitetin e tyre prodhues. Përmes këtij mekanizmi, mikrokredia mund të kontribuojë në zgjerimin e aktivitetit ekonomik, rritjen e të ardhurave dhe krijimin e vendeve të reja të punës, duke ndikuar drejtpërdrejt në rritjen ekonomike lokale dhe kombëtare.

Rritja e përfshirjes financiare dhe aksesit në kapital- Drejtimi i dytë përfaqëson dimensionin e përfshirjes financiare. Mikrokredia zgjeron aksesin në kapital për individët dhe bizneset që tradicionalisht përjashtohen nga sistemi bankar, duke reduktuar përjashtimin financiar dhe duke integruar segmente të reja në sistemin financiar formal. Kjo rritje e përfshirjes financiare përmirëson mundësitë për investim, menaxhim të rrezikut dhe planifikim financiar, duke krijuar kushte më të favorshme për zhvillim ekonomik të qëndrueshëm.

Përmirësimi i mirëqenies sociale dhe reduktimi i varfërisë - Drejtimi i tretë lidhet me ndikimin social të mikrokreditimit. Përmes rritjes së të ardhurave, stabilizimit të konsumit dhe fuqizimit ekonomik të familjeve përfituese, mikrokredia mund të kontribuojë në përmirësimin e mirëqenies sociale dhe në reduktimin e varfërisë. Ky ndikim pritet të jetë veçanërisht i rëndësishëm për grupet vulnerabël, si gratë, familjet rurale dhe individët e vetëpunësuar, duke rritur reziliencën e tyre ekonomike dhe mundësitë për zhvillim afatgjatë.

Në përmbledhje, modeli konceptual i studimit sugjeron se mikrokredia ndikon në zhvillimin ekonomik dhe social përmes ndërveprimit të këtyre tre drejtimeve, të cilat janë të ndërlidhura dhe të kushtëzuara nga faktorë institucionalë, rregullatorë dhe socio-ekonomikë. Kjo qasje teorike dhe konceptuale ofron bazën analitike për testimin empirik të hipotezave dhe për vlerësimin e rolit të mikrokreditimit në zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik në Shqipëri.

1.3 Qëllimi i studimit

Qëllimi kryesor i këtij studimi është të analizojë në mënyrë të thelluar dhe empirike ndikimin afatgjatë të mikrokreditimit në rritjen ekonomike, performancën e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme (NVM), përfshirjen financiare dhe mirëqenien sociale në Shqipëri, duke identifikuar njëkohësisht faktorët institucionalë dhe socio-ekonomikë që përcaktojnë efektivitetin dhe qëndrueshmërinë e këtij instrumenti financiar. Studimi synon të kuptojë jo vetëm nëse mikrokreditimi ka kontribuar në zgjerimin e aksesit në financë, por edhe nëse ai ka prodhuar efekte të qëndrueshme në zhvillimin ekonomik dhe social të përfituesve dhe të ekonomisë në tërësi. Në këtë kuadër, analiza fokusohet në ndërveprimin midis mikrokreditimit dhe treguesve kryesorë të zhvillimit ekonomik, duke përfshirë rritjen e prodhimit të brendshëm

bruto, krijimin e vendeve të punës, zhvillimin e sipërmarrjes së vogël dhe përmirësimin e kushteve të jetesës së familjeve përfituese. Për më tepër, studimi shqyrton dimensionin e përfshirjes financiare, duke analizuar se në ç'mase mikrokredia ka reduktuar përjashtimin financiar dhe ka lehtësuar integrimin e grupeve vulnerabël në sistemin financiar formal.

Një aspekt thelbësor i qëllimit të studimit është identifikimi i faktorëve institucionalë, rregullatorë dhe socio-ekonomikë që ndikojnë në efektivitetin e mikrokreditimit. Kjo përfshin analizën e rolit të kuadrit rregullator, mbikëqyrjes financiare, nivelit të edukimit financiar të përfituesve, karakteristikave të tregut të punës dhe strukturës së ekonomisë shqiptare, të cilat mund të ndikojnë ndjeshëm në mënyrën se si kreditë përdoren dhe në rezultatet e tyre afatgjata. Në këtë mënyrë, studimi synon të japë një vlerësim gjithëpërfshirës të mikrokreditimit jo vetëm si një instrument financiar, por edhe si një mekanizëm zhvillimor i ndikuar nga konteksti institucional dhe socio-ekonomik i vendit.

Në thelb, qëllimi i studimit është të kontribuojë në plotësimin e boshllëqeve ekzistuese në literaturën shqiptare mbi mikrofinancën, duke ofruar një analizë të integruar që lidh dimensionet mikroekonomike (familje dhe NVM), dimensionet makroekonomike (rritja ekonomike dhe varfëria) dhe dimensionin institucional (rregullimi dhe politikat publike). Kjo qasje synon të ofrojë evidenca të besueshme dhe të bazuara në analiza empirike, të cilat mund të shërbejnë si bazë për formulimin e politikave më efektive në fushën e përfshirjes financiare dhe zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik në Shqipëri.

1.3.1. Objektivat e studimit

Objektivi kryesor i këtij studimi është të vlerësojë ndikimin e mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social në Shqipëri, duke analizuar kontributin e tij në rritjen ekonomike, performancën e NVM-ve, përfshirjen financiare dhe mirëqenien e familjeve përfituese. Ky objektivi synon të testojë në mënyrë empirike nëse mikrokreditimi ka qenë një instrument efektiv për promovimin e zhvillimit gjithëpërfshirës dhe reduktimin e varfërisë, si dhe nëse efektet e tij janë të qëndrueshme në kohë. Kjo gjithashtu do të lehtësojë kuptimin tonë të funksionimit të këtyre programeve qeveritare ose joqeveritare që ndikojnë te popullatat, aktorët kryesorë të ekonomisë globale dhe kombëtare.

Adresimi i objektivit kryesor të këtij hulumtimi u realizua nëpërmjet një analize kriktike të të gjithë hulumtimeve më të spikatura teorike dhe empirike të studjuesve të tjerë të fushës, e cila mundësoi ndërtimin e disa objektivave specifik:

Objektivi i parë specifik është të eksplorojë i konceptit të kushteve të huamarrjes për të kuptuar dhe analizuar faktorët ekonomikë, financiarë, institucionalë dhe rregullatorë që ndikojnë në përcaktimin e tyre, duke identifikuar elementët që rrisin besueshmërinë, transparencën dhe qëndrueshmërinë e marrëdhënies midis huadhënësit dhe huamarrësit.

Objektivi i dytë specifik synon të analizojë zhvillimin historik dhe strukturor të sektorit të mikrokreditimit në Shqipëri, duke shqyrtuar evolucionin e institucioneve mikrofinanciare, produktet e ofruara, si dhe kuadrin rregullator dhe mbikëqyrës që drejton funksionimin e këtij sektori. Kjo analizë do të ndihmojë në kuptimin e mënyrës se si faktorët institucionalë dhe rregullatorë kanë ndikuar në zgjerimin e aksesit në kredi dhe në stabilitetin e sektorit.

Objektivi i tretë specifik synon të vlerësojë ndikimin e mikrokredisë në performancën ekonomike të NVM-ve, të cilat përbëjnë shtyllën kryesore të ekonomisë shqiptare. Analiza do të fokusohet në ndikimin e kreditimit në rritjen e të ardhurave, zgjerimin e aktivitetit ekonomik, krijimin e vendeve të punës dhe përmirësimin e kapaciteteve konkurruese të ndërmarrjeve të vogla.

Objektivi i katërt specifik vlerëson ndikimin dhe qëndrueshmërinë afatshkurtër dhe afatgjatë e kredive të ofruara në kuadër të programeve qeveritare dhe joqeveritare të mikrokreditit në Shqipëri mbi kushtet e jetesës së përfituesve, duke analizuar ndryshimet në të ardhura, punësim, stabilitet ekonomik dhe mirëqenie sociale të tyre..

Objektivi i pestë specifik është të propozojë politika publike dhe rekomandime institucionale për përmirësimin e efektivitetit dhe qëndrueshmërisë së mikrofinancës në Shqipëri. Duke u mbështetur në gjetjet empirike të studimit, do të sugjerohen masa konkrete që lidhen me përmirësimin e kuadrit rregullator, mbrojtjen e konsumatorit financiar, rritjen e edukimit financiar dhe integrimin e mikrofinancës me politikat më të gjera të zhvillimit ekonomik dhe social.

1.3.2. Pyetjet kërkimore

Pyetjet kërkimore janë formuluar duke pasqyruar objektin e këtij studimi si dhe kanë orientuar analizën empirike dhe teorike drejt vlerësimit të rolit afatgjatë të mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social në Shqipëri. Ato reflektojnë nevojën për të kuptuar jo vetëm efektet direkte të mikrokredisë, por edhe mekanizmat ndërmjetësues dhe faktorët institucionalë që ndikojnë në efektivitetin e saj.

Pyetja kryesore kërkimore: *Në çfarë mase mikrokreditimi ka kontribuar në rritjen ekonomike dhe në përmirësimin afatgjatë të kushteve të jetesës së përfituesve në Shqipëri?*

Kjo pyetje synon të vlerësojë në mënyrë të integruar ndikimin e mikrokredisë në dy dimensione kryesore: dimensionin makroekonomik, përmes kontributit në rritjen ekonomike dhe zhvillimin e aktiviteteve prodhuese, dhe dimensionin mikroekonomik, përmes përmirësimit të mirëqenies së familjeve dhe performancës së ndërmarrjeve përfituese. Analiza do të synojë të identifikojë nëse mikrokreditimi ka prodhuar efekte të qëndrueshme dhe të matshme, apo nëse ndikimi i tij mbetet kryesisht afatshkurtër dhe i kushtëzuar nga faktorë të tjerë strukturorë.

Hipoteza kryesore: Mikrokreditimi ka një ndikim pozitiv dhe statistikisht të rëndësishëm në rritjen ekonomike në nivel lokal dhe kombëtar në Shqipëri.

Kjo hipotezë bazohet në teorinë e ndërmjetësimit financiar dhe në literaturën që argumenton se zgjerimi i aksesit në kredi për ndërmarrjet e vogla dhe familjet rrit investimet, aktivitetin prodhues dhe konsumin, duke kontribuar kështu në rritjen e përgjithshme ekonomike. Testimi i kësaj hipoteze synon të verifikojë nëse rritja e portofolit të mikrokredive lidhet në mënyrë shkakësore me rritjen e PBB-së dhe zhvillimin ekonomik rajonal në Shqipëri.

Gjithashtu janë konceptuar disa nën-pyetjet kërkimore për të analizuar dimensionet e pyetjes kryesore në mënyrë më analitike më specifike empirikisht.

Nënpyetja e parë shqyrton marrëdhënien midis mikrokredisë dhe performancës ekonomike të bizneseve të vogla dhe NVM-ve: A ndikon mikrokredia në performancën ekonomike të bizneseve të vogla dhe NVM-ve?

Kjo pyetje synon të analizojë nëse mikro-kreditimi ndikon në rritjen e të ardhurave, zgjerimin e aktivitetit, investimet kapitale dhe krijimin e vendeve të reja të punës në ndërmarrjet e vogla. Ajo do të ndihmojë në kuptimin e rolit të mikrokredisë si një instrument për zhvillimin e sipërmarrjes dhe rritjen e konkurrueshmërisë së NVM-ve në ekonominë shqiptare.

Nënpyetja e dytë fokusohet në dimensionin sektorial të ndikimit: A ka ndikuar mikrokreditimi në performancën ekonomike të sektorëve ekonomikë me fokus në sektorin bujqësor e blegtoral?

Kjo pyetje synon të identifikojë nëse efektet e mikrokredisë janë homogjene apo ndryshojnë sipas strukturës së sektorëve ekonomikë. Duke qenë se ekonomia shqiptare ka një peshë të rëndësishme të sektorit bujqësor dhe të turizmit, analiza sektoriale është thelbësore për të kuptuar në cilët sektorë mikrokredia prodhon efektet më të mëdha zhvillimore dhe në cilët sektorë ndikimi i saj mbetet i kufizuar.

Nënpyetja e tretë trajton dimensionin social të mikrokreditimit: A ka mikrokredia ndikim të qëndrueshëm në reduktimin e varfërisë dhe përfshirjen financiare?

Kjo pyetje synon të analizojë nëse mikrokredia kontribuon në përmirësimin e të ardhurave familjare, stabilitetin e konsumit, rritjen e pasurisë dhe uljen e varfërisë afatgjatë. Gjithashtu, vlerësohet nëse mikrokreditimi ka zgjeruar realisht përfshirjen financiare të grupeve të marginalizuara dhe ka reduktuar varësinë nga kreditimi informal.

Nënpyetja e katërt lidhet me dimensionin institucional dhe rregullator: Cilat janë reziqet institucionale dhe rregullatore që ndikojnë në efektivitetin e mikrokreditimit?

Kjo pyetje synon të identifikojë faktorët që mund të kufizojnë efektet pozitive të mikrokredisë, si normat e interesit, praktikat e huadhënies, mbikëqyrja rregullatore, niveli i edukimit financiar dhe kapaciteti institucional i ofruesve të mikrofinancës. Analiza e këtyre rreziqeve është thelbësore për të kuptuar kufizimet strukturore të modelit aktual të mikrokreditimit në Shqipëri.

Nënpyetja e pestë synon dimensionin normativ dhe politik: Si mund të optimizohet roli i mikrofinancës në zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm në Shqipëri?

Kjo pyetje orienton studimin drejt formulimit të rekomandimeve për politika publike dhe reforma institucionale që mund të rrisin efektivitetin e mikrokreditimit, duke balancuar dimensionin social me qëndrueshmërinë financiare të sektorit.

1.4. Metodologjia e kërkimit

Ky studim ka adoptuar një qasje holistike-induktive, e cila synon të kuptojë fenomenin në tërësinë e tij dhe të nxjerrë argumenta teorike nga evidenca empirike.

1.4.1. Qasja metodologjike

Qasja e kombinuar u zhvillua në dy nivele analitike të ndërlidhura. Së pari, analiza sasiore u përdor për të testuar marrëdhëniet shkakësore midis mikrokreditimit dhe treguesve ekonomikë, përmes modelit ekonometrik dhe analizave të ndikimit. Së dyti, analiza cilësore u fokusua në dimensionin institucional dhe rregullator, duke shqyrtuar rolin e institucioneve mikrofinanciare, politikave publike dhe praktikave të huadhënies në përcaktimin e efektivitetit të mikrokredisë. Ky kombinim metodologjik lejon triangulimin e të dhënave dhe rrit besueshmërinë e rezultateve, pasi gjetjet ekonometrike u interpretuan në dritën e evidencave institucionale dhe perceptimeve të përfituesve dhe aktorëve të sektorit financiar.

1.4.2. Burimi dhe analiza e të dhënave

Studimi u realizuar duke përdorur një kombinim të të dhënave sekondare dhe primare, me qëllim sigurimin e një baze të të dhënave empirike që të mundësohej një analizë sa më e plotë e objektit të hulumtimit. Të dhënat sekondare u mbledhën nga burime zyrtare institucionale, përfshirë Bankën e Shqipërisë, INSTAT dhe institucionet financiare jo-banka, pra mikrofinanciare. Të dhënat primare u mbledhën me anë të anketave në terren me përfitues të mikrokredisë dhe me ndërmarrje të vogla dhe të mesme që kanë përdorur kredi mikrofinanciare. Anketat mundësuan informacion mbi përdorimin e kredive, ndryshimet në të ardhura, investimet, punësimin dhe mirëqenien ekonomike të familjeve dhe bizneseve përfituese. Përzgjedhja e kampionit u realizua në mënyrë të strukturuar, duke siguruar përfaqësim sipas zonave gjeografike (urbane dhe rurale) dhe sektorëve ekonomikë. Përveç anketave, u realizuan intervista të gjysmë-strukturuara me përfaqësues të institucioneve mikrofinanciare, Bankës së Shqipërisë dhe autoriteteve rregullatore. Këto intervista synuan të hedhin dritë mbi politikat e kreditimit, praktikat e vlerësimit të rrezikut, sfidat rregullatore dhe perceptimet mbi qëndrueshmërinë e sektorit mikrofinanciar në Shqipëri.

Analiza e të dhënave u përqendrua në bazë të gjashtë kritereve të vlerësimit të të dhënave dytësore të shprehura nga Turgeon dhe Bernatchez (2009), përkatësisht: qëllimi i mbledhjes primare, personi përgjegjës për mbledhjen, informacioni që u mbledh, kur u mbledh, si u mor dhe vërtetimi i tij nga burime të tjera. Kjo analizë ndihmoi në interpretimin e rezultateve ekonometrike dhe në formulimin e rekomandimeve për përmirësimin e efektivitetit dhe qëndrueshmërisë së mikrokreditimit.

Në tërësi, kjo metodologji e detajuar synon të sigurojë një analizë empirike rigorozë dhe të balancuar, e cila integron dimensionet sasiore dhe cilësore për të vlerësuar në mënyrë gjithëpërfshirëse rolin e mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social në Shqipëri.

1.5. Kontributi shkencor dhe origjinaliteti

Ky studim synon të japë kontribute teorike dhe empirike në literaturën mbi mikrofinancën, zhvillimin ekonomik dhe përfshirjen financiare, veçanërisht në kontekstin e ekonomive në zhvillim si Shqipëria. Origjinaliteti i tij qëndron në qasjen e integruar dhe multidimensionale që ndërthur analizën ekonometrike me dimensionin institucional dhe social të mikrokreditimit.

Së pari, studimi synon të ofrojë analizën e parë gjithëpërfshirëse empirike mbi ndikimin afatgjatë të mikrokreditimit në Shqipëri, në ndryshim nga studimet ekzistuese, të cilat fokusohen kryesisht në analiza përshkruese ose në periudha të shkurtra kohore, duke krijuar vlerë të shtuar në avancimin e evidencës shkencore mbi rolin real të mikrofinancës në zhvillimin ekonomik të vendit.

Së dyti, studimi integron analizën mikroekonomike (në nivel familjesh dhe NVM-sh) me analizën makroekonomike dhe institucionale, duke marrë në konsideratë ndërveprimin midis rezultateve në nivel individ, strukturës së tregut financiar dhe kuadrit rregullator. Në këtë mënyrë, studimi tejkalon fragmentarizimin e literaturës ekzistuese dhe ofron një analizë më të plotë të mekanizmave përmes të cilëve mikrokredia ndikon në zhvillimin ekonomik dhe social.

Së treti, studimi ofron evidencë empirike të rëndësishme për politikëbërësit dhe institucionet financiare mbi efektivitetin e mikrokreditimit si instrument zhvillimor. Duke identifikuar kanalet përmes të cilëve mikrokredia ndikon në performancën e NVM-ve, përfshirjen financiare dhe mirëqenien sociale, studimi do të ndihmojë në kuptimin e kushteve nën të cilat mikrofinanca prodhon rezultate të qëndrueshme dhe në cilat raste efektet e saj janë të kufizuara. Ky kontribut empiriko-politik e bën studimin veçanërisht të rëndësishëm për vendimmarrjen strategjike në sektorin financiar dhe në politikat e zhvillimit ekonomik.

Përveç kontributeve shkencore, ky studim ka një rëndësi të madhe praktike dhe politike, pasi rezultatet e tij do të kenë implikime të drejtpërdrejta për hartimin dhe përmirësimin e politikave publike në fushën e përfshirjes financiare, zhvillimit të NVM-ve dhe reduktimit të varfërisë në Shqipëri.

Së pari, studimi ndihmon në hartimin e politikave të përfshirjes financiare në Shqipëri, duke ofruar evidencë mbi efektivitetin e mikrokreditimit në zgjerimin e aksesit në shërbime financiare për grupet e marginalizuara. Gjetjet e tij do të ndihmojnë institucionet publike dhe financiare të kuptojnë se cilat mekanizma të kreditimit janë më efektivë për të reduktuar përjashtimin financiar dhe për të promovuar integrimin ekonomik të individëve dhe bizneseve të vogla.

Së dyti, studimi mund të ndikojë për rregullimin e sektorit të mikrofinancës dhe mbrojtjen e konsumatorëve financiarë. Duke identifikuar rreziqet që lidhen me normat e interesit, mbingarkesën me borxhe dhe praktikën e huadhënies, kërkimi ofron rekomandime për përmirësimin e kuadrit rregullator dhe mbikëqyrës. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për të siguruar balancën midis qëndrueshmërisë financiare të institucioneve mikrofinanciare dhe mbrojtjes së interesave të përfituesve të kredive.

Së treti, rezultatet e studimit kanë rëndësi për mbështetjen e NVM-ve dhe zhvillimin rural, duke evidentuar rolin e mikrokreditimit në financimin e aktiviteteve prodhuese, zgjerimin e investimeve dhe krijimin e vendeve të punës në zonat rurale dhe periferike. Kjo mund të ndihmojë në orientimin e politikave të zhvillimit rajonal dhe në integrimin e mikrofinancës me programet kombëtare dhe evropiane të mbështetjes për sipërmarrjen e vogël dhe bujqësinë.

Së katërti, studimi mund të ndikojë në formulimin e strategjive më efektive për reduktimin e varfërisë dhe zhvillimin e qëndrueshëm. Duke analizuar ndikimin e mikrokreditimit në mirëqenien sociale dhe përfshirjen ekonomike të familjeve përfituese, hulumtimi ndihmon në kuptimin e rolit të mikrofinancës si një instrument komplementar i politikave sociale dhe ekonomike. Kjo mund të përdoret për mbështetjen në hartimin e strategjive gjithëpërfshirëse që kombinojnë kreditimin me edukimin financiar, trajnimin profesional dhe mbështetjen institucionale për zhvillim afatgjatë.

Në përfundim, rëndësia praktike dhe politike e këtij studimi qëndron në aftësinë e tij për të ofruar fakte të besueshme dhe rekomandime konkrete për përmirësimin e politikave të përfshirjes financiare, rregullimit të sektorit mikrofinanciar, zhvillimit të NVM-ve dhe reduktimit të varfërisë në Shqipëri. Kjo e bën studimin jo vetëm një kontribut akademik, por edhe një instrument të rëndësishëm për vendimmarrjen strategjike dhe zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik të vendit.

1.6. Struktura e punimit

Kapitulli i dytë paraqet një rishikim kritik të literaturës mbi mikrokreditimin, duke analizuar debatet teorike dhe evidencat empirike lidhur me ndikimin e tij në zhvillimin ekonomik dhe social. Ai thekson se, megjithëse mikrokredia është promovuar si një instrument i rëndësishëm për përfshirjen financiare dhe reduktimin e varfërisë, studimet ndërkombëtare ofrojnë rezultate të përziera mbi efektet e saj afatgjata. Literatura eidenton vështirësi metodologjike në matjen e ndikimit real të mikrokredisë, për shkak të kufizimeve në të dhëna, paragjykimeve në përzgjedhjen e mostrave dhe kompleksitetit të proceseve socio-ekonomike që shoqërojnë përdorimin e kredive të vogla. Në këtë kuadër, kapitulli argumenton se ndikimi i mikrokreditimit nuk është automatikisht pozitiv dhe mund të jetë i kufizuar ose heterogjen, sidomos kur kreditë përdoren për konsum afatshkurtër ose kur shoqërohen me rreziqe të mbingarkesës me borxhe. Në vijim, kapitulli identifikon kushtet strukturore dhe institucionale që përcaktojnë efektivitetin e mikrokredisë në zhvillimin ekonomik dhe mirëqenien sociale. Ai thekson rëndësinë e orientimit të kredive drejt aktiviteteve

prodhuese, përshtatjen e kushteve të kredisë me ciklet reale të të ardhurave të përfituesve dhe ekzistencën e një mjedisi institucional dhe rregullator funksional. Gjithashtu, evidentohet se ndikimi i mikrokreditimit varet nga faktorë mikroekonomikë (karakteristikat e përfituesve), mezoekonomikë (struktura e tregut lokal) dhe makroekonomikë (politikat publike dhe zhvillimi financiar). Në përfundim, kapitulli konkludon se mikrokredia nuk është një zgjidhje universale për varfërinë, por një instrument zhvillimor me efekte të kushtëzuara nga konteksti ekonomik, social dhe institucional, duke krijuar kështu bazën teorike për analizën empirike të studimit.

Kapitulli i tretë paraqet qasjen epistemologjike dhe metodologjike të studimit mbi ndikimin e mikrokreditimit, duke theksuar adoptimin e një qasjeje holistike-induktive që synon të kuptojë fenomenin në mënyrë multidimensionale dhe të nxjerrë përfundime teorike nga evidenca empirike. Kjo qasje ndërdisiplinare integron perspektiva nga ekonomia zhvillimore, shkencat sociale dhe studimet institucionale, duke analizuar mikrokreditimin jo vetëm si një instrument financiar, por edhe si një fenomen social, kulturor dhe institucional. Në përputhje me këtë pozicion epistemologjik, studimi përdor një metodologji të kombinuar sasiore dhe cilësore, duke shfrytëzuar të dhëna sekondare nga institucione kombëtare dhe ndërkombëtare, si dhe të dhëna primare të mbledhura përmes intervistave, fokus-grupeve dhe pyetësorëve me përfitues dhe aktorë të sektorit mikrofinanciar. Më tej, kapitulli përshkruan procesin sistematik të mbledhjes dhe analizës së të dhënave, duke theksuar rëndësinë e triangulimit për rritjen e validitetit dhe besueshmërisë së rezultateve. Të dhënat u organizuan sipas dimensioneve ekonomike, sociale dhe institucionale, ndërsa analiza u zhvillua në disa faza që përfshinin vlerësimin e cilësisë, relevancës dhe periudhës së mbledhjes së informacionit. Kapitulli evidenton gjithashtu sfidat metodologjike të hasura, si mungesa e dokumentacionit të plotë, kufizimet ligjore në aksesin e të dhënave dhe dobësitë e arkivimit institucional, duke nënvizuar nevojën për transparencë më të madhe dhe standardizim të raportimit në sektorin mikrofinanciar në Shqipëri.

Kapitulli i katërt paraqet një analizë të detajuar empirike mbi marrëdhënien midis mikrokredisë dhe rritjes ekonomike në Shqipëri gjatë periudhës 2013–2023, duke kombinuar perspektivën makroekonomike me evidencën mikro nga bizneset dhe fermerët përfitues. Rezultatet tregojnë një rritje të ndjeshme të përdorimit të mikrokredisë, si në vëllim disbursimesh ashtu edhe në numër huamarrësish, veçanërisht pas vitit 2017, periudhë që përkon me një rritje më të qëndrueshme të PBB-së reale. Modelet ekonometrike konfirmojnë një lidhje të fortë pozitive midis disbursimeve të mikrokredisë dhe rritjes së PBB-së, ndërsa numri i huamarrësve rezulton statistikisht i parëndësishëm, duke sugjeruar se madhësia e financimit ka më shumë ndikim sesa përhapja numerike e kredive. Testet e qëndrueshmërisë dhe korrigjimet Newey–West përforcojnë besueshmërinë e rezultateve, duke konfirmuar se zgjerimi i mikrokredisë ka qenë një nxitës i rëndësishëm i aktivitetit ekonomik, sidomos në periudhën pas vitit 2017. Në nivel mikroekonomik, gjetjet tregojnë se mikrokredia ka kontribuar ndjeshëm në rritjen e të ardhurave, xhiros dhe stabilitetit financiar të mikro-ndërmarrjeve, veçanërisht në sektorin e tregtisë me pakicë,

shërbimeve dhe bujqësisë. Shumica e përfituesve raportojnë rritje të prodhimit dhe fitimit neto, megjithëse efektet ndryshojnë sipas rajoneve dhe sektorëve, duke reflektuar ndikimin e faktorëve lokalë ekonomikë dhe institucionalë. Në zonat rurale, mikrokredia shërben kryesisht për mbulimin e inputeve bazë dhe rritjen e prodhimit bujqësor, ndërsa në sektorin e tregtisë ajo funksionon si kapital qarkullues për zgjerimin e aktivitetit. Megjithatë, kapitulli thekson se përfitimet maksimale kërkojnë ndërhyrje komplementare si edukimi financiar, trajnimi profesional dhe përmirësimi i aksesit në tregje, në mënyrë që mikrokredia të shndërrohet në një instrument të qëndrueshëm zhvillimi ekonomik dhe social në Shqipëri.

Kapitulli i pestë paraqet një analizë të plotë të konkluzioneve të përgjithshme mbi rolin dhe ndikimin e mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social të Shqipërisë, duke theksuar si gjetjet empirike, ashtu edhe kufizimet metodologjike dhe institucionale të studimit. Rezultatet konfirmojnë ekzistencën e një marrëdhënieje pozitive midis zgjerimit të mikrokredisë dhe rritjes ekonomike, si dhe ndikimin e saj në rritjen e të ardhurave familjare, përfshirjen financiare dhe zhvillimin e sipërmarrjes së vogël, veçanërisht në zonat rurale dhe sektorët me akses të kufizuar në financë. Megjithatë, kapitulli thekson se ky ndikim ekonomik mbetet i kushtëzuar nga faktorë të ndryshëm strukturorë dhe institucionalë, si kufizimet e të dhënave, përdorimi i modeleve ekonometrike të thjeshtuara, heterogjeniteti rajonal dhe çështjet e shkakësisë, të cilat kërkojnë interpretim të kujdesshëm të rezultateve dhe zhvillimin e studimeve më të avancuara në të ardhmen.

Në vijim, kapitulli thekson se përfitimet më të dukshme të mikrokredisë shfaqen në dimensionin social, përmes përmirësimit të mirëqenies së familjeve, fuqizimit ekonomik të grave, rritjes së aksesit në arsim, shëndetësi dhe përmirësimit të kushteve të jetesës. Megjithatë, evidentohet se mikrokredia nuk është një instrument universal për eliminimin e varfërisë strukturore dhe duhet të shihet si një mekanizëm komplementar që funksionon më efektivisht kur integrohet me politika publike zhvillimore, edukim financiar, mbështetje institucionale dhe investime në kapitalin njerëzor. Kapitulli përfundon duke theksuar se e ardhmja e mikrokreditimit në Shqipëri qëndron në ristrukturimin konceptual dhe institucional të tij, duke e shndërruar nga një instrument financiar i izoluar në një komponent të integruar të zhvillimit ekonomik, social dhe gjinor të qëndrueshëm.

KAPITULLI 2 – DEBATI AKADEMIK MBI MIKROKREDITIMIN

Krahas zhvillimeve institucionale, janë shfaqur dyshime gjithnjë e më të mëdha në lidhje me ndikimin e përgjithshëm pozitiv të përfshirjes financiare përmes mikrokreditimit. Ky zhgënjim është përqendruar në legjitimitetin dhe efektivitetin e politikave të reja publike pro-tregut përmes mikrokreditimit, fondacioneve që mobilizojnë burime për të mbështetur ndërhyrje të tilla dhe investimeve etike ose shoqërore përgjegjëse që përfshijnë letra me vlerë të mikrofinancës ose kredi për to në portofolet e tyre. Përballë skepticizmit në rritje, është thelbësore të kuptohet kontributi i vërtetë i mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik, social dhe njerëzor.

Kapitulli synon të vendosë një bazë analitike solide për diskutimin empirik që pason, duke argumentuar se mikrokredia, megjithëse një instrument i rëndësishëm për përfshirjen financiare, nuk përbën në vetvete një mekanizëm të mjaftueshëm për zhvillim gjithëpërfshirës në mungesë të kushteve të caktuara institucionale, ekonomike dhe sociale.

Ky kapitull përmbledh njohuritë dhe debatet thelbësore mbi ndikimin dhe efektet e këtyre kredive, si dhe kufizimet e teknikave të ndryshme për matjen e tyre. Pavarësisht nga rezervat e mundshme në lidhje me saktësinë e informacionit të mbledhur, veçanërisht për shkak të kohëzgjatjes së shkurtër të anketave dhe vështirësisë së përgjithësimin të rezultateve domosdoshmërisht të lokalizuara, qofshin sasiore apo cilësore, ose një përzierje e të dyjave, del se, në kundërshtim me një bindje ende të përhapur gjerësisht, nuk ka prova të pakundërshtueshme të natyrës pothuajse mrekullibërëse të ilaçit të mikrokredisë për zhdukjen e varfërisë. Nuk është vërtetuar se zgjerimi i përfshirjes financiare kontribuon në një rritje domethënëse të të ardhurave.

Për të kuptuar këto kufizime gjithnjë e më të njohura, ky kapitull propozon një qasje të re. Analizohen kushte të ndryshme të nevojshme, në nivele mikroekonomike, mezoekonomike dhe makroekonomike, që përfshirjes përmes mikrokredisë t'i jepet mundësia të zvogëlojë në mënyrë efektive varfërinë. Nga kjo rrjedh se ato mund të bashkohen vetëm në raste të jashtëzakonshme. Përtej një ndikimi pozitiv ekonomik, mund të nxirren në pah efektet sociale dhe kulturore. Por edhe ato duket se janë në kontrast, dhe natyra e tyre sistematike pozitive është në vetvete e kontestuar, sepse mikrokredia, në rrethanat të caktuara, nuk mund të jetë një ndërhyrje pa efekte të dukshme, por të bëhet një kurth varfërie për ata që bien në spiralen e mbingarkesës me borxhe. Kjo vë në pikëpyetje objektivin e përfshirjes financiare, i cili është zëvendësuar me atë të luftimit të varfërisë. Më përgjithësisht, kjo mund të çojë në një aspiratë të jashtme të burimeve lokale për shkak të shpërblimit të kapitalit të huaj. Prandaj, do të ishte e rrezikshme të miratohej një qëndrim i tillë si: ne duhet të vazhdojmë të mbështesim mikrokreditin, sepse nëse nuk mund të provojmë ndikimin e saj pozitiv, ajo nuk mund të jetë e dëmshme.

Është e domosdoshme të identifikohen qartë rrethanat në të cilat ndërhyrja përmes mikrokredisë prodhon efekte të kundërta me objektivat e synuara. Kjo ndodh kur

përqendrimi i burimeve private dhe publike në këtë instrument, i konsideruar si mjet zhvillimi, rezulton joefikas dhe potencialisht kundërproduktiv, duke u shndërruar në një shpërdorim kolektiv të kapaciteteve njerëzore, materiale dhe financiare, të cilat mund të orientoheshin në mënyrë më të frytshme drejt fushave të tjera

2.1 Evoluimi i konceptit dhe debati akademik mbi mikrokreditimin

Mikrokrediti është bërë një instrument qendror në diskursin global mbi përfshirjen financiare dhe zbutjen e varfërisë. Duke u shfaqur në Bangladesh gjatë viteve 1970 përmes punës pioniere të Muhammad Yunus dhe Bankës Grameen, mikrokrediti u krijua për të ofruar kredi të vogla për individë të përjashtuar nga sistemet tradicionale bankare, veçanërisht gratë (Armendáriz & Morduch, 2010). Grammen Bank u bë një bankë e njohur në Bangladesh në vitet 1980 dhe 2000. Ajo ndihmoi në nxjerrjen nga varfëria të popullatave të varfra të marginalizuara (Lelart, M. 2007). Pas këtij bumi ekonomik, vende të tjera ndoqën shembullin e Bankës Grammen për të integruar mikrokreditin në politikat e tyre të zhvillimit për të ndihmuar popullatat që jetojnë me më pak se 1.90 dollarë në ditë. Prandaj, mikrokrediti është bërë mjeti përfundimtar për të luftuar varfërinë. Kështu, “Kombet e Bashkuara shpallën vitin 2005 Vitin Ndërkombëtar të Mikrokreditit (VNM), me qëllim zhdukjen e varfërisë, inkurajimin e partneriteteve midis institucioneve financiare për të ofruar shërbime të përshtatshme për më të varfrit dhe vlerësimin e rolit të mikrofinancës në arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit (OZHM)”.

Mikrofinanca, ndonëse sigurisht e ndryshme nga mikrokredia, mund të përkufizohet si një sërë shërbimesh financiare që përfshijnë disa shërbime financiare, të tilla si kursimet, por edhe, dhe veçanërisht, mikrokredia. Lesaffre e përcaktoi atë në vitin 2005 si: “ofrimi i shërbimeve financiare në shkallë të vogël me kushte tregtare, të synuara për klientë potencialë me aftësi pagueuse që tradicionalisht janë lënë jashtë sistemit financiar tradicional” (Lesaffre, 2005). Lidhur me mikrokreditin, janë propozuar disa përkufizime, por mbetet një përkufizim i vetëm për ta përcaktuar atë. Megjithatë, duke marrë parasysh të gjitha përkufizimet e propozuara, del se mikrokrediti është një kredi, një kredi e vogël e dhënë pa asnjë formë garancie reale për popullatat vulnerabël (të cilat jetojnë me më pak se 1.90 dollarë) në ditë.

Kjo formë financimi ka gjeneruar entuziazëm të vërtetë në vendet në zhvillim dhe janë ndërmarrë disa iniciativa për të nxitur një frymë sipërmarrëse tek popullatat, veçanërisht tek popullatat rurale. Objektivi është përdorimi i mikrokredisë për të përmirësuar kushtet e jetesës rurale dhe familjare. Përballë këtij fenomeni socio-ekonomik, në të gjithë botën, janë shfaqur institucione të shumta mikrofinanciare. Gjithashtu, kanë dalë disa programe për të ndihmuar popullsinë e botës, gati 10% e të cilëve jetojnë nën kufirin e varfërisë dhe për të lehtësuar përfshirjen financiare dhe për të ringjallur ekonominë globale. Prandaj, shumë nga këto programe zhvillimi lokal nuk zbatohen vetëm nga vendet ose organizatat kombëtare, por shpesh janë objekt i bashkëveprimi midis shteteve dhe institucioneve të caktuara ndërkombëtare dhe organizatave financuese, veçanërisht UNDP-së ose Bankës Botërore. Si rezultat,

mikrokredia ka pasur një ndikim të madh në popullatat e botës përmes emancipimit të grave, varfërisë, shfaqjes së mikro-ndërmarrjeve, etj.

2.1.1 *Debati botëror mbi mikrokreditimin*

Përhapja e tij e shpejtë në të gjithë Azinë, Afrikën dhe Amerikën Latine pasqyroi si tërheqjen e narrativës së saj të fuqizimit nga baza, ashtu edhe mbështetjen e organizatave ndërkombëtare si Banka Botërore dhe UNDP, të cilat e pozicionuan mikrokreditin si një rrugë drejt arritjes së Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit (Hermes & Lensink, 2011). Zgjerimi global i mikrokreditit ka prodhuar rezultate empirike të përziera. Nga njëra anë, studimet nxjerrin në pah rolin e tij në rritjen e qëndrueshmërisë së familjeve, zbutjen e konsumit dhe nxitjen e zhvillimit të mikrondërmarrjeve. Në disa kontekste, mikrokredia ka kontribuar në fuqizimin e grave duke rritur autonominë financiare dhe kapacitetin e vendimmarrjes (Lahnech & Chami, 2025). Nga ana tjetër, provat sugjerojnë se mikrokredia nuk gjeneron vazhdimisht ulje të varfërisë afatgjatë ose përmirësime të ndjeshme në rezultatet e arsimit dhe shëndetit. Për më tepër, shqetësimet në lidhje me mbingarkesën me borxhe, oraret e ngurta të shlyerjes dhe komercializimin e institucioneve të mikrofinancës kanë ngritur pyetje në lidhje me qëndrueshmërinë dhe zhvendosjen e misionit.

Sfidat bashkëkohore e ndërlikojnë më tej peizazhin global të mikrokredisë. Rritja e kredisë dixhitale dhe platformave fintech ka zgjeruar aksesin, por ka sjellë rreziqe të huadhënies grabitqare dhe shkeljeve të privatësisë së të dhënave. Në të njëjtën kohë, balancimi i shtrirjes së aktivitetit me qëndrueshmërinë financiare mbetet një dilemë e vazhdueshme për institucionet e mikrofinancës. Studiuesit argumentojnë gjithnjë e më shumë se mikrokredia duhet të integrohet në strategji më të gjera zhvillimi që përfshijnë arsimin, kujdesin shëndetësor, infrastrukturën dhe mbrojtjen sociale për të arritur një ndikim domethënës (Hermes & Lensink, 2011).

Mikrokredia në kontekstin global përfaqëson një paradoks: është njëkohësisht një risi e famshme në përfshirjen financiare dhe një instrument i kontestuar në zbutjen e varfërisë. Kontributet e saj modeste, por të vlefshme, qëndrojnë në rritjen e qëndrueshmërisë dhe zgjerimin e aksesit në financë, megjithatë potenciali i saj transformues është i kufizuar pa reforma strukturore dhe politika sociale plotësuese. Debati global është zhvendosur nga shikimi i mikrokredisë si një "kurë mrekullie" në njohjen e saj si një mjet brenda një kuadri holistik për adresimin e pabarazive sistematike (Lahnech & Chami, 2025).

Peizazhi global i mikrofinancës ka parë një zhvendosje drejt komercializimit, duke nxitur diskutime se si IMF-të mund të balancojnë misionin e tyre social me performancën tregtare. Kjo përfshin shqyrtimin e logjikës së natyrshme të modeleve të biznesit që arrijnë të arrijnë objektiva të dyfishta. Hulumtimet gjithashtu tregojnë se IMF-të me borxh kanë tendencë të jenë më efikase nga ana e kostos, dhe ato me vetëm borxh ndërkombëtar janë përgjithësisht më efikase nga ana e kostos sesa ato me vetëm borxh lokal. Megjithatë, qëllimi i rritjes së standardeve të jetesës së

klientëve të varfër nuk është përmbushur gjithmonë, dhe inkurajimi i prituri i sipërmarrjes nga mikrokredia nuk zbulohet gjithmonë në të dhënat empirike.

Përparimet teknologjike, veçanërisht platformat FinTech dhe të huadhënies bazuar në blockchain, paraqesin si mundësi ashtu edhe sfida për mikrokreditin në vendet në zhvillim si Shqipëria. FinTech ofron premtimin e transaksioneve financiare më të shpejta, më të lira, më të sigurta dhe më transparente. Teknologjia blockchain, e konsideruar si një mjet për zbutjen e varfërisë dhe integrimin e atyre që nuk kanë qasje në banka, ka potencialin për të mbështetur aktivitetet e mikrokreditit (Hoque et al., 2024). Ekonomia informale dhe evazioni fiskal janë faktorë të rëndësishëm pengues për zhvillimin e qëndrueshëm dhe integrimin e Shqipërisë në Bashkimin Evropian. Këto fenomene krijojnë jo vetëm barriera ekonomike, por edhe sfida më të gjera shoqërore që mund të ndikojnë indirekt në mjedisin operativ të sektorit të mikrofinancës.

2.1.2 Mikrokreditimi dhe reduktimi i varfërisë

Roli i mikrokreditit në uljen e varfërisë ka gjeneruar hetime të gjera shkencore që nga puna pioniere e Muhammad Yunus dhe Bankës Grameen në vitet 1970. Studimet e hershme e shpallën mikrokreditin si një instrument transformues për përfshirjen financiare, duke theksuar aftësinë e tij për të fuqizuar popullatat e marginalizuara, veçanërisht gratë, duke ofruar akses në kapital që përndryshe do të mohohej nga institucionet formale bankare. Ky optimizëm u përforcua nga studimet e rasteve në të gjithë Azinë Jugore dhe Amerikën Latine, të cilat dokumentuan përmirësime në të ardhurat e familjeve, konsumin dhe statusin social midis përfituesve të mikrokreditit (Yunus, 1999; Morduch, 2000).

Disa rishikime sistematike nxjerrin në pah mekanizmat përmes të cilave mikrokrediti kontribuon në zbutjen e varfërisë. Fonseca et al. (2024) argumentojnë se mikrokrediti lehtëson gjenerimin e të ardhurave përmes zhvillimit të mikrondërmarrjeve, zbutjes së konsumit duke zbutur ndjeshmërinë ndaj goditjeve dhe investimeve në kapitalin njerëzor përmes aksesit të përmirësuar në arsim dhe kujdes shëndetësor. Lahnech dhe Chami (2025) theksojnë më tej efektet sinergjike të mikrofinancës kur kombinohen me ndërhyrje plotësuese siç janë trajnimi profesional dhe shërbimet sociale, duke vënë në dukje se rezultatet e fuqizimit, veçanërisht për gratë, shtrihen përtej përfitimeve ekonomike për të përfshirë pjesëmarrjen e zgjeruar të agjencisë dhe komunitetit.

Pavarësisht këtyre narrativave pozitive, studimet kritike kanë zbutur pritjet. Studimet e kontrolluara të rastësishme të kryera në Indi, Marok dhe Filipine sugjerojnë se ndërsa mikrokredia përmirëson përfshirjen financiare, ndikimi i saj i drejtpërdrejtë në uljen e varfërisë është modest dhe heterogjen (Banerjee et al., 2015). Rishikimi i Longdom (2023) nënvizon se mikrokredia shpesh mbështet aktivitetet e nivelit të mbijetesës në vend që të katalizojë transformimin ekonomik strukturor, duke kufizuar kështu aftësinë e saj për të adresuar nxitësit sistemikë të varfërisë. Për më tepër, janë shfaqur shqetësime në lidhje me mbi-borxhin dhe stresin financiar, veçanërisht në

kontekstet ku huamarrësit nuk kanë kthime të mjaftueshme për të shërbyer kreditë. Këto gjetje sfidojnë nocionin e mikrokredisë si një "plumb argjendi" për zhdukjen e varfërisë.

Literatura e fundit konvergon në pikëpamjen se mikrokredia është më efektive kur është e integruar brenda strategjive të zhvillimit të integruar. Fonseca et al. (2024) theksojnë rëndësinë e përafrimit të mikrofinancës me politikat më të gjera të reduktimit të varfërisë, duke përfshirë zhvillimin e infrastrukturës, ofrimin e kujdesit shëndetësor dhe arsimin. Lahnech dhe Chami (2025) argumentojnë se inovacionet dixhitale të tilla si bankat mobile mund të rrisin transparencën, të ulin kostot e transaksioneve dhe të zgjerojnë shtrirjen, duke amplifikuar kështu ndikimin zhvillimor të mikrokredisë. Kjo perspektivë integruese e pozicionon mikrokreditin si një katalizator për fuqizimin dhe qëndrueshmërinë, në vend të një zgjidhjeje të pavarur. Literatura paraqet një pamje të nuancuar ku mikrokredia kontribuon në reduktimin e varfërisë përmes fuqizimit, qëndrueshmërisë dhe përfitimeve graduale të mirëqenies, por potenciali i saj transformues është i kufizuar nga kufizimet strukturore. Konsensusi midis studiuesve bashkëkohorë është se mikrokredia duhet të kuptohet si një komponent i strategjive shumëdimensionale të reduktimit të varfërisë, duke plotësuar reformat në nivel makro dhe sistemet e mbrojtjes sociale. Vlera e saj më e madhe qëndron në nxitjen e agjencisë dhe përfshirjes, ndërsa lehtësimi thelbësor i varfërisë kërkon ndërhyrje sistemike në nivel komunitar dhe kombëtar.

2.1.3. Nga rrëfimi i historive të kërkimi i pasigurt dhe i kushtueshëm për ndikimin pozitiv të mikrokredisë

Në vitet para krizës financiare globale, literatura empirike mbi kreditimin dhe rritjen ekonomike evidentonte prova të konsiderueshme që sugjeronin se thellimi i sektorit financiar luan një rol të rëndësishëm në procesin e zhvillimit ekonomik të një vendi. Kjo dukej të ishte e vërtetë, si në lidhje me tregjet në zhvillim, ashtu edhe me ekonominë e industrializuar. Kriza financiare globale nuk e hodhi poshtë këtë qëndrim, por na bëri të kuptojmë se është maturia e sektorit financiar që siguron alokimin eficient të burimeve të prodhimit dhe mbështet rritjen afatgjatë, ndërkohë që leva e tepruar financiare mund të çojë në krizë financiare ashtu dhe ekonomike. Studimet në rastin e Shqipërisë tregojnë se zhvillimi financiar dhe rritja ekonomike ndikojnë pozitivisht njëri-tjetrin, megjithëse kjo marrëdhënie mund të jetë dobësuar në vitet pas krizës globale.

Modeli i biznesit të institucioneve mikrofinanciare është disi më sfidues, pasi ato i shërbejnë kryesisht klientëve të refuzuar ose të konsideruar si të papërshtatshëm nga bankat tregtare tradicionale. Si të tilla, rrënjët e mikrofinancës janë konsideruar historikisht si një mision social i lidhur ngushtë me uljen e varfërisë. Edhe pse aktivitetet e shoqërive të kursim-kreditit mund të gjurmohen që në 1849 me themelimin e parë nga Raiffeisen, lindja e “mikrofinancës moderne” lidhet me krijimin e Bankës Gramen nga Junus në 1976, duke u konceptuar fillimisht si një alternativë ndaj huadhënësve joformalë dhe bankave, të cilat në shumicën e vendeve në zhvillim u shërbenin vetëm 5 deri në 20% të popullsisë.

Meqenëse shumica e aktorëve dhe financuesve të zhvillimit ishin të bindur se, nga natyra, mikrokredia u sillte prosperitet përfituesve të saj, objektivi për një kohë të gjatë nuk ishte të vihej në dyshim ndikimi i saj dhe veçanërisht efektet e saj, me të cilat nënkuptojmë pasojat e padëshiruara. Fakti që klientët e shlyenin kredinë e tyre supozohej të provonte kënaqësinë e tyre dhe për këtë arsye, më poshtë, përfitimet që i sillnin huamarrësit. Prandaj shfaqja e kësaj norme e cila ishte një tregues nga pikëpamja e kërkesës, por edhe e ofertës, pasi shlyerja e kredisë është një kusht që organizata të mbulojë kostot e saj dhe të rinovojë kredinë.

Megjithatë, është e mundur të shlyhet një kredi në mënyra të shumta: duke iu drejtuar një kredie tjetër informale ose duke e kontraktuar atë me një institucion tjetër mikrofinanciar, ose edhe me të njëjtin institucion mikrofinanciar të etur për të shfaqur performancën e mirë të portofolit të tij duke kursyer dhe dekapitalizuar klientin, me anë të transfertave nga të afërmit, etj. Dëshira për të shlyer mund të pasqyrojë një varësi ndaj kredisë: huamarrësi shlyen për t'u siguruar që të marrë një kredi tjetër, derisa të mos jetë në gjendje ta përballojë atë, pra mundësia e krizave. Është e jashtëzakonshme që institucionet e mikrofinancës i kanë kushtuar shumë më pak rëndësi normave të rinovimit të kredisë dhe, për disa prej tyre, kanë fshehur me kujdes normat e braktisjes. Masa e atyre që janë përjashtuar nga sistemi financiar është e tillë që është e mundur të rritet numri i klientëve, derisa të shfaqet një efekt ngopjes, duke kundërshtuar objektivin e përfshirjes financiare.

Pyetja thelbësore për institucionet e mikrofinancës nuk është, pra, në aspektin e ndikimit, por të performancës së strukturës. Vini re se performanca është edhe më e lartë kur struktura vepron në një mjedis të favorshëm (për shembull, për shkak të një dendësie popullore që lehtëson shpërndarjen e kredisë dhe për këtë arsye ul kostot). Ndërsa strukturat rrisin ndjeshëm numrin e klientëve të tyre, ato duhet të vendosen aty ku rriten kostot operative. Këto mund të kompensohen duke rritur edukimin financiar të popullsisë, duke bërë të mundur përmirësimin e kthimeve të oficerëve të kredisë.

Nga një perspektivë e performancës, kjo përfshin analizimin e sfidave operationale me të cilat përballen ofruesit e kredive, për shembull: Si mund të sigurohet ekuilibri financiar duke ulur subvencionet ose, akoma më mirë, në mungesë të subvencioneve? Si mund të rritet numri i klientëve dhe të diversifikohen shërbimet? Si mund të zbatohen teknikat më efikase ose të përshtatshme të shpërndarjes për produktet dhe shërbimet? Cilat janë praktikatat më të mira dhe si mund të replikohen ato? Me fjalë të tjera, ishte një çështje përmirësimi në vend të provës, në rastin më të mirë matjen e një organizate sipas performancës së saj relative (krahasuar me strukturat e tjera) dhe jo efektivitetin e të gjithë sektorit krahasuar me shërbimet e tjera të zhvillimit.

Këto pyetje nuk janë të pakuptimta për secilin prej projekteve në fjalë. Por ato shtrohen në thelb në nivelin e një organizate ose të një programi, dhe jo në nivelin e sektorit brenda të cilit strukturat e ndryshme janë në konkurrencë. Megjithatë, përveç nga pikëpamja e ideologëve larg fushës ose e praktikuesve dhe ekspertëve të mbushur me një ekonomizim të ngadaltë, është iluzore të mendosh se konkurrenca prodhon spontanisht ekuilibra automatikë midis ofertës dhe kërkesës përmes një ndryshimi në

çmime dhe sasi. Funksionimi i tregut kërkon rregullim institucional. Ky rregullim nuk duhet të kuptohet si administrim i rreptë i sektorëve, por si nevojë për orientimin e tij mbi parime të tjera përveç konkurrencës dhe interesave të pronës private. Në mungesë të një kuadri të tillë, tregu është i prirur të përjetojë kriza periodike, të cilat prodhojnë shpërdorim të burimeve njerëzore, materiale dhe financiare. Autoritetet rregullatore, siç u evidentua në kapitullin e mëparshëm përmes zyrave të kreditit, organizatave profesionale, qendrave të formimit dhe informacionit, si dhe legjislacionit përkatës, u krijuan me vonesë dhe, edhe aty ku janë të pranishme, nuk kanë arritur ende nivelin e duhur të zhvillimit dhe mbështetjes institucionale.

Çështja e ndikimit, përmbajtja e tij e saktë dhe teknikat për matjen e tij, deri atëherë e kufizuar në një rreth të ngushtë specialistësh, është ftuar fuqimisht në debat pikërisht pas valëve të para të mospagesave në Bangladesh, Bolivi dhe Andhra Pradesh. Duhet theksuar se kjo pikënisje, mospagesa është ende e përcaktuar nga oferta, pasi është problemi që u paraqitet kreditorëve. Por kjo pyetje, duke përfshirë edhe strukturat që konsideroheshin të menaxhuara mirë dhe kishin një imazh shoqëror a priori, nuk mund të mos shtrihej në atë të përshtatshmërisë së saj ndaj kërkesës dhe aftësisë së huamarrësve përfundimtarë për të shlyer. Prandaj dëshira për të provuar natyrën e dobishme të kredive për ata që i morën ato. Megjithatë, provat në përgjithësi janë kërkuar në nivelin e strukturave të veçanta dhe jo në atë të të gjithë sektorit, në një lokalitet, një rajon apo një vend. Sidoqoftë, tashmë kishin lindur pyetje të reja dhe një perspektivë e re.

Edhe pse është e mundur të gjesh vepra pioniere në literaturë që lidhen me ndikimin e borxhit, provat kanë qenë kryesisht ato të anekdotave edukuese¹. Meqenëse nuk kishte arsye për të dyshuar në natyrën e dobishme të mikrokredisë, mjaftonte ta ilustronte atë me ato që dukeshin si dëshmi të besueshme. Prandaj përdorimi i privilegjuar i rrëfimit të historive: historia personale e një huamarrësi, ose më përgjithësisht e një huamarrësi, i cili, falë një kredie të vogël, pa jetën e saj dhe atë të të dashurve të saj të

¹ Diskursi rreth mikrokreditit është formësuar thellësisht nga strategjitë narrative që theksojnë potencialin e tij transformues. Që nga fillimi i tij në vitet 1970, më së shumti përmes iniciativave të Muhammad Yunus dhe Bankës Grameen në Bangladesh, mikrokrediti është formuluar si një mekanizëm inovativ për zbutjen e varfërisë. Në qendër të këtij formulimi ka qenë përdorimi i rrëfimit të historive, i cili nxjerr në pah rastet individuale të suksesit - veçanërisht ato të grave sipërmarrëse - të cilat, përmes qasjes në kredi të vogla, ishin në gjendje të krijonin mikrondërmarrje dhe të arrinin një shkallë pavarësie ekonomike. Këto rrëfime kanë funksionuar si mjete të fuqishme retorike, duke mobilizuar mbështetjen politike, financimin e donatorëve dhe entuziazmin publik duke paraqitur mikrokreditin si një zgjidhje bazë për varfërinë strukturore. Megjithatë, hulumtimet empirike kanë treguar gjithnjë e më shumë se ndikimi i përgjithshëm i mikrokreditit është shumë më modest nga sa sugjeron narrativa e tij. Ndërsa historitë anekdotike të fuqizimit mbeten bindëse, ato shpesh errësojnë kufizimet sistemike, të tilla si rreziku i mbingarkesës me borxhe, mungesa e rritjes së qëndrueshme të të ardhurave dhe shkallëzueshmëria e kufizuar e programeve të mikrokreditit. Në këtë kuptim, rrëfimi i historive ka luajtur një rol të dyfishtë: nga njëra anë, ka humanizuar politikën e zhvillimit dhe ka frymëzuar veprimin kolektiv; nga ana tjetër, ka kontribuar në një përfaqësim të thjeshtuar dhe ndonjëherë mashtrues të efektivitetit aktual të mikrokreditit. Si pasojë, një perspektivë e ekuilibruar akademike kërkon integrimin e rrëfimeve narrative me prova empirike rigorozë. Vetëm përmes një sinteze të tillë, mikrokrediti mund të kuptohet jo si një zgjidhje universale për varfërinë, por më tepër si një instrument midis shumë të tjerëve brenda një kuadri më të gjerë të strategjive të zhvillimit.

transformohej. Ne shpesh hasim këtë lloj argumenti në faqet e internetit ose në dokumentacionin e organizatave dhe financuesve, dhe ato janë marrë në raporte në shtypin e shkruar ose audiovizual, gjatë ngjarjeve publike të ngarkuara me publikimin e mikrokredisë, si dhe në shumë vepra dhe autobiografi të njohura të udhëheqësve të organizatave.

Metoda ka qenë shumë efektive, siç vëren Sylvain Allemand, në popullarizimin e mikrokredisë. Në turnetë e ofruara nga organizatat, secila paraqet një nga këta klientë të denjë, më shpesh një kliente femër. Fotografitë ku mund t'i shohim ata në stendat ose punëtoritë e tyre me koka të ndryshme të kurorëzuara, ministra, kampionë sporti ose artistë e tradhtojnë këtë komunikim përmes spektaklit të cilit ata i japin veten me dëshirë. Nuk ka shumë rëndësi që ikona e parë e mikrokreditimit, Sufia Begum nga Jobra pranë Chittagong, e përjetësuar nga Muhammad Yunus, përmes historisë së përsëritur shpesh të kreditit të parë që ai i hapi asaj në vitin 1976 për të mbështetur ndërtimin e karrigeve të saj, është kontestuar: larg të qenit një ikonë, ajo thuhet se është viktimë e mikrokreditimit sepse, njëzet e dy vjet më vonë, vdiq nga mungesa e ilaçeve, në borxhe dhe e katandisur në gjendjen e lypësve; sa i përket fëmijëve të saj, ata janë ende të varfër. Është e vështirë të vendosësh midis historive të tilla kontradiktore. Sidoqoftë, këto dëshmi janë prekëse sepse shprehin mjerimin e botës dhe, përmes historive të suksesit, vullnetin e më të varfërve për të dalë prej saj, dhe për disa humorin e tyre përballë vështirësive të jetës.

Por historitë e suksesit që supozohet se janë emblematike mund të kthehen lehtësisht përmby. Dhe gazetarët që dikur lartësonin virtytet shpëtuese të mikrokredisë, tani i arrijnë lexuesit ose dëgjuesit e tyre me histori valësh mbi-borxhi, vetëvrasjesh, gatisklavërie për shkak të borxhit e kështu me radhë. Një besim zëvendëson një tjetër. Ky imazh shumë negativ nuk bazohet as më shumë e as më pak në emocion sesa prezantimi idilik i mikrokredisë, i cili për një kohë të gjatë u paraqit pothuajse ekskluzivisht në media. Është për të ardhur keq që ata që sot ankohen kundër tepricave të kritikës nuk treguan më shumë perspektivë kur shtypi ishte jashtëzakonisht i ekzagjeruar.

Në fushën shkencore, mund të duket si surprizë që besimi në kontributin pozitiv të mikrokredisë në luftën kundër varfërisë u vërtetua vetëm nga një anketë, përpunimi i të dhënave të së cilës më pas u vu gjithnjë e më shumë në pikëpyetje. Por ndoshta gjëja më surprizuese për ata që nuk e dinë është se përpunimi i njëpasnjëshëm i të njëjtave të dhëna mund të prodhonte rezultate të kundërta me kalimin e kohës. Kjo mund t'i bëjë ata që nuk janë të familjarizuar me hollësitë e ndërtimit dhe përpunimit të të dhënave të besojnë se, falë ekonometrisë, do të ishte e mundur të arrihej rezultati i dëshiruar, ose më saktë, ai për të cilin këta ekonomistë dhe statisticienë paguheshin për të komunikuar ose për të ndjekur idetë mbizotëruese të kohës së tyre. A nuk tha kryeministri konservator britanik, Benjamin Disraeli (1804-1881): "Ekzistojnë tre lloje gënjeshtërash: gënjeshtër të vogla, gënjeshtër të mëdha dhe statistika"?

Një artikull i vitit 1998 nga dy ekonomistë të Bankës Botërore, Shahidur Khandker dhe Mark Pitt, i botuar në *Journal of Political Economy*, argumentoi se gratë

përfitonin ndjeshëm nga kreditë e vogla që merrnin. Të dhënat nga ky studim, i kryer në vitet 1991-1992 mbi grupet e grave në Bangladesh në bashkëpunim me Institutin e Studimeve të Zhvillimit të Bangladeshit, treguan se të ardhurat e tyre u rritën me 5% në vit. Mund të konsiderohet si një pararendës i shumë të tjerëve. Në vitin 2005, duke përdorur një grup të ri të dhënash të mbledhura nga të njëjtat institucione në vitet 1998-1999, Shahidur Khandker përsëri arriti në përfundimin se kreditë, veçanërisht për gratë, kishin një efekt të dobishëm në uljen e varfërisë. Por përfitimi dukej të ishte më i vogël se ai i treguar në botimin e vitit 1998. Roodman dhe Morduch në vitin 2011 zbuluan se Pitt dhe Khandker kishin gabuar duke mos eliminuar të dhëna të caktuara. Duke përjashtuar 16 familje të pasura nga 5,218 familjet e studiuar nga Pitt dhe Khandker, ata treguan se fitimet nga mikrokreditimi u zhdukën plotësisht.

Po aq i habitshëm është zbulimi se disa studime që pohojnë, me statistika mbështetëse, se mikrokredia ka një ndikim pozitiv përmbajnë informacione kontradiktore. Dale W. Adams dhe Robert C. Vogel citojnë shembullin e një studimi të botuar në vitin 2010 dhe të kryer midis prodhuesve të drithërave në Ganë, i cili arriti në përfundimin se kredia ishte e dobishme, ndërsa vuri në dukje se 77% e huamarrësve nuk donin të shlyenin borxhin e tyre. Një tjetër anketë e botuar në vitin 2006, e kryer në Mozambik dhe me përfundime po aq pozitive, pohon se shumica e huamarrësve ndaluan së marri hua pas dy vitesh.

Ka shumë arsye pse është e vështirë të matet ndikimi i mikrokredisë. Ja disa prej tyre:

- ✓ Mbledhja e të dhënave për përpunim bëhet nëpërmjet para-anketave, fokus-grupeve dhe anketave pilot për të identifikuar faktorët që konsiderohen më të rëndësishëm. Edhe në këtë fazë, ndërtimi i subjektit që do të studiohet nuk është i lirë nga paragjykimet. Fshehja e një pyetjeje mund të paragjykojë ndjeshëm rezultatet e përfutuara më pas.

- ✓ Sondazhet janë domosdoshmërisht të kufizuara në hapësirë dhe kohë. Si pasojë, është e vështirë të krijohen krahasime që lejojnë ndërtimin e sistemeve të shkakësisë. E vërteta në një vend nuk është domosdoshmërisht e vërtetë diku tjetër. E vërteta në një kohë nuk është më e vërtetë në një tjetër. Këto dallime rrjedhin nga fakti se një situatë përcaktohet nga faktorë të panumërt që sondazhet mund t'i përfshijnë ose jo. Si, në këto kushte, mund t'i atribuohet dikush merita këtij apo atij lloj efekti? Është e pamundur të arsyetohet sikur "të gjitha gjërat të ishin të barabarta" dhe për këtë arsye t'i atribuohet një rritje e të ardhurave ose e kapitalit këtij apo atij faktori. Kompleksiteti matematik dhe statistikor që lejon që këta faktorë të sqarohen shumë shpesh jep iluzionin se këto vështirësi janë kapërcyer dhe se rezultatet janë vërtetuar shkencërisht me shumë rigorozitet. Është më shumë problem i modelit dhe instrumenteve të tij sesa i rezultateve, siç e kemi parë me shembullin e sondazheve të kryera në Bangladesh.

- ✓ Efekti i një kredie nuk mund të krahasohet me atë të një përbërësi fizik siç është plehu ose ilaçi kundër barërave të këqija, pasojat e të cilit, pavarësisht nëse përdoret

apo jo, janë të krahasueshme. Ai as nuk mund të identifikohet me përdorimin e një ilaçi. Injeksioni monetar që përbën një kredi ndodh midis kontributeve të financimit të tjerë, siç janë të ardhurat me ose pa pagesë, transfertat nga të afërmit jashtë vendit, dhuratat, subvencionet publike, kreditë e tjera dhe madje edhe fitimet në lotari. Paraja, megjithëse i nënshtrohet ndarjes praktike dhe morale në përdorimet e saj, i nënshtrohet një ndërrimi pak a shumë të fortë. Një studim vështirë se mund ta masë atë për të dalluar se çfarë është pasojë e kredisë dhe çfarë është pasojë e burimeve të tjera monetare.

Ka pasur një përpjekje për t'i nënshtrohet studimet e ndikimit një metode eksperimentale, e cila, pas një periudhe fillestare tërheqëse të fortë, më shumë midis vendimmarrësve sesa midis shkencëtarëve, duket se po vihet gjithnjë e më shumë në pikëpyetje. Po i referohemi eksperimenteve të zgjedhjeve të rastësishme. Kjo përfshin transpozimin e një metode në fakte shoqërore për testimin e efekteve të një kure, në këtë rast duke krahasuar pasojat e një kredie në dy mostra të popullsisë, njëra duke marrë një kredi, tjetra jo. Këto zgjidhen rastësisht.

Një arsye për të refuzuar këtë lloj hetimi mund të jetë kostoja e tij (një diapazon që përmendet shpesh është midis 0.5 milion dollarëve dhe 1 milion dollarëve për program të studiuar). Këto shifra janë të tepruara krahasuar me sasinë e parave të shpenzuara për vetë kreditë.

Një arsye e dytë është natyra jashtëzakonisht e sofistikuar e trajtimeve ekonometrike dhe rezultateve të paraqitura, që do të thotë se drejtuesit e organizatave publike ose private që porosisin këtë lloj studimi i besojnë reputacionit shkencor pak a shumë të bazuar të organizatave që kryejnë këto anketa. Ata, në pjesën më të madhe, janë të paaftë të hedhin një vështrim kritik mbi metodën e përdorur.

Arsyeja e tretë është morale: a mund ta pranojmë që një klient potencial humbet kohën e tij ose të saj për të filluar procesin e aplikimit për një kredi (ose edhe shpenzon para për të udhëtuar) dhe dështon në aplikimin e tij ose të saj në emër të një eksperimenti (për të cilin nuk do t'i thuhet asgjë nën pretekstin e rigorozitetit shkencor) dhe për të cilin ai ose ajo do të duhet të vazhdojë t'u përgjigjet pyetjeve në lidhje me kushtet e tij ose të saj të jetesës pa marrë atë që kërkonte? Nëse, për të shmangur këtë kufizim, dy popullatat e testimit zgjidhen nga fshatra ose lagje të ndryshme, bëhet pothuajse e pamundur që situatat fillestare të huamarrësve potencialë të jenë identike. Le të theksojmë gjithashtu se në të dyja rastet, është e pamundur të jesh i sigurt se aplikanti i kredisë nuk do të përdorë një të emëruar për të marrë kredinë, ose se një institucion tjetër mikrofinanciar nuk do t'i ofrojë atij ose asaj këtë shërbim (anketa kryhet gjithmonë me pjesëmarrjen aktive të një ofruesi të shërbimeve financiare i cili është në nivel lokal në konkurrencë me të tjerët).

Pa u ndalur këtu te kushtet e dyshimta të disa anketave siç tregohet nga një anketë e kryer në Marok me mbështetjen e Agjencisë Franceze të Zhvillimit nga një ekip kërkimor nga Instituti i Kërkimit për Zhvillim. (De Janvry, A., Fafchamps, M., & Sadoulet, E. 2010). Kur, për të ulur koston e anketës, vetë oficerët e kredisë i dorëzojnë pyetësorët, ka shumë të ngjarë që të anketuarit të fshehin fakte të caktuara

(për shembull, për t'i bërë njerëzit të besojnë se po e përdorin kredinë për qëllime produktive pasi kjo është norma për ofruesin e kredisë), kur nuk janë këta oficerë kredie ata që kanë tendencë t'i bëjnë rezultatet të duken më të favorshme nga sa janë në të vërtetë.

Edhe nëse do të gjendej një ndikim pozitiv në mostrën e zgjedhur të huamarrësve, do të ishte shkencërisht e gabuar të supozohej se rezultatet pozitive mund të përgjithësoheshin duke hapur kredi për një popullsi të tërë, në nivel lokal dhe madje edhe më shumë në një shkallë më të gjerë. Për analogji me testet mjekësore, këto anketa u kryen me kredi. Por "kura" e kredisë ka efekte të ndryshme për ata që aplikojnë për një kredi, pavarësisht nëse e marrin apo jo në rastin e anketave të rastësishme dhe ata që nuk aplikojnë, sepse karakteristikat e dy popullatave janë të ndryshme. Është pak si të hetosh efektet e një diete më të mirë në performancën atletike të individëve që fillimisht kishin të njëjtën dietë. Me siguri do të zbulonim se më të shpejtët e rrisin shpejtësinë e tyre nëse ushqehen më mirë.

Por çfarë do të ndodhte me ata më të ngadaltët? Për të kundërshtuar paragjykimet e këtij lloji, është e nevojshme të zgjatet kohëzgjatja dhe fushëveprimi i anketave gjë që rrit koston e tyre dhe të mos testohen dy popullata, por e njëjta, para dhe pas kredisë. Në këtë rast, vështirësia qëndron në faktin se faktorë të shumtë kolektivë dhe individualë ndërhyjnë me kalimin e kohës: një thatësi, një rritje e të ardhurave pas një përmirësimi të situatës ekonomike ose, anasjelltas, humbja e të ardhurave për shkak të një recesioni; për sa i përket situatës personale, një sëmundje, një aksident, vdekja e një të dashuri, një barrë shtesë pas një lindjeje, etj. Është pothuajse e pamundur të bëhet një krahasim i besueshëm.

Kjo ngre dilemën e atribuimit të shkaqeve. Është e pamundur të vendoset pa pasur mostra të mëdha për të cilat kostoja e anketave bëhet joproporcionale, ose duke korrigjuar statistikën, siç thonë ata, në një mënyrë të tillë që të hedhin dritë mbi manipulimet e të dhënave që kanë bërë të mundur marrjen e rezultateve pozitive, pastaj të pasigurta dhe në fund negative nga të njëjtat burime. Në vende si Bolivia ose Bangladeshi, ku përqindja e klientëve është bërë shumë e lartë dhe ku shumë struktura janë në konkurrencë, ky lloj testi bëhet i përcaktueshëm, pasi është e vështirë të gjesh klientë potencialë që nuk do të merrnin një kredi.

Pamundësia e kryerjes së anketave afatgjata mbi mikrokreditin është gjithashtu për shkak të shkallës së braktisjes së klientëve që shpesh është shumë më e lartë se sa pritej. Kjo braktisje është për shkak të faktorëve që nuk lidhen me kredinë (migrimi, ndryshimi i aktivitetit në veçanti), por edhe për faktin se huamarrësi nuk i sheh rezultatet e pritura të kredisë ose thjesht nuk shpreh më nevojë për financim shtesë (meqenëse ai do ta kishte arritur objektivin që i ka vënë vetes). Duke pasur parasysh braktisjet, vetëm ata që janë të kënaqur do të mbeteshin në mostër, por edhe ata që i nënshtrohen varësisë nga kredia.

Një problem tjetër lind në lidhje me moralin e zgjerimit të mikrokreditimit. Një studim i kryer nga Mosley midis klientëve të BancoSol në Bolivi tregoi se një e katërta e tyre përfituan ndjeshëm nga kredia e tyre, dy të tretat morën përfitime të

kufizuara dhe midis 10 dhe 15 përqind panë që situata e tyre personale u përkeqësua si rezultat i kredisë. A mund të pranojmë që asetet dhe të ardhurat e një numri të madh përmirësohen, ndërsa një pakicë përjeton një përkeqësim të ndjeshëm të situatës së tyre, pa ofruar rrjeta sigurie paralele?

Edhe nëse do të ishte e mundur të provohej nëpërmjet kërimit të rastësishëm një efekt krejtësisht pozitiv i mikrokredisë me anë të zbatimit të saj në një popullatë të caktuar dhe nëse nuk do të kishte paragjykimet në përzgjedhjen e mostrave, asgjë nuk do të na lejonte të ishim të sigurt se instrumenti do të ia vlente të përgjithësohej në një popullatë shumë të madhe. Brishtësia e rezultateve në këtë fushë është për shkak të faktit se ky lloj kuantifikimi është veçanërisht i dobët në aspektin e analizimit të shkaqeve dhe proceseve që na lejojnë të kuptojmë sjelljen. Dhe një nga karakteristikat më të habitshme të kësaj metode është krahasimi i ofrimit të kredive me mungesën e kredive (të gjitha ose asgjë), pa vënë në dyshim nëse shërbimet e tjera financiare dhe veçanërisht veprimet e tjera të zhvillimit nuk do të ofronin efektivitet më të madh ose më të vogël.

2.1.4. Ndikimet pozitive ekonomiko - sociale të mikrokreditimit

Mikrokredia është një fenomen aktual. Evolucioni i saj brenda ekonomive të vendeve, veçanërisht në vendet në zhvillim, e ka bërë atë një subjekt të rëndësishëm kërkimi për të vlerësuar shkallën në të cilën ndikon në popullatat në këto vende. Kjo shpjegon numrin e madh të dokumenteve, artikuj, raporte, etj., mbi këtë temë. Bazuar në literaturën ekzistuese, vërejmë se disa nga kërkimet mbi temën e ndikimeve të mikrokredisë janë përqendruar kryesisht në efektet pozitive të mikrokredisë në popullatat vulnerabël. Sa i përket disa studiuesve, ata janë përqendruar në efektet negative të mikrokredisë në popullatat vulnerabël.

Banka Botërore e përcakton mikrokredinë si ofrimin e një kredie të vogël për familjet me të ardhura të ulëta për t'i ndihmuar ato të angazhohen në aktivitete produktive. Kështu, mikrokredia po bëhet një nga mjetet kryesore për të ndihmuar popullatat vulnerabël. Abdullah Al-Mamun dhe Mohammad Nurul Huda Mazumder (2015) pohojnë se mikrokredia ka çuar në një rritje të të ardhurave familjare, një ulje të shkallës së varfërisë dhe një ulje të cenueshmërisë ekonomike. Në fakt, sipas tyre, kreditë e dhëna vetëm sa rrisin të ardhurat e familjeve që marrin pjesë në programin e mikrokredisë deri në një nivel të caktuar. Lidhur me cenueshmërinë ekonomike, ata shprehen se sa më shumë individë të ketë që kanë punësim të paguar në një familje me të ardhura të ulëta, aq më shumë ulet niveli i cenueshmërisë ekonomike. Për më tepër, nga studimet e tyre në programin AIM (Amanah Ikhtiar Malaysia), duket se 90% e të anketuarve shprehen se një metodë më fleksibile e shlyerjes; sisteme më të shpejta kredie; dhe kredi më të mëdha do t'u jepnin atyre më shumë mundësi në lidhje me aktivitetet që gjenerojnë të ardhura. Autorët shkojnë më tej duke shtuar se trajnime më të specializuara do të përmirësonin aftësitë e individëve dhe qëndrueshmërinë e tyre në punësim dhe mikro-ndërmarrje. Kjo do të lehtësonte zhvillimin ekonomik, do të përmirësonte cenueshmërinë ekonomike dhe do të rriste të ardhurat. Mikrokrediti gjithashtu kontribuon në fuqizimin e grave.

Në literaturën ekzistuese mbi mikrokreditin, disa autorë e trajtojnë fuqizimin e grave si një efekt pozitiv të mikrofinancës. Ndiaye (2003) trajton fuqizimin e grave në programin e Qasjes së Grave Senegaleze në Shërbimet Financiare. Ajo shpjegon se kreditë e dhëna përfitueseve gra të programit u lejuan atyre të krijonin aktivitete që gjeneronin të ardhura, por edhe se të ardhurat e fituara nga aktiviteti i tyre në aktivitete të tjera si investimet dhe aktivitetet prodhuese. Përmes programit, përfitueset gra zhvilluan gjithashtu aftësitë e nevojshme për të menaxhuar më mirë aktivitetet e tyre. Ato fituan një autonomi të caktuar në shtëpitë dhe familjet e tyre dhe e afirmuan veten më shumë. Ato i kuptojnë politikat e shlyerjes dhe marrin pjesë në fuqizimin midis grave duke i besuar më shumë njëra-tjetrës. Brenda shtëpive të tyre, burrat e tyre e njohin vendin e tyre dhe i mbështesin ato.

Programi nuk synon vetëm të ndihmojë gratë, por edhe familjet. Ai promovoi qasjen në shëndetësi dhe arsim për fëmijët. Në mënyrë të ngjashme, autorët pajtohen me autorin e mëparshëm. Megjithatë, ata shtojnë se përveç të gjitha këtyre pikave pozitive të mikrokredisë, ata megjithatë vërejnë se ekziston një pjesë shumë e madhe e popullsisë rurale, kryesisht gra, të cilat janë të varfra dhe të cilave duhet t'u adresohet më shumë. Autorët propozojnë që strategjitë për të ulur varfërinë duhet të përqendrohen më shumë në komunitetet rurale, pasi përqindja është vetëm 25% në zonat urbane. Disa studime të kohëve të fundit, përfshirë ato të Jacques Attali (2014) dhe SOS FAIM (2006), konfirmojnë se mikrokredia ka pasur një ndikim pozitiv te popullatatat vulnerabël.

Attali (2014) tregon zhvillimet e ndryshme në sektorin e mikrofinancës dhe përparimet e tij të ardhshme në përfshirjen financiare të popullatave afrikane. Mikrokrediti në Afrikë ka parë shumë inovacione, duke përfshirë krijimin e parave të lëvizshme dhe përfshirjen më aktive të bankave në politikat e kreditit në mënyrë që të arrijnë më shumë individë që nuk janë shërbyer më parë, siç janë programet e kreditit të hapur për studentët dhe të rinjtë. Edhe pse autori nuk jep sugjerime dhe parashikon shumë përparime të ardhshme (veçanërisht teknologjike) për t'i bërë sistemet financiare afrikane më gjithëpërfshirëse, ai megjithatë vëren disa pasiguri që lidhen me programet e mikrokreditit. Në Afrikë, mikrokrediti ende nuk i mbulon siç duhet rajonet; shumë popullata ende nuk kanë pasur mundësinë të marrin pjesë. Përveç kësaj, paqëndrueshmëritë politike dhe makroekonomike, qeverisja e dobët në disa vende, kapitali i ulët njerëzor dhe situata ekonomike janë të gjitha realitete që e bëjnë të vështirë financimin e rajoneve të caktuara afrikane dhe dekurajojnë donatorët dhe investitorët.

Ende duke u përballur me shpërthimin e mikrokredive në vitet 2000, autori i artikullit SOS FAIM – Action pour le developpement (2006), theksoi kontributin e mikrofinancës në luftën kundër varfërisë. Në artikullin e tij, autori shpjegon tre pozicionet e ndryshme që trajtohen kur diskutohet mikrofinanca, përkatësisht: ata që shprehin se mikrokredia nuk është një fakt i qëndrueshëm, ata që besojnë se është e mundur dhe ata që janë pak midis dy pozicioneve dhe argumentojnë se duhet të kryhen më shumë kërkime në këtë sektor për të ndihmuar të varfrit. Ai gjithashtu

pranon rritjen e kërkesës për shërbime mikrofinanciare nga kategoria e popullsisë së varfër.

Meqenëse kostot dhe rreziqet janë të larta në sektorin e mikrofinancës, është megjithatë e dobishme të ndihmohen këto popullata dhe t'u ofrohet atyre ndihmë. Megjithatë, autori argumenton se duhet të vendosen një numër kushtesh për të ndihmuar këto popullata, përkatësisht:

- ✓ Diversifikimi i rrezikut duke integruar kategori të tjera socio-ekonomike
- ✓ Të vihet në dispozicion një bazë likuiditeti për t'u ardhur në ndihmë të varfërve.
- ✓ Krijimi i afërsisë midis IMF-ve (Institucioneve të Mikrofinancës) dhe klientëve
- ✓ Bërja e IMF-ve efikase përmes politikave të ndryshme me qëllim shërbimin më të mirë të klientëve.

Përmes studimit të kryer nga qasja e aftësive të Senit, Randriamanampisoa, H. (2011) tregon lidhjet midis varfërisë shumëdimensionale dhe mikrokreditit. Ai zbulon si rezultat se shumata e kredive të mikrokreditit mund ta ulin ndjeshëm varfërinë. Në mënyrë të ngjashme, viti i anëtarësimit në programin e mikrokreditit, gjinia e kryefamiljarit dhe goditjet e prodhimit mund të përmirësojnë aftësitë e familjes. Gjithashtu duket se arsimimi i kryefamiljarit, si dhe shpenzimet që lidhen me jetën familjare, anëtarësimi në shumë kredi dobësojnë aftësitë e familjeve në zonat rurale. Ai shton se kushtet e jetesës së popullatave të synuara duhet të merren në konsideratë sipas objektivave, duke shpjeguar se realitetet nuk janë të njëjta në çdo vend.

2.1.5. Kufizimet, rreziqet dhe efektet negative të mikrokredisë

Mikrokreditimi nuk ka vetëm efekte pozitive. Ekzistojnë gjithashtu studime të shumta në literaturë që nxjerrin në pah efektet e tij negative. Koloma (2010) thekson disa kufizime që lidhen me mikrokreditin. Autori i trajton këto kufizime bazuar në efektet prag të ndikimeve pozitive të mikrokredisë. Në të vërtetë, efektet prag janë pasoja, vështirësi etj., që mund të ndihen pas përkeqësimit të mirëqenies së përfituesve. Disa efekte të kundërta mund të dobësojnë dhe të çojnë në këtë efekt prag në ndikimet e kredive të dhëna përfituesve, si dhe mungesën e trajnimit të popullatave që përfitojnë nga kreditë. Autori e mbështet këtë pohim duke shpjeguar se përfituesit e lënë në mëshirë të fatit mund të miratojnë strategji që nuk janë domosdoshmërisht të përshtatura për kushtet dhe nevojat e tyre. Kjo mund të çojë në dobësimin e mekanizmit të strukturave të mikrokredisë dhe gjithashtu të krijojë një cenueshmëri të madhe të përfituesve ndaj kredisë.

Nga ana e saj, Gandré (2012) sqaron në tekstin e saj polemikat që lidhen me efektivitetin e mikrokredisë si një zvogëluar i varfërisë. Mikrokredia në vitet e fundit nuk ka përjetuar dështime, mund të thuhet dikush, por numrin e dështimeve, nëse marrim parasysh studimet e ndryshme të ndikimit të kryera tashmë në këtë sektor. Në fillimet e saj, mikrokredia u krijua për të zvogëluar varfërinë duke hapur dyert e tregut

të kredisë për individët e marginalizuar nga sistemet e vjetra financiare. Edhe pse ka njohur disa momente lavdie (përmirësim i të ardhurave, ndihmë për të varfrit, krijimi i frymës së sipërmarrjes, zgjidhje kundër papunësisë për të varfrit, emancipim i grave veçanërisht në vendet në zhvillim), ajo mbetet megjithatë subjekt i shumë efekteve të kundërta në anën e kërkesës për kredi, por edhe në ofertën e kredisë.

Nga ana e kërkesës, mikrokredia perceptohet më shumë si një zgjidhje e nevojshme, madje unike për popullatat e privuara pre e varfërisë dhe mjerimit. Por gjithashtu dhe mbi të gjitha, mungesa e mbështetjes për individët me kredi. Nga ana tjetër, autori vëren se kredia e dhënë mbahet për qëllime konsumi, shëndetësie, arsimi për të paguar riparime ose për shembull për një ceremoni martesë. Përballë këtyre rasteve, disa individë madje kryejnë vetëvrasje për shkak të mungesës së mjeteve për të shlyer kredinë e tyre pas dhënies së kredive të shumta që i ngarkojnë me borxhe dhe i zhytin në varfëri. Me fjalë të tjera, ky mjet për zhvillim dhe integrim socio-profesional shpesh shndërrohet në tragjedi.

Lidhur me këtë temë, Marie France Calle thekson se mikrokredia, në vend që të promovojë produktivitetin, për fat të keq përdoret si kredi konsumatore. Kjo do të thotë që duke marrë hua për të përmbushur nevojat e konsumatorëve, disa përfitues të mikrokredisë nuk i japin vetes mjetet për të shlyer borxhin e tyre. Nga ana e ofertës së kredisë, vërehet se objektivat socialë janë më pak të rëndësishëm sesa objektivat e fitimit dhe rentabilitetit që i obsesiojnë pjesëmarrësit në tregun e mikrokredisë. Pauline Gandré tregon se mikrokredia nuk është as zgjidhje për varfërinë dhe as zgjidhja që duhet miratuar në këtë moment (Gandrë, 2012). Në fakt, ajo pranon se, megjithëse janë kryer shumë studime mbi ndikimin, duhet theksuar mbi të gjitha se realitetet nuk janë të njëjta në vendet e pazhvilluara, qoftë në Bangladesh apo në Afrikë. Megjithatë, autorja propozon zgjidhjen e politikave të mbikëqyrjes së mikrokreditit në vendet e pazhvilluara që do të lejonin që mikrokrediti të jetë afatgjatë dhe më pak afatshkurtër, duke synuar kështu më shumë objektivat sociale.

Vincent (2000) tregon ndikimet e mikrokredisë në zhvillim. Së pari, ai është i interesuar në pasojat e mikrokredisë në zhvillimin ekonomik. Prandaj, ai raporton nga studimet e tij se për çdo program mikrokredie, qoftë OJQ apo jo, është e nevojshme të zgjidhen me kujdes përfituesit e synuar të kredisë që do të arrihet. Kur programet synojnë të varfrit, është e nevojshme të punohet me kredi prej 20 dollarësh dhe 300 dollarësh. Kjo nuk do të ketë aq shumë ndikime të dëshiruara.

Nga ana tjetër, autori vazhdon, nëse marrim në konsideratë krijimin e punësimit dhe rritjen e të ardhurave të popullsisë, duhet të synojmë individët me një sasi mjaft të konsiderueshme dhe kredi më të mëdha për të arritur këto objektiva. Ai shton se nëse programet synojnë individët në disavantazh dhe të varfrit, programi duhet të ndahet në dy pjesë në mënyrë që të miratojë politika të reja për të përshtatur realitetin e klientëve me nevojat e tyre. Lidhur me shumën e normave të interesit, autori flet duke treguar shkollat e ndryshme të mendimit në lidhje me këtë temë. Ai vazhdon duke deklaruar mbi këtë temë se: "çështja nuk duket më të jetë varfëria, por më tepër trajnimi i nevojshëm për përfituesit për të rritur të ardhurat e tyre në mënyrë të

mjaftueshme që të jenë në gjendje jo vetëm të shlyejnë interesin, por edhe t'i bëjnë aktivitetet e tyre ekonomike fitimprurëse dhe të nxjerrin fitim." Në të njëjtën linjë, autori sugjeron gjithashtu që kostot e ndërmjetme, të tilla si trajnimi i ofruar përfituesve të programit, duhet të mbulohen nga ndihma ndërkombëtare në mënyrë që të lehtësohet jeta e të varfërve dhe të arrihen objektivat e programit. Ai gjithashtu bën thirrje për efektivitet dhe efikasitet, profesionalizëm të pjesëmarrësve në program dhe përshtatje të kushteve të jetesës së përfituesve nëse duam që zhvillimi ekonomik të përparojë dhe rreziqet që lidhen me kreditë e dhëna të kufizohen.

Studime të tjera në çështjen e kufijve të mikrofinancës, theksojnë veçanërisht menaxhimin e dobët të institucioneve rregullatore të kreditit, por edhe atë të institucioneve të kreditit (keqpërdorim i fondeve të dhëna). Në Bangladesh, gratë përjetojnë pabarazi gjinore kur marrin kredi për shkak të normave sociokulturore të vendosura në këtë shoqëri. Përballë pabarazive të tilla gjinore dhe varësisë së grave nga burrat të krijuara nga OJQ-të e mikrokreditit, autori sugjeron zgjidhje, veçanërisht në nivelin e OJQ-ve, për të arritur zhvillim (Ashraf Ali, 2014).

Ndour (2011), trajton masën në të cilën përcaktuesit e performancës afatgjatë të mikrokredive me qëllim qëndrueshmërinë financiare dhe institucionale përcaktohen përmes variablave financiare dhe sociale. Ai vëren se variablat financiare si:

- Kredit i papaguar;
- Kursime të jashtëzakonshme;
- Borxhet e këqija kanë ndikim në performancën e shlyerjes afatgjatë dhe janë pengesa për arritjen e qëndrueshmërisë financiare.

Autori gjithashtu pohon se variablat sociale ndikojnë në performancën e shlyerjes edhe pse nuk kanë peshë të mjaftueshme si variabla financiare. Duke folur për variablat sociale, ai pohon se këto variabla duhet të merren në konsideratë me qëllim përmirësimin e situatave në vendet e pazhvilluara, veçanërisht me qëllim uljen e rreziqeve të moskthimit të kredive.

Për të kuptuar më mirë efektivitetin e ndihmës së dhënë për zbatimin e programeve të mikrokreditit, Banka Botërore dhe UNDP kryen një studim të rishikuar në vitin 2006. Nga ky studim, vërejmë se këto institucione hasin shumë probleme që lidhen me kreditimin, duke përfshirë:

- Mungesa e sanksioneve në nivelin e politikave të kreditit të cilat shpesh nuk respektohen;
- Komunikim i dobët i rezultateve të projektit;
- Mungesa e zotërimit të punës së tyre nga ana e menaxherëve të projektit;
- Konkurrenca midis këtyre institucioneve dhe organizatave private;
- Projektet e kreditit shpesh janë të dobëta nga këto institucione.

Ka shumë kritika ndaj mikrokredisë, dhe ato nxjerrin në pah faktin se shumë mbështetës janë kundër saj, veçanërisht faktin se ajo zvogëlon varfërinë. Autori Roech (2005) e bën mikrofinancën objekt kritikash të mëdha në lidhje me rolin e saj të dobishëm në promovimin e zhvillimit ekonomik duke ulur varfërinë. Ai e bën

analizën e tij bazuar në idenë se vetëm mikrofinanca nuk mund të eliminojë varfërinë, por faktorë të tjerë duhet të hyjnë në lojë. Prandaj, ai argumenton se po kalojmë nga mikrokredia në financimin e jetesës, domethënë, financimin për një standard të vërtetë jetese që do të ishte një paketë që përmban, siç thotë ai: kursime, kredi afatshkurtër dhe afatmesme, sigurime, fonde infrastrukturore, etj. Gjithashtu, ai thotë se strategjitë kombëtare duhet të zhvillohen për të përshtatur më mirë ideologjinë e saj, pasi për të, mikrofinanca tashmë po tregon të metat e saj gjithnjë e më shumë çdo ditë.

2.1.6. Dimensioni social dhe kulturor i mikrokreditimit

Ndikimi i mikrokredisë nuk mund të kuptohet vetëm në terma ekonomike. Edhe pse efektet makroekonomike dhe mikroekonomike të programeve mikrofinanciare janë shpesh të matshme dhe të dokumentuara, literatura empirike ka nxjerrë në pah se dimensionet sociale, kulturore dhe psikologjike janë po aq të rëndësishme dhe shpesh më të vështira për t'u matur (Armendáriz & Morduch, 2010; Kabeer, 2001). Nga ky këndvështrim, mikrokredia është parë si një vektor i mundshëm progresi social, duke kontribuar në përmirësimin e shëndetit, arsimit, vetëvlerësimit dhe autonomisë personale të përfituesve, veçanërisht të grave, duke stimuluar një proces demokratizimi dhe pjesëmarrjeje aktive në vendimmarrjen brenda familjes dhe komunitetit.

Një aspekt kyç është se efektet jo-ekonomike nuk shfaqen automatikisht si pasojë e dhënies së kreditit. Vështirësia e atribuimit të shkakut është e madhe: ndryshimet në marrëdhëniet shoqërore, normat kulturore, mentaliteti i përfituesve, apo tendencat drejt individualizmit mund të jenë një rezultat i veprimtarive sociale të përfshira në komunitet, dhe jo domosdoshmërisht pasojë direkte e mikrokredisë. Për shembull, një individ që përfiton nga një kredi mund të përforcojë statusin e tij ekonomik, por ky përmirësim mund të ketë pasoja komplekse mbi marrëdhëniet familjare, duke ndryshuar hierarkitë sociale ose duke rritur tensionet midis anëtarëve të familjes (Mayoux, 2006; Mosley, 2001).

Nga perspektiva e zhvillimit shoqëror, është e rëndësishme të kuptohet se transformimi i mikrokredisë nga një instrument humanitar në një produkt komercial ka çuar në zhvendosjen e fokusit nga përmirësimi i kushteve njerëzore drejt arritjes së objektivave financiare. Ky proces i komercializimit shpesh ka kufizuar kapacitetin e mikrokredisë për të sjellë ndryshime shoqërore të qëndrueshme, duke reduktuar mbështetjen për ndërhyrje të shoqërisë civile që promovojnë zhvillimin njerëzor dhe social. Së bashku me efektet pozitive të mundshme, literatura antropologjike dhe sociologjike ka evidentuar se mikrokredia mund të prodhojë edhe efekte negative:

Tensionet gjinore dhe familjare: Kreditimi për gratë mund të rrisë presionin mbi to për të gjeneruar të ardhura, duke shkaktuar konflikte brenda familjes dhe, në disa raste, dhunë.

Rritja e punës së fëmijëve: Në përpjekje për të përmbushur kërkesat e biznesit, gratë mund të delegojnë punët shtëpiake dhe detyrat e kujdesit ndaj fëmijëve, veçanërisht vajzave, duke ulur shkallën e regjistrimit në arsimin formal.

Rreziqet për shëndetin dhe mjedisin: Aktivitetet e mikro-sipërmarrjeve, si përpunimi i lëkurës, tekstileve dhe përdorimi i ngjyrave ose qymyrit për qëllime prodhimi, mund të rrisin ndotjen dhe degradimin e mjedisit, duke ndikuar negativisht në shëndetin dhe kushte jetese të popullatës lokale.

Këto kontradikta sugjerojnë se përfitimet sociale dhe kulturore të mikrokredisë janë të kontestuara dhe shpesh varen nga konteksti lokal, mbështetja institucionale dhe mekanizmat komplementarë që mundësojnë zhvillim të qëndrueshëm. Për shembull, pa investime shtesë në infrastrukturë shëndetësore, arsimore, transporti, ujësjellës dhe sistemet e sigurisë, efektet pozitive të mikrokredisë mund të jenë të kufizuara dhe madje të kundërta ndaj qëllimit fillestar të përmirësimit të kushteve të jetesës. Në këtë kuadër, pyetja që lind është nëse mikrokredia mund të konsiderohet një mjet i qëndrueshëm për zhvillim social dhe njerëzor, apo nëse ajo duhet të shoqërohet me politika të integruara që adresojnë më gjerë nevojat shoqërore dhe mjedisore. Çështjet e qëndrueshmërisë ekonomike, sociale dhe ekologjike janë të ndërthurura: përfitimet ekonomike të shkaktuara nga mikrokredia mund të kenë pasoja të padëshiruara mbi marrëdhëniet shoqërore, shëndetin dhe mjedisin, duke vënë në pikëpyetje supozimin se kreditimi është instrumenti më i efektshëm për transformime sociale.

Prandaj, për të kuptuar realisht ndikimin e mikrokredisë, është e nevojshme të adoptohet një qasje multidimensionale dhe ndërdisiplinore që përfshin analizën socio-ekonomike, kulturore dhe mjedisore. Një qasje e tillë do të mundësojë identifikimin e kufizimeve, rreziqeve dhe mundësive për të maksimizuar efektet pozitive të mikrokredisë, duke reduktuar efektet negative dhe duke rritur qëndrueshmërinë e programeve në plan afatgjatë. Në këtë kuadër, do të theksohet gjithashtu rëndësia e ndërhyrjeve institucionale dhe publike që mund të mbështesin popullatat e varfra në mënyrë më holistike, duke siguruar që mjetet financiare, si mikrokredia, të kombinohen me politika sociale, edukative, shëndetësore dhe mjedisore, duke krijuar kështu një kuadër të plotë zhvillimi për individët dhe komunitetet.

2.2 Kushtet që mikrokreditimi të kontribuojë në zbutjen e varfërisë

Një ndikim pozitiv i përfshirjes financiare përmes mikrokreditimit në një vend nuk mund të varet vetëm nga menaxhimi i duhur i organizatave që e ofrojnë atë dhe rregullimi adekuat i sektorit. Është e mundur t'i qasemi çështjes së kontributit të mikrokreditimit në zhvillim në kuptimin ekonomik të termit përmes një qasjeje sistemike. Njëmbëdhjetë kushte njihen këtu si të nevojshme që kreditë e vogla të kenë ndikimin e pritur, të drejtpërdrejtë dhe të shpejtë, në të ardhurat e "të varfërve" dhe veçanërisht të "më të varfërve". Nga një perspektivë socioekonomike, ato mund të vërehen në tre nivele: mikroekonomik, mezoekonomik dhe makroekonomik.

2.2.1 Kushtet e nivelit mikroekonomik

Shtatë kushtet e para lidhen drejtpërdrejt me sjelljen dhe burimet e huamarrësve. Hapi i parë është të kuptohet klientela e prekur realisht nga përhapja e mikrokredive dhe të

kuptohet se si menaxhohen ato nga huamarrësit dhe cilat janë pasojat e përdorimit të tyre për buxhetin dhe pasurinë e tyre.

Kushti i parë: Klientët e institucioneve të mikrokreditimit duhet të jenë "të varfër", ose, në rastin kur përfituesit e mikrokreditimit nuk janë të varfër, shpenzimet për mallra dhe shërbime të kryera prej tyre duhet të kenë një efekt pozitiv në të ardhurat e më të varfërve.

Kushti i parë që mikrokredia të jetë në dobi të segmenteve të varfra të popullsisë është që klientët e institucioneve që ofrojnë këto shërbime t'i përkasin të ashtuquajturave kategori të popullsisë "të varfër". Megjithatë, dyshimet janë rritur nëse të varfrit, dhe veçanërisht më të varfrit, janë objektivi i vetëm i këtyre kredive. Në shumicën e vendeve në zhvillim, kërkesa për mikrokredi vijnë edhe nga aktorë të tjerë për shkak të natyrës së kufizuar të përfshirjes financiare të tyre.

Që kjo përfshirje financiare e grupeve jo të varfra të ketë një efekt pozitiv tek më të varfrit, duhet të shfaqet ajo që në ekonomi quhet efekt rrjedhjeje. Me fjalë të tjera, pasurimi i më të pasurve duhet të ketë një efekt pozitiv në të ardhurat e më të varfërve. Kjo është ajo që propozojnë Dale Adams dhe Robert Vogel, pasi vëzhgojnë se mikrokreditë e ofruara për të ashtuquajturat popullata "të varfra" nuk gjenerojnë efektet e pritura në aspektin e të ardhurave dhe pasurisë, duke sugjeruar që strukturat e mikrokredisë të mbështesin atë që ata e quajnë "gazela", domethënë njësi prodhimi të mallrave dhe shërbimeve që janë në gjendje të krijojnë vende pune. Këtë fenomen e trajton edhe Milford Bateman. Megjithatë, studimet e ndikimit të mikrokredisë nuk e kanë përdorur numrin e vendeve të punës të krijuara si një tregues të ndikimit të saj. Kjo do të nënkuptonte që burimet janë të përqendruara në njësi me objektiva më ambicioze sesa mbijetesa. Ndoshta kjo zgjedhje do të kishte një efekt në shkallën e rritjes. Por nuk është e sigurt se do të ketë një ndikim të shpejtë në të ardhurat dhe pasurinë e shtresës së varfër të popullsisë, sepse, sa i përket këtij efekti rrjedhjeje, përvoja e politikave të zhvillimit që nga fillimi i viteve 1950 është larg nga prova e saj. Mikrokreditimi, i synuar për popullatat jo të varfra, por të përjashtuara financiarisht, rrit përqindjen e popullatave të përfshira financiarisht. Megjithatë, ky efekt është i ndryshëm nga një rritje në të ardhurat dhe kapitalin e popullatës.

Prandaj, do të ishte e përshtatshme të kishim një kuptim të mirë të karakteristikave socio-ekonomike të klientëve ose përfituesve të mikrokredisë për të vërtetuar se objektivi "i dobët" arrihet në të vërtetë nga oferta e mikrokredisë, dhe në çfarë mase; dhe se kjo përfshirje financiare ka një efekt pozitiv në ekonominë lokale. Kjo ofertë duhet të përmbushë në mënyrë adekuate nevojat aktuale të popullsisë. Përndryshe, ndikimi është ai i çdo injeksioni të burimeve monetare në një lokalitet: rrit përkohësisht shpenzimet, por efekti i tij afatgjatë është i dobët. Shumëfishimi i mundshëm i të ardhurave varet në veçanti nga rrjedhjet monetare dhe financiare jashtë zonës së injektimit. Këtij aspekti do t'i kthehemi kur të trajtojmë kushtet makroekonomike për një ndikim pozitiv të mikrokredisë.

Kushti i dytë. Kredia duhet të përdoret në të vërtetë nga huamarrësit për të rritur kapacitetet e tyre prodhuese dhe jo për konsum individual, i cili nga pikëpamja ekonomike konsiderohet joproduktiv.

Kushti i dytë për efektivitetin e mikrokredisë si një mjet zhvillimi, në kuptimin minimalist të rritjes së të ardhurave dhe pasurisë, varet nga përdorimi i saj. Huamarrësit duhet ta përdorin mikrokreditin për të ndërmarrë një aktivitet që gjeneron të ardhura ose për të rritur kapacitetet e tyre të drejtpërdrejta prodhuese ose për të investuar në biznesin e tyre. Ky është imazhi që shumica e aktorëve në sektor japin për instrumentin e konceptuar si një iniciativë ekonomike. Rritja e përfshirjes financiare do të bënte të mundur rritjen e të ardhurave dhe të pasurisë përmes zhvillimit të vetëpunësimit ose mikrondërmarrjeve. Por, jo të gjithë klientët e mikrokredisë janë të vetëpunësuar dhe në gjendje të krijojnë entitete dhe të jenë punëdhënës, apo kanë njohuritë për t'u bërë të tillë. Klientët e mikrokredisë janë kryesisht persona me paga të ulëta, veçanërisht punëtorët, siç janë ata në zonat të tregtisë së lirë në disa rajone të Amerikës Qendrore dhe Karaibeve, nëpunës civilë në Kamerun dhe minatorë në Afrikën e Jugut. Mbingarkesa e këtyre të fundit me borxhe të mikrokredive ishte shkaku i revoltës, e cila u shtyp rëndë gjatë verës së vitit 2012. Duke refuzuar të vuanin turpin e mospagesës, ata nuk sulmuan institucionet e mikrokredisë, por punëdhënësit e tyre; kërkuan të paguheshin më mirë në mënyrë që të ishin në gjendje të paguanin borxhet dhe interesat, pasi shlyerja e tyre realizohej përmes debitimit automatik nga llogaritë bankare personale ku paguheshin pagat e tyre.

Në fakt, efektiviteti i mikrokredive që synojnë nxitjen e aktiviteteve ekonomike të më të varfërve duket se është i kufizuar. Kohëzgjatja e kredisë përgjithësisht është shumë e shkurtër dhe investimi në këto njësi prodhimi nuk ka një kthim të menjëhershëm apo të shpejtë. Kur kredia jepet për një aktivitet që gjeneron të ardhura, këta sipërmarrës kanë tendencën të imitojnë aktivitete të ngjashme tregtare, duke çuar në uljen e normës së fitimit. Ky imitim dhe paralelizim i biznesit bën që numri i pjesëmarrësve në të njëjtin treg rritet dhe tregu të ngopet sepse rritet vetëm oferta ndërsa kërkesa për mallra dhe shërbime nuk rritet automatikisht në mënyrë proporcionale me rritjen e ofertës. Kur kredia përdoret për një aktivitet që gjenerojnë të ardhura, vihet re një ndryshim midis investimeve edhe nga një perspektivë gjinore. Sipas studimit të Julie L. Gifford (2007) në Kampala (Uganda), bizneset e burrave fillojnë me një kapital minimal dhjetë herë më të madh se ato të grave dhe ato gjithashtu rezultojnë të jenë shumë më fitimprurëse se ato të grave. Sondazhet e kryera në Tamil Nadu (India Jugore) tregojnë një ndryshim të ngjashëm të gjetur tek Dalitët (ish të paprekshmit) dhe kastat e tjera.

Në shumë raste, në kushtet e një ekonomie me informalitet të lartë, ekziston mundësia që kreditë e marra të mos përdoren për qëllimin për të cilat ato janë dhënë, çka e vështirëson monitorimin dhe kontrollin nga institucionet e mikrokredise lidhur me përdorimin përfundimtar të kredive nga mikro-ndërmarrjet që prodhojnë mallra dhe shërbime. Ekzistojnë ndarje morale të përdorimeve të burimeve monetare që socioekonomia ka analizuar. Këto mund të përfshijnë internalizimin e rregullave të

organizatës së mikrokreditimit për të përdorur fondet për një aktivitet gjenerues të ardhurash. Huamarrësit që përfitojnë nga rritja e burimeve monetare falë mikrokreditimit i ndajnë ato për aktivitetet e tyre mikro ose vetë-sipërmarrëse. Por fondet personale të destinuara më parë për ta përdoren më pas për shpenzimet e konsumatorëve. Nëse ka një shkelje të angazhimit të bërë për përdorim produktiv, kjo mund të legjitimohet nga kufizimi dhe gjithashtu nga domosdoshmëria. Mund të konsiderohet gjithashtu si një përvetësim pozitiv i sistemit nga popullatat. Megjithatë, ndarja e mikrokrediteve për qëllime direkt produktive është kështu e kufizuar, dhe për këtë arsye rritja e të ardhurave.

Milford Bateman, duke u mbështetur në Finoscope, një studim nga FinMark Trust, tregon qartë se vetëm një pjesë e vogël e kredisë ka për qëllim në të vërtetë rritjen e aktiviteteve prodhuese. Në Ugandë dhe Tanzani, për shembull, kjo përqindje nuk e kalon 15%. Studimi arrin në përfundimin se arsyeja kryesore për të hyrë në borxh është blerja e ushqimit. Kjo pasohet nga shpenzimet e funeralit, tarifat e shkollës dhe shpenzimet mjekësore, të cilat duket se janë nevojat më urgjente. Një numër i madh studimesh kanë arritur në të njëjtin përfundim në shumicën e vendeve të tjera afrikane. Raporti i Matjes së Përfshirjes së Financimit² duke u mbështetur në të njëjtin burim (Anketa e Besimit FinMark e vitit 2009) pohon se në Kenia, jo vetëm kredia, por edhe shërbimet e kursimit përdoren kryesisht për të zgjidhur "problemet familjare" dhe shumë më pak për nevojat e aktiviteteve që gjenerojnë të ardhura. Gjysma e vëllimit të dhënë hua familjeve të varfra ndahet në këtë mënyrë, kështu që këto kredi përdoren kryesisht për të përmbushur nevojat e konsumit.

Le të marrim më konkretisht rastin e Equity Bank - një nga institucionet kryesore të mikrofinancës në Kenia, e listuar në bursë. Raporti i aktivitetit zbulon se 30.43% e vëllimit të përgjithshëm të kredive të saj shkon për konsum, 9.15% për mikrondërmarrjet dhe 2.95% për bujqësinë, pjesa tjetër e portofolit prej 41.88% shkon për bizneset e vogla dhe 15.55% për bizneset e mesme. Kjo peshë e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme në kreditë e Equity Bank, relativisht më e lartë se në rastet e tjera, lidhet me faktin që ky institucion i shërben pothuajse gjysmës së të gjithë klientëve të institucioneve të mikrokreditimit në vend (715,000 klientë nga 1.5 milion).

Pjesa e kredisë konsumatore është rritur për shkak të presionit mbi institucionet e mikrofinancës për të rritur bazën e klientëve të tyre dhe vëllimin e kredisë. Megjithatë, problemi nuk është i ri, ndonëse është anashkaluar prej kohësh. Bernard Haudeville kujton me dobi një studim të vitit 1996 nga David Hulme dhe Paul Mosley, të realizuar me trembëdhjetë institucione të mikrofinancës, i cili tregon se midis huamarrësve me një nivel të ardhurash mbi 80% të vijës së varfërisë, 14% e kredive u përdorën për shpenzime konsumi, por për popullatat me të ardhura nën 80% të vijës së varfërisë kjo përqindje u rrit në 69%. Sa i përket blerjes së kapitalit fiks ose qarkullues, përqindjet ishin përkatësisht 74% dhe 21%.

² Demirgüç-Kunt, A., & Klapper, L. F. (2012). Measuring financial inclusion: The global index database. *World bank policy research working paper*, (6025).

Kreditë e vogla përdoren kryesisht për një menaxhim më të mirë ndërkohor të burimeve dhe shpenzimeve të familjeve dhe anëtarëve të tyre, siç e ka theksuar qartë Portofoli i të Varfërve, anketat e të cilave u kryen në Afrikën e Jugut, Bangladesh dhe Indi. Shumë popullata përdorin mikrokreditë në të njëjtën mënyrë që, në të ashtuquajturat vende "të zhvilluara", familjet përdorin kartat e tyre të kreditit, kartat bankare ose kartat specifike për shpërndarësit e mëdhenj, ndërsa përhapja e këtyre metodave të pagesës në përgjithësi mbetet konfidenciale në një numër të madh të këtyre vendeve. Në Afrikën Sub-Sahariane, në pjesën qendrore dhe perëndimore të saj, vetëm 16% e të rriturve kanë një kartë debiti (ky është rasti për 64% të mbajtësve të llogarive bankare për shkak të kostos së tyre). Kjo përqindje është shumë më e ulët edhe për vetë kartat e kreditit: 3% kanë një të tillë. Kjo përqindje madje bie në më pak se 2% në Senegal (Demirgüç-Kunt & Klapper, 2012).

Ka shumë raste kur mikrokreditë përdoren për shpenzimet e konsumatorëve. Megjithatë, këto përdorime konsumiste të mikrokredisë, të cilat lidhen drejtpërdrejt me zhvillimin e supozuar të një tregu "në bazën e piramidës", në përgjithësi nuk e rrisin menjëherë pjesën e burimeve të dedikuara për investime shtesë për qëllime produktive. Ata që besojnë se mikrokredia është në thelb sipërmarrëse nuk kanë problem të përgjigjen se është e vështirë për një njësi informale të ndajë atë që konsiderohet investim produktiv nga ajo që konsiderohet konsum i brendshëm. Sigurisht, një frigorifer mund të përdoret për të ruajtur ushqim ose pije për familjen ose për t'u shitur, një biçikletë lejon transportin personal, por edhe për një mikrondërmarrje ose vetëpunësim. Huadhënësit shpesh mashtrohen në këtë fushë nga huamarrësit. Këta të fundit i referohen standardeve të strukturës së kredisë dhe i fshehin kreditë konsumatore kur e konsiderojnë të nevojshme për rinovimin e kredive të tyre. Sidoqoftë, është një mashtrim të mendosh se anketat në terren do të ishin plotësisht të paafta për të vlerësuar përqindjen e përafërt të përdorimeve të ndryshme të një malli në buxhetin familjar, me kusht që anketa e të ardhurave dhe shpenzimeve të një familjeje të jetë mjaftueshëm e detajuar.

Anasjelltas, borxhi mund të zvogëlojë lloje të caktuara të konsumit. Studimet e ndikimit nuk janë në gjendje të perceptojnë efekte të rëndësishme në aspektin e investimeve produktive dhe rritjes së të ardhurave dhe të vënë në dukje në përdorimet e mikrokredisë peshën e konsiderueshme të shpenzimeve të konsumatorëve, por ato besojnë se është e nevojshme ta legjitimojnë atë duke pohuar se presioni për të shlyer borxhet disiplinon huamarrësit duke i detyruar ata të zvogëlojnë shpenzimet që këta analistë i konsiderojnë të dëmshme, siç është konsumi i çajit, kafesë, duhanit, alkoolit, bixhozit dhe madje edhe ëmbëlsirave për fëmijët dhe shpërqendrimeve të tjera. Nëse disa teprime mund të jenë të rrezikshme, fakti i shpërqendrimit të vetes duket legjitim për qeniet njerëzore që jetojnë në shoqëri, dhe madje një domosdoshmëri e jetës shoqërore. Takimi në një kafene ose në një bar mund të jetë një mënyrë për të mbledhur informacion për funksionimin e duhur të një biznesi ose të një teze.

E gjitha varet nga ajo që konsumohet dhe nga vjen ajo. Nëse këta konsumatorë, falë kredive të marra, drejtohen te kompanitë lokale që prodhojnë mallra dhe shërbime,

mikrokredia është e dobishme për ofertën falë dinamikës së kërkesës përmes efekteve të saj shumëzuese. E njëjta gjë vlen edhe për injeksionin monetar të prodhuar nga transfertat e kushtëzuara të parave të gatshme, grantet familjare të shpërndara sot në gati dyzet vende (krahasuar me vetëm tre në vitin 1997), veçanërisht në Amerikën Latinepor edhe në Indi, Kinë, Indonezi dhe Afrikën e Jugut. Ato janë indirekt në favor të mikrokreditimit. Kjo iniciativë nga vendet në zhvillim madje lejon patronazhin politik pa efektet përgjithësisht të dëmshme të patronazhit në shpërndarjen e drejtpërdrejtë të kredisë nga agjencitë qeveritare. Këto agjenci shpesh nuk janë shumë të shqetësuar për të ngulitur te huamarrësit një kulturë financiare të shlyerjes dhe, nëse klientela është e njëjtë, mund të ushtrojnë konkurrencë të pashëndetshme me organizatat private të mikrokreditimit, qofshin fitimprurëse apo jo.

Kreditë e vogla mund të ndihmojnë në menaxhimin më të mirë të buxheteve familjare duke zbutur të ardhurat dhe shpenzimet. Mund të vërehet një lidhje midis huamarrjes nga një institucion mikrokreditimi dhe marrjes së rregullt të fondeve nga anëtarët e familjes jashtë vendit, pasi këto remitanca përbëjnë, në sytë e oficerëve të kredisë, një garanci për shlyerjen e një kredie për sa kohë që emigrantët nuk përjetojnë një periudhë papunësie.

Megjithatë, në Afrikën Subsahariane dhe në zona të caktuara të Amerikës Latine. Për shembull, ato luajnë një rol të rëndësishëm në përfshirjen financiare të popullatave. Ndërsa mesatarisht në botë 14% e mbajtësve të llogarive bankare dhe 7% e të rriturve përdorin një llogari bankare për të marrë këtë lloj transferimi, këto përqindje në Afrikën Sub-Sahariane janë 38% për mbajtësit e llogarive bankare dhe 9% e të rriturve. Mbajtësit e llogarive bankare e përdorin atë për 66% të tyre në Somali, 55% në Zimbabve dhe 45% në Sierra Leone. Kreditë e vogla lejojnë një menaxhim më të mirë ndërkohor të burimeve dhe shpenzimeve. Stuart Rutherford (2004) shpjegon suksesin e organizatës së vogël SafeSafe që ai e nisi në lagjet e varfra të Dakës, Bangladesht, me përshtatjen e saj të mirë ndaj kufizimeve të forta të flukseve buxhetore në aspektin e nevojave dhe tepricave, me fjalë të tjera, kapacitetit të huamarrjes dhe mundësive të kursimit. Gjithashtu i nënshtrohen kufizimeve të përshtatjes së flukseve të të ardhurave dhe shpenzimeve edhe familjet e kuazi-punonjësve ose punonjësve të vegjël (shih, për shembull, në zonat e minierave ose në zonat e lira të Amerikës Qendrore dhe Karaibeve). Megjithatë, ky menaxhim i përditshëm vetëm në raste të jashtëzakonshme rrit pjesën e burimeve të dedikuara për investime shtesë për qëllime produktive.

Në përgjithësi, kjo u lejon familjeve të menaxhojnë më mirë buxhetet e tyre pa pasur një ndikim pozitiv të drejtpërdrejtë që rezulton në një zgjerim të aktiviteteve që gjenerojnë të ardhura. Nëse kreditë përdoren në të vërtetë për të blerë ilaçe ose për të mbuluar tarifat e shkollës, për shembull, ka një përmirësim në mirëqenie. Por rritja e të ardhurave mund të jetë e menjëhershme vetëm në raste të jashtëzakonshme. Hotze Lont (2000) përshkruan vështirësitë e shlyerjes në një grup kredish solidariteti në Manunggal, një periferi të Yogyakarta, Indonezi, ku kreditë u përdorën për të përmbushur shpenzimet e konsumatorëve.

Në kundërshtim me standardet e vendosura nga PHBK, organizata mikrofinanciare që punon në një program lidhjeje bankare, ato mbuluan kostot e shkollës ose të strehimit në vend të investimeve që gjeneronin menjëherë të ardhura. Edhe pse shumica e anëtarëve nuk kishin shumë për të treguar përveç një tenxhere gatimi, një copë për të bërë rroba ose një shall treshe, Banka i pranoi këto artikuj si provë të mjaftueshme se anëtarët po merrnin hua për një qëllim produktiv. [...] Në realitet, vetëm një pjesë e vogël e tyre i përdorën kreditë për të investuar në aktivitete që gjenerojnë të ardhura. Kjo është pasoja e pashmangshme e ndërrueshmërisë së parasë. Prandaj, nuk ka ndonjë zgjerim të dukshëm të aktiviteteve që gjenerojnë të ardhura dhe për rrjedhojë të të ardhurave. Përrjashtimisht, ka një efekt të menjëhershëm në aspektin e rritjes së të ardhurave.

Sondazhi i Edoé Agbodjan (2012) në rajonin Ogou të Togos tregon se, në disa raste, përpjekja e bërë nga huamarrësit që financojnë një aktivitet gjenerues të ardhurash me një kredi është e konsiderueshme, për sa i përket orëve të punës dhe mobilizimit të punës shtëpiake, veçanërisht fëmijëve, për të ulur kostot operative. Por është e tillë që vazhdimësia e aktivitetit përtej shlyerjes së kredisë është e kufizuar. Prandaj, do të ishte e përshtatshme, në çdo sondazh mbi mbështetjen e mikrondërmarrjes përmes mikrokredisë, të merret në konsideratë shkalla e mbijetesës së këtyre aktiviteteve, shumë përtej periudhës menjëherë pas vetë kredisë, dhe mosrinnovimi i kredive.

Kur njihet nevoja për financim që nuk përdoret për të gjeneruar të ardhura, është edhe më e rëndësishme të sigurohet që rritja e borxhit, kryesisht për konsum ose për të përmirësuar shtëpinë, të jetë e përbalueshme nga familja. Normat e shlyerjes së kredisë të shfaqura nga organizatat shpesh rezultojnë të jenë më të ulëta se sa janë në të vërtetë, nëse përfshijmë riprogramimin dhe kreditë e buta (huamarrja nga një organizatë tjetër direkt ose përmes një të emëruari për të shlyer një kredi të parë ose edhe një të dytë). Nëse i injorojmë këto praktika, ndikimi gjoja pozitiv i mikrokredisë në të ardhura në fund të fundit rezulton të jetë mbivlerësuar në masë të madhe. Barrët financiare mund të çojnë në një ulje të të ardhurave të disponueshme ose, për ta ruajtur atë, në dekapitalizim, një ulje të përmbushjes së nevojave themelore, përdorimin e punës së fëmijëve ose një rritje të konsiderueshme të aktiviteteve jashtë-shtëpiake të grave. Kjo situatë është edhe më e shpeshtë kur kredia i shtohet borxheve të tjera, veçanërisht atyre informale, në mungesë të një qendre rreziku ose nëse njohuritë e saj për të gjitha borxhet e një personi dhe të një familjeje janë të mangëta.

Kushti i tretë. Nëse bëhet një investim, duhet të ketë mundësi për aktivitetin e financiar në këtë mënyrë.

Kushti i tretë mikroekonomik për një efekt të drejtpërdrejtë pozitiv të një mikrokredie në të ardhurat e huamarrësit është që, nëse bëhet një investim, ai duhet të jetë në një aktivitet për të cilin ka mundësi investimi. Megjithatë, shpesh shohim një efekt imitimi nga ata që përfitojnë nga kredi të vogla. Ky imitim sipërmarrës e zvogëlon ndjeshëm efektin potencialisht pozitiv të kredive në drejtim të gjenerimit të burimeve të reja shtesë, duke pasur parasysh konkurrencën në rritje lokale në të njëjtin sektor aktiviteti. Do ta gjejmë këtë gjendje në një nivel mezoekonomik. Dështimi në Senegal

i të ashtuquajturit operacion "maîtresards" i nisur në vitin 1982, një mbështetje publike për krijimin e bizneseve të vogla nga të rinjtë e diplomuar në universitet, të cilët ishin angazhuar masivisht në transport, pjekje dhe peshkim pa e ditur në thellësi se si funksiononin ato, ilustron këto vështirësi.

Dobësia ose mungesa e tepricave të gjeneruara nga mikrokredia gjithashtu kontribuon në mbingarkesën me borxh. Kjo mund të çojë përsëri në një riprogramim të kredive me tarifa më të larta të përgjithshme interesi ose në një dekapitalizim me qëllim shlyerjen. Anasjelltas, vëllimi i interesit dhe komisioneve të ngarkuara mund të tejkalojë atë të shfaqur, nëse marrim parasysh penaltitetet e ngarkuara për vonesën në shlyerje në veçanti, si dhe koston e huamarrjes nga të ashtuquajturit huadhënës "joformalë" të cilëve u drejtohem në rast urgjence.

Kushti i katërt. Kushtet e kredisë duhet të përshtaten me nevojat dhe rrethanat financiare të huamarrësve.

Kushtet e një kredie përfshijnë shumën e saj, kohëzgjatjen e saj, orarin e shlyerjes, ekzistencën ose jo të një periudhe fillestare mospagimi (një shlyerje fillestare e shtyrë), etj. Megjithatë, shpesh duket se shuma e shumave të huazuara është më e përshtatshme për lehtësitë për shpërndarjen e kredisë dhe strukturën e mbledhjes së shlyerjes sesa për nevojat dhe kapacitetet e huamarrësve. Ata duhet ta pranojnë atë, për mungesë të diçkaje më të mirë. Konsiderimi i zërit të klientëve është i jashtëzakonshëm dhe shpesh ka më shumë të bëjë me një studim të sipërfaqshëm të tregut sesa me funksionimin demokratik që shpesh paraqitet. Ngatërrohet me pjesëmarrjen e inkurajuar dhe të imponuar nga lart. E njëjta gjë vlen edhe për orarin e shlyerjes.

Organizatave të mikrokreditimit rrallë praktikojnë shlyerjen e shtyrë, gjë që do t'u lejonte atyre të ndiqnin ritmet e gjenerimit të të ardhurave. Kjo vërteton se oferta e kredisë është kryesisht e drejtuar për huamarrësit që supozohet se kanë kapacitete shlyerjeje të pavarura nga kredia e marrë. Vëllimi dhe pjekuria e saj në veçanti duhet të përshtaten me aktivitetet që supozohet se financohen në këtë mënyrë. Orari i shlyerjes duhet të jetë në harmoni me orarin për mbledhjen e burimeve nga aktiviteti ose të ardhurat. Ky është përjashtimisht rasti për prodhimin bujqësor, kur frekuenca e pagesave kërkohet çdo javë ose muaj pa periudhë mospagimi. Ky kufizim është një nga elementët që shpjegon pse mikrokredia favorizon financimin e aktiviteteve tregtare më shumë sesa artizanatet, dhe artizanatet më shumë sesa bujqësinë; më rrallë ato të transportit duke pasur parasysh investimet e nevojshme.

Fakti që shuma e dhënë hua është e vogël duke supozuar se synon popullatat më të varfra i bën sipërmarrësit, të paaftë për të pasur akses në një vëllim të mjaftueshëm kredie për projektin e tyre, të marrin disa kredi njëkohësisht kur është e mundur drejtpërdrejt ose përmes anëtarëve të rrethit të tyre. Kjo praktikë është përgjithësisht e njohur për oficerët e kredisë. Por ata e fshehin atë nga eprorët e tyre sepse besojnë se këta klientë më të pajisur kanë një kapacitet më të fortë pagese. Këto akomodime të shumëfishta me rregullat e organizatave u lejojnë huamarrësve të tjerë oportunistë të hyjnë në borxhe për t'u angazhuar në praktika të shpërfillshme duke marrë hua këtu

për të shlyer kredi të tjera të organizata të tjera. Duke xhongluar me format e ndryshme të borxhitpërgjithësisht çon në një mbingarkesë të tillë borxhesh saqë debitorët nuk janë në gjendje të paguajnë, veçanërisht në rast të një rënije ekonomike ose problemesh personale; veçanërisht nëse ndodh një sëmundje ose aksident që i largon ata nga aktivitetet e tyre gjeneruese të të ardhurave ose ndikon ndjeshëm në kapacitetet e tyre prodhuese.

Ngritja e zyrave të kreditit, qendrave të informacionit për borxhin, mund të ketë një efekt pozitiv për institucionet e mikrofinancës në parandalimin e klientëve të tyre nga marrja e një kredie për të shlyer një tjetër. Perspektiva e përfshirjes në listën e zezë dhe përjashtimit nga mikrokreditimi i tmerron disa klientë, si në Republikën Dominikane ku zyra e kreditit quhet "el diablo" (djalli) nga popullatat. Ky rregullim i kredisë mund të ketë gjithashtu një efekt negativ duke kufizuar vëllimin e marrë hua për të arritur një madhësi të mjaftueshme për të kryer investime të caktuara.

Prandaj, do të ishte e përshtatshme të diversifikohej ndjeshëm oferta financiare e destinuar për popullatat kryesisht të përjashtuara nga oferta bankare, një pjesë e madhe e të cilave nuk mund të klasifikohen si të varfra sipas standardeve të të ardhurave dhe pasurisë së vendit. Kjo ofertë duhet të përfshijë gjithashtu, siç do ta shohim në kapitullin tjetër, zhvillimin e sigurimeve, por edhe të kapitalit sipërmarrës. Nëse kredia nuk i plotëson mirë nevojat e caktuara të financimit, duhet të krijohen fonde të afta për të marrë pjesë në kapitalin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, të cilat mund të orientohen në veçanti drejt transformimit të prodhimit bujqësor. Crowdfundingmund ta lejojë këtë në vitet në vijim, me kusht që të financojë sipërmarrësit drejtpërdrejt dhe jo, siç ndodh në thelb sot, ndërmjetësit financiarë.

Kushti i pestë. Kostoja financiare e kredisë duhet të jetë më e vogël se përfitimi monetar i aktivitetit shtesë gjenerues të të ardhurave që ajo financon.

Kushti i pestë, ende në nivelin mikroekonomik, është që kostoja e kredisë, nëpërmjet normës së interesit dhe komisioneve të paguara, është më e ulët se kthimi i aktivitetit për të cilin bëhet investimi, në mënyrë që të mos ketë shfrytëzim të sektorit prodhues nga sektori financiar dhe aktivitetet teknike përkatëse (veçanërisht IT dhe ligjore) në zinxhirin e vlerës. Nimal A. Fernando (2006) tregon se normat e interesit të mikrokredisë në Azi variojnë nga 30 në 70%, një nivel në të cilin është e mundur të shtohen komisionet dhe kursimet e detyrueshme të papaguara. Sipas këtyre të dhënave të mbledhura në vitin 2006, këto norma po bien ndërsa sektori rritet dhe janë më të ulëta se ato të organizatave të kreditit të konsumatorit. Por ato janë më të larta se ato të ngarkuara në disa vende nga unionet e kreditit. Megjithatë, mesataret kombëtare për këto norma duken më të larta në shumë vende afrikane dhe veçanërisht në Amerikën Latine sesa në Azi, ku diapazoni i normave është më pak i rëndësishëm.

Sipas përmbledhjes së normave mesatare të interesit në vitin 2009 sipas rajonit nga David Roodman, gjysma e organizatave të mikrofinancës në Afrikën Subsahariane ngarkuan një normë (pas zbritjes së normës së rritjes së çmimeve të konsumit) më të ulët se 24%. Kjo për shkak të kostos relative të burimeve financiare për mikrofinancën: rëndësi më e madhe e kursimeve dhe financimit të ndërhyrjeve me

natyrë solidare, etike, etj. Nga kjo pikëpamje, komercializimi më i madh i mikrokredisë në Afrikën Sub-Sahariane, nëse do të zgjeronte numrin e klientëve si në Amerikën Latine, mund të rriste ndjeshëm koston e këtyre kredive atje. Ndërsa normat e interesit janë më të ulëta në Azinë Juglindore (normat që nuk kalojnë 15% për gjysmën e organizatave) dhe pak më të ulëta në Evropën Lindore dhe Azinë Qendrore (23%), ato janë më të larta në Amerikën Latine dhe Karaibe (normat nën 28% për gjysmën e organizatave), në Azinë Lindore dhe Paqësor (normat nën 29%) dhe në Lindjen e Mesme dhe Afrikën e Veriut (normat nën 32%). Është gjithashtu e rëndësishme të vëzhgohen normat ekstreme: 5% e organizatave ngarkojnë norma interesi (pasi të zbritet rritja e çmimeve të konsumit) që tejkalojnë 67% në vit në Afrikën Sub-Sahariane, ndërsa këto norma janë 73% për organizatat më të shtrenjta në Amerikën Latine dhe Karaibe dhe janë "vetëm" 61% në Azinë Lindore dhe Paqësor, 48% në Evropën Lindore dhe Azinë Qendrore, 44% në Azinë Juglindore dhe Lindjen e Mesme dhe Afrikën e Veriut.

Kudo, pavarësisht përqindjes së kufizuar të përdorimeve produktive të mikrokredive, është e përshtatshme të krahasohen këto norma me të ardhurat nga aktivitetet në të cilat angazhohen ata që marrin hua. Sipas David Roodman (2012), 80% e mikrokredive në botë do të kishin një normë interesi që nuk do të kalonte 20%. Ai e konsideron atë të ulët, ndërsa është më e lartë se rendimenti i shumicës së aktiviteteve jo-komerciale. Në këtë kontekst, duhet theksuar se aktivitetet bujqësore rrallë gjenerojnë më shumë se 15% të të ardhurave totale, dhe shpesh më pak se 8%, kreditë përdoren kryesisht për të mbuluar segmente të veçanta të aktivitetit, si blerja e plehrave, farërave apo punësimi sezonal dhe i rastësishëm i fuqisë punëtore. Ky orientim financiar shpesh çon në nënvlerësim të punës dhe të pronësisë mbi tokën, duke rezultuar në një transferim të burimeve nga sektori bujqësor drejt sektorit financiar, si dhe nga hapësira rurale drejt asaj urbane. Fenomeni është vërejtur më parë në Ruandë, në kuadër të fondeve të ndërsjella dhe kooperativave të kursimit dhe kreditit.

Megjithatë, të ashtuquajturat popullata "të varfra" jetojnë kryesisht në zona rurale, veçanërisht ato të bujqësisë dhe blegtorisë. Mikrokredia mund të ndihmojë në diversifikimin e aktiviteteve gjeneruese të të ardhurave dhe të përpunimit bujqësor. Por është në thelb absurde të kërkohej që një kredi të shlyhet pothuajse menjëherë nëse të ardhurat e gjeneruara nga aktiviteti shfaqen plotësisht vetëm pas gjashtë muajsh, ose edhe tre ose pesë vjetësh në një plantacion. Kjo kërkon aktivitete të shumëfishta, duke përfshirë edhe ato jashtë bujqësisë, për të mundësuar këtë financim. Prandaj, lind nevoja për subvencione publike dhe/ose private për të ulur koston e kredive në zonat bujqësore dhe rurale, me qëllim rritjen e marzhit nga i cili mund të përfitojë huamarrësiduke lejuar njëkohësisht modernizimin e sektorit.

Duke pasur parasysh nivelin e normave të huamarrjes që aplikohen, financimi i bizneseve të vogla është mbizotërues. Sipas Jude Fernando: "Në disa fshatra në Bangladesh, OJQ-të quhen 'Zamindarët e rinj' dhe 'Kompania e Re e Indisë Lindore' për të treguar se ato janë të interesuara vetëm të thithin gjakun e të varfërve; një

shprehje që u përdor në dhjetor 2010 kundër Muhammad Yunus nga Kryeministri i vendit, Sheikh Hasina. Jude Fernando (2006) raporton kritika nga anëtarët e qeverisë dhe opozita për nivelin e normave të interesit në Bangladesh, por edhe në Kamboxhia, Indi, Pakistan dhe Sri Lanka. Mund të shtohen rastet e Nikaraguasë dhe Santo Domingos. Normat, përgjithësisht më të larta ose shumë më të larta se 30%, mund të duken të tepruara krahasuar me ato të praktikuar në vendet e zhvilluara. Megjithatë, në adresimin e përjashtimit financiar, një nga vështirësitë për strukturat e mikrokreditimit që dëshirojnë të adresojnë popullatat me të ardhura të ulëta është, përveç rrezikut të kredisë, kostoja relativisht më e lartë e shpërndarjes së kredive të vogla për njësi monetare të huazuar. Kjo është pjesërisht për shkak të nivelit të pagës mesatare të një oficeri kredie dhe më përgjithësisht të një menaxheri krahasuar me vëllimin e huazuar.

Kostoja e punonjësve me pagë të strukturave financiare është më e lartë në Afrikën Sub-Sahariane sesa në Azinë Jugore, për shembull: paga mesatare në sektor është tre herë më e lartë në Afrikë sesa në kontinentet e tjera. Kjo mund të shpjegohet me një kthim më të lartë financiar të bankave në Afrikë sesa në pjesën tjetër të botës. Dendësitë më të ulëta të popullsisë sesa në pjesën tjetër të botës çojnë në kosto shtesë, me dallime të konsiderueshme rajonale dhe kombëtare: Ruanda, Burundi dhe Uganda me popullsi të dendur, për shembull, janë në kontrast me Etiopinë, Zambian ose Tanzaninë. Kjo përsëri rezulton në një barrë për sa i përket kohës dhe udhëtimit në shpërndarjen e shërbimeve financiare. Kjo kosto shtesë, shkaqet e së cilës shkojnë përtej çështjeve demografike, vlen si për mikrofinancën ashtu edhe për bankat tregtare. Në Ugandë, mbajtja e një llogarie bankare kushton sa një e katërta e PBB-së për frymë. Nuk është çudi që 54% e atyre që nuk kanë një llogari përmendin koston e mbajtjes së një llogarie si arsyen e mospasjes së saj.

Kostot e shpërndarjes së kredisë shpjegojnë pse mikrokredia i jep përparësi financimit të aktiviteteve tregtare. Por kur kredia në fakt ndahet për konsum, taksa mund të bëhet e padurueshme për huamarrësin dhe të çojë në varfëri për shkak të një takse që i tejkalon shumë mundësitë e tyre për ta shlyer atë sapo huamarrësi të përjetojë një rënie të papritur të të ardhurave. Për të zvogëluar hendekun midis normave të interesit dhe performancës së biznesit, është e mundur të ulët kostoja e kredisë, veçanërisht duke përdorur teknologji të reja në përhapjen e saj (për shembull, metoda të reja të transferimit të informacionit përmes telefonisë mobile) dhe të veprohet mbi kryerjen e aktiviteteve përmes mbështetjes teknike për të rritur prodhimin e gjeneruar. Prandaj edhe nevoja për subvencione publike dhe/ose private për të shtyrë pagesat, me qëllim uljen e koston të kredisë dhe rritjen e marzhit të mbetur nga i cili mund të përfitojë huamarrësi. Prandaj përsëri nevoja për një sistem ligjor efektiv që u jep garanci kreditorëve në lidhje me pagesat e ardhshme në afat të mesëm, gjë që ngre një pyetje tjetër: atë të aftësisë për t'u ekspozuar ndaj rreziqeve ose për të vlerësuar ato të personit të cilit i jep hua ose, nëse kjo është e pamundur për shkak të pasigurisë së lartë, për të ofruar garanci minimale për huadhënësit.

Kushti i gjashtë. Personi që kryen aktivitetin duhet të ketë, përtej çështjes së daljeve në treg, aftësi të mjaftueshme menaxheriale dhe teknike për të pasur sukses.

Kusht i gjashtë për suksesin e mikrokredisë është që personi që kryen aktivitetin të ketë aftësitë menaxheriale dhe teknike për ta bërë këtë. Vetëm një kredi nuk mjafton për të mbështetur mikrondërmarrësinë që nuk është thjesht çështje mbijetese, dhe për ta bërë atë efektive. Trajnimi teknik, financiar, menaxherial etj. i huamarrësve është një element plotësues thelbësor që një kredi të jetë e përshtatshme duke lejuar lirinë për të menaxhuar shumën e huazuar. Ndërsa disa përfitues të mikrokredisë kanë kapitalin shoqëror dhe njerëzor për të qenë huamarrës që përdorin në mënyrë efektive kreditë për aktivitetet e tyre të prodhimit dhe shkëmbimit, anasjelltas, në shumë raste, burime të konsiderueshme duhet t'i kushtohen mbështetjes profesionale, teknike dhe tregtare për krijuesit e biznesit dhe si mbështetje për zhvillimin e aktiviteteve ekzistuese. Le të marrim përsëri shembullin e rajonit Ogou, i cili ishte subjekt i tezës së Edoé D. Agbodjan (2012). Tregtimi i drithërave është një nga aktivitetet kryesore të financuara atje. Megjithatë, vërejmë se, megjithëse ky aktivitet duket shumë fitimprurës, për shkak të hendekut të konsiderueshëm midis çmimeve në kohë bollëku dhe atyre të mungesës, ka pengesa shumë të larta për hyrjen në këtë treg. Për të nxjerrë fitim, duhet të kesh njohuri të hollësishme të kushteve të marketingut, rrjeteve të informacionit, aftësisë për të negociuar çmimet, etj. Shumë gra janë zhytur në borxh ndërsa përpiqen të kenë akses në të. Prandaj, mbështetja teknike është thelbësore këtu. USAID, Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar, për shembull, ofron mbështetje teknike për një nga grupet më të mëdha të grave tregtare në rajon, Akotche Tchikossan, një grup që ishte zhytur në borxh ndaj FUCEC-Togo.

Prandaj, burime të konsiderueshme duhet t'i kushtohen ofrimit të mbështetjes profesionale, teknike dhe tregtare krijuesve të bizneseve dhe mikro-sipërmarrësve. Ata duhet të fitojnë aftësitë për t'u informuar më mirë, në rrjedhën e parë, rreth inputeve më të mira ose më pak të kushtueshme dhe teknikave më efektive për të zhvilluar vëllimin e biznesit të tyre duke zgjeruar klientelën e tyre potenciale në rrjedhën e dytë. Hapësirat e tyre të jetesës duhet të hapen gjithashtu, si në zonat rurale ashtu edhe në ato urbane, duke pasur parasysh marginalizimin dhe përjashtimin shpesh të përhapur. Objektivi i kredisë në këtë rast ka të ngjarë të mos jetë më i varfri, por një segment i popullsisë që ndodhet mbi vijën e varfërisë, dhe madje shumë mbi të. Këtu mund ta shohim qartë nevojën për mbështetje dhe trajnim për mikro-sipërmarrësit. Ky është një element thelbësor plotësues i kredisë që ajo të jetë e dobishme, duke i lejuar përfituesit lirinë për të menaxhuar biznesin e tij. Ky aktivitet trajnimi nuk mund të jetë menjëherë fitimprurës për ata që e lëshojnë atë dhe efektet e tij janë afatmesme dhe afatgjata. Subvencionet publike ose subvencionet nga fondacionet ose shoqatat janë përgjithësisht të nevojshme. Trajnimi financiar për huamarrësit mund të ofrohet nga organizata që ofron kredinë, duke lejuar një efektivitet më të madh me klientët.

Megjithatë, është e vështirë që e njëjta të jetë e vërtetë për trajnimin teknik ose komercial. Kompanitë e mikrofinancës pretendojnë se janë në gjendje ta bëjnë këtë. Ato ndoshta nuk janë në pozicionin më të mirë për ta bërë këtë sepse është e vështirë për të njëjtën organizatë të paraqitet një ditë si një bashkëbisedues mirëkuptues, i cili kërkon të zgjidhë problemet me mikro-sipërmarrësin, ndërsa të nesërmen është përgjegjëse për rikuperimin e kredisë dhe për të ushtruar shtrëngim të fortë, ndonjëherë edhe të dhunshëm, në mënyrë që angazhimet e debitorit, veçanërisht afatet e tij, të respektohen saktë.

Dhënia e një kredie për një grup që do të ketë një aktivitet kolektiv dhe jo individual mund të jetë një faktor shtesë për suksesin. Partnerët do të kenë aftësi më të mëdha se një person i vetëm; grupi do të gjejë më lehtë furnizime më të mira dhe tregje më të gjera; do të ketë njohuri më të mira për të negociuar blerjet dhe çmimet e shitjes. Një iniciativë e ndërmarrë në mars 2012 nga qeveria nigeriane për të përdorur mikrofinancën për të modernizuar garazhet e vendit duke i grupuar ato në kooperativa mund ta ilustronjë këtë. Një fond prej afërsisht 6.3 milionë dollarësh u krijua për këtë qëllim për të financuar modernizimin e punishteve mekanike në të gjithë vendin. Për të përfituar nga financimi, pronarët e garazheve duhet të grupohen së bashku në kooperativa me të paktën dhjetë anëtarë. Për të ndërtuar këtë rrjet garazhesh bashkëpunuese, Këshilli Kombëtar i Automobilitave, një agjenci qeveritare nën Ministrinë e Industrisë, dëshiron t'u drejtohet donatorëve të huaj ose prodhuesve të pajisjeve, në një qasje "partneriteti publik-privat". Megjithatë, shumica e institucioneve të mikrofinancës, madje edhe ato me status bashkëpunues ose mutualist, kanë favorizuar kredi individuale të menjëhershme ose indirekte. E ashtuquajtura garanci "e përbashkët dhe disa" mbulon rimbursimin dhe në përjashtim të kësaj përfshin aktivitete gjeneruese të të ardhurave që bashkojnë aftësitë. Sigurisht, një kolektiv mund të shfrytëzohet edhe nga anëtarët e tij më me ndikim, në mënyrë që kjo pakicë të përfitojë pothuajse ekskluzivisht dhe përfitimet të jenë shumë të kufizuara për një numër të madh anëtarësh.

Më shpesh, interpretimi i gjerë i aktivitetit të mikrofinancës, duke kombinuar politikat e financës dhe trajnimit dhe informacionit, është braktisur gradualisht në favor të një vizioni minimalist, rreptësisht financiar të mikrokreditimit. Kjo ka tentuar të eliminojë aktivitetet jo-financiare të konsideruara shumë të kushtueshme nga institucionet financiare në emër të rritjes së aftësive të specializuara financiare dhe faktit se është e vështirë të ushtrohet presion i fortë për shlyerje duke menaxhuar marrëdhëniet shoqërore me klientët. Prandaj, edhe një herë, nevoja për trajnim dhe mbështetje paralele në nivele të ndryshme. Duhet të ekzistojnë organizata të mjaftueshme për mbështetje teknike. Kjo mund të kërkohej nga përfituesit e kredisë, siç demonstrojnë Angeline dhe Todd Amese një projekti të Shoqatës së Krishterë Malajziane për Ndihmë për gratë Orang Asli që rrisin pula dhe dhi dhe kultivojnë banane.

Kushti i shtatë: Mikro-sipërmarrësit duhet të jenë në gjendje ta ekspozojnë veten ndaj një niveli më të lartë rreziku.

Një kusht i shtatë, përsëri në nivelin e njësisë që merr kredinë, është që huamarrësit të mund ta ekspozojnë veten ndaj një niveli më të lartë rreziku. Studimet mbi varfërinë tregojnë se, më shumë sesa të ardhurat e ulëta, është pasiguria, mungesa e mjeteve për të përballuar një krizë, një sëmundje etj., që i pengon shtresat më të privuara të popullsisë. Veprimi kolektiv në përgjithësi lejon gjithashtu një përballim më të mirë të rreziqeve individuale. Për shembull, nëse një person i mikro-punësuar ose i vetëpunësuar sëmuret, ai duhet të ndërpresë përkohësisht aktivitetin e tij dhe mund të humbasë klientët e tij. Nëse ai është pjesë e një grupi që prodhon mallra ose shërbime, ai do të jetë në gjendje ta kapërcejë këtë vështirësi shumë më mirë. Kështu, të jesh i varfër do të thotë të jetosh në një shkallë shumë të lartë pasigurie në lidhje me perceptimin e burimeve të tua. Kjo gjithashtu do të thotë të përjetosh luhatje shumë të rëndësishme rreth të ardhurave mesatare të marra. Duke pasur parasysh këtë kufizim, popullatat më të ekspozuara ndaj rreziqeve të ekzistencës, për të siguruar veten, ose për të besuar se e bëjnë këtë, kanë tendencë të drejtohen drejt aktiviteteve më pak të rrezikshme. Megjithatë, këto janë gjithashtu ato që sjellin më pak të ardhura. Për të mbrojtur veten nga këto rreze, këto popullata shpesh do të kishin një nevojë më të madhe të menjëhershme për shërbime transferimi me kosto të ulët dhe të shpejta për migrantët, dhe në përgjithësi për kursime dhe sigurime sesa kredite për qëllime produktive.

Kjo pikë duket thelbësore, veçanërisht në zonat ku prevalenca e AIDS-it është e lartë dhe ku kostoja e kujdesit është e konsiderueshme për buxhetin e shumë familjeve. Shkallët e larta të vdekshmërisë për shkak të një prevalence më të lartë të virusit në Afrikën Sub-Sahariane sesa në pjesë të tjera të botës ulin normat e shlyerjes së kredive dhe ndoshta edhe më shumë nivelin e besimit të nevojshëm për marrëdhëniet ekonomike dhe financiare³. Prevalenca e malaries, chikungunya ose verbërisë së lumit mund të ketë efekte të ngjashme në nivel lokal. Megjithatë, përdorimi i sigurimeve që mbulojnë trajtimin është jashtëzakonisht i kufizuar në shumicën e vendeve në zhvillim, ndërsa mbrojtja sociale publike është e ulët, ose madje ka rënë nën shtytjen e politikave të përshtatjes strukturore si në Amerikën Latine. Sipas Demirgüç-Kunt, Klapper, vetëm 3% e të rriturve në Afrikë janë të regjistruar si persona që kanë marrë personalisht sigurim shëndetësor dhe 6% e atyre që punojnë në bujqësi, pylltari ose peshkim kanë marrë sigurim për të korrat, motin ose bagëtinë në dymbëdhjetë muajt e fundit.

Zhvillimi i mbrojtjes sociale të institucionalizuar është thelbësor për të zvogëluar presionin social (ndihmë, mbrojtje ose funksion solidariteti) që ushtrohet nga ata përreth tyre mbi burimet e mikro-sipërmarrësve. Prandaj, siç do ta shohim në kapitullin tjetër kushtuar diversifikimit të shërbimeve të ofruara, nevoja, në një kontekst të mbrojtjes sociale publike shumë të dobët, për të kombinuar mikrokredinë me sigurimin (të llojeve të ndryshme) dhe për të siguruar kursimet. Raporti *Matja e Përfshirjes Financiare* nga Demirgüç-Kunt dhe Klappertregon se nevojat emergjente,

³Demirgüç-Kunt, A., & Klapper, L. F. (2012). Measuring financial inclusion: The global index database. *World bank policy research working paper*, (6025).

dhe veçanërisht nevojat shëndetësore, janë arsyet më të zakonshme për kredi në vendet në zhvillim. Kjo është përgjithësisht arsyeja më e përmendur, me një normë prej 11% të përgjigjeve; të ndjekura shumë më pas, me 5%, janë ndërtimi i një shtëpie dhe tarifat e shkollës; shpenzimet e dasmës dhe funeralit janë 3%, si dhe blerja e një shtëpie ose apartamenti. Vini re se tarifat e shkollës përfaqësojnë 8% të përgjigjeve në Afrikën Sub-Sahariane.

Përqindja e të rriturve të anketuar që tregojnë nevojat emergjente dhe shëndetësore si arsyen kryesore për një kredi është 30% si në Sudan ashtu edhe në Madagaskar. Gjithashtu vihet re se 14% e të rriturve në kuintilin më të varfër të popullsisë raportojnë se kanë një kredi të papaguar (çdo lloj kredie të kombinuar) që e kanë marrë për arsye shëndetësore ose emergjente; kjo përqindje është vetëm 8% midis kuintilit më të pasur. Në Republikën Dominikane, për shembull, në rast të një nevoje urgjente për para (pas një vdekjeje në familje ose një sëmundjeje), reagimi i parë duket të jetë blerja e një bilete lotarie në vend që të mobilizohen kursimet e grumbulluara individualisht si masë paraprake ose kolektivisht përmes sigurimeve. Pastaj të drejtohen te *prestamistas* (peshkaqenë huadhënës). Huamarrësit që përballen me vështirësi ekonomike do të kishin një qëndrim të ndryshëm nga ata të prekur nga probleme personale ose familjare, të tilla si humbja e një të afërmi ose sëmundja. Ndërsa të parët do të bënin çmos për të ruajtur kredinë e tyre me kreditorët e tyre në mënyrë që të ishin në gjendje të përfitonin nga kreditë pasi të kapërceheshin vështirësitë ekonomike, të dytët, duke përdorur kredinë pa shpërndarjen e saj, duke kontribuar në përmirësimin e situatës së tyre, do të paguanin edhe më dobët.

Shohim se, në mungesë të sigurimit dhe kursimeve, njerëzit i keqpërdorin kreditë për të luajtur këtë rol. Për shembull, një kredi nuk kërkohet për përdorim produktiv, por si kursime paraprake. Ajo lihet mënjandërsa paguhet interesi. Rastet e mosarkëtimit të çeqeve të lëshuara nga organizata e mikrokreditimit si kredi përmenden veçanërisht në Marok. Ose kredia kërkohet për të mbuluar kostot emergjente për kujdesin, funeralet, etj., ose për të zëvendësuar një humbje të të ardhurave. Zhvillimi i produkteve të kursimeve dhe sigurimeve, ulja e tarifave të transferimit ndërkombëtar dhe shpejtësia e marrjes së këtyre fondeve në të cilat shumica e institucioneve të mikrofinancës janë aktualisht aktive sipas aftësive të ofruara nga kornizat rregullatore ligjore, është pra thelbësore për të zvogëluar pasojat e ekspozimit të lartë ndaj rreziqeve që pësojnë popullatat me të ardhurat më të ulëta.

Zhvillimi i mbrojtjes sociale të institucionalizuar është gjithashtu thelbësor për të zvogëluar presionin social të ushtruar nga ata përreth tyre mbi burimet e mikro-sipërmarrësve. Në përgjithësi, është e rëndësishme të kombinohen mikrokreditimi dhe sigurimi, që mbulojnë lloje të ndryshme rreziqesh, siç ka ndërmarrë India, kursimet e sigurta dhe mundësia për të marrë ndihmë nga të afërmit me kosto të reduktuara transferimi në aspektin e çmimit dhe kohës, praktika që do të diskutohen në kapitullin tjetër.

2.2.2. Kushtet e nivelit mezoekonomik

Studimet e ndikimit të kryera vetëm tek huamarrësit injorojnë mundësinë që këto kredi mund të shtrembërojnë konkurrencën midis mikro-sipërmarrësve në nivel lokal, me ata që nuk marrin kredi që potencialisht mund të humbasin një pjesë të klientelës së tyre dhe të përjetojnë një rënie në të ardhurat e tyre. Është gjithashtu e nevojshme të sigurohemi që kapitali i ofruar për mikro-bizneset gjeneron një kthim më të lartë se ai i investuar në ndërmarrje të mëdha ose të mesme. Ky kriter, i cili merr parasysh madhësinë e kompanive, duhet të merret në konsideratë edhe sipas sektorit të aktivitetit. Qasja është e vlefshme si nga një perspektivë hapësinore ashtu edhe nga ajo sektoriale.

Kushti i tetë. Përfitimi i përfituesve të mikrokredisë nuk duhet të jetë në kurriz të mikro-sipërmarrësve të tjerë.

Sa i përket rritjes së aktiviteteve, nuk duhet të përqendrohemi vetëm te xhiroja e përfituesve të një kredie, sepse mund të shohim se kjo kredi në nivel lokal çon në një dëbim të të vetëpunësuarve të tjerë dhe mikro-sipërmarrësve me të cilët ata janë në konkurrencë për të njëjtin treg mallrash dhe shërbimesh. Është e mundur të kuptohet kjo paragjykim si një eksternalitet negativ ose si një gabim në përbërje. Ky efekt është veçanërisht i fortë për mikrokreditin, sepse daljet për prodhuesit e mallrave dhe shërbimeve janë në thelb lokale, dhe këto vetëm në raste të veçanta synohen për eksport. Rritja e vëllimit të aktiviteteve për përfituesit e mikrokredisë nuk duhet të prodhojë, falë një uljeje të kostove të tyre, konkurrencë të padrejtë në asnjë mënyrë kundrejt mikro-sipërmarrësve të tjerë që nuk kanë qasje në mikrokredi. Nëse, falë kredive, një zejtar ose tregtar që blen më shumë nga inputet e tij ose mallrat që rishet, duke ulur kështu çmimet e tij, është më i aftë t'ua çojë mallrat e tij klientëve të tij ose të marrë kredi furnizuese për një gamë të larmishme produktesh, disa nga klientët e tij do të braktisin mikro-sipërmarrës të tjerë, çmimet e të cilëve do të mbeten më të larta, sepse ata nuk do të përfitojnë nga ky avantazh relativ. Në përgjithësi, do të ketë pasurim të disa mikro-sipërmarrësve në dëm të të tjerëve. I njëjti efekt mund të vërehet nëse mikrokredia lejon blerjen e inputeve në sasi më të madhe, pra me një çmim më të mirë, ose nëse lejon priten për të shitur një produkt me një çmim më të lartë.

Megjithatë, nëse ky kontribut financiar lejon rritjen e të ardhurave të një pjese të popullsisë, nuk ka një mënyrë të përgjithshme që ekonomia lokale të krijojë pasuri shtesë, por vetëm një transferim të të ardhurave. Një rënie e mundshme e xhiros së atyre që nuk përfitojnë nga mikrokreditimi mund të shkaktojë një rishpërndarje të aktivitetit nga i dyti tek i pari dhe për këtë arsye një lojë me shumë zero për ekonominë lokale. Duhet të mbahet mend këtu se shumë shpesh institucionet e mikrokreditimit janë në konkurrencë, duke u pozicionuar në të njëjtat vende me metoda të ngjashme, duke synuar të njëjtët klientë, ata që u duken më të besueshëm, më të fortë, prandaj supozohet se janë më fitimprurës. Kjo përforcon ofrimin e kredisë për këta klientë. Ajo që vërejmë në nivelin e klientit reflektohet në përqendrimin e institucioneve të mikrofinancës në të njëjtat zona. Për të minimizuar

rreziqet e tyre, diversifikimi i vendndodhjeve është përgjithësisht i ulët. Mund të shohim në të njëjtën rrugë të të njëjtit qytet degët e disa institucioneve të mikrofinancës. Një raport social nga RCPB në Burkina Fasovëren se më pak se 5% e unioneve të kreditit të këtij institucioni ndodhen në zona pa ndonjë organizatë tjetër mikrofinanciare ose degë bankare.

Për sa i përket pikave të furnizimit dhe kostove, është thelbësore që zonat, rajonet dhe rrethet të hapen për të ulur kostot dhe kohën e transportit. Kjo pjesërisht kërkon investime publike në infrastrukturë dhe do të rriste të ardhurat bujqësore, veçanërisht përmes një kapaciteti më të mirë për të shitur dhe ruajtur produktet. Ky kufizim mund të ilustruhet me shembullin e fermerëve në Deltën e Lumit të Kuq në Vietnamin verior, të cilët po heqin dorë nga huamarrja për të diversifikuar sistemet e tyre të të korrave, për shkak të mungesës së garancive të mjaftueshme në lidhje me daljet në treg në zonat urbane.

Kushti i nëntë. Kthimi mesatar i mikro-aktiviteteve duhet të jetë më i lartë se ai i aktiviteteve që kërkojnë më shumë kapital.

Një kusht tjetër për suksesin e mikrokredisë në nivelin mezoekonomik është që kthimi i mikro-aktiviteteve të financuara në këtë mënyrë të jetë më i lartë se ai i aktiviteteve më intensive ndaj kapitalit të financuara diku tjetër. Argumenti në favor të këtyre kredive të vogla bazohet në iluzionin e një rënieje të produktivitetit marxhinal të kapitalit në të gjitha vendet dhe në të gjitha kohët. Me fjalë të tjera, supozohet se kthimet dhe produktiviteti ulen me madhësinë e njësive të prodhimit të mallrave ose shërbimeve si në një funksion matematikor që do të ishte i vazhdueshëm. Nëse kjo mund të jetë rregulli për një njësi prodhimi, përveç prodhimeve që përfshijnë doza të mëdha njohurish sot, për të cilat kostoja e prodhimit po zvogëlohet, nuk është e njëjta gjë në nivel global, në kundërshtim me atë që është bërë një lloj gjëje e zakonshme midis ekonomistëve dhe më gjerë, pas analizës së ligjit të kthimeve në rënie nga David Ricardo. Mund të supozojmë gjithashtu se ekziston një produktivitet mesatar sipas llojeve të ndërmarrjeve që ulet për një lloj ndërmarrjeje dhe rritet me madhësinë e tyre sipas kategorisë së cilës i përkasin dhe se produktivitetet e njësive të mesme ose të mëdha janë më të larta se ato të njësive më të vogla. Brenda secilës prej këtyre kategorive, kur njësia e prodhimit arrin një madhësi të caktuar, produktiviteti zvogëlohet, ndërsa për ndërmarrjet e mëdha është më i lartë se ai i njësive më të vogla. Prandaj, investimi në ndërmarrje të vogla duhet të justifikohet nga zgjedhje të tjera përveç racionalitetit ekonomik, si një strategji mbijetese për këto popullata, por sigurisht jo për t'i nxjerrë ato masivisht dhe shpejt nga varfëria.

Megjithatë, sot, ne ende vërejmë, nëpërmjet promovimit të fortë të mikrokreditimit, atë të sipërmarrjes së dobët në dëm të modeleve të tjera prodhuese, bazuar në një numër idesh të gabuara rreth virtyeteve ekonomike të supozuara dhe të pavërtetuara të mikrokreditimit, siç e pamë në fillim të këtij kapitulli. Kjo është veçanërisht rasti në Afrikën Subsahariane në planet strategjike kombëtare për reduktimin e varfërisë. Këto zgjedhje strategjike mund të inkurajohen nga disa figura të profilit të lartë të mikrokreditimit, siç është Jacques Attali. Kështu, më 29 tetor 2012 në Abidjan, gjatë

një konference mbi drejtimet kryesore strategjike me qëllim që mikrofinanca të bëhet një mjet i vërtetë për zhvillimin ekonomik dhe social në Bregun e Fildishtë, ai riafirmoi se ky shërbim financiar, tani i "pastruar", ishte një mjet i rëndësishëm në luftën kundër varfërisë "sepse krijon rritje dhe vende pune, veçanërisht për të rinjtë". Bregu i Fildishtë duket se është tërësisht brenda normës, për sa i përket iluzioneve subsahariane dhe përtej kësaj, në lidhje me mikrokreditimin. Megjithatë, nëse krahasojmë këto plane afrikane për uljen e varfërisë dhe kontributin që duhet të luajnë këto kredi, me politikat e zbatuara në dy vende që kanë nxitur rritjen globale gjatë dy dekadave të fundit, përkatësisht Kinën dhe Indinë, pavarësisht ngadalësimit të fundit që kanë pësuar këto dy vende, është e qartë se rritja e tyre ekonomike është bazuar në promovimin e kompanive të një madhësie të caktuar dhe në rritjen e punëtorëve industrialë me paga. Nëse, për më tepër, oferta e shërbimeve të mikrokreditimit inkurajohet edhe në këto vende aziatike, kjo është më shumë si një mjet mbijetese për segmente të caktuara të popullsisë sesa si instrumenti kryesor i një politike për të rritur të ardhurat e tyre.

2.2.3. Kushtet e nivelit makroekonomik

Së fundmi, mbahen dy kushte në nivel makroekonomik. Njëri ka të bëjë me pasojat e dëmshme të blerjes masive të mallrave të importuara falë aftësisë paguese të kërkesës së huamarrësve. Tjetri, dëmtimi i një ekonomie kombëtare nga pagesa e interesit ose dividendëve për institucionet që financojnë strukturat e mikrokreditimit nga jashtë. Të dyja gjenerojnë një shterim të burimeve që është i dëmshëm për perspektivën e një ekonomie në rritje, si në nivel kombëtar ashtu edhe në atë lokal. Është e mundur të krahasohet kjo pasojë e dëmshme me efektet e ndihmës së huaj ushqimore, përmes dërgimit të tepricave bujqësore që zëvendësojnë prodhimin vendas, ose donacioneve të veshjeve të përdorura ose mjeteve të vjetëruara, kur ato shkaktojnë zhdukjen e një zejtarie vendase. Simptomat zhduken përkohësisht. Por kjo pseudokurë mund të rezultojë më e keqe se vetë sëmundja.

Kushti i dhjetë. Shpenzimet e kryera nëpërmjet mikrokredive nuk duhet të rezultojnë në importimin e mallrave, duke shkaktuar humbje burimesh.

Një kusht i dhjetë është që investimi i bërë nëpërmjet mikrokredive të përkthehet në shpenzime endogjene që gjenerojnë kërkesë për mallra dhe shërbime të prodhuara në vend. Përndryshe, mikrokredia shkakton një hemorragji të burimeve. Kur, për shembull, kreditë përdoren për të blerë ilaçe të prodhuara jashtë vendit, ka vërtet një përmirësim të gjendjes shëndetësore. Ky aspekt është padyshim pozitiv, dhe këto shpenzime indirekte ekonomike mund të ndihmojnë në arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit në shëndetësi dhe arsim, për shembull. Mikrokredia vepron më pas si një faktor për rritje dhe zhvillim njerëzor. Por nëse, për shkak të shlyerjeve, ka një rrjedhje të burimeve financiare, duke kufizuar dhe madje duke zhdukur efektin shumëzues të brendshëm të të ardhurave, mikrokredia vepron si një faktor zgjerimi në vendet që prodhojnë mallrat e fituara nëpërmjet këtyre kredive. Janë ato që përfitojnë nga flukset financiare nëpërmjet interesit të kredisë ose dividendëve të paguar nga

institucionet e mikrokredisë. Ato përfitojnë nga efekti ekonomik i kësaj kërkese, ndërsa në nivel lokal efekti në "kapitalin njerëzor" nuk mund të shfaqet menjëherë.

Kjo prek një kufizim makroekonomik të instrumentit. Për ta adresuar këtë, propozohet çiftëzimi i kredisë me monedhat lokale plotësuese. Kjo risi e dukshme deri më tani është zbatuar kryesisht në vendet e Amerikës Latine, për sa i përket vendeve në zhvillim dhe atyre në zhvillim. Shembulli më i njohur në këtë zonë është Palmas Bank e Brazilit. Ajo lindi në vitin 1998 nga një shoqatë e krijuar njëzet vjet më parë nga banorët e favelës Conjunto Palmeiras në Fortaleza. Një studim në nivel mezo u krye në vitin 1997 në këtë lagje të varfër në periferi të Fortaleza-s. Kjo tregoi se varfëria e lagjes ishte më pak për shkak të të ardhurave të ulëta të banorëve të saj sesa për shkak të një fluksi të burimeve të disponueshme përmes shpenzimeve të tyre drejt qendrës së qytetit. Prandaj rëndësia e krijimit të një monedhe lokale plotësuese dhe ofrimit të mikrokredive me qëllim endogjenizimin e qarkullimit monetar sa më shumë që të jetë e mundur. Efekti i pritur mund të jetë më pak përqindja në rritje e blerjeve të bëra me këtë monedhë qytetare sesa ndërgjegjësimi i banorëve të lagjes për të favorizuar konsumin e mallrave dhe shërbimeve të prodhuara në vend. Përvoja e Fortalezës u përhap nga viti 2007 me mbështetjen e Sekretariatit Shtetëror për Ekonominë e Solidaritetit në rreth pesëdhjetë lokalitete braziliane.

Në vitin 2002, STRO (Organizata e Tregtisë Sociale), një organizatë holandeze, dhe nga viti 2005 Banka Kombëtare e Brazilit, depozituan fonde në këtë institucion mikrokreditimi. Për të shmangur dhënien e kredive në reale, monedha braziliane, e cila do t'u lejonte huamarrësve të blinin mallra dhe shërbime jashtë komunitetit lokal, institucioni i mikrokreditimit që lëshon monedhën lokale e mban shumën përkatëse në një bankë si depozitë dhe lëshon ekuivalentin në palma, këtë monedhë lokale. Kjo, e cila më pas jepet hua për kredi konsumatore, përdoret në bizneset dhe zejet lokale (250 në vitin 2012). Kreditë produktive të dhëna tregtarëve dhe zejtarëve janë në reale, por mund të shlyhen në monedhën lokale. Ky lëshim i një monedhe lokale plotësuese dhe qarkullimi i saj ndihmojnë në stimulimin e dinamikës së zhvillimit lokal.

Suksesi nuk është i menjëhershëm, sepse nëse ata që marrin palmat si pagesë i sjellin menjëherë ato në bankën lokale për t'i konvertuar në reale (monedha kombëtare), efekti i rritjes së tregtisë lokale dhe për rrjedhojë efektet shumëzuese në prodhimin e mallrave dhe shërbimeve janë pothuajse zero. Megjithatë, pa mbështetjen e autoriteteve publike, takimi midis mikrokredisë dhe monedhave plotësuese aktualisht mund të jetë i kufizuar vetëm në rastin më të mirë, dhe i pamundur në rastin më të keq.

Kushti i njëmbëdhjetë. Interesi i paguar nga huamarrësit ose dividendët e paguar nga bankat lokale të mikrokreditimit nuk duhet të rezultojnë në një shterim të burimeve që është i dëmshëm për ekonominë kombëtare.

Një kusht i njëmbëdhjetë për një efekt përgjithësisht pozitiv të mikrokredisë në të ardhura është që interesi i paguar nga huamarrësit ose dividendët e paguar të mos shterojnë burimet që përfitojnë kryesisht vetëm huadhënësit ose investitorët. Çështja e

shpërndarjes në zinxhirin e vlerës është trajtuar tashmë në mënyrë indirekte në lidhje me nivelin e qëndrueshëm ose të paqëndrueshëm të normave të interesit të paguara "në fund të piramidës". Vini re se kritika që shpesh drejtohet kundër kredive nga fajdexhinjtë e gjen këtë si një nga kufizimet e saj kryesore. Në të vërtetë, nëse supozojmë se këta huadhënës privatë shpenzojnë të ardhurat e gjeneruara nga ky interes në nivel lokal dhe nëse ata ri-huajnë një pjesë të burimeve të mbledhura në nivel lokal, kontributi i tyre në zhvillimin lokal dhe kombëtar është më i madh se ai i fondeve që i transferojnë taksat jashtë shtetit, edhe nëse ato janë më të ulëta.

Që futja e fondeve për të ushqyer mikrokreditë të jetë e nevojshme dhe legjitime, duhet të ketë një mungesë të provuar lokale të burimeve financiare për të investuar. Megjithatë, shumë nga vendet me të ardhurat më të ulëta për frymë në botë, dhe jo vetëm, po përjetojnë likuiditet të tepërt në institucionet e tyre bankare. Afrika është veçanërisht e prekur nga ky ngurrim i bankave tregtare në politikën e tyre kombëtare të kreditit, gjë që shpjegon këtë likuiditet të tepërt. Sipas një studimi nga Fondi Monetar Ndërkombëtar, ky ishte rasti në vitin 2004 në 41 nga 44 vendet e Afrikës Subsahariane; vetëm Gambia, Malavi dhe Sierra Leone i shpëtuan kësaj. Ky likuiditet i tepërt nuk ka mbaruar me krizën globale. Kjo u konfirmua nga raporti vjetor i vitit 2011 i zonës së frankut të Komunitetit Ekonomik dhe Monetar të Afrikës Qendrore. Për mikrokreditë, kontributi i fondeve nga burime të jashtme shpesh zëvendësohet, përveç kursimeve të mbledhura nga struktura, për atë që mund të jetë një mobilizim i burimeve financiare lokale.

Në vitin 2011, Afrika Sub-Sahariane përbënte vetëm 8% të investimeve të mjeteve të mikrofinancës. Deri më tani, ky kontinent ka tërhequr më pak nga këto investime të jashtme fitimprurëse sesa rajone të tjera të botës si Amerika Latine dhe Karaibet (37%), Azia Qendrore dhe Evropa (34%), ku perspektivat e investimeve duken ende superiore. Zgjedhja e Afrikës sipas strukturave të caktuara është ajo e investimeve me perspektiva afatmesme dhe afatgjata, bazuar në veçanti në rritjen e fortë demografike të kontinentit. Ky interes i papritur në Afrikë nga shumëkombëshet dhe institucionet financiare është një ilustrim i ri dhe i gjallë i kësaj. Nëse, në shkallë globale, përmasa të ngjashme në shpërndarjen e këtyre kontributeve të jashtme të fondeve janë vërejtur që nga viti 2006, mund të mendohet se Afrika Sub-Sahariane, duke marrë parasysh krizat në sektor në vende të caktuara jashtë kësaj zone (si Nikaragua, Bosnja, Maroku dhe India), mund të jetë më tërheqëse në të ardhmen e afërt për këto investime. Një tregues tjetër i tërheqjes së re është perceptimi i ngopjes në rritje të tregjeve të tjera, dhe për këtë arsye rreziqeve në rritje për investimet e bëra atje ose një rënie në kthimet e tyre. Është simptomatike që në vitin 2011, kontributet nga mjetet e mikrofinancës në Afrikën Sub-Sahariane u rritën me 79%.

Fondet ndërkombëtare të garancisë mund të ndihmojnë në reagimin ndaj situatave të likuiditetit të tepërt dhe të endogjenizojnë dinamikën financiare. Në mënyrë të ngjashme, në vend të kredisë, format e pjesëmarrjes në kapitalin sipërmarrës mund të luajnë një rol pozitiv kur ato janë pjesë e një perspektive solidariteti (për shembull Fondi i Afrikës, i mbështetur nga Garrigue në Francë, i cili është themeluar në Afrikën

Sub-Sahariane dhe Amerikën Qendrore dhe i cili ka marrë një formë të financimit kolektiv).

Ideja, e përmendur tashmë, e kombinimit të mikrokreditimit dhe monedhave lokale kontribuon gjithashtu në dëshirën për të endogjenizuar burimet financiare. Por këto eksperimente janë ende shumë të pakta, dhe madje pak të njohura, sa i përket vendeve në zhvillim dhe atyre në zhvillim, jashtë Brazilit dhe disa vendeve të Amerikës Qendrore.

2.2.4. Raste specifike dhe përjashtimore

Kështu, në nivele mikro, mezo dhe makro, suksesi i mikrokredisë në krijimin e një mjeti efektiv ekonomik dhe financiar për të luftuar varfërinë përmes kësaj mënyre të përfshirjes financiare supozon një numër të caktuar kushtesh. Këto kanë të bëjnë në veçanti me klientelën e synuar të kredive, përdorimin produktiv ose jo që kjo klientelë i bën asaj, ekzistencën ose jo të një kërkesë solvente për të thithur rritjen e prodhimit që supozohet të gjenerohet nga ky financim, një kosto kredie më të ulët se rentabiliteti i aktivitetit të financuar në këtë mënyrë nën kërcënimin e varfërimit, rreziqet nga njëra anë të kullimit të jashtëm të burimeve lokale për shkak të interesave ose dividendëve të paguar nga institucionet e mikrokredisë dhe nga ana tjetër të një çekuilibri në flukset ndërkombëtare të mallrave dhe shërbimeve të gjeneruara në këtë mënyrë.

Duke pasur parasysh këto kushte, kontributi i mikrokredisë në uljen e varfërisë, i kuptuar si një fenomen ekonomik, mund të jetë vetëm i kufizuar. "Ju doni që të varfrit të ndihmohen, unë dua që varfëria të eliminohet", deklaroi Viktor Hugo në vitin 1874 në veprën e tij "Viti Nëntëdhjetë e Tre".Ndryshe nga shpresat që ka krijuar mikrokredia, ajo nuk mund të jetë instrumenti i duhur për të gjitha qëllimet, sepse njëmbëdhjetë kushtet përmbushen njëkohësisht vetëm në raste të jashtëzakonshme dhe secili prej tyre arrihet në mënyrë të papërsosur, dhe madje shumë të papërsosur, duke zvogëluar kështu efektivitetin e saj dhe duke ngritur pyetjen nëse janë të mundshme lloje të tjera ndërhyrjesh, veçanërisht ato që adresojnë drejtpërdrejt pabarazitë, nuk janë më efektive për këtë qëllim.

Në një numër gjithnjë e më të madh vendesh, ndërsa mikrokredia bëhet më e përhapur, mbingarkesa me borxh e huamarrësve po rritet, sepse të ardhurat e gjeneruara janë të pamjaftueshme për të mbuluar kostot e këtyre kredive, një pjesë e madhe e të cilave në fakt ndahet për konsum. Gjithashtu vërejmë një efekt ngopjes së kërkesës për kredi në zona të caktuara. Nathanael Ojong vuri në dukje se në mostrën e tij të të anketuarve në veriperëndim të Kamerunit, 7.1% nuk janë klientë të asnjë organizate mikrokreditimi sepse refuzojnë të jenë një i tillë dhe zbulojnë se shërbimet financiare, të përhapura në këtë rajon, u përshtaten më mirë atyre. Legjitimiteti i përfshirjes përmes kredisë si një mjet zhvillimi duhet të përdorë argumente të tjera përveç ndikimit të saj ekonomik. Përballë dështimeve dhe rritjes së borxheve të papaguara, kur flluska e mikrokreditimit shpërthen këtu e atje, është e mundur të debatohet pafund nëse është një krizë mikrokreditimi apo kriza.

2.3. Konteksti i zhvillimit të mikrokreditimit në Shqipëri

Studimet e Bankës Botërore tregojnë se me kalimin e kohës, sektori i mikrofinancës evoluoi dhe institucionet mikrofinanciare në vitet 2000 regjistronin më shumë se 100 milionë klientë në të gjithë globin dhe kishin sukses të jashtëzakonshëm në normat e ripagimit të kredive. Siç pritej, rritja e shpejtë e mikrofinancës vuri në dukje nevojat për rregullim, por përputhshmëria me rregulloret e kujdesit bankar dhe mbikëqyrjen e lidhur me to rezultoi e kushtueshme për institucionet mikrofinanciare. Gjithashtu, objektivi fillestar për lehtësimin e varfërisë duket se është zhvendosur drejt ofrimit të shërbimeve financiare të qëndrueshme në bazë të kushteve të tregut. Në Shqipëri, për shembull, kthimi mesatar nga kapitali për IFJB-të që ushtrojnë veprimtaritë e kreditë në fund të vitit 2023 vlerësohet në 37.4%, ose mbi dy herë më i lartë se kthimi nga kapitali aksioner i bankave (RoAE, 17.3%).

Ashtu si në vendet e tjera, zgjerimi i institucioneve mikrofinanciare në Shqipëri gjatë dy dekadave të fundit mund të shpjegohet shumë nga mosprirja e bankave për dhënien e mikrokredive ndaj individëve apo mikro-bizneseve të konsideruar si të papërshtatshëm për të plotësuar kriteret e administrimit të rrezikut të kredisë, të cilat janë shoqëruar shpesh me kufizime ose racionime të mundësive të kreditimit. Rrjedhimisht, duke qenë se bizneset e vogla zënë pjesën më të madhe të sipërmarrjeve në Shqipëri, mbështetja me kredi nga institucionet e mikrokredisë mund të konsiderohen si nxitëse të zhvillimit ekonomik.

Mikrokreditimi në Shqipëri nisi në vitet '90 me asistencën e organizatave të ndryshme ndërkombëtare. Megjithatë ofruesit e licencuar dhe kontrolluar të këtij shërbimi nga Banka e Shqipërisë datojnë nga viti 2002, ku në fund të kësaj dekade numëronte pesë institucione mikrofinace, dy SHKK, dhe tre banka tregtare. Zhvillimi i tregut të mikrokredisë si në madhësi dhe në produktet financiare të ofruara duket se tërhoqi më tepër vëmendje pas krizës financiare globale. Sidoqoftë, pesha e tij në portofolin e sistemit financiar mbetet ende relativisht modeste në nivelin një-shifror. Për më tepër, mungesa e mbivendosjeve të shërbimeve mikrofinanciare në të njëjtat zona gjeografike apo për të njëjtat grupe të synuara të klientelës mund të jetë tregues i konkurrencës së ulët në këtë treg.

Niveli i konsiderueshëm i përqendrimit në segmentet e tregut të mikrokredisë nënkupton se oferta aktuale nuk e përmbush kërkesën kredi ose mbështetje financiare në këtë treg, duke lejuar me shume hapësirë për veprimin e ndërmjetësve financiarë jo vetëm të atyre formal por dhe atyre joformal. Dy anketime në vitin 2015 të realizuara me 34 noterë dhe 33 zyra të këmbimeve valutore në qytetet kryesore të Shqipërisë gjenin se tregu i kredisë joformale është i konsiderueshëm. Sipas anketimeve, në vitin 2014 çdo ZKV kishte huazuar nga 1 deri 2 milionë euro, duke bërë që kredia joformale e tyre të vlerësohej rreth 67.5 milionë euro (kjo përfaqëson 35.5% e kredisë së re të dhënë nga sistemi bankar për këtë vit). Nga ana tjetër, aktet noteriale tregonin se sasia e kredidhënies midis individëve gjatë vitit 2014 mund të arrinin në 134 milionë euro (ose 70.5% e kredisë së re të dhënë nga sistemi bankar për këtë vit). Lidhur me normat e interesit mbi kredinë joformale, ZKV-të deklarorin se aplikojnë

norma në intervalin 1-15 % në muaj; ndërkohë norma mesatare e interesit vlerësohet e barabartë me 4.3% në muaj, ose rreth 65.7% e thënë në terma vjetorë (përlogaritur në formën e riinvestimit të interesit). Kredia jepej me afate maturimi kryesisht për pak muaj deri në 2 vite. Por pavarësisht normave të larta të interesit, ZKV-të pohojnë se raporti mesatar i kredisë së tyre të keqe (të pakthyer në tre-katër vitet e fundit) të ishte rreth 31%, pra jo shumë larg raportit 24.9% të kredive me probleme në sektorin bankar të regjistruar në tremujorin e tretë, 2014. Së fundi, stafi i intervistuar në ZKV-të ishin të opinionit se sasia e kredisë joformale në treg ishte aktualisht mjaft më e ulët në krahasim me vitet e mëparshme. Megjithatë kjo tendencë përkon me kufizimin e kredidhënies gjatë ngadalësimit të ndjeshëm të rritjes ekonomike gjatë atyre viteve dhe mund të mos jetë domosdoshmërisht tregues i ecursë në vitet e ripërtëritjes së ekonomisë vendase më pas.

Vrojtimi mbi gjendjen financiare dhe huamarrëse të ndërmarrjeve mikro në qershor 2017 tregon rreth 60% e ndërmarrjeve mikro të anketuara në vitin 2017 pohojnë se janë mbështetur tek financimi nëpërmjet bankave (53%) dhe institucioneve jobankare (7%). Vrojtimi nxjerr në pah se 34% e ndërmarrjeve mikro mbështeteshin akoma në financime nga persona fizikë; 61% e tyre vlerësonin se procesi i huamarrjes bankare ishte (mjaft) i vështirë; 48% e kërkesave të ndërmarrjeve mikro për hua bankare nuk ishte miratuar, duke bërë që 57% e tyre të kërkonin hua në burime alternative; dhe 80% e ndërmarrjeve mikro e perceptojnë kredinë bankare të shtrenjtë e me kushte garantimi të paarsyeshme. Refuzimi i kredisë së kërkuar nga institucionet huadhënëse duket të jetë i lartë edhe për individët, siç raportohet nga 45% e familjeve të pyetura në vrojtimin e pasurisë së familjeve shqiptare në vitin 2019. Përpjesa e familjeve që pranojnë se kanë huazuar para prej të afërmeve në vitin 2021 është në 8% duke rënë ndjeshëm nga vrojtimi paraardhës, ndërkohë rreth 12% e familjeve shqiptare janë mjaft të prirura të ndërmarrin rrezik financiar mbi mesataren.

Thënë këto, mund të mendohet se mikrofinancimi në Shqipëri nëpërmjet ndërmjetësuesve bankar dhe jo bankar luan një rol pozitiv duke mundësuar aksesin për financim të shtresave në nevojë apo rritjen e përfshirjes financiare, si dhe duke mbështetur financimin me kapital qarkullues të sipërmarrësve të vegjël. Së bashku këto duhet të kenë ndihmuar në rritjen ekonomike. Nisur nga diskutimi dhe gjetjet e anketimeve të përmendura më sipër, politikat për rritjen e aksesit në financë apo përfshirjes financiare të popullatës kanë efekt pozitiv.

2.3.1. Mjedisi socio-ekonomik dhe zhvillimi i sektorit të mikrofinancës

Shqipëria po zbaton reforma të rëndësishme strukturore që mbështesin rritjen e barabartë, rrisin produktivitetin dhe konkurrueshmërinë në ekonomi, krijojnë më shumë vende pune dhe përmirësojnë qeverisjen dhe ofrimin e shërbimeve publike. Lidhshmëria e përmirësuar rajonale dhe qasja në tregjet rajonale dhe globale, së bashku me diversifikimin e eksportit dhe tregut, mund të ndihmojnë gjithashtu në nxitjen e një rritjeje më të shpejtë. Rritja ekonomike e Shqipërisë në vitin 2024 vlerësohet në 3.9% dhe në vitin 2025 pritjet të moderohet në 3.2% dhe 3.1% në afat të mesëm. Varfëria pritjet të vazhdojë të bjerë ndërsa punësimi dhe pagat rriten. Tensionet

e shtuara gjeopolitike dhe pasiguria në politikën tregtare paraqesin rreziqe për perspektivën afatmesme, pasi perspektivat varen nga kërkesa e jashtme dhe vazhdimësia në reformat strukturore. Rritja mbeti e qëndrueshme në 4% në vitin 2024, duke pasqyruar performancën e vitit 2023. Shërbimet dhe ndërtimi udhëhoqën zgjerimin, ndërsa industria dhe bujqësia u ngadalësuan. Nga ana e kërkesës, konsumi privat dhe investimet nxitën rritjen, ndërsa eksportet neto ndikuan negativisht. Shkalla e punësimit ishte mesatarisht 68.6% në vitin 2024, dhe varfëria ra me 1.7 pikë përqindjeje. Papunësia ra në 9.4%. Pagat mesatare u rritën me 9.8% në vitin 2024, me fitime në të gjithë sektorët. Kredia u rrit me 12% nga viti në vit, me rritje të forta si për bizneset ashtu edhe për familjet.

Gjatë tremujorit të parë deri në tremujorin e tretë të vitit 2024, deficitin i llogarisë rrjedhëse u zgjerua në rreth 1.5% të PBB-së, i nxitur nga një deficit tregtar në rritje për shkak të rënies së eksporteve të mallrave dhe rritjes së importeve, por mbeti nën mesataren pesëvjeçare. Investimet e Huaja Direkte Netë (IHD) vazhduan të performojnë fuqishëm, duke u rritur me 6.1%, dhe rezervat valutore arritën në 6.6 miliardë dollarë që nga dhjetori 2024. Në vitin 2024, inflacioni u përgjysmua në krahasim me vitin 2023, duke arritur mesatarisht në 2.2%, kryesisht për shkak të presioneve më të ulëta të nxitura nga importi. Presionet inflacioniste vendase tani janë nxitësi kryesor i rritjes së çmimeve të konsumit. Që nga dhjetori 2024, performanca fiskale mbeti e fortë, e mbështetur nga mbledhja e fortë e të ardhurave dhe shpenzimet e ngadalta kapitale. Suficiti primar përmbushi rregullat fiskale, dhe deficitin i përgjithshëm mbeti i ulët në 0.8% të PBB-së.

Rritja ekonomike pritet të moderohet në 3.2% në vitin 2025 dhe 3.1% në afat të mesëm, mes pasigurisë së politikës tregtare globale dhe perspektivës globale në zhvillim. Inflacioni pritet të rritet në objektivin prej 3% dhe të luhatet rreth tij, i nxitur nga presionet e brendshme si rritja e pagave dhe ndërprerjet e zinxhirit të furnizimit të lidhura me ndryshimet tregtare. Deficitin i llogarisë rrjedhëse pritet të luhatet rreth 3.7% të PBB-së nga viti 2025, duke u rritur gradualisht në 4.1% deri në vitin 2027, por duke mbetur nën mesataren historike. Importet më të larta të lidhura me investimet e mëdha publike do ta zgjerojnë deficitin, megjithëse eksportet e përmirësuar të shërbimeve do të ndihmojnë në përmbajtjen e tij. Varfëria pritet të ulët në 16%. Bilanci fiskal primar i Shqipërisë pritet të mbetet pozitiv nga viti 2025, duke arritur mesatarisht në 0.4% të PBB-së. Kjo supozon ekzekutim të pjesshëm të shpenzimeve kapitale dhe nuk pasqyron plotësisht Strategjinë Afatmesme të të Ardhurave 2025-2027. Borxhi publik parashikohet të bjerë në një mesatare prej 52.8% të PBB-së gjatë kësaj periudhe.

2.3.2. Sfidat aktuale strukturore të mikrokreditimit në Shqipëri

Mikrofinanca në Shqipëri është zgjeruar me shpejtësi që nga vitet 1990, duke mbushur boshllëqet e lëna nga sistemi bankar tradicional dhe duke synuar familjet me të ardhura të ulëta, zonat rurale dhe ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM) (Doçi, 2017; Delija, 2015; Pjetri et al., 2024). IMF-të kanë kredituar qindra mijëra sipërmarrës të vegjël dhe familje, duke injektuar mbi 1 miliardë dollarë amerikanë dhe

duke i dhënë përparësi zonave rurale dhe sipërmarrjes së grave (Doçi, 2017). Mikrokredia është gjithashtu e përcaktuar si një mjet për zhvillim të qëndrueshëm rajonal (p.sh., Shkodra) dhe për të luftuar presionet e emigracionit. Në të njëjtën kohë, literatura ndërkombëtare thekson se ndërsa mikrofinanca përmirëson aksesin në kredi, qëllimet më të gjera të reduktimit të varfërisë, sipërmarrjes dhe përfshirjes sociale janë përmbushur vetëm pjesërisht dhe mbeten të kontestuar (Ribeiro et al., 2022).

Studimet vazhdimisht nënvizojnë aksesin e pabarabartë gjeografik dhe social në mikrokredi në Shqipëri. Kredia rurale përshkruhet si thelbësore për jetesën, por fermerët përballen me pengesa të konsiderueshme burokratike, informative dhe të lidhura me kolateralin në aksesin në kredi, pavarësisht iniciativave qeveritare dhe të IMF-ve (Marku, 2016; Doçi, 2017). Në rajonin e Shkodrës, shumë banorë zotërojnë tokë dhe aftësi, por u mungojnë titujt e pronësisë dhe paratë e gatshme për të shfrytëzuar burimet, gjë që kufizon aftësinë e tyre për të përdorur kredinë në mënyrë produktive dhe përforcon varfërinë dhe migrimin jashtë vendit. Puna empirike e kohëve të fundit tregon një rritje shumë të shpejtë të numrit të huamarrësve të mikrokredisë (nga 21,000 në vitin 2013 në mbi 220,000 në vitin 2023) dhe vëllimeve të kredisë, duke sugjeruar akses të përmirësuar, por gjithashtu duke ngritur shqetësime në lidhje me shqyrtimin e duhur të klientëve, kapacitetin e ripagimit dhe mbingarkesën me borxh (Angjeli et al., 2025).

Studimet në nivel familjesh dhe rajonale në përgjithësi tregojnë efekte pozitive, por modeste. Punimet e mëparshme në Shqipëri zbuluan se klientët e mikrokredisë raportonin përmirësim të standardeve të jetesës dhe blerje më të fortë të aseteve, përfshirë token (Loca et al., 2014). Analizat më të fundit të periudhës 2018–2021 arrijnë në përfundimin se mikrofinanca mund të rrisë të ardhurat dhe standardet e jetesës, por gjithashtu vëren të dhëna të pakta zyrtare, varësi nga burimet dytësore dhe nevojën për një vlerësim më rigoroz të ndikimit. Në Shkodër, mikrokredia rriti të ardhurat dhe tregoi ulje afatshkurtra të qëllimeve të emigrimit, por ndikimi karakterizohet në mënyrë të qartë si afatshkurtër dhe i kushtëzuar nga masa plotësuese siç janë trajnimi, shërbimet këshillimore dhe qasja në grante. Rishikimet ndërvendore theksojnë se mikrofinanca shpesh nuk arrin të përmbushë narrativën e saj transformuese të reduktimit të varfërisë, duke i bërë jehonë shqetësimeve që janë relevante për bazën ende fragmentare të provave të Shqipërisë (Ribeiro et al., 2022).

Disa studime shqiptare shkojnë përtej nivelit të familjeve për të shqyrtuar lidhjet makroekonomike. Duke përdorur seritë kohore dhe qasjet ARDL, studiuesit zbulojnë se rritja e portofoleve të kredive bruto të mikrofinancës është e lidhur pozitivisht me treguesit makro dhe uljen e varfërisë në afat të mesëm (Doçi, 2017). Një analizë e dedikuar për vitet 2013–2023 gjen një marrëdhënie të fortë pozitive midis mikrokredisë dhe rritjes reale të PBB-së, pasi si vëllimet e kredisë ashtu edhe numri i klientëve u rritën gjatë dekadës (Angjeli et al., 2025). Megjithatë, autorët paralajmërojnë në mënyrë të qartë se këto janë gjetje shoqëruese dhe se shkakësia, kanalet (p.sh., kredia e investimeve kundrejt kredisë së konsumit) dhe efektet shpërndarëse kërkojnë studime të mëtejshme (Angjeli et al., 2025). Puna specifike për

turizmin tregon një marrëdhënie pozitive midis mikrokredisë dhe zhvillimit të turizmit, veçanërisht përmes ndërmarrjeve të vogla turistike në zonat rurale dhe malore, por provat janë të kufizuara në analizën përshkruese dhe të thjeshtë të regresionit (Kola et al., 2019).

Zgjerimi i shpejtë ka ndryshuar profilet e rrezikut të IMF-ve. Analizat në Shqipëri nxjerrin në pah rrezikun operacional si një sfidë qendrore, veçanërisht pasi institucionet zgjerohen me shpejtësi dhe nganjëherë neglizhojnë kontrollet e rrezikut (Delija, 2015). Rreziqet e identifikuar përfshijnë procedura të dobëta të brendshme, trajnim të pamjaftueshëm të stafit, dobësi të sistemit të informacionit dhe vëmendje të pamjaftueshme ndaj mashtrimit dhe vlerësimit të kreditit, të cilat të gjitha mund të dëmtojnë cilësinë e portofolit dhe mbrojtjen e klientit (Delija, 2015). Mbipërqendrimi sektorial në kreditimin rural dhe bujqësor i ekspozon gjithashtu IMF-të ndaj rreziqeve të motit, çmimeve dhe strukturore (Marku, 2016; Doçi, 2017; Duçi et al., 2025). Në të njëjtën kohë, IMF-të përballen me presion për t'u bërë financiarisht të vetëmjaftueshëm, duke ruajtur një mision social, duke reflektuar tensionin global midis shtrirjes tek më të varfrit dhe qëndrueshmërisë komerciale (Milana & Ashta, 2020; Ribeiro et al., 2022; Postelnicu & Hermes, 2018; Lwesya & Mwakalobo, 2023). Vështirëtimet e fundit sektoriale për Shqipërinë e tregojnë periudhën 2023–2024 si një periudhë investimesh të intensifikuara në dixhitalizim dhe përmirësim teknologjik, e cila kërkon burime të konsiderueshme financiare dhe organizative, por shihet si e nevojshme për të mbetur konkurrues dhe për t'i shërbyer një baze klientësh të shpërndarë (Pjetri et al., 2024).

Përhapja e shpejtë e institucioneve financiare jobankare dhe ofruesve të mikrokredive ka ngritur çështje rregullatore dhe ligjore. Studimet ligjore diskutojnë iniciativën e Bankës së Shqipërisë për të vendosur kufij mbi normat e interesit të kredisë konsumatore për institucionet jobankare, duke përfshirë ofruesit e mikrokredive, për të frenuar çmimet abuzive dhe për të zbutur veprën penale të "mashtrimit të kreditit". Kjo pasqyron shqetësime më të gjera në lidhje me praktikat agresive të huadhënies, njohuritë e pamjaftueshme financiare dhe rritjen e kredive me probleme në sistemin bankar pas vitit 2009, të cilat zhvendosin një pjesë të kërkesës drejt mikrofinancës (Duçi et al., 2025). Debati përqendrohet nëse dhe si banka qendrore është e autorizuar ligjërisht për të vendosur kufij të tillë, dhe cilat mund të jenë pasojat e padëshiruara për ofertën e kredisë, qëndrueshmërinë institucionale dhe aksesin e klientëve. Studimet e mikrofinancës të orientuara drejt politikave kërkojnë gjithashtu një mjedis institucional më të favorshëm, por të rregulluar mirë, duke përfshirë rregulla më të qarta, mbikëqyrje më të mirë dhe strategji të koordinuara midis qeverisë, IMF-ve dhe partnerëve ndërkombëtarë (Pjetri et al., 2024; Doçi, 2017).

Bujqësia identifikohet vazhdimisht si e pashërbyer nga sistemi bankar formal, me kreditimin bankar për bujqësinë që përbën vetëm një pjesë të vogël të kredisë totale (Doçi, 2017). Prandaj, mikrokredia rurale portretizohet si "mjeti i vetëm" për shumë familje rurale për të siguruar jetesën (Marku, 2016). Megjithatë, puna empirike dokumenton pengesa të konsiderueshme: procedura komplekse, mungesë kolaterali,

shërbime të dobëta zgjerimi dhe ndërgjegjësim të kufizuar për produktet në dispozicion (Marku, 2016; Zeneli & Reci, 2023). Këto kufizime kontribuojnë në investime të ulëta, nënshfrytëzim të burimeve natyrore dhe varfëri të vazhdueshme rurale, pavarësisht potencialit të njohur konkurrues të bujqësisë shqiptare (Marku, 2016; Doçi, 2017). Studimet më të reja mbi mikrofinancën dhe bujqësinë theksojnë nevojën për produkte që pasqyrojnë rreziqet specifike të sektorit (sezonalitetin, goditjet e motit) dhe për mbështetje plotësuese siç janë shërbimet këshillimore, trajnimi dhe lehtësimi i aksesit në fondet e zhvillimit rural të BE-së (Doçi, 2017; Duçi et al., 2025).

Hulumtimet empirike në Shqipëri tregojnë se IMF-të luajnë një rol të rëndësishëm në financimin e NVM-ve dhe bizneseve shumë të vogla që përballen me vështirësi në aksesin në kredi bankare (Deliya, 2017; Doçi, 2017; Duçi et al., 2025). Puna e bazuar në anketa me fermerë dhe NVM-të zbulon se mikrofinanca kontribuon në fillimin, zgjerimin dhe performancën e biznesit, dhe identifikon faktorët kryesorë që ndikojnë në efektivitetin e mikrokredisë, siç janë madhësia e kredisë, kushtet e ripagimit, shqyrtimi i klientëve dhe mbështetja jofinanciare (Deliya, 2017). Hulumtimet më të fundit sasiore theksojnë rëndësinë e mikrofinancës për rritjen e NVM-ve dhe stabilitetin e të ardhurave, ndërsa nënvizojnë gjithashtu normat e larta efektive të interesit dhe nevojën për të zgjatur periudhat e ripagimit dhe për të ulur kostot për të shmangur mbingarkesën me borxh (Duçi et al., 2025). Analizat bibliometrike ndërkombëtare konfirmojnë se kufizimet e aksesit për NVM-të, qëndrueshmëria e IMF-ve dhe modelet e vlerësimit të kreditit mbeten tema qendrore kërkimore, me pikëzimin dixhital të kreditit dhe fintech që pritet të formësojnë zhvillimet e ardhshme (Lwesya & Mwakalobo, 2023).

Mikrofinanca shqiptare historikisht ka theksuar shtrirjen te gratë dhe familjet rurale (Loca et al., 2014; Doçi, 2017), duke u përafuar me narrativat ndërkombëtare mbi fuqizimin e grave. Rishikimet e strukturara globale tregojnë se mikrofinanca mund të mbështesë sipërmarrjen e grave, por gjithashtu se mund të përforcojë përjashtimin dhe diskriminimin nëse institucionet dhe strukturat e komunitetit kufizojnë agjencinë efektive të grave mbi kreditë dhe bizneset (Ranabahu & Tanima, 2021; Ribeiro et al., 2022). Megjithatë provat specifike të vendit për Shqipërinë mbi këto çështje mbeten të pakta, shqetësimi i përgjithshëm është se ndryshimi i misionit, standardizimi i produktit dhe një orientim më i fortë tregtar mund të zvogëlojnë vëmendjen ndaj klientëve më vulnerabël. Puna ndërkombëtare ndërvendore mbi kapitalin social sugjeron që mikrofinanca performon më mirë, si financiarisht ashtu edhe shoqërisht, në kontekste me rrjete sociale mbështetëse dhe norma të forta bashkëpunimi dhe besimi - faktorë që mund të ndryshojnë në të gjitha rajonet e Shqipërisë dhe komunitetet e prekura nga migrantët (Postelnicu & Hermes, 2018; Zeneli & Reci, 2023).

2.3.3. Mungesat në literaturën vendase dhe rëndësia e këtij studimi

Analiza e literaturës shqipe mbi mikrofinancën dhe mikrokreditin në Shqipëri evidenton një progres të dukshëm në trajtimin e rolit të saj në përfshirjen financiare

dhe zhvillimin ekonomik, por njëkohësisht nxjerr në pah kufizime të rëndësishme empirike dhe boshllëqe të qëndrueshme kërkimore. Studimet ekzistuese kanë kontribuar në kuptimin e dinamikave të tregut dhe ndikimeve potenciale sociale, megjithatë ato shpesh karakterizohen nga varësi ndaj të dhënave dytësore, mostra të kufizuara dhe metoda analitike me fuqi të kufizuar inferenciale. Në këtë kontekst, bëhet e domosdoshme një vlerësim kritik i bazës empirike dhe i orientimeve kërkimore, me qëllim identifikimin e mangësive strukturore në literaturë dhe përcaktimin e prioriteteve për studime më rigorozë, ndërdisiplinore dhe të mbështetura në metoda të përziera.

Disa autorë shqiptarë vënë në dukje në mënyrë të qartë mungesën e të dhënave dhe kufizimet metodologjike. Studimet shpesh mbështeten në të dhëna dytësore nga faqet e internetit të IMF-ve dhe autoritetet mbikëqyrëse, dhe raportojnë mungesë të statistikave zyrtare të mikrofinancës të disagreguara dhe hulumtime të kufizuara paraprake në Shqipëri mbi të cilat mund të ndërtohen (Ndoka & Sako, 2022; Pjetri et al., 2024; Doçi, 2017; Kola & Çerpja, 2018). Vlerësimet e ndikimit shpesh përdorin krahasime para dhe pas ose regresione të thjeshta, me mostra të vogla ose studime rastesh lokale, gjë që kufizon inferencën shkakësore në lidhje me varfërinë, migrimin dhe rezultatet e fuqizimit (Loca et al., 2014; Ndoka & Sako, 2022; Zeneli & Reci, 2023; Delija, 2017). Rishikimet ndërkombëtare theksojnë se kërkimi mbi mikrofinancën mbetet kryesisht në fokus ekonomik, me relativisht pak studime nga shëndetësia, psikologjia ose sociologjia, dhe bëjnë thirrje për vlerësime më holistike dhe me metoda të përziera të rezultateve sociale (Ribeiro et al., 2022; Milana & Ashta, 2020; Lwesya & Mwakalobo, 2023). Për Shqipërinë, prioritetet e ardhshme të identifikuar përfshijnë vlerësimin rigoroz të ndikimit të programeve të mikrokredisë, analizën e mbingarkesës me borxh dhe mbrojtjen e klientëve, rezultatet e ndara sipas gjinisë dhe qëndrueshmërinë afatgjatë të kreditimit rural dhe bujqësor (2022; Angjeli et al., 2025; Pjetri et al., 2024; Marku, 2016; Duçi et al., 2025).

Gjatë dekadës së fundit të hulumtimeve, mikrokredia në Shqipëri duket si një instrument i nevojshëm, por jo i mjaftueshëm për zhvillim gjithëpërfshirës. Çështjet kryesore aktuale mund të përmbledhen si më poshtë :

- Zgjerimi ka përmirësuar qartë aksesin në financë, veçanërisht për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, familjet rurale dhe ndërmarrjet turistike, dhe është i lidhur pozitivisht me rritjen makroekonomike.
- Provat e reduktimit të qëndrueshëm të varfërisë, transformimit strukturor dhe reduktimit të emigracionit janë më modeste, shpesh afatshkurtra dhe metodologjikisht të brishta.
- Rritja e shpejtë dhe presionet tregtare gjenerojnë sfida të rrezikut operacional, mbingarkesës me borxhe të klientëve dhe një ndryshim të mundshëm të misionit.
- Iniciativat rregullatore dhe ligjore (p.sh., kufijtë e normave të interesit, mbikëqyrja më e fortë) kërkojnë të balancojnë mbrojtjen e klientit dhe qëndrueshmërinë institucionale, por krijojnë kompromise komplekse.

- Boshllëqet e vazhdueshme rurale, gjinore dhe të lidhura me cenueshmërinë sugjerojnë nevojën për produkte të përshtatura, shërbime plotësuese jofinanciare dhe integrim më të mirë me politikat më të gjera të zhvillimit.

2.4. Përmbledhje e kapitullit

Ky kapitull trajton në mënyrë të zgjeruar evolucionin teorik dhe empirik të mikrokreditimit, duke analizuar transformimin e debatit akademik nga qasje normative dhe histori suksesi drejt një vlerësimi më kritik dhe metodologjikisht më rigoroz të ndikimit të tij në zhvillimin ekonomik dhe social. Fillimisht, kapitulli përshkruan fazën e hershme të literaturës, e cila e konsideronte mikrokreditin si një instrument pothuajse universal për reduktimin e varfërisë dhe fuqizimin ekonomik, ndërsa më pas paraqet zhvendosjen drejt analizave empirike më të strukturuar, që evidentojnë rezultate më të moderuara dhe shpesh kontradiktore.

Një pjesë e rëndësishme e kapitullit i kushtohet sfidave metodologjike në matjen e ndikimit, përfshirë problemet e atributimit shkakësor, paragjykimin e përzgjedhjes, përdorimin e mostrave të vogla, mungesën e të dhënave afatgjata dhe kufizimet e eksperimenteve të rastësishme. Diskutohet gjithashtu dallimi ndërmjet rritjes së aktivitetit ekonomik dhe reduktimit të qëndrueshëm të varfërisë, duke theksuar se efektet e mikrokredisë shpesh janë heterogjene dhe të varura nga konteksti institucional, struktura e tregut dhe karakteristikat e huamarrësve.

Kapitulli analizon kushtet nën të cilat mikrokreditimi mund të gjenerojë ndikime pozitive, duke përfshirë përdorimin produktiv të kredisë, nivelin e kostos së saj, integrimin me shërbime jofinanciare, stabilitetin makroekonomik dhe cilësinë e kuadrit rregullator. Një vëmendje e veçantë i kushtohet rrezikut të mbingarkesës me borxh, presioneve tregtare dhe mundësisë së devijimit nga misioni social i institucioneve mikrofinanciare.

Në përfundim, kapitulli argumenton se mikrokredia duhet të konsiderohet si një instrument i rëndësishëm, por jo i mjaftueshëm për zhvillim gjithëpërfshirës. Efektiviteti i saj varet nga ndërthurja me politika të tjera zhvillimore, nga forca e institucioneve dhe nga dizenjimi i kujdesshëm i produkteve financiare. Kjo analizë krijon bazën teorike dhe analitike për shqyrtimin empirik të rastit shqiptar në vijim të studimit.

KAPITULLI 3-QASJA EPISTEMOLOGJIKE DHE METODOLOGJIKE

Rishikimi kritik i literaturës përbën një komponent thelbësor të këtij studimi, pasi ai krijon bazën teorike dhe analitike për vlerësimin e rolit të mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe social, veçanërisht në kontekstin shqiptar. Ky kapitull synon të sintetizojë dhe të analizojë në mënyrë kritike debatet akademike dhe evidencat empirike mbi efektivitetin e mikrokredisë si instrument përfshirjeje financiare dhe reduktimi të varfërisë, duke evidentuar kontradiktat, kufizimet metodologjike dhe boshllëqet kërkimore që karakterizojnë literaturën ekzistuese. Në vend që të mbështetet në një narrativë lineare dhe optimiste, kapitulli ndërton një qasje reflektuese që shqyrton në mënyrë të balancuar si efektet pozitive të raportuara në literaturë, ashtu edhe rreziqet potenciale që lidhen me mbingarkesën me borxhe, përdorimin joproduktiv të kredive dhe ndikimet e kufizuara në rritjen afatgjatë të të ardhurave.

Në këtë kuadër, kapitulli është i orientuar nga një perspektivë sistemike dhe ndërdisiplinare, në përputhje me qasjen epistemologjike holistike-induktive të studimit, e cila e konsideron mikrokreditimin si një fenomen kompleks që ndërthur dimensione ekonomike, sociale, kulturore dhe institucionale.

3.1 Qasje epistemologjike dhe metodologjike

Përmes analizës së literaturës ndërkombëtare dhe kombëtare, synohet të identifikohen kushtet nën të cilat mikrokreditimi mund të kontribuojë realisht në zhvillim, si dhe faktorët që kufizojnë efektivitetin e tij. Kjo qasje mundëson jo vetëm një kuptim më të thellë të mekanizmave përmes të cilëve mikrokredia ndikon në mirëqenien e përfituesve, por edhe vendos themelet konceptuale për analizën empirike të kapitujve vijues të punimit.

3.1.1. Qasje epistemologjike

Pozicionimi epistemologjik është një dimension themelor në çdo studim kërkimor, pasi ai përcakton mënyrën se si studiuesi kupton natyrën e dijes, marrëdhëniet mes fenomenit të studiuar dhe perceptimit të tij, si dhe modalitetet e arritjes së njohurive të vlefshme dhe të besueshme. Në kontekstin e këtij studimi, i fokusuar mbi ndikimin e programeve të mikrokreditimit në financimin dhe zhvillimin e sipërmarrjeve shqiptare, zgjedhja e qasjes epistemologjike nuk është thjesht një çështje formale, por një komponent strategjik i lidhur ngushtë me koherencën metodologjike dhe rigorozitetin akademik të punimit.

Për këtë arsye, ky studim adoptuar një qasje holistike-induktive, e cila synon të kuptojë fenomenin në tërësinë e tij dhe të nxjerrë ligjërime teorike nga evidenca empirike. Qasja holistike nënkupton se ndikimi i mikrokredisë nuk mund të kuptohet vetëm në terma financiarë apo ekonomikë, por duhet analizuar si një fenomen multidimensional, ku elementë ekonomikë, socialë, kulturorë dhe institucionalë ndërthuren në mënyrë komplekse. Nga ana tjetër, aspekti induktiv i qasjes

epistemologjike fokusohet në identifikimin e modeleve dhe lidhjeve që burojnë drejtpërdrejt nga të dhënat, duke minimizuar supozimet paraprake dhe duke i lejuar të dhënave të “flasin vetë”. Kjo qasje është veçanërisht e përshtatshme për studime mbi mikrokreditimin, ku efektet mund të jenë të shumëfishta dhe shpesh të ndërlydhura me faktorë socio-ekonomikë dhe kulturorë që nuk janë lehtësisht të vëzhgueshëm përmes instrumenteve kuantitative të ngushta.

Metodologjia që përfshin ky pozicion epistemologjik është gjithashtu interdisiplinare, duke integruar qasje të ekonomisë zhvillimore, shkencave sociale, antropologjisë dhe studimeve gjinore. Kjo i mundëson studiuesit të analizojë fenomenin jo vetëm në aspektin e tij ekonomik, por edhe duke vlerësuar ndikimet mbi strukturat sociale, marrëdhëniet familjare, dinamikat gjinore dhe ndikimet e mundshme ekologjike, duke siguruar një kuptim të thellë dhe të nuancuar të rolit të mikrokredisë në kontekstin shqiptar. Ky pozicion epistemologjik përcakton gjithashtu një etikë të qartë të interpretimit të të dhënave, ku studiuesi është i vetëdijshëm për kufizimet e të dhënave dhe për nevojën e triangulimit midis burimeve të ndryshme. Qasja *holistike-induktive* kërkon reflektim kritik për rolin e subjektivitetit në interpretimin e të dhënave, duke siguruar që gjetjet të bazohen mbi evidencë dhe jo mbi supozime paraprake.

3.1.2. Qasje metodologjike

Në përputhje me pozicionin epistemologjik të përmendur më sipër, ky studim adoptoi një metodologji të kombinuar, që përfshin analiza sasiore dhe cilësore, duke përdorur të dhëna primare dhe sekondare. Kjo qasje metodologjike synon të sigurojë një kuptim të gjithanshëm të ndikimeve të mikrokreditimit, duke përfshirë efektet financiare, sociale, kulturore dhe ekologjike. Analiza e të dhënave sekondare përbën një komponent kryesor të këtij studimi. Të dhënat sekondare përfshijnë raporte institucionale, vlerësime të ndikimit të projekteve të mikrokredisë, disertacione masteri dhe teza doktore, si dhe studime të publikuara nga organizata ndërkombëtare si Banka Botërore, UNDP dhe institucione akademike. Përdorimi i këtyre burimeve na lejon të aksesojmë të dhëna të rralla dhe të vlerësuara nga kolegët dhe ekspertët e fushës, duke ofruar një bazë solide për interpretimin e rezultateve. Metodologjia sekondare është veçanërisht e dobishme për të identifikuar trendet historike dhe evolucionin e mikrokreditimit, për të vlerësuar ndryshimet në strukturën e tregut dhe për të kuptuar kontekstin socio-ekonomik në të cilin funksionojnë programet mikrofinanciare.

Mbledhja dhe analiza e të dhënave primare u krye përmes intervistave të thelluara, fokus-grupet dhe pyetësorëve të strukturuar të aplikuar tek përfituesit e mikrokredisë, si dhe tek përfaqësues të institucioneve mikrofinanciare dhe aktorëve vendorë. Ky komponent metodologjik na mundëson të hetojmë përvojën e drejtpërdrejtë të përfituesve, perceptimet e tyre mbi ndikimin ekonomik dhe social të kredive, si dhe sfidat dhe mangësitë e përjetuara gjatë përdorimit të mikrokredisë.

Kombinimi i analizave sasiore dhe cilësore ofron mundësinë për të trianguluar të dhënat dhe për të rritur validitetin dhe besueshmërinë e rezultateve. Analizat sasiore

mund të identifikojnë modele statistike, normat e ripagimit, ndikimet mbi të ardhurat familjare dhe përqindjet e pjesëmarrjes, ndërsa analizat cilësore ofrojnë një pasqyrë të thellë mbi perceptimet, përvojat subjektive dhe kontekstualizimin e efekteve të mikrokredisë.

Përdorimi i qasjes holistike-induktive ka avantazhe të rëndësishme metodologjike:

- Kapaciteti për të përfshirë shumë burime dhe perspektiva: Duke kombinuar të dhëna primare dhe sekondare, studimi kap dimensionet ekonomike, sociale, kulturore dhe mjedisore të mikrokredisë.
- Rritja e rigorozitetit interpretues: Triangulimi midis të dhënave cilësore dhe sasore minimizon subjektivitetin dhe mundësinë e interpretimit të njëanshëm.
- Kuptimi i nuancave kontekstuale: Analizat cilësore lejojnë hulumtimin e ndikimeve që nuk janë të dukshme në të dhënat statistikore, si tensionet gjinore, ndryshimet në marrëdhëniet sociale dhe ndikimet mjedisore të mikro-sipërmarrjeve.
- Eficienca dhe qasja e integruar: Përdorimi i të dhënave sekondare lejon një kursim kohor dhe një fokus më të thellë në analizën dhe interpretimin kritik të informacionit të mbledhur, duke përfituar nga eksperiencia dhe vlerësimet e kryera nga studiues dhe organizata të specializuara.
- Ky kombinim metodologjik i përshtatet në mënyrë të veçantë objektivave të punimit, duke i mundësuar studiuesit të identifikojë ndikimet e drejtpërdrejta dhe indirekte të mikrokredisë, të kuptojë mënyrat e përfshirjes së përfituesve në aktivitetet ekonomike dhe sociale, dhe të formulojë rekomandime të bazuara mbi evidencë për politikëbërësit dhe aktorët mikrofinanciarë.

3.2. Objektivat, pyetja kërkimore dhe kampionimi

Sikurse është trajtuar në kapitullin e mëparshëm, debatet e shumta teorike dhe evidencat kontradiktore të paraqitura në literaturën ekzistuese mbi mikrokreditimin, e orientuan këtë studim drejt shqyrtimit kritik të ndikimit afatgjatë të kredive të marra nga përfituesit e programeve të mikrokredisë. Kjo qasje u ndërmor për të analizuar në mënyrë më të thelluar rolin që mikrokredia ka luajtur në përmirësimin e kushteve ekonomike dhe sociale të aktorëve ekonomikë, veçanërisht në një periudhë kur ky instrument financiar ka qenë një burim i rëndësishëm financimi për bizneset e vogla që operojnë në sektorë të ndryshëm të ekonomisë së vendit.

Konkretisht, objektivat e studimit janë:

- Eksplorimi i konceptit të kushteve të huamarrjes për të kuptuar faktorët e besueshëm që i krijojnë ato;
- Të kuptojë ndikimin e kredive të dhëna në programet qeveritare dhe joqeveritare të mikrokreditit në Shqipëri në kushtet e jetesës së përfituesve;

- Analizojë situatën e qëndrueshmërisë së mikrokredivë mbi kushtet e jetesës së përfituesve që kanë marrë pjesë në programet e mikrokredivë;
- Të formulojë rekomandime për përmirësimin e kushteve të qëndrueshme të jetesës së popullatave që përfitojnë nga mikrokredia.

3.2.1. Pyetja kërkimore

Për të adresuar dhe në kontekstin e objektivave të ndërtua pyetja kërkimore e studimit:

Në ç'masë ka kontribuar mikrokredia në rritjen ekonomike në Shqipëri dhe a ka ndikuar ajo në përmirësimin afatgjatë të kushteve të jetesës së përfituesve?

Kjo pyetje trajton nëse rritja e aksesit në mikro kredi ka pasur ndikime të matshme ekonomike. Nën pyetjet kërkimore që udhëheqin analizën e kësaj pyetje kryesore janë: *A ka ndikuar mikrokredia në përmirësimin e performancës ekonomike të bizneseve të vogla në Shqipëri dhe si ndryshon ky ndikim në qarqe të ndryshme? A ka ndikuar mikrokredia në përmirësimin e performancës ekonomike të sektorit bujqësor dhe blegtoral ?*

Hipoteza kryesore e këtij hulumtimi është: *Mikrokredia ka një ndikim pozitiv të matshëm në rritjen e Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB) në nivel lokal dhe kombëtar.*

3.2.2. Ndërtimi i kampionit

Ky studim mbështetet në një strategji kampionimi të kombinuar, e ndërtuar mbi parime teorike dhe praktike, me qëllim sigurimin e përfaqësimit sektorial dhe rajonal të përfituesve të mikrokredivë në Shqipëri. Duke qenë se popullata e synuar përbëhet nga përfitues aktivë të mikrokredivë dhe institucione financiare specifike, nuk ishte e mundur aplikimi i kampionimit probabilitar klasik për shkak të mungesës së një kornize të plotë të regjistruar të popullatës dhe kufizimeve në akses. Për rrjedhojë, u aplikua një kampionim jo-probabilitar me qëllim i kombinuar me elemente të stratifikimit sipas sektorit dhe rajonit gjeografik.

Popullata e synuar përfshin institucionet e mikrokredivë që operojnë në qytetet kryesore të Shqipërisë, mikro-ndërmarrjet në sektorin e tregtisë me pakicë që kanë përfituar mikro kredi, fermerë dhe blegtorë në zonat rurale që kanë aksesuar financim mikro. Kjo strukturë lejon analizë krahasuese midis sektorit urban dhe rural, aktivitetit tregtar dhe atij bujqësor, si dhe niveleve të ndryshme të zhvillimit ekonomik rajonal.

Në nivel institucional, u përzgjedhën 12 institucione mikrokredivë që operojnë në qytetet kryesore (Tiranë, Durrës, Elbasan dhe Shkodër). Përzgjedhja u bazua në aktivitetin e tyre të vazhdueshëm në tregun e mikrofinancës, rëndësinë e portofolit të kredivë, si dhe shtrirjen gjeografike dhe aksesin në përfitues. Kjo qasje siguron përfaqësimin e aktorëve kryesorë në tregun e mikrofinancës në Shqipëri dhe mundëson analizë institucionale të praktikave të kreditimit.

Kampioni urban përfshin 51 mikro-ndërmarrje që operojnë në sektorin e tregtisë me pakicë. Përzgjedhja u bë mbi bazën e kriterëve, të cilat konsistojnë në të pasurit kredi aktive mikrokredie, të kenë vazhdimsi të aktivitetit, si dhe të ishin të gatshëm të merrnin pjesë në intervistë. Shpërndarja gjeografike u organizua në mënyrë të tillë që të përfshijë qytetet me aktivitet më të lartë ekonomik, duke garantuar diversitet në madhësinë e tregut dhe strukturën e biznesit.

Kampioni rural përfshin 42 fermerë dhe blegtorë nga rajonet e Dibrës, Korçës dhe Fierit. Këto zona u përzgjedhën për shkak të nivelit të aktivitetit bujqësor, si dhe shkallës së përdorimit të mikrokredisë.. Kjo ndarje lejon analizimin e ndikimit të mikrokredisë në ekonomi me strukturë prodhuese tradicionale dhe me akses të kufizuar në financim bankar.

Përdorimi i kampionimit me qëllim është konsideruar i përshtatshëm metodologjikisht studimi synon analizë të thelluar të përfituesve realë dhe jo përfaqësim statistikor të popullatës së përgjithshme, gjithashtu, aksesit tek të intervistuarit është i ndërmjetësuar nga institucionet financiare, si dhe qëllimi i kërkimit është vlerësimi i ndikimit dhe performancës, jo estimimi i prevalencës në nivel kombëtar.

Kjo qasje kufizon generalizimin statistikor dhe rezultatet interpretohen në kuadër të përgjithësimi analitik (analytic generalization), në përputhje me literaturën metodologjike për kërkimet e aplikuara në ekonomi dhe financë zhvillimore. Megjithatë, struktura e kampionit ofron balancë sektoriale dhe rajonale të mjaftueshme për analizë të qëndrueshme empirike.

3.3. Mbledhja e të dhënave dhe burimet bibliografike

Një komponent kyç i rigorozitetit akademik është përdorimi i burimeve të besueshme dhe të diversifikuara që mundësojnë një analizë të plotë dhe të bazuar mbi evidencë. Në këtë mënyrë ky studim është realizuar duke përdorur për analizën empirike të dhënat dytësore si dhe të dhënat primare.

3.3.1. Burimet bibliografike

Në këtë studim, të dhënat dytësore janë mbledhur nga një gamë e gjerë institucionesh dhe publikimesh, duke u fokusuar mbi literaturën kombëtare dhe ndërkombëtare që trajton ndikimin e programeve të mikrokreditimit. Burimet kryesore përfshijnë:

Institucionet qeveritare. Në krye të tyre qëndron INSTAT (Instituti Kombëtar i Statistikave), i cili ofron të dhëna të detajuara mbi tregun e punës, nivelin e varfërisë, të ardhurat e familjeve, dhe tregues të tjerë socio-ekonomikë të rëndësishëm për kontekstualizimin e mikrokredisë. Raportet vjetore dhe studimet tematike të INSTAT-it sigurojnë një bazë statistike të besueshme dhe të standardizuar për analizën sasiore.

Institucionet ndërkombëtare dhe joqeveritare. Raportet e UNDP-së (Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara), Bankës Botërore, Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) dhe institucioneve të tjera mikrofinanciare ndërkombëtare u përdorën për të krahasuar të dhënat shqiptare me standardet rajonale

dhe globale, duke ofruar një perspektivë komparative mbi zhvillimin dhe efektivitetin e mikrokredisë. Këto burime ndihmojnë gjithashtu në identifikimin e praktikave më të mira dhe tendencave ndërkombëtare në mikrofinancë.

Institucionet mikrofinanciare dhe raportet institucionale. Ne u përqendruam në raporte të fundit të vlerësimit të ndikimit të mikrokredisë nga institucionet që operojnë në Shqipëri. Këto raporte përfshijnë analiza mbi ripagimin e kredive, përfitimet ekonomike për individët dhe familjet, si dhe vlerësime të ndikimeve sociale dhe kulturore të programeve mikrofinanciare.

Literatura akademike dhe dokumente kërkimore. Artikuj të publikuar në revista shkencore, disertacione masteri dhe teza doktorature që trajtojnë fenomene të ngjashme në Shqipëri dhe rajon, janë përdorur për të zgjeruar perspektivën teorike të studimit dhe për të kontekstualizuar gjetjet. Kjo literaturë ofron baza teorike për interpretimin e të dhënave dhe identifikimin e boshllëqeve kërkimore që ky studim synon të adresojë.

Vizitat dhe komunikimi me aktorë vendorë. Për të pasuruar analizën, u kryen vizita aktive dhe intervista informale në disa prej shoqërive të mikrokreditimit në Shqipëri. Këto kontakte ofruan njohuri të drejtpërdrejta mbi praktikën operative, sfidat dhe mundësitë e përfituesve, duke ndihmuar në triangulimin e të dhënave dhe në interpretimin më nuancuar të rezultateve. Në përgjithësi, përdorimi i këtyre burimeve të kombinuara siguron një bazë të fortë empirike dhe teorike, duke i mundësuar studimit të zhvillojë një analizë të integruar dhe të qëndrueshme mbi ndikimin e mikrokredisë në Shqipëri.

3.3.2. Mbledhja e të dhënave

Mbledhja e të dhënave përbën një fazë kritike të çdo hulumtimi shkencor, pasi ajo siguron materialin empirik mbi të cilin bazohet interpretimi dhe nxjerrja e përfundimeve. Në këtë studim, duke pasur parasysh objektivin për të analizuar ndikimin e mikrokredisë dhe karakterin e studimit, procesi i mbledhjes së të dhënave u fokusua kryesisht mbi analizën e të dhënave sekondare, e cila u plotësua me disa burime primare për të rritur rigorozitetin interpretues. Hapat dhe procedurat e ndjekura për mbledhjen e të dhënave përfshijnë:

Identifikimi i dokumenteve relevante. Dokumentet dhe raportet u përzgjedhën duke përdorur një metodë jo-probabilitare të marrjes së mostrave, e cila është e përshtatshme kur numri i dokumenteve të disponueshme është i kufizuar dhe kur është e nevojshme për të siguruar fokus mbi materialet më relevante. Burimet e përfshira përfshijnë raportet vjetore të INSTAT-it, raportet e Bankës së Shqipërisë mbi kreditimin mikrofinanciar, publikime të UNDP-së dhe studime të tjera të përqendruara në ndikimin e mikrokredisë.

Seleksionimi i të dhënave. Përzgjedhja e të dhënave u bë në përputhje me objektivat dhe kornizën konceptuale të studimit, duke siguruar që çdo dokument i përdorur të kontribuojë drejtpërdrejt në analizën e ndikimit ekonomik, social dhe kulturor të

mikrokredisë. Ky proces përfshinte vlerësimin e besueshmërisë së burimeve, aktualitetin e të dhënave dhe relevancën për kontekstin shqiptar.

Mbledhja e të dhënave primare për verifikim. Për të përforcuar të dhënat sekondare dhe për të shtuar dimensionin praktik, u kryen vizita dhe intervista në terren në disa institucione mikrofinanciare në Shqipëri. Këto kontakte ofruan njohuri mbi praktikën aktuale, sfidat që përballen përfituesit dhe efektet reale të kredive mikrofinanciare në jetën e përditshme.

Kategorizimi dhe organizimi i të dhënave. Të dhënat e mbledhura u sistemuan në bazë të dimensioneve kryesore të studimit: (a) ndikimi ekonomik dhe financiar, (b) ndikimi social dhe kulturor, dhe (c) qëndrueshmëria e programeve mikrofinanciare. Kjo strukturë lehtësoi analizën më të thelluar dhe interpretimin të dhënave, duke garantuar që çdo pjesë e materialit të kontribuojë në përgjigjen e pyetjeve kërkimore dhe në realizimin e objektivave të studimit.

Sigurimi i validitetit dhe besueshmërisë. Përdorimi i metodave të triangulimit, duke kombinuar të dhëna sekondare dhe primare, dhe përdorimi i literaturës shkencore të rishikuar nga kolegët (peer-reviewed), kontribuoi në forcimin e besueshmërisë së gjetjeve dhe në reduktimin e paragjyqimeve metodologjike.

Në përmbledhje, procesi i mbledhjes së të dhënave për këtë studim është zhvilluar në mënyrë të strukturuar dhe sistematike, duke garantuar një bazë empirike të besueshme, e cila lejon analizën e hollësishme të ndikimit të programeve të mikrokreditimit në Shqipëri dhe siguron validitetin shkencor të përfundimeve të nxjerra.

Gjithashtu, të gjithë të intervistuarit janë informuar mbi qëllimin akademik të studimit dhe pjesëmarrja e tyre ka qenë vullnetare. Është garantuar konfidencialiteti dhe anonimiteti gjatë gjithë procesit të kampionimit dhe mbledhjes së të dhënave, veçanërisht duke pasur parasysh ndjeshmërinë e informacionit financiar dhe të performancës së biznesit. Identifikuesit personalë nuk janë regjistruar dhe përgjigjet janë analizuar në formë të agreguar.

3.3.3. Vlerësimi i të dhënave dytësore

Analiza e të dhënave u përqendrua në bazë të gjashtë kritereve të vlerësimit të të dhënave dytësore të shprehura nga Turgeon dhe Bernatchez (2009), përkatësisht: qëllimi i mbledhjes primare, personi përgjegjës për mbledhjen, informacioni që u mbledh, kur u mbledh, si u mor dhe vërtetimi i tij nga burime të tjera.

- Faza e parë e analizës bazohet në renditjen e raporteve dhe dokumenteve të ndryshme duke identifikuar objektivat dhe hipotezat e ndryshme të secilit në lidhje me hipotezat dhe objektivat tona të synuara brenda kornizës së hulumtimit tonë.
- Faza e dytë u përqendrua në verifikimin e cilësisë dhe rëndësisë së informacionit të mbledhur.

- Faza e tretë konsiston në shqyrtimin e periudhës së mbledhjes dhe metodologjisë së përdorur nga autorët e raporteve dhe dokumenteve për të arritur objektivat e mbledhjes së të dhënave.
- Sa i përket fazës së fundit, ajo u përqendrua në krahasimin e informacionit të mbledhur me qëllim identifikimin e atyre që ishin dukshëm të ngjashëm dhe zgjedhjen e atyre që ishin relevante në kontekstin e studimit tonë, me qëllim përcaktimin e pohimeve kryesore që do të lehtësonin interpretimin.

3.4. Vështirësitë gjatë kërkimit

Gjatë procesit të mbledhjes së të dhënave për këtë studim, u përballëm me një sërë sfidash metodologjike dhe praktike, të cilat ndikuan në qasjen dhe përfshirjen e burimeve të ndryshme të informacionit. Identifikimi dhe dokumentimi i këtyre vështirësive është thelbësor për të kuptuar kufizimet e studimit dhe për të ofruar rekomandime për kërkime të ngjashme në të ardhmen. Kryesisht, sfidat u kategorizuan në pesë fusha kryesore.

1. Disponueshmëria e dokumenteve dhe informacionit online

Një nga sfidat kryesore lidhej me aksesin në dokumentacionin e nevojshëm për studimin. Shumë organizata dhe institucione të përfshira në programe mikrokredie nuk ofronin dokumentet e tyre në mënyrë të qasshme online. Në disa raste, faqet e internetit të institucioneve nuk ishin të azhornuara ose përmbanin vetëm informacion të pjesshëm, duke penguar identifikimin e të dhënave të plota dhe të besueshme. Kjo vështirësi e bënte të domosdoshme përdorimin e metodave alternative për të siguruar informacionin e munguar, si kontaktet direkte me zyrtarë ose kërkesa për dokumente zyrtare.

2. Procesi i pjesshëm i arkivimit elektronik

Disa institucione sapo kishin filluar procesin e digitalizimit dhe arkivimit të dokumenteve të tyre, duke krijuar një hendek të konsiderueshëm në qasjen e të dhënave historike. Ky proces i paplotë i arkivimit elektronik nuk lejonte krijimin e një pasqyre të plotë të programeve të mikrokreditimit dhe ndikimeve të tyre, veçanërisht për periudha të mëparshme kohore.

3. Funksionimi i dobët i platformave online të institucioneve

Faqet e internetit të disa institucioneve shfaqnin dobësi teknike, lidhje të paaksesueshme, navigim të vështirë dhe mungesë strukturimi të dokumenteve. Këto pengesa teknike u përkthyen në kohë të konsiderueshme të humbur gjatë përpjekjeve për të gjetur të dhëna të sakta dhe të verifikueshme.

4. Kufizimet ligjore dhe konfidencialiteti i dokumenteve

Pjesë e sfidave lidhej edhe me çështje ligjore dhe etike, përfshirë kufizimet e qasjes për dokumente të caktuara që përmbanin informacione konfidenciale ose të ndjeshme. Disa institucione nuk lejonin përdorimin e të dhënave pa autorizime të posaçme, duke

kërkuar procedura shtesë administrative që vononin procesin e mbledhjes së informacionit.

5. Mungesa e raporteve të vlerësimit dhe të dhënave për ndikimin

Një sfidë tjetër lidhet me mungesën e raporteve të detajuara të vlerësimit të programeve të mikrokreditit. Shpesh, institucionet nuk publikuan rezultatet e monitorimit apo ndikimit të programeve të tyre, gjë që e bëri më të vështirë analizimin e efektivitetit të tyre. Përveç kësaj, procedurat për marrjen e dokumenteve në terren shpesh ishin të gjata, burokratike dhe kërkonin hapa të shumtë administrativë, duke vonuar hapat e mëtejshëm të kërkimit.

Pavarësisht këtyre sfidave të shumta, u bë e mundur të sigurohen një sasi të mjaftueshme dokumentacioni dhe të dhënash për të realizuar studimin. Përvoja e mbledhjes së të dhënave thekson rëndësinë e një qasjeje fleksibël dhe të shumëfishtë, si dhe nevojën për përmirësimin e transparencës dhe aksesueshmërisë së informacionit nga institucionet publike dhe private në Shqipëri. Kjo reflekton edhe nevojën për standardizim më të madh të dokumentacionit dhe publikimit të raporteve të vlerësimit, gjë që mund të përmirësojë cilësinë e kërkimeve të ardhshme mbi mikrokreditimin dhe politikat zhvillimore.

3.5. Përmbledhje e kapitullit

Ky kapitull paraqet bazën filozofike dhe metodologjike mbi të cilën mbështetet studimi për ndikimin e programeve të mikrokreditimit në financimin dhe zhvillimin e sipërmarrjeve shqiptare. Në planin epistemologjik, studimi adopton një qasje holistike-induktive, e cila synon të kuptojë fenomenin e mikrokreditimit si një realitet kompleks dhe multidimensional, ku ndërthuren faktorë ekonomikë, socialë, kulturorë dhe institucionalë. Kjo qasje lejon që njohuritë teorike të ndërtohen nga evidenca empirike, duke minimizuar supozimet paraprake dhe duke garantuar një interpretim kritik dhe të balancuar të rezultateve. Perspektiva ndërdisiplinare e përfshirë, që kombinon ekonominë zhvillimore, shkencat sociale dhe studimet gjinore, mundëson analizimin e ndikimit të mikrokredisë përtej dimensionit financiar, duke përfshirë efektet në strukturat sociale, marrëdhëniet familjare dhe dinamikat gjinore.

Në planin metodologjik, kapitulli përshkruan përdorimin e një metodologjie të kombinuar që integron analiza sasiore dhe cilësore, si dhe të dhëna primare dhe sekondare, me qëllim sigurimin e një kuptimi gjithëpërfshirës të fenomenit të studiuar. Ndërtimi i kampionimit kombinon përzgjedhjen e qëllimshme sektoriale me mbulimin rajonal, për të kapur ndikimin shumëdimensional të mikrokredisë mbi mikro-ndërmarrjet dhe prodhuesit ruralë në Shqipëri. Duke u fokusuar te përfituesit aktivë në sektorët dhe rajonet kryesore ekonomike, studimi siguron një bazë të qëndrueshme empirike për vlerësimin e efektivitetit të mikrofinancës si instrument zhvillimor, duke njohur njëkohësisht kufizimet metodologjike të kampionimit jo-probabilistik.

Të dhënat sekondare janë mbledhur nga institucione kombëtare dhe ndërkombëtare, raporte institucionale dhe literaturë akademike, ndërsa të dhënat primare janë siguruar

përmes intervistave dhe pyetësorëve të strukturuar me përfitues të mikrokredisë dhe përfaqësues të institucioneve mikrofinanciare. Përdorimi i triangulimit metodologjik rrit validitetin dhe besueshmërinë e rezultateve, duke mundësuar identifikimin e ndikimeve ekonomike, sociale dhe kulturore të mikrokredisë. Kapitulli trajton gjithashtu burimet bibliografike, procesin e mbledhjes dhe analizës së të dhënave, si dhe vështirësitë praktike të hasura gjatë kërkimit, duke siguruar transparencë metodologjike dhe një bazë të fortë shkencore për analizat empirike të studimit

KAPITULLI 4 - GJETJET E PUNIMIT

Qëllimi i këtij kapitulli është të eksplorojë në mënyrë sistematike korrelacionin midis rritjes së Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB) të Shqipërisë dhe përdorimit të mikrokredisë gjatë periudhës 2013–2023, duke shtuar prova empirike të reja dhe duke ofruar një kontribut të rëndësishëm në literaturën e specializuar mbi mikrofinancën në kontekstin shqiptar. Megjithëse ekzistojnë disa studime përshkruese mbi mikrofinancën në Shqipëri, analiza sasiorë e ndikimit të saj në zhvillimin ekonomik ka mbetur relativisht e kufizuar, duke lënë boshllëqe në kuptimin e lidhjes mes mikrokredisë dhe performancës makroekonomike. Ky kapitull synon të mbushë këtë boshllëk duke përdorur metoda empirike të vlerësimit sasior për të verifikuar hipotezën se mikrokredia ka një ndikim pozitiv dhe të matshëm në rritjen ekonomike të vendit.

Analiza do të bazohet pjesërisht në literaturën ndërkombëtare mbi mikrofinancën dhe zhvillimin ekonomik, përfshirë studime të tilla si Khan et al., (2021), të cilët identifikuan një korrelacion pozitiv dhe të qëndrueshëm midis aksesit në mikrokredi dhe rritjes së PBB-së në një grup vendesh në zhvillim. Ky konstatim sugjeron se mikrofinanca nuk është vetëm një instrument social për reduktimin e varfërisë, por edhe një mjet potencial ekonomik për nxitjen e sipërmarrjes, rritjen e investimeve mikro dhe përmirësimin e kapaciteteve prodhuese. Zgjedhja e metodologjive sasiorë në këtë kontekst është thelbësore, pasi lejon matjen e ndikimeve reale dhe të krahasueshme të mikrokredisë mbi madhësitë ekonomike, duke ofruar një bazë të fortë për të nxjerrë përfundime të bazuara në prova mbi rolin e përfshirjes financiare në zhvillimin ekonomik të Shqipërisë.

Formulimi kryesor i pyetjes kërkimore është: “Në ç’masë ka kontribuar mikrokredia në rritjen ekonomike në Shqipëri gjatë dekadës së fundit?”. Kjo pyetje ka për qëllim të shqyrtojë nëse zgjerimi i aksesit në mikrokredi ka prodhuar efekte të matshme mbi të ardhurat dhe aktivitetin ekonomik të bizneseve të vogla, si dhe mbi rritjen makroekonomike të vendit. Një nënpyetje shtrohet këtu: “A ka ndikuar mikrokredia në përmirësimin e të ardhurave të bizneseve të vogla në Shqipëri dhe si ndryshon ky ndikim në qarqe të ndryshme?”. Kjo qasje e kombinon perspektivën makro me atë mikro, duke mundësuar jo vetëm vlerësimin e ndikimeve agregate në PBB, por edhe analizën e heterogjenitetit rajonal, i cili mund të lidhet me faktorë të ndryshëm lokalë ekonomikë, institucionalë dhe socialë.

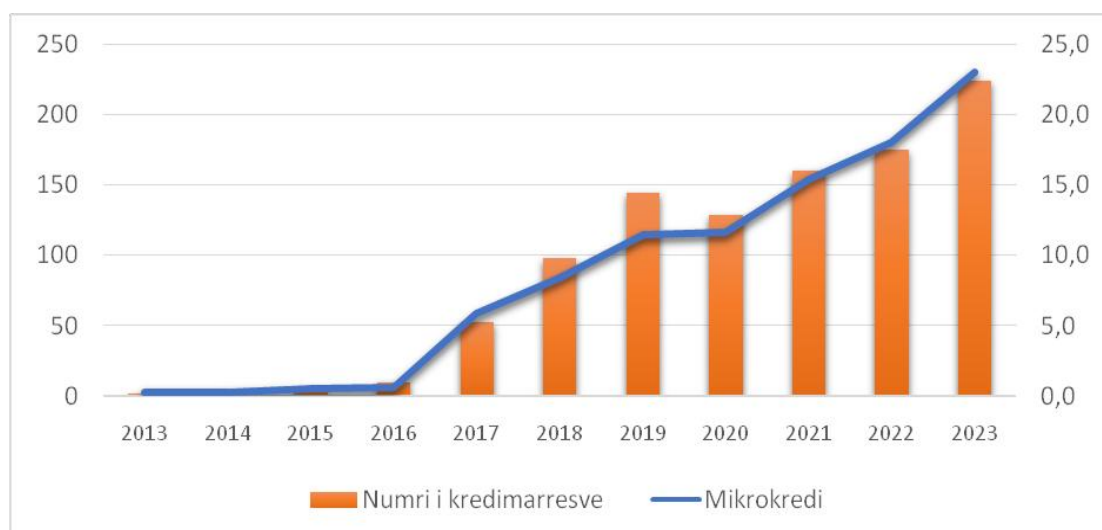
Kapitulli synon gjithashtu të ofrojë një kontribut metodologjik, duke përdorur modele statistikore dhe regresione panel që matin lidhjen midis indikatorëve të mikrokredisë dhe zhvillimit ekonomik, duke i integruar ato me variabla kontrolli për nivelin e arsimit, strukturën sektoriale të ekonomisë, dhe nivelin e urbanizimit. Ky qasje e thellon kuptimin e rolit të mikrokredisë si instrument për zhvillim të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës, duke krijuar bazën për rekomandime politike dhe strategjike për institucionet mikrofinanciare dhe politikat zhvillimore në Shqipëri.

Në këtë mënyrë, kapitulli jo vetëm që pasqyron evidencën empirike të dekadës së fundit, por edhe propozon udhëzime për hulumtime të mëtejshme dhe politika të bazuara në prova, të cilat mund të maksimizojnë ndikimin socio-ekonomik të mikrokredisë në vend.

4.1 Situata e mikrokredisë në vend (2013-2023)

Figura 1 tregon se të dhënat tregojnë një rritje të ndjeshme të numrit të huamarrësve dhe totalit të mikrokredisë së disbursuar gjatë periudhës 2013-2023. Numri i huamarrësve u rrit nga 2100 në 2013 në 224.430 në 2023. Kjo është një rritje e jashtëzakonshme, që sugjeron se shërbimet e mikrokredisë janë bërë gjithnjë e më të aksesueshme dhe të përdorura gjerësisht gjatë dekadës.

Figura 1. Evolucion i shumës në euro (milionë) të mikrokredisë (majtas) dhe numri i huamarrësve (1000) (djathtas) për periudhën 2013-2023

Burimi: Përgatitur nga autori bazuar në të dhënat e Bankës së Shqipërisë, 2024

Ky trend pasqyron një kërkesë në rritje për mikrokredi, e cila mund të jetë për shkak të më shumë individëve ose bizneseve të vogla që kërkojnë kapital për të investuar në aktivitete sipërmarrëse ose projekte që gjenerojnë të ardhura. Shuma e mikrokredisë së disbursuar gjithashtu u rrit ndjeshëm, duke filluar nga 0.3 milionë euro në vitin 2013 dhe duke arritur në 23 milionë euro në vitin 2023. Kjo rritje e vëllimit të mikrokredisë përputhet me bazën në rritje të huamarrësve dhe sugjeron se fonde më të konsiderueshme po disbursohen për huamarrës me kalimin e kohës, ndoshta për shkak të një besimi të shtuar në sektorin e mikrofinancës ose madhësive më të mëdha të kredisë në dispozicion të huamarrësve të njohur.

Nga viti 2013 deri në vitin 2016, rritja e numrit të huamarrësve dhe disbursimeve të mikrokredive ishte relativisht modeste. Megjithatë, nga viti 2017 numri i huamarrësve rritet ndjeshëm çdo vit. Ky përshpejtim mund t'i atribuohet:

- Përmirësimin e aksesit dhe zgjerimit të institucioneve mikrofinanciare.
- Rritjen e ndërgjegjësimin dhe besimit në mikrokredi si shërbim financiar.
- Politikës ekonomike mbështetëse ose stimuj qeveritarë që inkurajojnë përdorimin e mikrokredisë.

Është interesante se pavarësisht ndikimit ekonomik global të COVID-19, numri i huamarrësve u ul lehtë nga 145.000 në 2019 në 128.351 në 2020, por u rikuperua shpejt deri në vitin 2021. Kjo rënie mund të tregojë pasiguri të përkohshme financiare ose ngadalësim ekonomik që ndikon në nevojat e huamarrjes ose kapacitetet e shlyerjes gjatë pandemisë.

Rritja e numrit të huamarrësve dhe shumës së mikrokredisë sugjeron se mikrofinanca ka luajtur një rol në rritjen e përfshirjes financiare në Shqipëri. Rritja e aksesit në kredi mund të fuqizojë individët për të filluar ose zgjeruar biznese të vogla, duke stimuluar kështu aktivitetin ekonomik lokal dhe krijimin e vendeve të punës. Studime të tilla si Hermes et al., (2018) theksojnë rolin e mikrokredisë në mbështetjen e bizneseve të vogla, të cilat mund të rrisin produktivitetin ekonomik. Të dhënat nënkuptojnë se madhësitë mesatare të kredisë mund të jenë rritur, duke i lejuar huamarrësit të ndërmarrin investime më të konsiderueshme. Ndërsa disbursimet e mikrokredisë rriten, huamarrësit mund të kalojnë nga sipërmarrjet në shkallë të vogël në biznese më intensive kapitali, duke çuar potencialisht në të ardhura më të larta dhe kontribute të mëtejshme në rritjen e PBB-së.

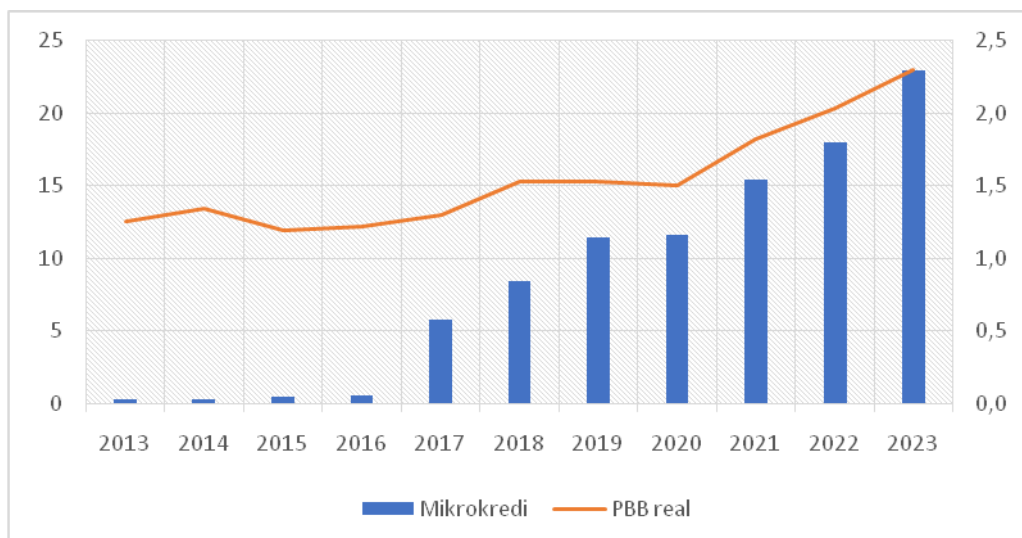
4.1.1. Evolucionin dhe impaktin e mikrokredisë në PBB

Të dhënat e periudhës 2013–2023 tregojnë një rritje progresive të shpërndarjes së mikrokredisë në ekonomi. Kjo rritje shoqërohet me një përmirësim të dukshëm të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB) real, i cili kalon nga 12.5 miliardë euro në 2013 në 23 miliardë euro në 2023. Në fazën fillestare (2013–2015), mikrokredia ishte inekzistente, ndërsa PBB-ja luhatej pa një trend të qëndrueshëm. Nga viti 2016 e në vazhdim, me fillimin dhe më pas zgjerimin e aksesit në mikrokredi, vihet re një rritje graduale dhe më e qëndrueshme e PBB-së reale. Kjo përputhje kohore sugjeron një lidhje pozitive mes rritjes së mikrokredisë dhe zhvillimit ekonomik.

Edhe pse nuk mund të konkludohet një lidhje shkak-pasojë pa analizë ekonometrike, të dhënat mbështesin idenë se mikrokredia ka ndihmuar në nxitjen e aktivitetit ekonomik në nivel mikro dhe makro. Sipas FAO (2021)⁴, qasja në financa është një ndër faktorët kyç për zhvillimin rural dhe përfshirjen sociale, çka e bën mikrokreditin një instrument të rëndësishëm për përmirësimin e mirëqenies ekonomike.

⁴FAO. (2021). *Access to rural finance*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/policy-support/policy-themes/access-to-rural-finance/en>

Figura 2. Evolucionin e PBB-së reale (majtas në miliardë euro) dhe i mikrokredive (djathtas në milionë euro) për periudhën 2013-2023.

Burimi: Përgatitur nga autori bazuar në të dhënat e Bankës së Shqipërisë, 2024

Figura 3 paraqet ekuacionin e regresionit me koeficientët e vlerësuar. Ndërsa modeli i regresionit linear tregon se konstantja 11.723, përfaqëson normën e vlerësuar të rritjes së PBB-së kur disbursimet e mikrokredisë janë zero. Kjo vlerë, megjithëse hipotetike, siguron një normë bazë të rritjes së PBB-së në mungesë të mikrokredisë. Më e rëndësishmja, koeficienti i pjerrësisë, 4.3215, tregon një ndikim pozitiv dhe thelbësor të mikrokredisë në rritjen ekonomike. Ky zbulim përputhet me teoritë ekonomike dhe studimet e mëparshme, të tilla si Rahman (2023), i cili zbulon se mikrokredia ndikon pozitivisht në aktivitetin sipërmarrës, dhe gjithashtu nxit rritjen ekonomike.

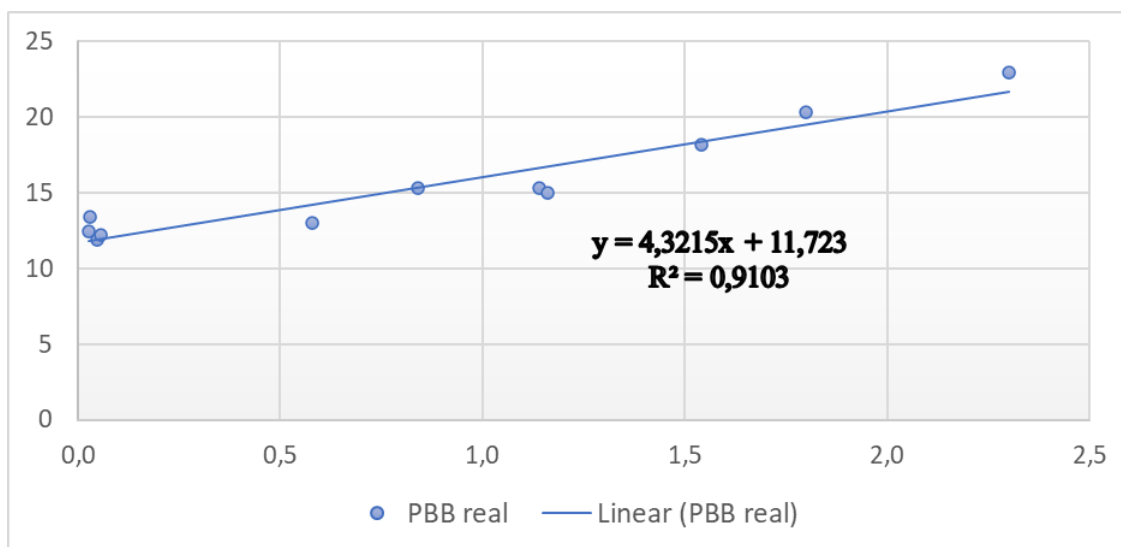
Kështu, pjerrësia e fortë pozitive sugjeron se mikrokredia nuk është vetëm një mjet financiar për fuqizimin individual, por edhe një nxitës më i gjerë i rritjes ekonomike. Vlera R-katror e modelit prej 0.9103 tregon se afërsisht 91.03% e ndryshueshmërisë në rritjen e PBB-së mund të shpjegohet me ndryshime në disbursimet e mikrokredisë. Ky R-katror i lartë sugjeron një përshtatje të fortë për modelin, që do të thotë se ndryshimet në mikrokredi përbëjnë një pjesë të konsiderueshme të ndryshimeve në rritjen e PBB-së gjatë periudhës së studiuar.

Ky nivel i fuqisë shpjeguese është dukshëm i lartë për të dhënat makroekonomike, ku faktorë të shumtë shpesh kontribuojnë në rritje. Për shembull, Bashir & Danlami (2022), në analizën e tyre të efektit të mikrokredisë në ekonominë në zhvillim, raportuan vlera R-katror në një interval të ngjashëm kur mikrokredia ishte një nxitës i rëndësishëm i rritjes. R-katror i fortë në këtë model nënvizon se mikrokredia ka të ngjarë të luajë një rol thelbësor në rritjen e PBB-së së Shqipërisë.

Megjithatë, megjithëse i lartë, është e rëndësishme të mbani mend se R-squared nuk nënkupton shkakësi, por përkundrazi tregon një korrelacion midis mikrokredisë dhe

rritjes së PBB-së, duke sugjeruar se faktorë të tjerë (p.sh., politika qeveritare, tregtia dhe investimet e huaja) gjithashtu mund të ndikojnë në këtë marrëdhënie. E thene ndryshe, ai nuk lejon konkluzione përfundimtare mbi shkakësinë, për shkak të mungesës së variablave kontrolluese dhe rrezikut të endogjenitetit.

Figura 3. Marrëdhënia midis PBB-së reale dhe mikrokredive për periudhën 2013-2023

Burimi: Përgatitur nga autori bazuar në të dhënat e Bankës së Shqipërisë dhe Bankës Botërore, 2024

Testet e qëndrueshmërisë

Testet e qëndrueshmërisë në modelet e regresionit janë metoda të përdorura për të kontrolluar nëse rezultatet tuaja mbeten të vlefshme sipas supozimeve, specifikimeve ose ndryshimeve të të dhënave të ndryshme. Ato ndihmojnë në sigurimin që gjetjet të mos jenë tepër të ndjeshme ndaj zgjedhjeve të modelit, vlerave të jashtëzakonshme ose supozimeve statistikore. Ndarja e mprehtë strukturore rreth viteve 2017–2018 është sfida më e madhe e qëndrueshmërisë. Çdo model regresioni duhet të tregojë se marrëdhënia PBB-mikrokredi nuk është thjesht një artefakt i atyre viteve të rritjes shpërthyes. Testet e qëndrueshmërisë do të konfirmojnë nëse marrëdhënia është e qëndrueshme në të gjitha nën-mostrat, format funksionale dhe metodat e vlerësimit.

1. Regresioni bazë i OLS-së

- **Koeficienti i Mikrokredit $\approx 2,62$ ($p < 0,001$)**
I fortë, pozitiv, shumë domethënës. Kjo do të thotë që rritjet në disbursimet e mikrokredive janë të lidhura fort me rritjen e PBB-së.
- **Koeficienti i huamarrësve ≈ -0.00002 ($p = 0.72$)**
Statistikisht i parëndësishëm. Numri i huamarrësve nuk e shpjegon në mënyrë të pavarur PBB-në pasi të përfshihet madhësia e disbursimeve të mikrokredisë.
- **$R^2 \approx 0.88$**
Rreth 88% e ndryshimit të PBB-së shpjegohet nga mikrokrediti dhe numrat e huamarrësve. Kjo është një fuqi shpjeguese shumë e lartë.

Interpretim: Rritja e PBB-së është e lidhur ngushtë me zgjerimin e vëllimeve të mikrokredisë, jo me numrin e madh të huamarrësve.

2. Modeli Log-Log (Elasticitetet)

- Elasticiteti i PBB-së në raport me Mikrokreditë ≈ 0.42 ($p < 0.01$)
Një rritje prej 1% në mikrokredi shoqërohet me një rritje prej $\sim 0.42\%$ në PBB.
- Elasticiteti i PBB-së në raport me Huamarrësit ≈ 0.05 ($p = 0.28$)
I parëndësishëm. Rritja e huamarrësve ka pak efekt proporcional.
- $R^2 \approx 0.71$
Fuqi shpjeguese e moderuar, më e ulët se OLS, por prapëseprapë e konsiderueshme.

Interpretim: PBB-ja rritet në mënyrë proporcionale me mikrokreditin, por elasticiteti është më i vogël se një, PBB-ja rritet më ngadalë se zgjerimi i mikrokreditit.

3. Ndarjet e nënmostrave

Para vitit 2017 (2013–2016)

- Efekti Mikrokredi i parëndësishëm
- Efekti i huamarrësve është i parëndësishëm

Interpretim: Përpara vitit 2017, mikrokrediti ishte shumë i vogël për të pasur një ndikim të matshëm në PBB.

Pas vitit 2017 (2017–2023)

- Koeficienti i Mikrokredit ≈ 1.9 ($p < 0.001$)
I fortë, pozitiv, shumë domethënës.
- Koeficienti i huamarrësve i parëndësishëm

Interpretim: Pas vitit 2017, kur mikrokredia u zgjerua me shpejtësi, ajo u bë një nxitës i madh i rritjes së PBB-së.

4. Diagnostika e Qëndrueshmërisë

- Testi Breusch-Pagan ($p \approx 0.42$)
Nuk ka prova të heteroskedasticitetit. Mbetjet kanë variancë konstante.
- Testi Breusch-Godfrey ($p \approx 0.02$)
Dëshmi e autokorrelacionit. Mbetjet janë të korreluara ndër vite, gjë që është e zakonshme në të dhënat e serive kohore.
- Distanca e Cook-ut
- 2020 dhe 2023 tregojnë ndikim të lartë, që do të thotë se këto vite ndikojnë fuqishëm në vlerësimet e regresionit.
- Viti 2014 gjithashtu tregon një ndikim të moderuar.

Interpretim: Modeli është i qëndrueshëm ndaj heteroskedasticitetit, por i ndjeshëm ndaj autokorrelacionit dhe viteve me ndikim. Rregullimet (p.sh., gabimet standarde të qëndrueshme të Newey-West) do të përmirësonin besueshmërinë.

Përmbledhje e testit të qëndrueshmërisë së modelit të regresionit

1. Shpërndarjet e mikrokredive janë një parashikues i fortë i rritjes së PBB-së pas vitit 2017.
2. Numri i huamarrësve mbetet statistikisht i parëndësishëm; madhësia e kredive ka më shumë rëndësi sesa numri i huamarrësve.
3. Thyerje strukturore në vitin 2017. Përpara asaj periudhe, mikrokredia ishte marginale; pas kësaj, ajo u bë një nxitës kryesor i PBB-së.
4. Diagnostika konfirmon qëndrueshmërinë ndaj heteroskedasticitetit, por jo ndaj autokorrelacionit. Korrigjimet e serive kohore janë të nevojshme.
5. Vite me ndikim (2020, 2023) duhet të kontrollohet me teste "lëre një jashtë" për të konfirmuar stabilitetin.

Rritja e PBB-së në Shqipëri është e lidhur fort me zgjerimin e vëllimeve të mikrokredisë që nga viti 2017, por modeli duhet të marrë në konsideratë autokorrelacionin dhe vitet me ndikim për të siguruar një përfundim të besueshëm.

Pse testi Newey-West ?

- Testi Breusch-Godfrey ($p \approx 0.02$) tregoi autokorrelacion në mbetje.
- Gabimet standarde të zakonshme OLS do ta nënvlerësonin ndryshueshmërinë, duke bërë që koeficientët të duken më të rëndësishëm nga sa janë në të vërtetë.

Gabimet standarde të Newey-West (HAC) korrigjojnë si për heteroskedasticitetin ashtu edhe për autokorrelacionin, duke dhënë përfundime më të besueshme në regresionet e serive kohore.

Rezultatet me Newey–West SEs

Modeli OLS bazë ($PBB \sim \text{Mikrokredi} + \text{Huamarrësit}$)

- Koeficienti i Mikroredit ≈ 2.62
 - t-statistikë (NW) ≈ 6.9 , $p < 0.001 \rightarrow$ Ende shumë e rëndësishme, megjithëse pak më pak ekstreme sesa me OLS.
 - **Interpretim:** Zgjerimi i mikrokreditit mbetet një parashikues i fortë i rritjes së PBB-së edhe pas korrigjimit të autokorrelacionit.
- **Koeficienti i huamarrësve ≈ -0.00002**
 - t-statistikë (NW) ≈ -0.5 , $p \approx 0.62 \rightarrow$ Ende e parëndësishme.
 - Interpretim: Numrat e huamarrësve nuk e shpjegojnë në mënyrë të pavarur PBB-në.
- **$R^2 \approx 0.88$** (e pandryshuar, meqenëse R^2 nuk ndikohet nga korrigjimet SE).

Modeli Log-Log ($PBB \sim \ln(\text{Mikrokredi}) + \ln(\text{Huamarrës})$)

- Elasticiteti i PBB-së në raport me Mikrokreditë ≈ 0.42
 - t-statistikë (NW) ≈ 3.2 , $p < 0.01 \rightarrow$ Ende i rëndësishëm, megjithëse më i dobët se OLS.
 - **Interpretim:** Një rritje prej 1% në mikrokredi shoqërohet me një rritje prej $\sim 0.42\%$ në PBB.
- Elasticiteti i PBB-së në raport me Huamarrësit ≈ 0.05
- t-statistikë (NW) ≈ 0.9 , $p \approx 0.38 \rightarrow$ I parëndësishëm.

Ndarjet e nënmostrave

- **Para vitit 2017 (2013–2016):** Efekti Mikrokredi mbetet i parëndësishëm me Jug-Lindjet Veriperëndimore.
- **Pas vitit 2017 (2017–2023):** Koeficienti i Mikrokredit ≈ 1.9 , ende shumë i rëndësishëm ($p < 0.001$) me Newey–West Ses.

Interpretim: Ndarja strukturore pas vitit 2017 është e fortë edhe nën korrigjimet e serive kohore.

Përmbledhje e testit të Newey–West

1. Mikrokrediti mbetet një nxitës i fortë dhe statistikisht i rëndësishëm i rritjes së PBB-së.
 - Madhësia e efektit është pak e moderuar, por prapëseprapë shumë e fuqishme.
2. Numri i huamarrësve mbetet i papërfillshëm.
 - Shkalla e disbursimeve ka më shumë rëndësi sesa numri i huamarrësve.
3. Thyerja strukturore në vitin 2017 është konfirmuar
 - Përpara vitit 2017, mikrokredia ishte shumë e vogël për të ndikuar në PBB ; pas vitit 2017, ajo u bë një nxitës i rëndësishëm.
4. Korrigjimi i autokorrelacionit forcon besimin.

Rezultatet nuk janë artefakte të korrelacionit të serive kohore; ato mbështeten në një konkluzion të fortë. Edhe pas korrigjimit të autokorrelacionit me Newey–West Ses, zgjerimi i mikrokreditit është një parashikues statistikisht i fortë i rritjes së PBB-së në Shqipëri pas vitit 2017.

4.1.2. Implikimet ekonomike

Roli i mikrokredisë në rritjen ekonomike

Ky rezultat i regresionit përforcon tezën se mikrokredia luan një rol kritik si katalizator i rritjes ekonomike në Shqipëri, duke demonstruar një lidhje pozitive dhe të matshme midis nivelit të disbursimeve të mikrokredisë nga ana e nëntë institucioneve të licencuara për mikrokredipërgjatë kësaj periudhe dhe Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB). Analiza tregon se me çdo rritjeshumavetë disbursuara të mikrokredisë, ekziston një rritje përkatëse në PBB, gjë që sugjeron se mikrokredia kontribuon në stimulimin e aktivitetit ekonomik përmes zgjerimit të mundësive financiare për individët dhe mikro-sipërmarrjet që tradicionalisht janë të përjashtuara nga sistemi bankar formal.

Ky efekt mund të interpretohet përmes disa mekanizmave teorikë dhe praktikë. Së pari, mikrokredia lejon huamarrësit me të ardhura të ulëta të investojnë në bizneset e tyre të vogla, në bujqësi, zanate dhe aktivitete lokale të shërbimeve, duke gjeneruar rrjedha të ardhurash që ndikojnë drejtpërdrejt në konsumin dhe kursimet e familjeve. Së dyti, ofrimi i kapitalit të qasshëm dhe i menaxhueshëm rrit aftësinë për diversifikimin e burimeve të të ardhurave, zvogëlon varësinë nga aktivitete të vetme dhe përmirëson reziliencën ndaj goditjeve ekonomike dhe sezonalitetit.

Nga një këndvështrim teorik, ky rezultat harmonizohet me literaturën ekzistuese mbi ndikimin e mikrokredisë në zhvillimin ekonomik. Hermes dhe Lensink (2018) argumentojnë se mikrokredia rrit produktivitetin duke ofruar kapital për individët që nuk kanë qasje në kredi tradicionale, duke u mundësuar huamarrësve të zgjerojnë operacionet e tyre ekonomike dhe të rrisin aftësinë për të gjeneruar të ardhura. Në mënyrë të ngjashme, Armendáriz dhe Morduch (2010) identifikojnë mikrokreditin si një mekanizëm për përmirësimin e kapitalit njerëzor dhe social, duke ndikuar pozitivisht në efikasitetin e tregjeve lokale dhe në rritjen e aktivitetit ekonomik mikro dhe meso.

Ky rezultat ka implikime të rëndësishme për politikat zhvillimore dhe menaxhimin e instrumenteve mikrofinanciare në Shqipëri. Ai sugjeron se zgjerimi i qasjes në mikrokredi, sidomos në zonat rurale dhe rajonet me zhvillim ekonomik më të ulët, mund të jetë një mjet efektiv për stimulimin e rritjes ekonomike dhe për përmirësimin e mirëqenies sociale. Megjithatë, për të maksimizuar ndikimin e saj, mikrokredia duhet të shoqërohet me instrumente mbështetëse, përfshirë edukimin financiar, trajnime për menaxhimin e biznesit, akses në tregje dhe mekanizma sigurie që ulin riskun për huamarrësit.

Në përfundim, ky rezultat empirik jo vetëm që konfirmon rëndësinë e mikrokredisë si motor të zhvillimit ekonomik, por gjithashtu nënvizon nevojën për një qasje të integruar, ku instrumentet mikrofinanciare funksionojnë në harmoni me politikat publike, programet sociale dhe investimet infrastrukturore, duke krijuar një mjedis të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës për rritjen ekonomike të Shqipërisë.

Mikrokredia dhe punësimi

Ndikimi pozitiv i mikrokredisë në rritjen e PBB-së sugjeron se mikrokredia ka të ngjarë të promovojë krijimin e vendeve të punës dhe stabilitetin e të ardhurave, të cilat janë komponentë thelbësorë të rritjes ekonomike. Kur sipërmarrësit dhe pronarët e bizneseve të vogla marrin mikrokredi, ata shpesh investojnë në zgjerimin e bizneseve të tyre, gjë që mund të rezultojë në punësim më të lartë dhe produktivitet të përmirësuar. Ky ndikim pozitiv është në përputhje me Mersland dhe Strøm (2025), të cilët argumentuan se rritja e përfshirjes financiare përmes mikrokredisë mund të rrisë nivelet e të ardhurave dhe të përmirësojë ekonominë lokale.

Implikimet për politikëbërjen

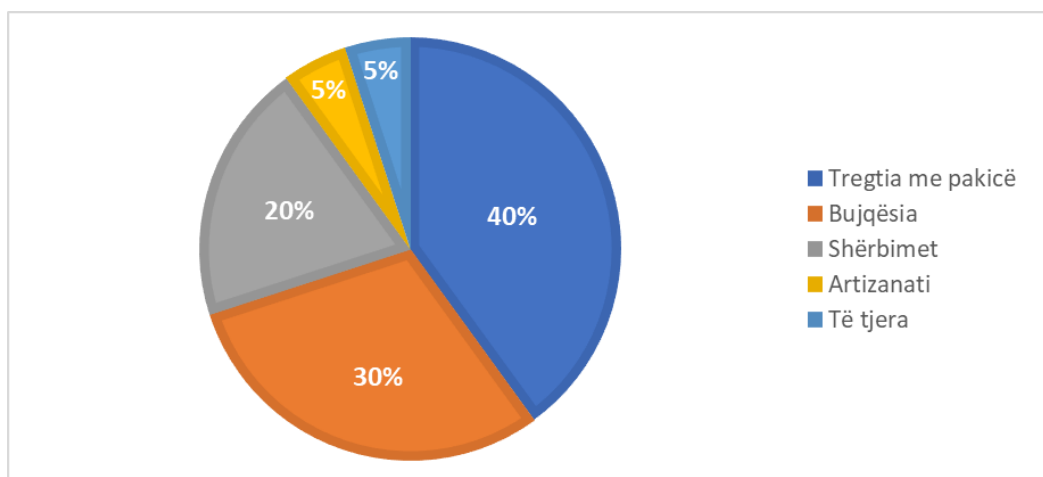
Rezultatet e regresionit tregojnë se politikat që synojnë zgjerimin e disponueshmërisë së mikrokredisë mund të kenë përfitime të matshme ekonomike. Politikëbërësit mund të konsiderojnë mbështetjen e institucioneve të mikrokredisë ose krijimin e stimujve për bankat tradicionale për t'u angazhuar në programe mikro-kreditimi, siç sugjerohet nga Azam et al., (2024), të cilët vërejtën se mbështetja e politikave rrit shkallëzueshmërinë dhe efektivitetin e ndërhyrjeve të mikrokredisë. Për më tepër, qeveria shqiptare mund të fokusohet në kornizat rregullatore që lehtësojnë funksionimin e institucioneve mikrofinanciare, duke pasur parasysh potencialin e tyre për të kontribuar në rritjen e PBB-së. Politikat mbështetëse mund të rrisin më tej shtrirjen e mikrokredisë, duke përforcuar kështu ndikimin e saj pozitiv në ekonomi.

4.2. Përdorimi i mikrokredisë sipas sektorëve kryesorë

Të dhënat e mbledhura nga institucionet e mikrokredisë që operojnë në qytetet më të mëdha të Shqipërisë (Tiranë, Durrës, Elbasan dhe Shkodër) tregojnë se portofoli total i mikrokredisë është i shpërndarë kryesisht në katër sektorë kryesorë ekonomikë.

Sipas vlerësimit, rreth 40% e portofolit të mikrokredisë përdoret për financimin e bizneseve të vogla familjare në tregtinë me pakicë, si kioska, dyqane ushqimore, furrat e bukës, dyqanet e veshjeve apo shitësit ambulantë. Kjo dëshmon se tregtia me pakicë mbetet sektori më i rëndësishëm për mikrofinancën në Shqipëri, pasi përfaqëson një mundësi të drejtpërdrejtë për vetëpunësim dhe krijimin e të ardhurave në nivel familjar. Rreth 30% e portofolit është kushtuar për bujqësinë, veçanërisht për fermerët e vegjël në zonat rurale, të cilët përdorin mikrokreditë për të blerë farëra, plehra, ose për të investuar në blegtori dhe pemëtari. Kjo nënvizon rolin tradicional të mikrokredisë në mbështetjen e ekonomisë rurale dhe sigurisë ushqimore. Kështu, 20% e portofolit financion sektorin e shërbimeve, ku përfshihen aktivitete si parukeritë, rrobaqepësitë, kafenetë ose shërbime të tjera të vogla, që gjenerojnë të ardhura për familjet dhe komunitetet lokale. Gjithashtu, 5% mbulojnë artizanatin, që mund të përfshijë prodhimin e produkteve artizanale, punimet me dorë apo zejtari të vogla, të cilat zakonisht lidhen me traditën dhe turizmin. Së fundi, 5% të mbetura përdoren për qëllime të tjera, si konsolidimi i borxheve ekzistuese, investime të vogla në logjistikë, ose mbështetje për sektorë të tjerë më pak të zakonshëm.

Figura 4. Përdorimi i mikrokredisë sipas sektorëve kryesorë

Burimi: Autori

4.2.1 Qëllimi i përdorimit të mikrokredisë nga bizneset me pakicë

Tregtia me pakicë përbën historikisht një nga sektorët kryesorë të mbështetur nga mikrokredia në Shqipëri, veçanërisht në zonat urbane dhe periurbane ku aktivitetet ekonomike informale dominojnë. Sipas të dhënave të mbledhura nga 12 institucione të mikrofinancës që operojnë në Tiranë, Durrës, Elbasan dhe Shkodër, afërsisht 35% deri në 45% e portofolit total të mikrokredive përdoret për të financuar ndërmarrje të vogla familjare të shitjes me pakicë, të tilla si kioska, dyqane ushqimore, furra buke, dyqane rrobash apo stenda ambulante. Kjo prirje konfirmon rëndësinë e tregtisë me pakicë si një pikë hyrëse e preferuar për sipërmarrësit informalë ose gjysmë-formalë, të cilët shpesh nuk kanë qasje në kreditë tradicionale bankare për shkak të mungesës së garancive të mjaftueshme ose të të ardhurave të qëndrueshme.

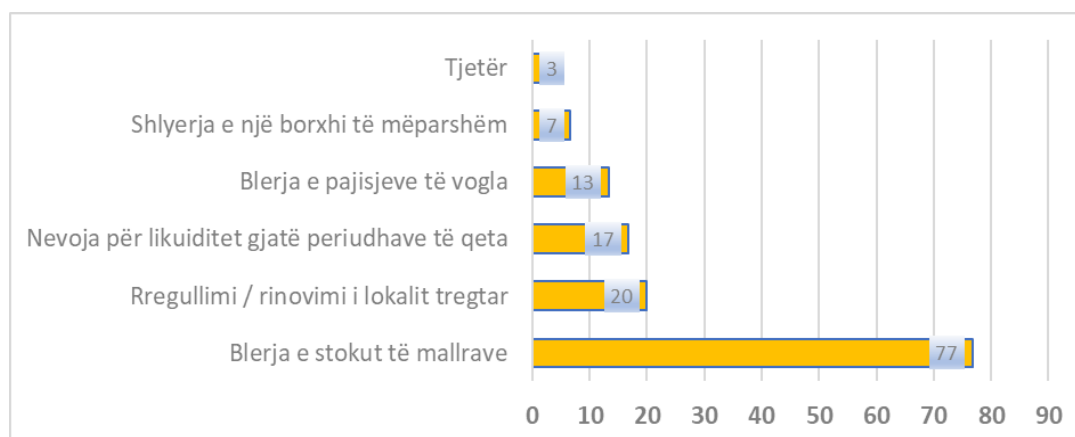
Rezultatet e grumbulluara nga intervistat me 30 mikro-ndërmarrës që operojnë në sektorin e tregtisë me pakicë tregojnë qartë se mikrokredia përdoret kryesisht për financimin e aktivitetit bazë të biznesit, konkretisht për blerjen e stokut të mallrave. Ky qëllim është përmendur nga 77% e të anketuarve, duke konfirmuar se për shumicën dërmuese, aksesit në financim është i lidhur drejtpërdrejt me mbajtjen e vazhdueshme të ofertës së produkteve për klientët.

Në vend të dytë, 20% e të anketuarve kanë deklaruar se kanë përdorur mikrokreditin për rregullimin ose rinovimin e lokalit tregtar. Ky rezultat tregon një tendencë për të përmirësuar kushtet fizike të shitjes, me qëllim tërheqjen e klientëve dhe krijimin e një ambienti më konkurrues.

Në mënyrë të kufizuar, 17% e të anketuarve kanë përdorur mikrokreditin për të përballuar nevojat të përkohshme për likuiditet, veçanërisht gjatë periudhave të ulëta të shitjeve, duke nxjerrë në pah rolin e mikrokredisë si mjet për të zbutur pasiguritë sezonale të të ardhurave. Ndërkohë, disa të anketuar kanë përmendur edhe blerjen e pajisjeve të vogla, 13%, si destinacion të kredisë, ndërsa një pjesë shumë e vogël e ka

përdorur kredinë për shlyerjen e një borxhi të mëparshëm, 7%, ose për qëllime të tjera 3%.

Figura 5. Përdorimi i mikrokredisë nga mikro-ndërmarrjet në sektorin e tregtisë me pakicë (n = 51)

Burimi: Autori

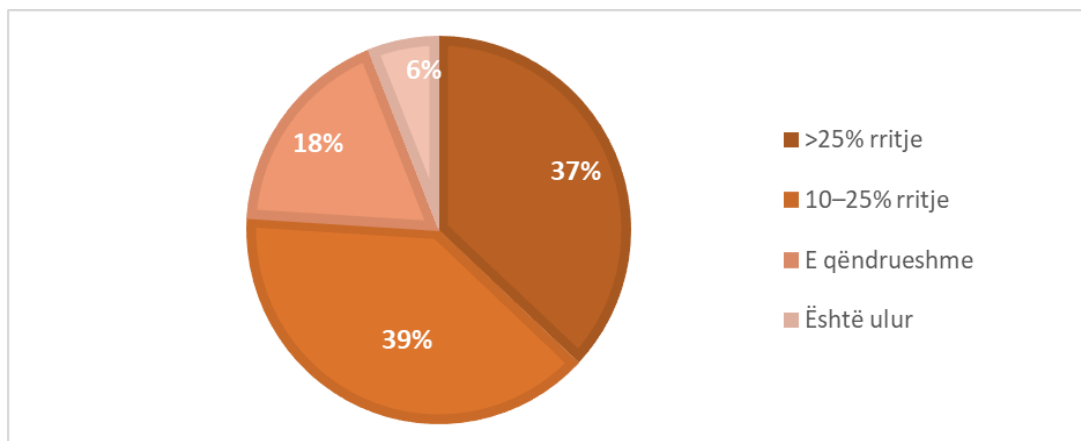
Në përgjithësi, këto rezultate dëshmojnë se mikrokredia në sektorin e tregtisë me pakicë në Shqipëri shërben kryesisht si burim kapitali qarkullues, duke mbështetur ciklin e shitjes dhe furnizimit. Përdorimi për investime afatgjata ose për modernizim strukturor mbetet ende i kufizuar, gjë që mund të reflektojë mungesën e kapacitetit investues ose pasigurinë mbi kthimin e investimeve në këtë segment të vogël të biznesit. Këto gjetje përputhen me literaturën ekzistuese, duke treguar se tregtia me pakicë vazhdon të jetë një pikë hyrëse praktike për individët dhe familjet që nuk kanë mundësi të aksesojnë kreditë bankare tradicionale (Cull & Morduch, 2017).

Ndikimi i mikrokredisë në performancën financiare

Të dhënat e mbledhura nga kampioni prej 51 mikro-ndërmarrësish tregojnë një ndikim të dukshëm pozitiv të mikrokredisë në rritjen e të ardhurave nga aktivitetet e tyre ekonomike. 37% e të anketuarve deklarojnë se xhiroja e tyre është rritur me më shumë se 25%, gjë që tregon se një pjesë e konsiderueshme e përfituesve kanë arritur të zgjerojnë aktivitetin ose të përmirësojnë ndjeshëm kapacitetin e shitjeve falë injektimit të kapitalit shtesë. Ndërsa 39% raportojnë një rritje më të moderuar, në intervalin 10–25%, çka konfirmon se shumica e mikrokredive kanë ndihmuar të stabilizojnë dhe rrisin gradualisht volumin e të ardhurave.

18% e pjesëmarrësve thonë se xhiroja e tyre ka mbetur e qëndrueshme, duke sugjeruar se mikrokredia ka shërbyer më shumë për të ruajtur aktivitetin ekzistues, sidomos në periudha të vështira ose në tregje me kërkesë të paqëndrueshme. Vetëm 6% deklarojnë se xhiroja e tyre është ulur, një përqindje relativisht e vogël, e cila mund të lidhet me faktorë të jashtëm si konkurrenca lokale, ulja e fuqisë blerëse, apo vendime të pasuksesshme investimi.

Figura 6. Evolucioni i fitimit neto pas marrjes së mikrokredisë

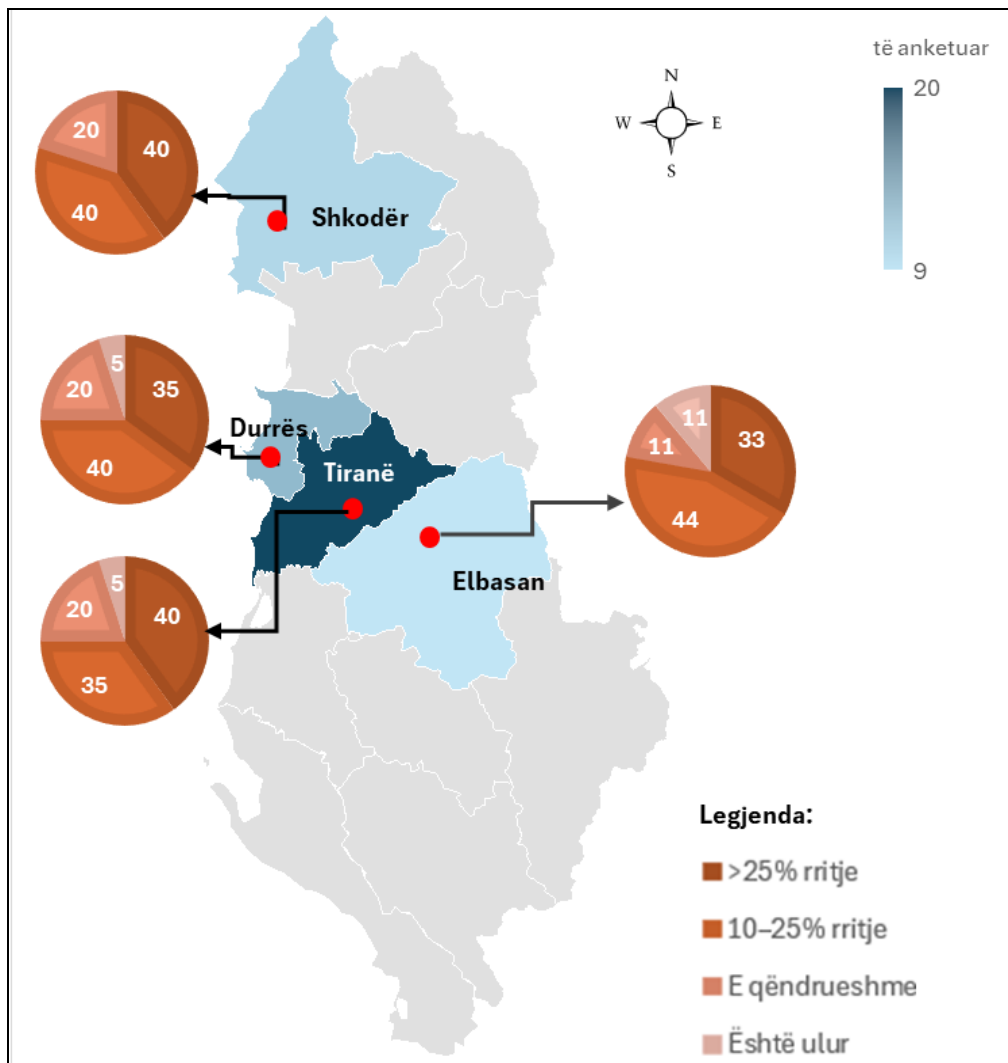
Burimi: Autori

Ky rezultat konfirmon që mikrokredia ka një rol thelbësor si një instrument financiar që mundëson rritjen ose stabilizimin e të ardhurave për bizneset e vogla. Megjithatë, efekti nuk është uniform: faktorët si aftësitë menaxheriale të përfituesve, gjendja e tregut lokal dhe mbështetja teknike luajnë një rol të madh në suksesin real të përdorimit të mikrokredisë. Përfitueshmëri më të lartë, ofrimi i trajnimeve dhe asistencës teknike krahas kredisë mund të rrisë më tej efektet pozitive dhe të minimizojë rastet kur investimi nuk gjeneron kthim të mjaftueshëm.

Nga të dhënat rezulton se 70% e të anketuarve deklarojnë se fitimi neto ka evoluar në të njëjtën linjë me rritjen e xhiros, gjë që tregon se pjesa më e madhe e mikro-ndërmarrësve ka arritur të ruajë ose të përmirësojë rentabilitetin e biznesit të tyre pas marrjes së mikrokredisë. Figura 7 tregon të dhënat e mbledhura nga kampioni prej 51 mikro-ndërmarrësish të shpërndarë në katër qarqe kryesore: Tiranë, Durrës, Elbasan dhe Shkodër. Aty evidentojnë një ndikim të qartë pozitiv të mikrokredisë në rritjen e të ardhurave nga aktivitetet ekonomike, megjithëse me variacione të lehta midis zonave të studiara.

Kështu kemi në qarkun e Tiranës, i cili përfaqëson 20 raste të analizës, rreth 35% e përfituesve raportojnë një rritje të xhiros mbi 25%, ndërkohë që 40% konfirmojnë një rritje më të moderuar në intervalin 10–25%. Këto të dhëna tregojnë se në kryeqytet, ku tregu është më i zhvilluar dhe më i diversifikuar, mikrokredia ka funksionuar si një instrument efektiv për zgjerimin e aktivitetit tregtar, ndërkohë që rastet me ulje të xhiros mbeten të papërfillshme, 5%. Ndërsa, në qarkun e Durrësit, ku u intervistuan 12 mikro-ndërmarrës, trendi është i ngjashëm me atë të Tiranës: 35% e të anketuarve raportojnë rritje të konsiderueshme mbi 25% dhe 40% raportojnë një rritje mesatare midis 10% dhe 25%. Kjo konfirmon rolin e mikrokredisë në mbështetjen e bizneseve të vogla në zonat bregdetare me aktivitet tregtar të larmishëm. Përqindja e atyre që kanë hasur rënie të të ardhurave është minimale, 5%.

Figura 7. Ndikimi i mikrokredisë në të ardhurat sipas qarqeve në %.

Burimi: Autori

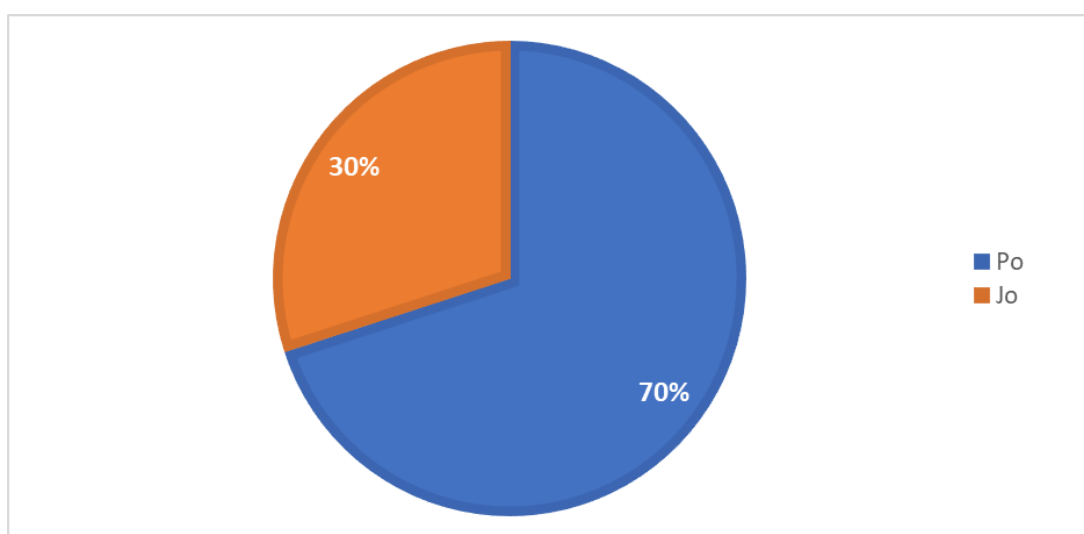
Në Elbasan, nga 10 të anketuar, 40% kanë evidentuar rritje të xhiros mbi 25%, ndërkohë që një përqindje e ngjashme, 40%, raportojnë rritje mesatare. Këto të dhëna nënvizojnë faktin se mikrokredia ka pasur një efekt të drejtpërdrejtë në forcimin e mikro-bizneseve në zonat më pak të urbanizuara, ku alternativat e financimit formal janë më të kufizuara. Asnjë nga të intervistuarit në Elbasan nuk ka raportuar ulje të xhiros.

Në qarkun e Shkodrës, ku janë intervistuar 9 mikro-ndërmarrës, rezultatet janë më heterogjene: 33% kanë përfituar rritje mbi 25% të të ardhurave, ndërsa 44% raportojnë një rritje mesatare. Megjithatë, 11% e pjesëmarrësve kanë deklaruar se aktiviteti i tyre ka pësuar ulje të xhiros, gjë që mund të lidhet me faktorë lokalë si konkurrenca informale, kufizimet e infrastrukturës ose pamjaftueshmëria e kërkesës lokale.

Në terma të përgjithshëm, shpërndarja gjeografike e rezultateve konfirmon se mikrokredia ka funksionuar si një mekanizëm i rëndësishëm për përmirësimin e kapacitetit prodhues dhe tregtar të mikro-ndërmarrjeve, veçanërisht në sektorët ku aktiviteti informal është ende i pranishëm dhe qasja në kreditim tradicional është e kufizuar. Diferencat midis qarqeve sugjerojnë nevojën për politika më të synuara rajonale që të adresojnë pengesat strukturore lokale dhe të maksimizojnë potencialin zhvillimor të instrumenteve të mikrofinancës.

Megjithatë, 30% e të intervistuarve janë përgjigjur negativisht, duke lënë të kuptohet se, pavarësisht rritjes së qarkullimit, disa biznese përballen me kosto shtesë ose me marzhe fitimi më të ulëta, ndoshta për shkak të shpenzimeve të paparashikuara, konkurrencës ose planifikimit jo optimal të investimeve.

Figura 8. Vështirësitë për të shlyer mikrokreditin

Burimi: Autori

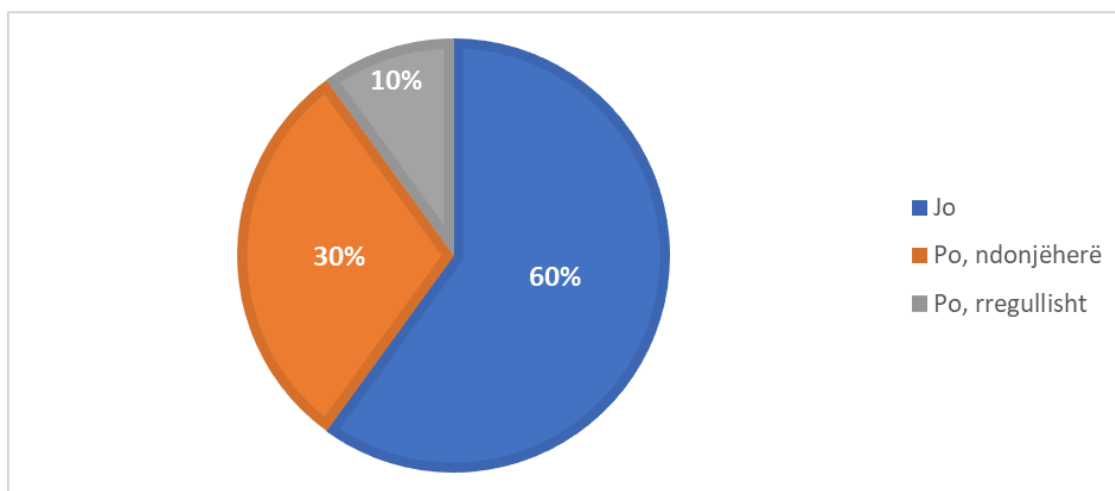
Si përfundim: mund të themi se mikrokredia ka ndihmuar shumicën të gjenerojnë jo vetëm xhiro më të lartë, por edhe fitim real, megjithatë një pjesë mbetet e ekspozuar ndaj faktorëve që kufizojnë përfitimin maksimal.

Kapaciteti i shlyerjes së mikrokredisë

Përsa i përket kapacitetit të shlyerjes së mikrokredisë, Figura 9, 60% e mikro-ndërmarrësve deklarojnë se nuk kanë vështirësi për të shlyer mikrokreditin, çka tregon një nivel të kënaqshëm të kapacitetit të kthimit të borxhit. Nga ana tjetër, 30% pohuan se ndonjëherë kanë vështirësi, ndërsa 10% e pranojnë se përballen rregullisht me probleme në shlyerje. Kjo nënvizon nevojën për të monitoruar nga afër situatat e mbingarkesës me borxh dhe për të forcuar mekanizmat e këshillimit financiar, në mënyrë që kreditë të mos kthehen në barrë të papërballueshme.

Si përfundim: mund të themi se pavarësisht ndikimit pozitiv, ekziston një segment që ka nevojë për më shumë mbështetje financiare dhe këshillimore për të garantuar kthimin në kohë të borxhit.

Figura 9. Gatishmëria për të shlyer mikrokredi

Burimi: Autori

Perspektiva për përdorimin e mikrokredisë në të ardhmen

Sips 65% e të intervistuarve shprehen të gatshëm të marrin përsëri një mikrokredi në të ardhmen, duke konfirmuar besimin e tyre në këtë instrument financiar si mjet për të zgjeruar ose mbështetur më tej aktivitetin e biznesit. Kështu, 25% janë të mendimit që nuk do ta përdorin më këtë burim, gjë që mund të lidhet me mbylljen e nevojave financiare, përvojat jo pozitive ose vështirësitë në shlyerjen e kredive të mëparshme.

10% mbeten të pavendosur, çka tregon se vendimi për të marrë borxh varet shpesh nga faktorë të jashtëm si kushtet e tregut, normat e interesit dhe siguria ekonomike.

Si përfundim: mund të themi se mikrokredia shihet ende si një mundësi reale për të përmirësuar aktivitetet ekonomike, por për të garantuar qëndrueshmërinë duhet të adresohen faktorët që ndikojnë negativisht tek përfituesit potencialë.

Këto rezultate tregojnë se, në tërësi, mikrokredia ka një ndikim pozitiv në rritjen e të ardhurave dhe të fitimit neto, si dhe gëzon një nivel të lartë besimi tek mikro-ndërmarrësit në Shqipëri.

Megjithatë, sfida si vështirësitë e shlyerjes dhe fitimet jo gjithmonë proporcionale me qarkullimin tregojnë se potenciali i mikrokredisë mund të forcohet më tej përmes trajnimeve, këshillimeve financiare dhe kushteve më të favorshme të kreditimit.

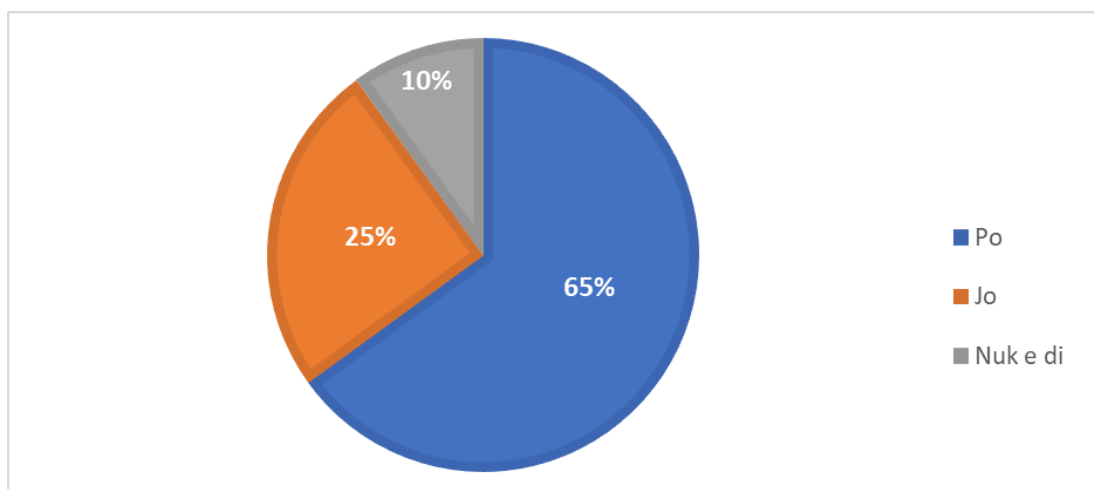
4.2.2. Mikrokredia në sektorin e bujqësisë dhe blegtorisë

Gjatë tre dekadave të fundit, bujqësia dhe blegtoria kanë qenë ndër përfituesit kryesorë të mikrokredisë në Shqipëri, veçanërisht në zonat rurale si Dibra, Korça dhe Fieri. Të dhënat e mbledhura nga intervistat me 42 përfitues individualë në këto rajone tregojnë se rreth 60% e mikrokredive janë përdorur për blerjen e farërave, plehrave dhe kafshëve blegtorale.

Përfitimi më i madh i raportuar ka qenë rritja e prodhimit sezonal dhe mundësia për të shitur produktet në tregjet lokale, duke siguruar një burim të ri të ardhurash. Një pjesë

e fermerëve raportuan gjithashtu rritje të kapaciteteve të magazinimit dhe mundësi për të punësuar punëtorë sezonalë.

Figura 10. Gatishmëria për të marrë përsëri mikrokredi në të ardhmen

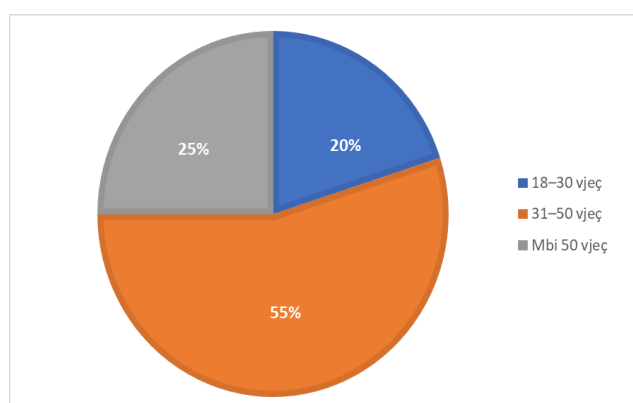
Burimi: Autori

Megjithatë, sfidat nuk mungojnë. Mungesa e infrastrukturës rrugore dhe e tregjeve të organizuara e kufizon efektin pozitiv të mikrokredisë. Në disa raste, fermerët kishin vështirësi në përmbushjen e afateve të shlyerjes për shkak të motit të keq apo mungesës së tregut.

Profili demografik dhe strukturor i fermerëve përfitues të mikrokredisë

Siç shihet, pjesa më e madhe e fermerëve që kanë përfituar nga mikro-kredia janë të moshës 31–50 vjeç duke përfaqësuar rreth 52% të të anketuarve. Kjo tregon se mikrokredia përdoret kryesisht nga persona që janë ekonomikisht aktivë, shpesh me familje për të mbajtur, dhe që zakonisht kanë një përvojë të caktuar në sektorin bujqësor apo blegtoral.

Figura 11. Përqindja e fermerëve sipas grupmoshave (%)

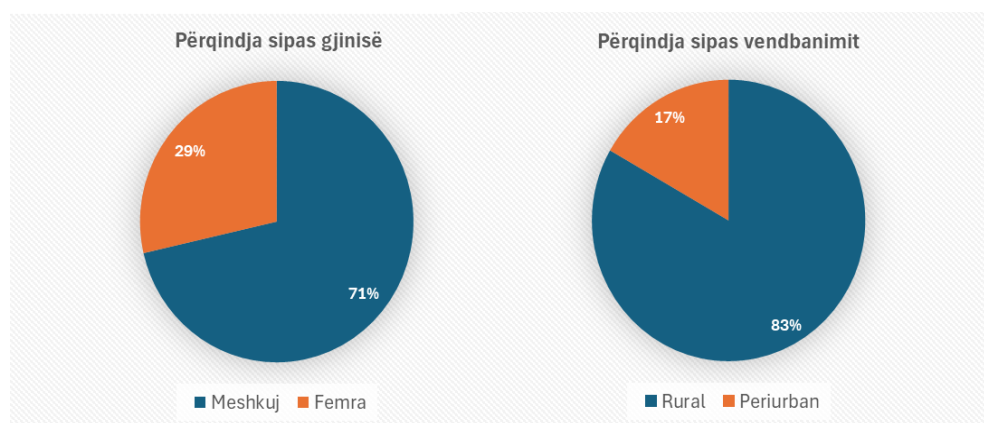
Burimi: Autori

Grupmosha mbi 50 vjeç zë një përqindje të moderuar rreth 25%, që mund të lidhet me faktin që fermerët më të vjetër shpesh mbështeten te resurset ekzistuese ose e kanë të vështirë të angazhohen në rritje apo zgjerim të aktivitetit. Ndërkohë, grupmosha më e re, 18–30 vjeç, përbën një pjesë më të vogël të përfituesve rreth 20%, gjë që mund të tregojë një interes më të ulët ose vështirësi të të rinjve për të aksesuar financimin, ndoshta për shkak të mungesës së garancive apo përvojës.

Kjo shpërndarje përforcon idenë se mikrokredia, në sektorin bujqësor, shihet si një mjet për forcimin e kapaciteteve të punës në moshë aktive, ku motivimi për të investuar dhe për të përmirësuar të ardhurat është më i madh.

Nga të dhënat rezulton se 71.4% e përfituesve janë burra, ndërsa vetëm 29% janë gra. Kjo shpërndarje reflekton një realitet tipik të sektorit bujqësor në Shqipëri: bujqësia dhe blegtoia, sidomos fermat individuale ose familjare, janë shpesh të drejtuara dhe të menaxhuara nga burrat, të cilët zakonisht mbajnë rolin formal të pronarit të tokës dhe marrin përgjegjësinë për të nënshkruar kontratat e kredisë. Megjithatë, pjesëmarrja e grave është një tregues i rëndësishëm për rolin joformal të grave në ekonomi.

Figura 12. Shpërndarja e të anketuarve sipas gjinisë (%) (në të majtë) dhe sipas vendbanimit (në të djathtë)

Burimi: Autori

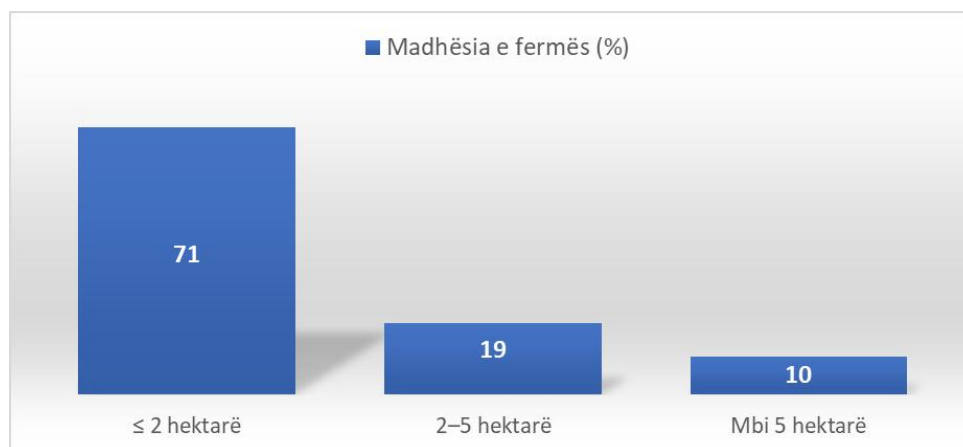
Shpesh, gratë luajnë rol të madh në prodhimin bujqësor, përpunimin dhe menaxhimin e të ardhurave familjare, edhe pse nuk janë gjithmonë përfituese direkte të kredive. Kjo hap mundësi që politikat e mikrokredisë të fokusohen më tej në përfshirjen e grave, duke ofruar produkte të dedikuara, trajnime dhe kushte më të përshtatshme për sipërmarrësit femra rurale.

Zona rurale dominohet dukshëm me 83.3% të të anketuarve, duke reflektuar fokusin e mikrofinancës në mbështetjen e fermave të vogla rurale. Sipas Figurës 12, pjesa djathtas, 83.3% e fermerëve të anketuar jetojnë dhe punojnë në zonat rurale, ndërsa 17% në zonat periferike urbane ose gjysmë-urbane. Kjo është plotësisht në përputhje me qëllimin kryesor të mikrokredisë në sektorin bujqësor: të mbështesë fermerët dhe familjet rurale që shpesh kanë akses të kufizuar në kredi bankare tradicionale.

Përqindja relativisht e ulët e përfituesve nga zonat gjysmë-urbane mund të tregojë se fermerët në këto zona kanë mundësi më të larmishme financimi ose janë më të integruar në rrjete tregtare ku qasja në kapital bëhet më e lehtë. Megjithatë, shumica e kërkesave për mikrokredi vijnë nga zonat rurale, ku nevoja për investime bazike si farëra, plehra, kafshë, ose pajisje bujqësore mbetet e lartë.

Kjo shpërndarje e forcon bindjen se mikrokredia luan rol kritik për zbutjen e varfërisë rurale, përmirësimin e kushteve të jetesës dhe rritjen e vetëpunësimit në komunitete që zakonisht janë të marginalizuara financiarisht. Këto të dhëna përputhen me përfundimet e studimeve ndërkombëtare mbi mikrokredinë (p.sh. Armendáriz & Morduch, 2010; Bateman, 2011) ku mikrokredia përdoret kryesisht në zonat rurale për të mbështetur grupet me akses të kufizuar në financa formale dhe ku ekzistojnë dallime gjinore që duhet adresuar me politika më gjithëpërfshirëse.

Figura 13. Shpërndarja në % e fermerëve sipas madhësisë së fermës që disponojnë (%)

Burimi: Autori

Siç paraqitet në Figurën 13, struktura e fermave karakterizohet nga dominimi i fermave të vogla, ku rreth 71% e fermerëve disponojnë sipërfaqe ≤ 2 hektarë, ndërsa vetëm 10% zotërojnë ferma mbi 5 hektarë. Kjo shpërndarje përputhet me karakteristikat strukturore të sektorit bujqësor shqiptar, ku fragmentarizimi i tokës dhe pronësia e parcelave të vogla është ende dominuese që nga procesi i privatizimit pas viteve '90 (Civici, Lerin, 1997; 2001). Sipas Armendáriz & Morduch (2010), një nga avantazhet kryesore të mikrofinancës është që mundëson akses në kredi për grupet që përjashtohen nga sistemi bankar formal për shkak të mungesës së kolateralit. Në rastin shqiptar, fermerët me ferma të vogla shpesh nuk kanë dokumentacion të plotë pronësie apo garanci të mjaftueshme, duke i bërë ata kandidatë tipikë për instrumentet mikrofinanciare.

Për më tepër, Bateman (2010) argumenton se mikrofinanca në Ballkan shpesh ka ruajtur një funksion social, duke mundësuar mbijetesën ekonomike të mikro-ndërmarrjeve dhe fermave të vogla, por pa arritur domosdoshmërisht të gjenerojë transformim strukturor apo rritje të qëndrueshme në shkallë të gjerë. Ky vëzhgim është i dukshëm edhe në këtë rast: përqendrimi i madh i përfituesve të fermat e vogla tregon se mikro-kredia shpesh përdoret për mbulimin e nevojave bazë të inpleteve

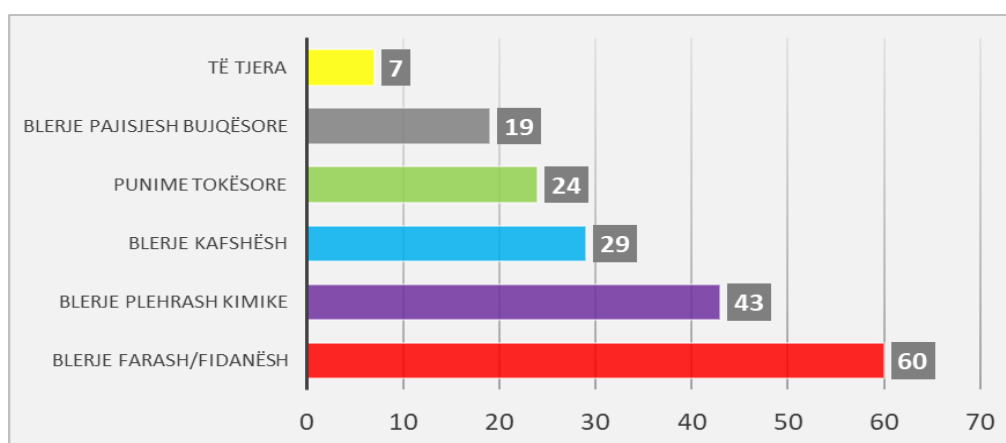
sezonale, dhe më rrallë për investime afatgjata që mund të modernizojnë fermën ose të rrisin produktivitetin në mënyrë të qëndrueshme.

Në anën tjetër, fakti që 19% e fermerëve me ferma mesatare dhe 10% me ferma më të mëdha gjithashtu marrin mikro-kredi, sugjeron një hapësirë të kufizuar të mikrofinancës për të ndikuar gradualisht edhe në fermat me potencial më të madh. Megjithatë, kjo mbetet e kufizuar në mungesë të skemave të integruara që kombinojnë mikrofinancën me trajnimin, qasjen në teknologji dhe lidhjen me zinxhirët e vlerës.

Qëllimi i përdorimit të mikrokredisë në sektorin bujqësor dhe blektoral

Rezultatet tregojnë se qëllimi kryesor i përdorimit të mikrokredisë është blerja e farave dhe fidanëve, 60%, gjë që konfirmon rolin themelor të mikrokredisë për mbulimin e nevojave sezonale të inputeve bazë. Një pjesë e konsiderueshme e fermerëve përdorin gjithashtu kreditë për blerje plehrash kimike, 43%, çka tregon fokusin në rritjen e prodhimit intensiv për sipërfaqet ekzistuese.

Figura 14. Shpërndarja e qëllimeve të përdorimit të mikrokredisë nga fermerët, përqindje

Burimi: Autori

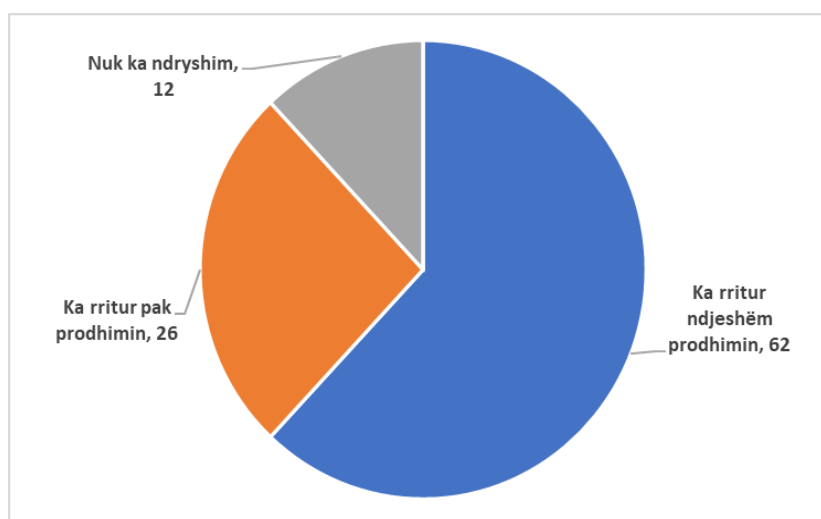
Blerja e kafshëve, 29% dhe blerja e pajisjeve bujqësore, 19%, janë më pak të zakonshme, por janë tregues të një tendence drejt përmirësimit të kapaciteteve prodhuese ose diversifikimit të aktiviteteve (p.sh. lidhja e bujqësisë me blegtorinë). Megjithatë, përqindjet relativisht të ulëta për investimet në pajisje tregojnë se mikrokredia përdoret më shumë për shpenzime operative sesa për investime kapitale afatgjata.

Kjo mbështet argumentin e Armendáriz & Morduch (2010) se mikrofinanca në sektorin rural shpesh shërben për kapërcimin e hendekut të likuiditetit, por nuk adreson gjithmonë nevojat për modernizim dhe mekanizim. Për të maksimizuar ndikimin, disa autorë (Bateman, 2011) sugjerojnë që mikrokredia duhet të kombinohet me mbështetje teknike, akses në treg dhe subvencione për teknologji të reja.

Ndikimi i mikrokreditës në rritjen e prodhimit

Rezultatet e përgjithshme tregojnë një ndikim mbizotërues pozitiv të mikrokredisë në sektorin e bujqësisë dhe blegtorisë, Figura 15. Rreth 62% e të anketuarve raportojnë një rritje të madhe të prodhimit pas marrjes së kredisë, ndërsa 26% vlerësojnë një rritje mesatare. Vetëm 12% e fermerëve deklarojnë se nuk kanë vërejtur ndonjë ndryshim, ndërkohë që asnjë prej tyre nuk raporton ulje të prodhimit. Kjo tregon se ndikimi nuk është uniform dhe varet nga faktorë si klima, menaxhimi, dhe lloji i kulturës/blegtorisë. Këto të dhëna përforcojnë tezën e Armendáriz & Morduch (2010) dhe Bateman (2011) se kredia përbën një instrument për stimulimin e zhvillimit rural dhe përmirësimin e performancës prodhuese.

Figura 15. Ndikimi i mikro-kredisë në prodhimin bujqësor/blegtori

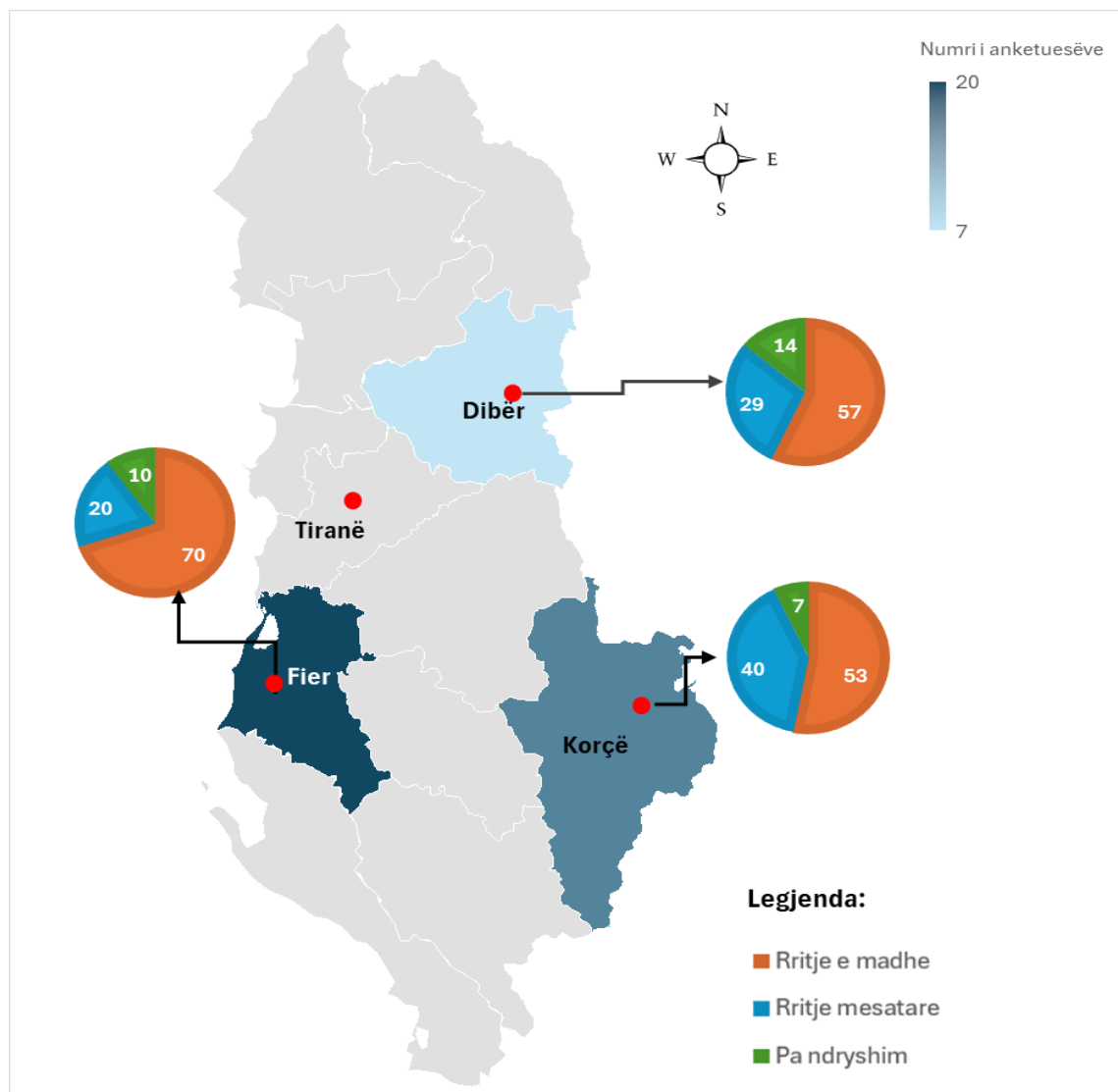

Burimi: Autori

Ashtu siç shihet edhe në Figurën 16, në qarkun e Dibrës, nga 7 fermerë të pyetur, shumica, 57%, raportojnë një rritje të ndjeshme në prodhim, duke pasuar me 29% që përmendin një rritje mesatare, ndërsa vetëm një individ, 14% nuk vëren asnjë ndryshim. Kjo sugjeron se kredia ka shërbyer si një katalizator për rritje, edhe pse ndikimi nuk është uniform për të gjithë aktorët lokalë.

Sipas të anketuarve në qarkun e Korçës, 15 fermerë, tendenca pozitive është gjithashtu e qartë: 53% raportojnë një rritje të madhe, ndërsa një përqindje relativisht e lartë, 40%, përmend një rritje mesatare. Vetëm një fermer, 7%, nuk ka vërejtur ndryshim në rendimentin e prodhimit. Këto të dhëna sugjerojnë një ndikim të qëndrueshëm të kredisë në rajon, ku pjesa më e madhe e fermerëve përfitojnë ndjeshëm, edhe pse përfitimi është shpërndarë më barazisht ndërmjet kategorive të rritjes. Ndërsa qarku i Fierit, që përfaqëson edhe zonën me numrin më të madh të të anketuarve (20 fermerë), ndikimi i kredisë shfaqet më intensiv: 70% e fermerëve raportojnë një rritje të madhe të prodhimit, ndërsa 20% përmendin rritje mesatare. Vetëm 10% e të anketuarve nuk kanë vërejtur ndryshim, dhe nuk është raportuar asnjë rast me ulje të prodhimit. Kjo tregon për një klimë më të favorshme zhvillimi në këtë rajon, ndoshta si rezultat i kushteve më të mira infrastrukturore, aksesit në tregje ose mbështetjes institucionale.

Figura 16. Shpërndarja gjeografike për vlerësimin e ndikimit të mikrokredisë në prodhimin bujqësor dhe blegtoral për qarqet: Dibër, Korçë dhe Fier

Burimi: Autori

Implikimet shkencore dhe politike

Të dhënat empirike të këtij studimi evidentojnë se mikrokredia funksionon si një instrument me efikasitet të konsiderueshëm në sektorin primar, veçanërisht në zonat rurale ku mungesa e likuiditetit financiar shpesh përbën një pengesë serioze për investime dhe zhvillim. Rritja e të ardhurave dhe stabiliteti i flukseve monetare të familjeve bujqësore, të evidentuar në analizën statistike, sugjerojnë se mikrokredia ka arritur të krijojë një ndikim pozitiv dhe të qëndrueshëm në menaxhimin e aktiviteteve ekonomike të vogla.

Megjithatë, dallimet ndërmjet qarqeve dhe rajoneve nxjerrin në pah rëndësinë e kontekstit lokal në përcaktimin e efektivitetit të mikrokredisë. Faktorë ekonomikë, institucionalë dhe socialë – përfshirë qasjen në tregje, nivelin e edukimit financiar, praninë e institucioneve mbështetëse dhe normat kulturore të bashkëpunimit

komunitar, mund të ndikojnë ndjeshëm në mënyrën se si kredia shfrytëzohet dhe sjell përfitime. Kjo sugjeron se analizat mbi mikrokreditimin nuk mund të jenë homogjene; ato duhet të integrojnë studime krahasimore rajonale dhe vlerësime kontekstuale që adresojnë heterogjenitetin e nevojave dhe mundësive të komuniteteve rurale.

Nga një perspektivë shkencore, gjetjet e këtij studimi konfirmojnë teoritë bashkëkohore mbi mikrofinancën, të cilat argumentojnë se kredia e vogël, e shoqëruar me mbështetje institucionale dhe trajnime profesionale, mund të funksionojë si një katalizator për zhvillim ekonomik dhe social të qëndrueshëm (Armendáriz & Morduch, 2010; Kabeer, 2001). Rezultatet përforcojnë idenë se përfitimet e mikrokredisë nuk lidhen vetëm me dhënien e kapitalit, por edhe me krijimin e një ekosistemi financiar, social dhe institucional që mundëson përdorimin efektiv të burimeve. Nga këndvështrimi politik, implikacionet janë të dyfishta:

Zgjerimi i aksesit në mikrokredi: Politikat zhvillimore duhet të synojnë rritjen e pranisë së institucioneve mikrofinanciare në rajone ku ndikimi aktual është më i ulët, duke adresuar hendekun rajonal në qasjen në financim. Kjo përfshin krijimin e degëve të reja, stimulimin e partneriteteve publike-private dhe përdorimin e teknologjive digjitale për qasje më të shpejtë dhe më të lirë në kredi.

Mbështetje komplementare për përdoruesit: Përveç kapitalit financiar, ndërhyrjet duhet të përfshijnë trajnime mbi menaxhimin e biznesit, edukim financiar, këshillim teknik dhe asistencë në qasjen në tregje. Kjo qasje integruese rrit mundësinë që kredia të përdoret për investime produktive, të rrisë kapacitetin ekonomik të fermerëve dhe të zvogëlojë rrezikun e borxhit.

Një strategji e tillë ka potencial të kontribuojë në modernizimin e bujqësisë, përmes përdorimit të fondeve mikrofinanciare për blerje makinerish të vogla, inpute bujqësore cilësore dhe teknologji për menaxhimin e prodhimit. Gjithashtu, ajo mund të forcojë kohezionin ekonomik ndërmjet rajoneve, duke reduktuar pabarazitë në aksesin financiar dhe duke krijuar mundësi të barabarta zhvillimi për fermerët në zona urbane dhe rurale.

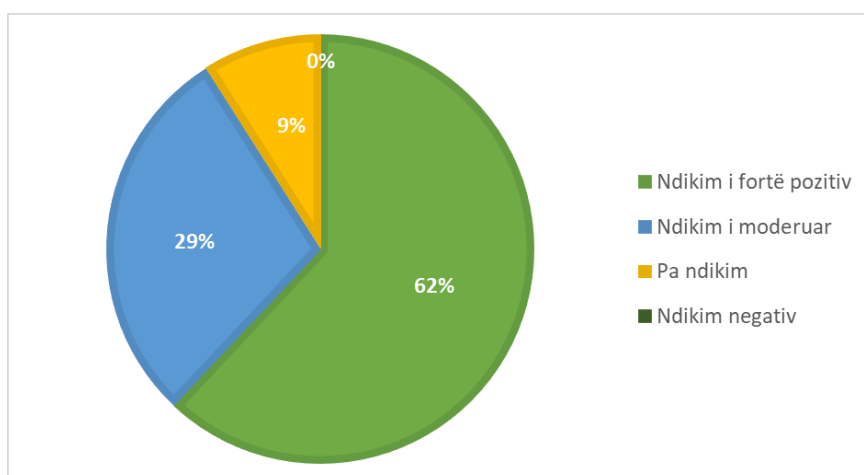
Në përmbledhje, implikimet shkencore dhe politike të këtij studimi tregojnë se mikrokredia nuk është thjesht një instrument financiar i izoluar, por një komponent i rëndësishëm i një arkitekture të qëndrueshme zhvillimore. Për të maksimizuar ndikimin e saj, politikat duhet të ndërthurin qasjen në financim me mbështetje teknike, edukim financiar dhe mekanizma institucionale që i japin fermerëve kapacitetin dhe fleksibilitetin për të përdorur kredinë si mjet për zhvillim ekonomik të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës.

Ndikimi i mikrokredisë në performancën financiare

Rezultatet në Figurën 17, sugjerojnë se mikrokredia ka ndikuar ndjeshëm pozitivisht në të ardhurat e fermerëve, ku 62% e tyre raportojnë një rritje të konsiderueshme të të ardhurave si rezultat i aksesit në financim. Një pjesë tjetër, që përfaqëson 29% të të anketuarve, evidenton një ndikim të moderuar, ndërsa vetëm 9% nuk kanë vërejtur asnjë ndryshim të rëndësishëm. Vlen të theksohet se asnjë fermer nuk ka raportuar një

ndikim negativ, çka përforcon perceptimin pozitiv mbi rolin e mikrokredisë në mbështetjen e zhvillimit ekonomik të zonave rurale.

Figura 17. Ndikimi në % i mikrokredisë në të ardhurat e fermerëve

Burimi: Autori

Në qarkun e Dibrës, 57% e fermerëve (4 nga 7) raportojnë një ndikim të fortë pozitiv, ndërsa 29% një ndikim të moderuar. Vetëm një fermer nuk ka vënë re ndryshime të të ardhurave. Kjo shpërndarje tregon për një efekt të dukshëm të mikrokredisë në këtë zonë, ndonëse në një mostër relativisht të vogël. Në Korçë, rezultatet janë edhe më premtuese: 67% e fermerëve kanë përfituar dukshëm nga mikrokredia, ndërsa 27% kanë pasur një ndikim të moderuar. Vetëm 6% nuk kanë përjetuar ndryshim. Kjo tregon për një klimë më të strukturuar dhe ndoshta për mekanizma më të zhvilluar të menaxhimit të fondeve.

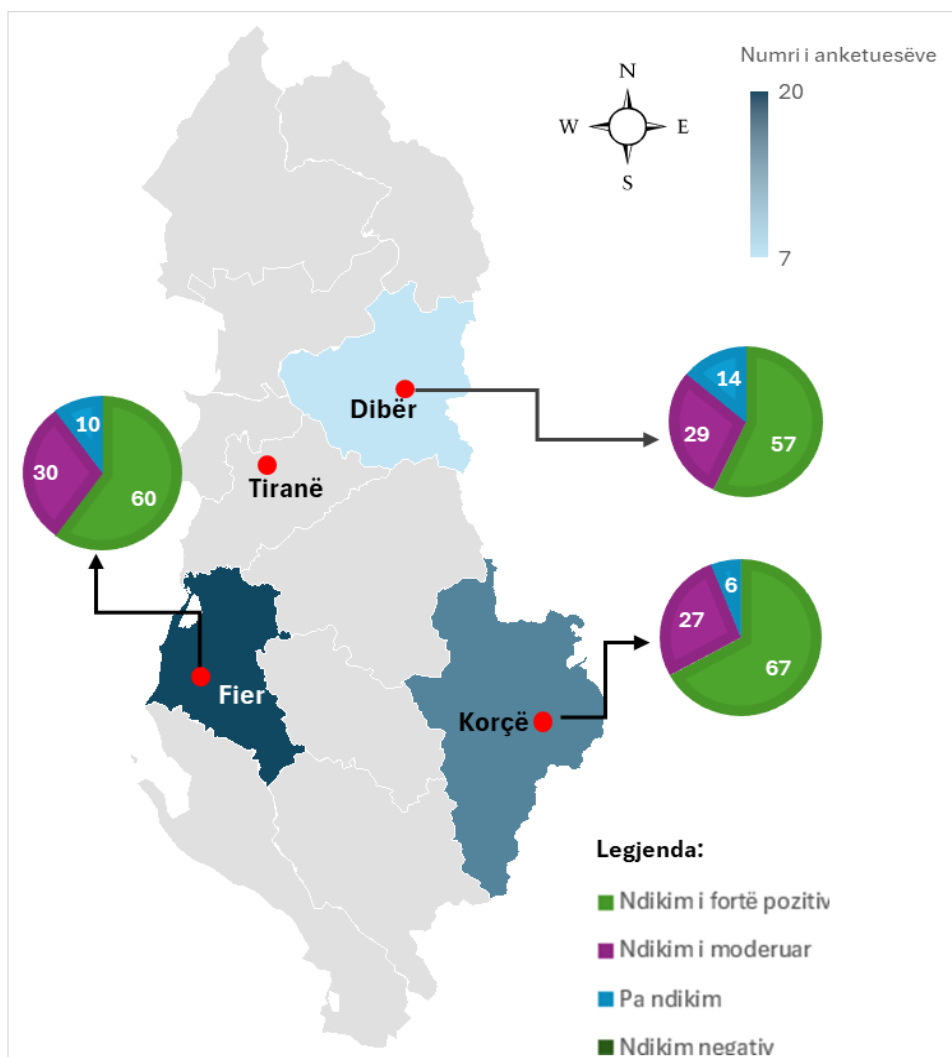
Ndërkohë, Fieri, që përfaqëson edhe grupin më të madh të fermerëve, 20, paraqet përqindjen më të lartë të ndikimit të fortë pozitiv, 70%, me vetëm 10% që nuk kanë vërejtur ndryshim. Kjo sugjeron që mikrokredia në Fier mund të ketë hasur në kushte më të favorshme të investimit, qoftë në infrastrukturë, tregje të aksesueshme apo praktika moderne bujqësore dhe blegtorale.

Në këtë kontekst, hartimi i programeve trajnuese të specializuara për menaxhimin e kredisë, planifikimin financiar dhe aftësitë sipërmarrëse shihet si një hap i domosdoshëm për të forcuar ndikimin pozitiv të instrumentit. Të tilla programe mund të përfshijnë:

Edukim financiar dhe trajnime mbi menaxhimin e borxhit, që ndihmojnë fermerët të kuptojnë detyrimet dhe të planifikojnë pagesat në përputhje me flukset e tyre sezonale të të ardhurave;

Konsulencë teknike mbi përdorimin produktiv të fondeve, duke përfshirë investime në teknologji bujqësore, përmirësimin e infrastrukturës së magazinimit dhe përpunimin e produkteve;

Figura 18. Shpërndarja gjeografike për vlerësimin e ndikimit të mikrokredisë në të ardhurat e fermerëve për qarqet: Dibrë, Korçë dhe Fier

Burimi: Autori

Monitorim i vazhdueshëm i përdorimit të kredive përmes sistemeve të raporteve periodike dhe vizitave në terren, që ofrojnë mundësi për ndërhyrje parandaluese në rastet e menaxhimit të dobët të fondeve.

Për më tepër, rezultatet tregojnë se mikrokredia mund të funksionojë si një katalizator për zhvillimin e qëndrueshëm bujqësor, kur përdoret si pjesë e një qasjeje integrale zhvillimore, e cila kombinon mbështetjen financiare me edukimin, qasjen në tregje dhe infrastrukturën logjistike. Integrimi i këtyre komponentëve mund të ndihmojë jo vetëm në rritjen e të ardhurave individuale, por edhe në stabilizimin e komuniteteve rurale, duke reduktuar vulnerabilitetin ndaj shokëve të jashtëm ekonomikë dhe klimatikë.

Në përfundim, studimi sugjeron se, për të maksimizuar potencialin e mikrokredisë në sektorin bujqësor, politikat dhe programet duhet të jenë të lokalizuara, fleksibile dhe të shoqëruara me mbështetje edukative dhe teknike. Vetëm një qasje e tillë mund të garantojë që mikrokredia të mos jetë thjesht një mjet financiar i përkohshëm, por një instrument transformues për zhvillimin ekonomik dhe social të qëndrueshëm në zonat rurale shqiptare.

Perspektiva për përdorimin e mikrokredisë në të ardhmen

Analiza e të dhënave mbi pyetjen: “A do të merrnit përsëri një mikrokredi?” ofron një pasqyrë të thellë mbi perceptimet e fermerëve dhe mundësitë për zgjerimin e përdorimit të mikrokredisë në sektorin rural shqiptar. Rreth 67% e të anketuarve shprehën se do të merrnin patjetër një mikrokredi në të ardhmen, një tregues që konfirmon përfitimet perceptuese dhe ekonomike të këtij instrumenti financiar. Ky rezultat korrespondon me literaturën ndërkombëtare mbi mikrokreditimin, e cila sugjeron se përvojat pozitive, të kombinuara me mbështetje të përshtatshme, rrisin gatishmërinë për të rikthyer përdorimin e kredive të vogla.

Një pjesë tjetër e konsiderueshme, rreth 26%, shprehin një qëndrim të rezervuar, duke e kushtëzuar interesin e tyre me përmirësimin e kushteve të mikrokredisë, përfshirë normat e interesit, afatet e shlyerjes dhe cilësinë e shërbimit ndaj klientit. Ky fenomen është mjaft i rëndësishëm nga perspektiva e hartimit të politikave mikrofinanciare, pasi tregon se edhe kur mikrokredia ofron përfitime, barriera të vogla financiare dhe administrative mund të pengojnë përdorimin e saj të plotë. Për më tepër, kjo kategori e përdoruesve rezervuar pasqyron nevojën për inovacione produktesh mikrofinanciare dhe fleksibilizim të politikave që adresojnë flukset sezonale të të ardhurave dhe pasigurinë ekonomike të fermerëve.

Një grup më i vogël, 7% e të anketuarve, deklarojnë se nuk kanë më nevojë për mikrokredi. Kjo mund të interpretohet në dy mënyra: së pari, si rezultat i stabilizimit të situatës financiare të individëve dhe përparimit të aktiviteteve ekonomike; dhe së dyti, si një riorientim i strategjive të menaxhimit të burimeve, duke iu drejtuar instrumenteve alternative financiare ose granteve. Interesante është se nuk u raportua asnjë rast i përvojës negative që të kishte çuar në refuzimin e përdorimit të kredive në të ardhmen, çka përbën një tregues pozitiv për performancën e institucioneve mikrofinanciare dhe për besueshmërinë e këtij instrumenti financiar në komunitetet rurale.

Analiza krahasimore midis qarqeve ofron informacion shtesë mbi kontekstualizimin e perceptimeve. Dibra shfaq nivelin më të lartë të gatishmërisë për përdorim të mëtejshëm të mikrokredisë, 71%, një rezultat që mund të lidhet me nevojën më të madhe për mbështetje financiare në zonat më të izoluara ose me zhvillim të kufizuar. Korça dhe Fieri, krahasuar me qarqe të tjera, tregojnë gjithashtu përqindje të larta, 65–67% të gatishmërisë për të rikthyer përdorimin e mikrokredisë, duke sugjeruar që ky instrument është integruar gradualisht si pjesë e praktikave të zakonshme të menaxhimit financiar dhe planifikimit të aktiviteteve bujqësore.

Nga perspektiva teorike dhe praktike, këto rezultate përforcojnë tezën se mikrokredia nuk është thjesht një mjet financiar, por një instrument adaptiv që mund të fuqizojë kapacitetin e vendimmarrjes së fermerëve, të nxisë plane investimesh të qarta dhe të rrisë reziliencën ekonomike të komuniteteve rurale. Gjithashtu, kjo evidencë sugjeron që për të maksimizuar përdorimin e mikrokredisë në të ardhmen, është e nevojshme të ndërthuren politikat mikrofinanciare me:

- Fleksibilizim të produkteve dhe afateve të shlyerjes, duke i përshtatur ato me ciklet sezoniere të prodhimit;
- Përmirësim të ndërveprimit institucion-klient përmes shërbimit më të shpejtë dhe këshillimit profesional;
- Integrim të trajnimeve mbi menaxhimin financiar, planifikimin e investimeve dhe përdorimin efektiv të fondeve, në mënyrë që përdoruesit të përfitojnë maksimalisht nga kredia dhe të minimizojnë rrezikun e borxhit.

Në përfundim, perspektiva e përdorimit të mikrokredisë në të ardhmen tregon se, përveç përfitimeve ekonomike, ky instrument ka fituar besim dhe legjitimitet në komunitetet rurale shqiptare. Ky fakt e bën mikrokreditin jo vetëm një mekanizëm të qasshëm financiar, por edhe një komponent të rëndësishëm të strategjive zhvillimore të qëndrueshme, ku ndikimet socio-ekonomike dhe kulturore e fuqizojnë rolin e saj si instrument për zhvillim gjithëpërfshirës.

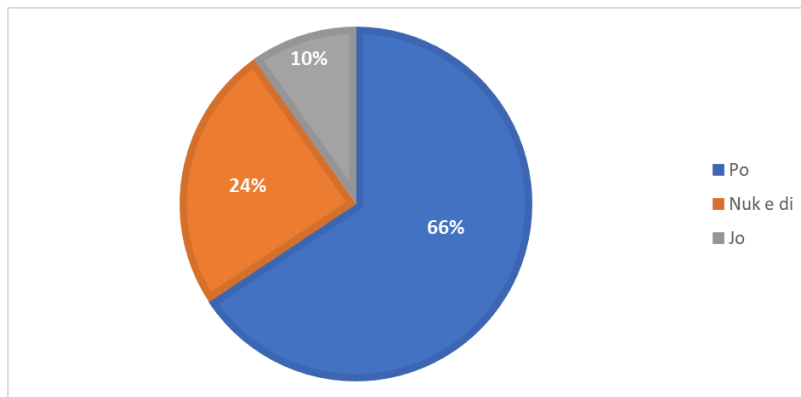
Rezultatet empirike të mbledhura tregojnë se mikrokredia ka fituar një nivel të konsiderueshëm besimi në komunitetet rurale, veçanërisht ndër fermerët që operojnë në ekonominë familjare dhe në sektorët bujqësorë me intensitet të lartë të punës. Një pjesë e madhe e të anketuarve e percepton mikrokreditimin jo thjesht si një instrument financiar, por si një mundësi strategjike për investime të ardhshme që mund të kontribuojnë në rritjen e prodhimit, diversifikimin e aktiviteteve ekonomike dhe përmirësimin e stabilitetit të të ardhurave.

Përceptimi i mikrokredisë nga komunitetet rurale dhe implikimet për zhvillimin bujqësor

Ky perceptim pozitiv konfirmon rëndësinë e mikrokredisë si një mekanizëm i aksesit financiar për aktorët që tradicionalisht janë të përjashtuar nga institucionet bankare tradicionale, duke harmonizuar rezultatet me literaturën ndërkombëtare mbi efektivitetin e mikrokredisë në vendet në zhvillim (Armendáriz & Morduch, 2010 ; FAO, 2021).

Analiza statistikore e të dhënave tregon se përqindja e lartë e përgjigjeve pozitive për rikthimin të mikrokredisë tregon ekzistencën e një hapësire të konsiderueshme për zgjerimin e portofolit të mikrokredisë në Shqipëri, duke i kushtuar vëmendje të veçantë sektorit bujqësor. Ky gjetje sugjeron se institucionet mikrofinanciare mund të përdorin strategji të orientuara ndaj fermerëve për të rritur pjesëmarrjen dhe për të stimuluar një cikël investimesh të qëndrueshme. Për më tepër, ekzistojnë mundësi për zhvillimin e produkteve mikrofinanciare të specializuara, të përshtatura për nevojat sezonale, ciklin e korrjes, apo për projekte të specifikuara të përpunimit dhe tregimit të produkteve bujqësore.

Figura 19. Gatishmëria për të marrë përsëri mikrokredi në të ardhmen

Burimi: Autori

Megjithatë, një analizë më e detajuar e komenteve të hapura dhe përgjigjeve kushtëzuese nxjerr në pah disa sfida që lidhen me perceptimin dhe përdorimin e mikrokredisë nga një pjesë e komuniteteve rurale. Këto përfshijnë :

Përmirësim të kushteve të mikrokredisë : Pjesa e fermerëve që shpreh rezerva mbi përdorimin e kredive identifikon normat relativisht të larta të interesit dhe mungesën e fleksibilitetit në pagesa si pengesa kryesore. Për pasojë, përshtatja e strukturës së interesit dhe ofrimi i mundësive për shtyrje ose ristrukturim të kredive gjatë periudhave me të ardhura të ulëta sezonale mund të rrisë përfitueshmërinë dhe qëndrueshmërinë e kredive.

Transparencë më e madhe në kontrata dhe procedura : Një pjesë e përfituesve vë në dukje nevojën për qartësi të plotë në lidhje me kushtet, obligimet dhe penalitetet e mundshme, duke theksuar rëndësinë e edukimit financiar dhe asistencës gjatë nënshkrimit të kontratave. Mbështetje teknike dhe edukative për përdorimin efektiv të kredive: Përveç qasjes në kapital, fermerët kërkojnë shërbime mbështetëse që përfshijnë trajnime mbi menaxhimin financiar, planifikimin e prodhimit dhe strategjitë e marketingut, si dhe asistencë në përdorimin e teknologjive të reja bujqësore. Ky gjetje është në përputhje me literaturën e FAO (2021), e cila argumenton se mikrokredia është veçanërisht efektive kur shoqërohet me ndërhyrje mbështetëse në zinxhirin e vlerës bujqësore, duke përfshirë asistencën teknike, qasjen në tregje dhe ndihmën në certifikimin e produkteve.

Analiza sugjeron se ndikimi i mikrokredisë në komunitetet rurale nuk është vetëm financiar, por gjithashtu socio-ekonomik dhe zhvillimor. Kur shoqërohet me politika mbështetëse, edukim dhe infrastrukturë të përshtatshme, mikrokredia ka potencialin të krijojë një cikël vetëndërtues zhvillimi, ku rritja e të ardhurave stimulohet nga përmirësimi i aftësive, diversifikimi i veprimtarive dhe fuqizimi i vendimmarrjes lokale. Për më tepër, ndërhyrjet e koordinuara mund të kontribuojnë në përmirësimin e qëndrueshmërisë dhe reziliencës së komuniteteve ndaj shokëve të jashtëm ekonomikë dhe klimatikë.

Në përfundim, gjetjet nënvizojnë se mikrokredia në Shqipëri ka fituar një bazë të fortë besimi në komunitetet rurale dhe ofron një platformë premtuese për zgjerimin e mbështetjes financiare në bujqësi. Megjithatë, për të maksimizuar efektivitetin e saj,

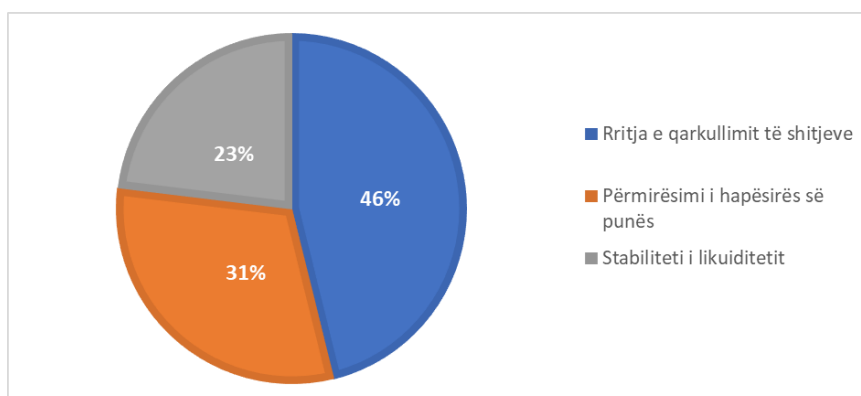
institucionet mikrofinanciare duhet të adoptojnë një qasje holistike, ku krahas kapitalit financiar, ofrohen mbështetje teknike, edukative dhe fleksibilitet institucional, duke ndërtuar kështu një ekosistem zhvillimi që fuqizon fermerët dhe kontribuon në reduktimin e varfërisë rurale dhe promovimin e zhvillimit të qëndrueshëm bujqësor.

4.3 Vlerësimet mbi mikrokreditin

4.3.1. Avantazhet kryesore

Nga analizimi i përgjigjeve të hapura, rezulton se rritja e qarkullimit të shitjeve është avantazhi më i rëndësishëm që ndërmarrësit e vegjël e lidhin me mikrokreditin (60 % e të intervistuarve). Përveç kësaj, 40 % përmendin përmirësimin e hapësirës së punës, që nënkupton investime në pajisje ose rinovim të dyqaneve. Ndërkohë, 30 % e të intervistuarve vlerësojnë ndikimin e mikrokredisë në stabilitetin e likuiditetit, duke theksuar rëndësinë e kapitalit qarkullues për të përballuar periudhat e vështira. Ky klasifikim tregon që mikrokredia nuk shërben vetëm për zgjerim fizik të biznesit, por luan një rol të drejtpërdrejtë në forcimin e kapacitetit financiar të përditshëm të ndërmarrjeve të vogla.

Figura 20. Avantazhet kryesore në % të identifikuar nga ndërmarrësit

Burimi: Autori

4.3.2. Vështirësitë dhe disavantazhet e perceptuara

Analiza e të dhënave të mbledhura nga intervistat dhe pyetësorët tregon se, megjithë përfitimet e konsiderueshme të mikrokredisë për sipërmarrësit e vegjël, ekzistojnë një sërë vështirësish dhe disavantazhesh që ndikojnë mbi përdorimin dhe efektivitetin e saj. Një nga shqetësimet më të përhapura, e identifikuar nga rreth 55 % e të intervistuarve, lidhet me normat e larta të interesit, të cilat shpesh ndikojnë në mënyrë direkte mbi rentabilitetin neto të biznesit. Kjo situatë sugjeron që, për shumë ndërmarrës të vegjël, kostoja totale e huasë mund të ngadalësojë ritmin e kthimit të investimit dhe të kufizojë mundësinë për zgjerim të aktivitetit ekonomik. Ky fenomen përputhet me literaturën ndërkombëtare që tregon se normat e interesit të larta mund të krijojnë një barrë financiare që, në rastin e mikrofinancës, shpesh perceptohet si një pengesë për zhvillimin e qëndrueshëm të biznesit (Morduch, 1999; Armendáriz & Morduch, 2010).

Një tjetër shqetësim i rëndësishëm, i evidentuar nga 40 % e të intervistuarve, lidhet me vështirësitë e shlyerjes së kredive gjatë periudhave me shitje të dobëta. Këto periudha, shpesh sezonaliteti në tregje apo ndryshimet e paparashikuara ekonomike, rrisin presionin mbi likuiditetin e ndërmarrjeve të vogla dhe mund të ndikojnë negativisht në stabilitetin financiar të huamarrësve. Analiza tregon se mungesa e aftësisë për të menaxhuar flukset e parasë në mënyrë fleksibile çon në stres financiar dhe, në disa raste, mund të rezultojë në vonesa ose dështime në shlyerjen e kredive.

Gjithashtu, rreth 35 % e pjesëmarrësve përmendin afatet strikte të shlyerjes si një kufizim të rëndësishëm. Afatet e paracaktuara, shpesh të përcaktuara nga politikat standarde të institucioneve mikrofinanciare, nuk marrin parasysh ndryshimet individuale në ciklet e biznesit apo nevojat emergjente të huamarrësve. Kjo tregon nevojën për mekanizma më fleksibël që mund të përshtaten me ritmin ekonomik të sipërmarrjeve të vogla dhe të ulin barrën administrative dhe psikologjike mbi huamarrësit.

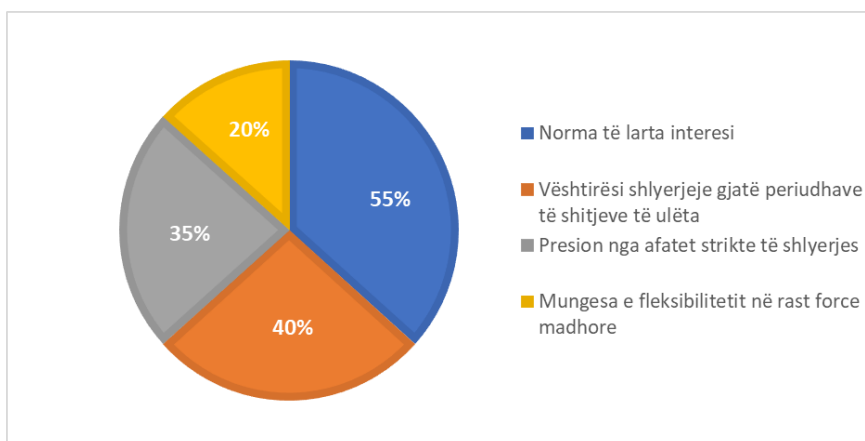
Një shqetësim i fundit, i evidentuar nga 20 % e të intervistuarve, lidhet me mungesën e fleksibilitetit në situata të jashtëzakonshme, si sëmundje, fatkeqësi natyrore, krizë ekonomike apo goditje të tjera të paparashikuara. Për këta huamarrës, pamundësia për të rinegociuar afatet apo për të përfituar nga masat e përkohshme të mbështetjes përbën një rrezik të qartë për stabilitetin financiar dhe mund të kufizojë besimin në sistemin mikrofinanciar.

Ky set shqetësimesh tregon se, edhe pse mikrokredia mbetet një instrument i rëndësishëm për zhvillimin e sipërmarrjeve të vogla dhe për fuqizimin ekonomik të individëve, efektiviteti i saj mund të përmirësohet duke rishikuar disa aspekte strukturore. Konkretisht, rekomandohet:

- Rishikimi i normave të interesit, duke balancuar qëndrueshmërinë financiare të institucioneve mikrofinanciare me aftësinë paguese të huamarrësve.
- Fleksibiliteti në afatet e shlyerjes, duke mundësuar përshtatje me ciklet ekonomike dhe sezonalitetin e aktiviteteve mikroekonomike.
- Mekanizma emergjentë dhe mbështetje për situata të jashtëzakonshme, për të ruajtur besimin e huamarrësve dhe për të parandaluar dështimet e panevojshme financiare.
- Integrimi i shërbimeve mbështetëse, si trajnime në menaxhimin financiar, planifikim të flukseve të parasë dhe konsulencë për zhvillimin e biznesit, për të zvogëluar riskun e dështimeve dhe për të rritur ndikimin pozitiv të mikrokredisë.

Në përfundim, kjo analizë evidencon se mikrokredia është një instrument me potencial të lartë, por që kërkon adaptim dhe personalizim në nivel të politikave dhe dizajnit të produktit për të maksimizuar përfitimet ekonomike dhe për të minimizuar disavantazhet për përdoruesit. Kjo qasje nuk është vetëm e nevojshme për qëndrueshmërinë e sistemit, por edhe për realizimin e objektivave më të gjera socio-ekonomike që lidhen me fuqizimin e individëve dhe zhvillimin e komuniteteve.

Figura 21. Vështirësitë dhe disavantazhet e perceptuara

Burimi: Autori

4.3.3. Komentet e hapura dhe sugjerimet e përmirësimit nga ndërmarrësit

Analiza e të dhënave cilësore të mbledhura përmes intervistave me ndërmarrësit e vegjël nxjerr në pah disa drejtime të qarta dhe të përsëritura për përmirësimin e praktikave të mikrokredisë. Komentet e hapura ofrojnë një vështrim të thelluar mbi perceptimet e huamarrësve dhe nevojat reale të tyre, duke e pasuruar kuadrin kuantitativ të analizës statistikore.

Rreth 45 % e të intervistuarve identifikojnë normat e larta të interesit si barrën më të rëndë financiare që ata përballojnë. Sipas tyre, këto norma jo vetëm që reduktojnë fitimet neto të bizneseve të vogla, por gjithashtu kufizojnë mundësinë e reinvestimit në aktivitete zhvillimore. Ky shqetësim është në përputhje me literaturën ndërkombëtare mbi mikrokredisë, ku studime të ndryshme (Morduch, 1999; Armendáriz & Morduch, 2010) tregojnë se normat e larta të interesit mund të ndikojnë negativisht mbi qëndrueshmërinë e ndërmarrjeve mikro dhe mbi aftësinë e tyre për të krijuar cikle të qëndrueshme ekonomike.

Një tjetër sugjerim i rëndësishëm, i evidentuar nga 30 % e të intervistuarve, lidhet me zgjatjen e afateve të shlyerjes. Për sipërmarrësit e vegjël, flukset e të ardhurave shpesh janë sezonale dhe nuk përputhen me afatet fikse të kredive. Prandaj, zgjatja e afateve ofron mundësinë për të menaxhuar më mirë luhatjet e të ardhurave dhe për të shmangur vonesat apo penalitetet që mund të rrisin barrën financiare dhe presionin psikologjik mbi huamarrësit. Kjo sugjeron se një dizajn më fleksibël i produkteve mikrofinanciare mund të rrisë performancën e bizneseve dhe të ulë riskun e dështimeve.

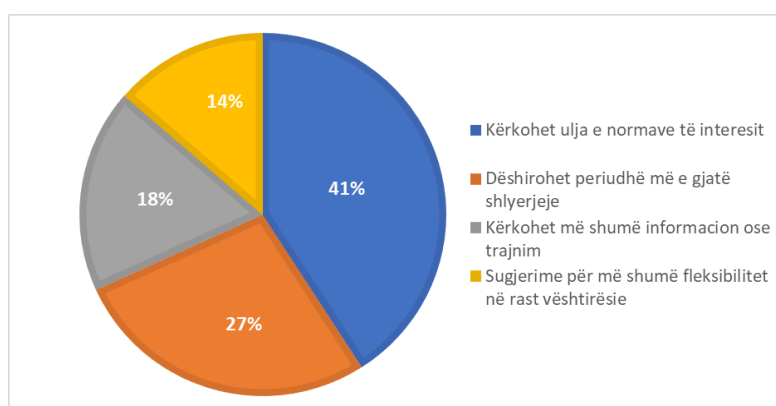
Rreth 20 % e të intervistuarve kanë theksuar nevojën për informacion dhe trajnim shtesë, veçanërisht në fushat e menaxhimit financiar, planifikimit të biznesit dhe zhvillimit të aftësive sipërmarrëse. Kjo vë në dukje një boshllëk kritik në shërbimet mbështetëse që zakonisht ofrohen nga institucionet mikrofinanciare. Integrimi i programeve të trajnimit dhe konsulencës së biznesit në paketat e mikrokredisë mund

të rrisë kapacitetin e huamarrësve për të përdorur kreditë në mënyrë më efikase dhe për të krijuar projekte ekonomike me potencial afatgjatë.

Një shqetësim më pak i përhapur, por po aq i rëndësishëm, lidhet me mungesën e fleksibilitetit në rastet e krizave të paparashikuara, siç është evidentuar nga 15 % e të intervistuarve. Këta huamarrës kërkojnë mekanizma që të mundësojnë shtyrjen e pagesave në situata emergjente, si sëmundje, katastrofa natyrore ose krizë ekonomike, pa penalitete të rëndësishme. Ky aspekt është i lidhur drejtpërdrejt me qëndrueshmërinë e sistemit mikrofinanciar, sepse fleksibiliteti institucional mund të ruajë besimin dhe të minimizojë rreziqet e falimentimeve të panevojshme.

Analiza e përbashkët e këtyre komenteve tregon një mesazh të qartë: huamarrësit nuk kërkojnë vetëm kapital, por edhe kushte më të favorshme dhe mbështetje shtesë. Kjo përfshin një kombinim të normave të interesit të arsyeshme, afateve fleksibël, shërbimeve mbështetëse dhe mekanizmave për situata emergjente. Përveç krijimit të kushteve më të përshtatshme për përfituesit, implementimi i këtyre masave ka potencialin të ndikojë pozitivisht në suksesin afatgjatë të mikrokredisë, duke e kthyer atë nga një mjet financiar i thjeshtë në një instrument të fuqishëm për zhvillim ekonomik dhe social.

Figura 22. Komentet dhe sugjerimet shtesë të ndërmarrësve

Burimi: Autori

Përfundimisht, këto gjetje nënvizojnë rëndësinë e një qasjeje holistike dhe të integruar në menaxhimin e mikrokredisë, ku ndërveprojnë dimensionet financiare, edukative dhe institucionale. Një sistem i tillë mund të maksimizojë ndikimin socio-ekonomik të mikrokredisë dhe të ofrojë një model më të qëndrueshëm për zhvillimin e sipërmarrjeve të vogla në Shqipëri.

Nga analizimi i pyetjeve të hapura, rezulton se mikrokredia shihet si një mjet i dobishëm për të zgjeruar aktivitetin ekonomik, por në të njëjtën kohë, pjesëmarrësit shprehin nevojën për kushte më fleksibël dhe mbështetje të vazhdueshme për të maksimizuar ndikimin pozitiv.

4.4. Përmbledhje e kapitullit

Kapitulli paraqet gjetjet kryesore empirike mbi ndikimin e mikrokreditimit në zhvillimin ekonomik dhe financiar në Shqipëri gjatë periudhës 2013–2023, duke kombinuar analizën mikro dhe makroekonomike. Rezultatet tregojnë një zgjerim të konsiderueshëm të sektorit të mikrofinancës, i reflektuar në rritjen e numrit të huamarrësve dhe të vëllimit të kredive të disbursuara, çka sugjeron një përmirësim të aksesit në financim për bizneset e vogla dhe individët. Paralelisht, evidenca empirike tregon një përputhje kohore midis rritjes së mikrokredisë dhe rritjes së PBB-së reale, duke mbështetur hipotezën se zgjerimi i aksesit në financa kontribuon në stimulimin e aktivitetit ekonomik, megjithëse pa konkluduar drejtpërdrejt një marrëdhënie shkak-pasojë pa analiza ekonometrike të plota.

Në nivel mikroekonomik, gjetjet evidentojnë një ndikim pozitiv të mikrokredisë në performancën financiare të përfituesve, veçanërisht në sektorin rural, ku shumica e fermerëve raportojnë rritje të të ardhurave dhe përmirësim të kapaciteteve prodhuese si rezultat i aksesit në financim. Për më tepër, mikrokredia shfaq efekte të gjera socio-ekonomike, duke kontribuar në modernizimin e aktiviteteve bujqësore, reduktimin e pabarazive rajonale dhe forcimin e kohezionit ekonomik lokal. Megjithatë, kapitulli thekson se efektiviteti maksimal i mikrokredisë arrihet vetëm kur ajo shoqërohet me politika mbështetëse, edukim financiar dhe asistencë teknike, duke sugjeruar nevojën për një qasje holistike zhvillimore. Në përfundim, gjetjet e punimit argumentojnë se mikrokredia përbën një instrument të rëndësishëm për zhvillimin gjithëpërfshirës dhe reduktimin e varfërisë, por ndikimi i saj është i kushtëzuar nga konteksti institucional, strukturor dhe nga cilësia e ekosistemit mbështetës ekonomik.

KAPITULLI 5 - KONKLUZIONE TË PËRGJITHSHME

Analiza e kryer mbi ndikimin e mikrokreditimit në Shqipëri gjatë dekadës së fundit (2013-2023) konfirmon se ky instrument financiar ka dimensione të shumëfishta, të cilat shkojnë përtej rritjes ekonomike dhe përfshijnë edhe aspektet sociale, gjinore dhe institucionale të zhvillimit. Duke përdorur të dhëna empirike të kombinuara me rishikimin kritik të literaturës ndërkombëtare, ky kapitull përmbledh gjetjet kryesore të kerkimit, identifikon kufizimet strukturore dhe metodologjike dhe ofron një sere rekomandimesh strategjike për politikeberesit dhe institucionet e mikrofinancës.

5.1 Përfundime të përgjithshme mbi gjetjet e studimit

Rezultatet e studimit zbulojnë një marrëdhënie të fortë pozitive midis shpërndarjes së mikrokredisë dhe rritjes së PBB-së në Shqipëri. Analiza e regresionit dëshmon se mikrokredia është një mjet i fuqishëm për të stimuluar aktivitetin ekonomik. Kjo evidentohet nga rritja e ndjeshme e PBB-së, e lidhur ngushtësisht me rritjen e mikrokredisë.

Duke ofruar qasje financiare për popullatat e pashërbyera, mikrokredia promovon aktivitetin sipërmarrës dhe përfshirjen financiare. Korrelacioni i vëzhguar përputhet me teoritë që sugjerojnë se përfshirja financiare mund të rritë produktivitetin, të zvogëlojë papunësinë dhe në fund të fundit, të nxisë rritjen e PBB-së (Ledgerwood, 2013). Në Shqipëri, mikrokredia ka kontribuar në një pjesëmarrje më të madhe ekonomike të familjeve me të ardhura të ulëta, duke i fuqizuar dhe ndihmuar ato për të gjeneruar të ardhura dhe për të përmirësuar jetesën, cka reflektohet në rritjen e qëndrueshme të PBB-së, të vëzhguar së bashku me zgjerimin e mikrokredisë.

Mikrokredia ka pësuar një zgjerim të madh. Rritja e shpejtë e numrit të huamarrësve tregon se mikrokredia është bërë më e arritshme dhe më tërheqëse, për faktin që për popullatat rurale ose ekonomikisht të cënueshme, ajo shërben si një alternativë ndaj bankave konvencionale. Ndërsa përmes mikrokredise individët arrijnë të financojnë idetë e tyre për biznesin, ekonomia e gjerë përfiton nga krijimi i vendeve të reja të punës, rritja e të ardhurave familjare dhe ulja e varfërisë. Ndërsa analiza përqendrohet kryesisht në efektin që ka mikrokredia mbi PBB-në, ndikimi i saj është më i gjërë dhe përfshin edhe aspektet sociale, të tilla si shpërndarja e përmirësuar e të ardhurave dhe zbutja e varfërisë, të cilat mund të jenë një fushë për studime të ardhshme.

Edhe pse mikrokredia ka treguar përfitime të konsiderueshme ekonomike, ajo shoqërohet edhe me rreziqe kur behet fjale për rritjen e kreditimit për popullatat me të ardhura të ulëta. Mbingarkesa me borxhe, veçanërisht e huamarrësve me njohuri të kufizuara financiare, mund të çojë në paqëndrueshmëri financiare. Prandaj, politikat duhet të përfshijnë masa për të promovuar praktikën e përgjegjshme dhe etike të huadhënies, edukimin e huamarrësve dhe mbështetjen për menaxhimin e borxhit për të zbutur rreziqet dhe për të siguruar që mikrokredia të mbetet e qëndrueshme.

Pa integrim me politika publike, programe trajnimi dhe mekanizma sigurie sociale, mikrokredia mbetet një instrument pjesërisht efektiv. Ajo mund të lehtësojë pasojat e varfërisë, por nuk garanton një transformim socio-ekonomik të qëndrueshëm.

Nga perspektiva politibërëse këto rezultate nënvizojnë rëndësinë e mbështetjes dhe shkallëzimit të iniciativave të mikrokredisë, veçanërisht në ekonomitë në zhvillim ku shërbimet financiare tradicionale janë të kufizuara ose të paarrtshme. Rasti i Shqipërisë ilustron me se miri faktin se si zgjerimi i aksesit në kredi mund të fuqizojë pronarët e bizneseve të vogla, fermerët dhe individë të tjerë, që nuk kanë mundësi bankare konvencionale, duke i ndihmuar ata të marrin pjesë aktivisht në ekonomi.

Politikëbërësit mund të marrin në konsideratë krijimin e stimujve për institucionet e mikrofinancës, miratimin e kuadrove rregullatore mbështetëse ose integrimin e iniciativave të mikrokredisë në strategji më të gjera të zhvillimit ekonomik. Politika të tilla mund të rritin ndikimin e mikrokredisë, jo vetëm në rritjen e PBB-së, por edhe në uljen e varfërisë, përfshirjen financiare dhe lëvizshmërinë sociale.

Pavaresisht faktit që mikrokredia shfaqet si një mjet i vlefshëm për fuqizimin ekonomik, e aftë të nxisë rritjen dhe qëndrueshmërinë brenda ekonomive, kërkime të mëtejshme janë thelbësore për të eksploruar ndikimet afatgjata të saj në stabilitetin ekonomik, shpërndarjen e pasurisë dhe qëndrueshmërinë e ndërmarrjeve të vogla.

Studimet e ardhshme mund të përqendrohen në identifikimin e kushteve në të cilat mikrokredia ka ndikimin më të rëndësishëm dhe në eksplorimin e rreziqeve ose pasojave të padëshiruara

Në mënyrë më specifike sugjerojmë se kerkimet e ardhshme mund të eksplorojnë me tej:

- Efektet afatgjata të mikrokredisë në stabilitetin ekonomik dhe shpërndarjen e pasurisë.
- Parametrat optimalë për politikëbërje që maksimizojnë përfitimet ekonomike dhe sociale.
- Rreziqet e mundshme të mbingarkesës me borxhe dhe menaxhimin e qëndrueshëm të kredive në komunitetet me të ardhura të ulëta.

5.5.1.2 Kufizimet dhe sfidat e mikrokreditimit

Edhe pse mikrokredia ka sjellë përfitime të dukshme, studimi evidenton disa kufizime të rëndësishme që lidhen me përdorimin dhe efektivitetin e saj, të cilat duhet të merren parasysh për zhvillimin e politikave dhe praktikave të ardhshme:

- Adresimi i varfërisë strukturore: Mikrokredia shpesh nuk arrin të ndikojë në faktorët themelorë të varfërisë, përfshirë informalitetin e ekonomisë, pabarazitë sociale, mungesën e infrastrukturës dhe dobësitë institucionale. Kjo sugjeron se mikrokredia duhet të integrohet me strategji të gjerë zhvillimi ekonomik dhe sociale për të prodhuar rezultate të qëndrueshme.
- Rreziku i mbingarkesës financiare: Një pjesë e përfituesve, veçanërisht ata me aktivitet ekonomik të paqëndrueshëm, përballen me presion të lartë shlyerjeje

kredie, që mund të rrisë stresin financiar dhe të minojë qëndrueshmërinë ekonomike.

- Kufizimi afatshkurtër i përfitimeve: Përfitimet fillestare shpesh janë të përkohshme dhe nuk garantojnë transformim afatgjatë socio-ekonomik, duke i lejuar varfërisë të rikthehet pas përfundimit të ciklit të kreditimit.

Këto kufizime theksojnë nevojën për integrimin e mikrokredisë me politika publike të qëndrueshme, programe trajnimi, edukim financiar, dhe mekanizma sigurie sociale. Vetëm një qasje holistike mund të sigurojë që mikrokredia të funksionojë si një instrument transformues i qëndrueshëm, dhe jo thjesht si një masë emergjente për lehtësimin e varfërisë.

5.1.1 Ndikimet i mikrokreditimit në nivel mikro dhe makroekonomik

Analiza e rritjes së mikrokreditimit dhe tendences së huamarrësve në Shqipëri nga viti 2013 deri në vitin 2023 zbulon një korrelacion të qartë pozitiv midis zgjerimit të mikrokreditimit dhe rritjes ekonomike, në lidhje me PBB-në. Të dhënat tregojnë një rritje eksponenciale në numrin e huamarrësve, i cili kaloi nga vetëm 2,000 në vitin 2013, në 224,431 në vitin 2023, ndërkohë që vëllimi i mikrokredisë së shpërndarë u rrit 76-fish. Ky trend tregon jo vetëm një kërkesë të paplotësuar nga sektori bankar tradicional, por edhe rritjen e besimit të qytetarëve të mikrofinanca si mjet për të aksesuar kapitalin.

Perfundimet e këtij punimi deshmojnë një korrelacion pozitiv midis shpërndarjeve të mikrokreditimit dhe rritjes së PBB-së në Shqipëri nga viti 2013 deri në vitin 2023. Analiza e regresionit theksoi se krahas rritjes së aksesit dhe shfrytëzimit të mikrokreditit, u zgjerua edhe aktiviteti ekonomik, cka deshmon se se mikrokreditimi shërben si katalizator për rritjen ekonomike. Vlera e lartë R-katror e modelit, përforcoi më tej rëndësinë e mikrokredisë si një faktor kontribues, me shpërndarjet e saj që shpjegojnë mbi 91% të ndryshueshmërisë së rritjes së PBB-së gjatë kësaj periudhe. Ky konkluzion përputhet me studimet globale që lidhin mikrokreditin me rritjen e sipërmarrjes, krijimin e vendeve të punës dhe përfshirjen e përmirësuar financiare.

Rezultatet tregojnë se mikrokredia ka kontribuar gjithashtu në uljen e pabarazive rajonale dhe në stimulimin e zhvillimit ekonomik lokal. Në zonat rurale dhe rajonet me papunësi të lartë, zgjerimi i mikrokredisë ka ndihmuar individët të financojnë aktivitete sipërmarrëse të vogla, të krijojnë vende pune dhe të rrisin të ardhurat familjare. Ky efekt sugjeron se politika të targetuara për mikrokreditin mund të shërbejnë si një mekanizëm për diversifikimin ekonomik lokal dhe për uljen e varfërisë strukturore në komunitetet më të cënueshme (Bashir et al., 2020).

5.1.2 Ndikimet sociale dhe sfidat e mikreditimit

Përtej dimensionit ekonomik, mikrokredia ka sjellë edhe përfitime të konsiderueshme sociale. Përfitimet sociale të mikrokredisë, përfshirë përmirësimin e edukimit, shëndetit dhe kushteve të jetesës, shpesh tejkalojnë ndikimin ekonomik afatshkurtër.

Mikrokredia ka një rol kyç në rritjen e mirëqenies familjare dhe reziliencës ndaj presioneve ekonomike të jashtme.

Në këtë kontekst, gjetjet tregojnë se përdorimi i mikrokredisë ka mundësuar përmirësime të ndjeshme në mirëqenien dhe reziliencën e familjeve shqiptare, duke ndikuar në disa fusha kryesore:

- **Edukimi:** Mikrokredia ka mundësuar pagesën e tarifave shkollore dhe blerjen e materialeve didaktike, duke rritur qasjen në arsim dhe mundësuar vazhdimësinë e shkollimit për fëmijët.
- **Kushtet e jetesës:** Investimet e vogla në rikonstrukcion dhe përmirësime infrastrukturore kanë ndikuar në përmirësimin e cilësisë së jetesës dhe stabilitetit të strehimit.
- **Siguria ushqimore:** Rritja e të ardhurave ka lehtësuar aksesin në ushqim cilësor dhe të mjaftueshëm, duke përmirësuar konsumimin dhe shmangur periudhat e pasigurisë ushqimore.
- **Shëndeti:** Të ardhurat shtesë kanë mundësuar mbulim më të mirë të shpenzimeve mjekësore bazike dhe trajtim të emergjencave shëndetësore, duke kontribuar në një reziliencë më të madhe ndaj goditjeve shëndetësore.

Këto përfitime konfirmojnë faktin që, edhe pse mikrokredia ka një ndikim ekonomik të kufizuar në termat afatgjatë, ajo ka një rol thelbësor në përmirësimin e mirëqenies sociale dhe në rritjen e aftësisë së familjeve për të përballuar presionet ekonomike të jashtme (Adams & Vogel, 2013; Duvendack & Mader, 2020). Gjithashtu, analiza sugjeron që mikrokredia mund të ketë një ndikim pozitiv në barazinë gjinore, duke i mundësuar grave të marrin pjesë në aktivitetin ekonomik, të përmirësojnë të ardhurat e familjes dhe të forcojnë vendimmarrjen brenda shtëpisë dhe komunitetit. Ky efekt fuqizues i grave është veçanërisht i rëndësishëm në zonat rurale dhe në komunitetet me qasje të kufizuar në shërbime financiare.

Një nga dimensionet domethënëse të mikrokreditimit lidhet me fuqizimin e rolit të grave, një ndikim që tejkalon thjesht aspektin ekonomik. Analiza e dhënave tregon se një pjesë e konsiderueshme e grave përfituese ka përjetuar ndryshime të rëndësishme në:

- **Autonominë financiare:** Gratë përfituese kanë fituar më shumë kontroll mbi burimet financiare dhe vendimet ekonomike brenda familjes, duke rritur pavarësinë e tyre dhe kapacitetin për të menaxhuar financat familjare dhe investimet personale.
- **Zgjerimin e rolit të tyre vendimmarrës:** Pjesëmarrja në mikrofinancë ka forcuar pozitën e grave në vendimmarrjen strategjike familjare dhe menaxhimin e burimeve, duke ndikuar në planifikimin ekonomik dhe social të familjes.
- **Përmirësimin e statusit social në komunitet:** Aktivitetet ekonomike të grave kanë rezultuar në një pjesëmarrje më aktive të tyre në jetën komunitare dhe kulturore, duke forcuar rrjetet sociale dhe ndikimin lokal.

- Rritjen e kapaciteteve individuale dhe kolektive: Huamarrjet kanë mundësuar aksesin në trajnim profesional, zhvillimin e aftësive sipërmarrëse dhe krijimin e rrjeteve të solidaritetit, që mbështesin bashkëpunimin ekonomik dhe zhvillimin e aftësive të përbashkëta.

Këto gjetje janë në përputhje me literaturën ndërkombëtare mbi barazinë gjinore dhe mikrokreditimin (Kabeer, 2001; Mayoux, 2006), duke sugjeruar se kreditë nuk janë thjesht një instrument ekonomik, por një mekanizëm i fuqishëm për emancipim social dhe transformim kulturor. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se fuqizimi gjinor nuk lind automatikisht nga qasja në kredi; ai kërkon edhe mbështetje institucionale, politika publike efektive, edukim financiar dhe trajnim profesional të vazhdueshëm. Pa këto komponentë, ndikimi i mikrokredisë në barazinë gjinore mund të jetë i pjesshëm dhe i kufizuar në aspektin e qëndrueshmërisë.

5.2. Kufizimet e studimit

Sikurse është argumentuar edhe me larte, ky studim ofron një analizë të detajuar të ndikimit të mikrokredisë në rritjen e Produktit të Brendshëm Bruto në Shqipëri. Megjithatë, sikurse edhe studime të tjera në këtë fushë, ai ka disa kufizime, njohja e të cilave ben të mundur një vlerësim objektiv të rezultateve. Kufizimet dhe problemet e këtij studimi lidhen kryesisht me me tipologjinë e të dhënave primare dhe sekondare, të përshkruara më vijim, të cilat duhet të mbajhen parasysh gjatë interpretimit të gjetjeve.

5.2.1 Kufizimet metodologjike dhe të dhënave

Disa nga kufizimet në lidhje me metodologjinë dhe të dhënat e këtij studimi janë:

- Shuma e kredise të kufizuar (e vogël): Kredia e vogël shpesh nuk është e mjaftueshme për të financuar investime që mund të gjenerojnë rritje afatgjatë.
- Afatet e shkurtra të shlyerjes së kredise: Kjo ndikon në presionin financiar mbi huamarrësit dhe mund të pengojë zhvillimin e projekteve më kapitale-intensive.
- Mungesa e shërbimeve mbështetëse: Mungojnë trajnimet profesionale, konsulenca e biznesit dhe aksesin në treg është i kufizuar, duke penguar transformimin e kredive në cikle të qëndrueshme rritjeje ekonomike.

Mikrokredia shikohet si një instrument komplementar, dhe jo si një zgjidhje e vetme për varfërinë strukturore. Përfitimet e saj kryesore janë përmirësimi i përkohshëm i standardit të jetesës dhe rritja e qasjes në burime financiare për individët dhe familjet me të ardhura të ulëta.

Studimi pjesërisht mbështetet në të dhëna agregate për mikrokreditin dhe PBB-në të gjeneruara nga institucioneve burimore (si INSTAT apo Banka e Shqipërisë). Një metode e tillë mund të maskojë heterogjenitetin rajonal dhe ndikimet sektoriale. Për shembull, ndërsa një përqindje e caktuar e mikrokredisë mund të ketë një efekt pozitiv në sektorin e bujqësisë, ndikimi i saj mund të jetë më i kufizuar në industrinë e prodhimit të vogël ose shërbimeve tregtare. Mungesa e të dhënave të detajuara sipas sektorëve dhe rajoneve kufizon aftësinë për të identifikuar variacionet e ndikimit të

mikrokredisë dhe për të nxjerrë rekomandime të targetuara politikash. Edhe pse analiza nxjerr ne pah një korrelacion pozitiv midis mikrokredisë dhe PBB-së, lidhja shkak pasojë midis këtyre dy variablave mbetet e pasigurt. Për të kuptuar më mirë rrugët e shkakësisë, studimet e ardhshme mund të përdorin metoda më të avancuara ekonometrike, si regresioni me ndryshore instrumentale, analiza e serive kohore të panelit, ose modelet VAR/VECM që lejojnë vlerësimin e marrëdhënieve dinamike midis variablave ekonomike. Kjo do të ndihmonte në diferencimin midis ndikimit të drejtpërdrejtë të mikrokredisë dhe faktorëve të tjerë ekonomikë që mund të jenë bashkësisht të lidhur me rritjen e PBB-së.

Përveç efekteve makroekonomike, mikrokredia mund të ketë ndikime të rëndësishme në dimensionet sociale, të cilat nuk mund të kapen në mënyrë të plotë nga analiza e bazuar vetëm në PBB. Ndikime të tilla përfshijnë përmirësimin e mirëqenies së familjeve, barazinë gjinore, fuqizimin ekonomik të grave, qasjen në arsim dhe shëndetësi, zhvillimin komunitar dhe ceshtje të tjera. Analizimi i këtyre dimensioneve brenda kontekstit shqiptar mund të ofrojë një pamje më holistike dhe të plotë të përfitimeve që ofron mikrokredia, duke shkuar përtej thjesht rritjes së PBB-së.

5.2.2. Kufizimet institucionale dhe rregullatore

Studimi u përball me pengesa të rëndësishme në nivel institucional dhe procedural. Gjatë procesit të mbledhjes së të dhënave primare, u evidentua një mungesë fleksibiliteti dhe transparence nga disa institucione të mikrofinances, të cilat hezitojnë të ndajnë të dhëna të detajuara mbi portofolin e tyre të rrezikut ose mbi ecurinë reale të ripagimeve të buta. Kjo vështirësoi matjen e saktë të "mbingarkesës me borxh", një rrezik ky i nënvizuar nga 20% e të intervistuarve që hasin vështirësi në shlyerje.

Një tjetër kufizim procedural lidhet me mungesën e harmonizimit të politikave. Siç është konstatuar, efektiviteti i mikrokredisë mbetet i kufizuar nga mungesa e investimeve komplementare publike në infrastrukturë, ujësjellës dhe arsim. Kjo do të thotë se analiza institucionale e këtij punimi kufizohet nga fakti se mikrokreditimi operon në një mjedis ku politikat zhvillimore nuk janë gjithmonë të integruara, duke e bërë ndikimin e kredisë të varur nga faktorë të tjerë, që shpesh mbeten jashtë kontrollit të këtij studimi.

Gjatë mbledhjes së të dhënave, u vërejtën gjithashtu kufizime që lidhen me disponueshmërinë dhe cilësinë e dokumentacionit institucional. Mungesa e raporteve të detajuara për ndikimin e programeve të mikrokredisë, si dhe procedurat burokratike për marrjen e informacionit nga institucionet publike dhe private, mund të ndikojnë në përfaqësueshmërinë dhe saktësinë e të dhënave.

Megjithatë këto kufizime, gjetjet tona tregojnë se mikrokredia ka luajtur një rol pozitiv në rritjen ekonomike të Shqipërisë dhe mund të përdoret si një instrument i rëndësishëm për përfshirjen financiare dhe uljen e varfërisë.

5.3. Implikime dhe rekomandime për politikëbërjen

Nisur nga lidhja pozitive midis mikrokredisë dhe PBB-së, politikëbërësit duhet të marrin në konsideratë krijimin e klimës dhe te mjedisit mbështetës për institucionet e mikrofinancës. Ketu perfshihen rregulloret që lehtësojnë zgjerimin e shërbimeve të mikrokredisë, incentivat diskale, partneritetet organizma ndërkombëtare që promovojnë iniciativa të përfshirjes financiare, etj. Duke rritur shtrirjen dhe stabilitetin e shërbimeve të mikrofinancës, Shqipëria mund të shfrytëzojë mikrokreditin si një mjet për rritje të qëndrueshme ekonomike.

Për Shqipërinë dhe vendet e tjera në faza të ngjashme të zhvillimit ekonomik, mikrokredia mund të integrohet në politika më të gjera ekonomike që synojnë uljen e varfërisë dhe rritjen gjithëpërfshirëse. Për shembull, zgjerimi i aksesit në mikrokredi në zonat rurale ose rajonet me papunësi të lartë mund të adresojë pabarazitë ekonomike rajonale, duke ndihmuar në stabilizimin dhe diversifikimin e ekonomive lokale. Siç kanë treguar studimet në vende të tjera, politikat e synuara të mikrokredisë mund të mbështesin sektorë si bujqësia, prodhimi në shkallë të vogël dhe shërbimet, duke nxitur zhvillimin ekonomik lokal (Bashir et al., 2020).

Bazuar në gjetjet e këtij studimi, mund të nxirren disa rekomandime të vlefshme për politikat e ardhshme dhe praktikatat e mikrofinancës në Shqipëri. Te tilla rekomandime mund të përfshinin: hartimin e kuadrove rregullatore mbështetëse për institucionet e mikrofinancës për të lehtësuar zgjerimin e shërbimeve, stimujt për përfshirjen financiare, duke nxitur partneritete me organizata ndërkombëtare dhe stimuj fiskalë për të zgjeruar aksesin në mikrokredi; edukimin financiar dhe mbështetjen për huamarrësit, si për shembull me trajnime dhe këshillim mbi menaxhimin e borxhit për të parandaluar mbingarkesën me kredi dhe për të siguruar që përfitimet e mikrokredisë të jenë të qëndrueshme; integrimin e mikrokredisë në strategjitë zhvillimore, duke e bërë mikrokreditin pjesë të një politike zhvillimi gjithëpërfshirëse që synon rritjen ekonomike, uljen e varfërisë dhe fuqizimin social të komuniteteve.

Kalimi nga sasia e kredive të cilësia, rishikimi i normave të interesit, shërbimet e reja, etj. Një nga gjetjet kryesore të studimit është fakti që mikrokredia ka një ndikim ekonomik të kufizuar dhe shpesh afatshkurtër në të ardhurat e përfituesve. Ky konstatim sugjeron nevojën për një rishikim kritik të paradigmeve tradicionale të mikrokreditimit, e cila historikisht është ndërtuar mbi logjikën e kapitalit të vogël, afateve të shkurtra të shlyerjes dhe normave relativisht të larta të interesit. Për të maksimizuar efektivitetin e mikrokredisë, rekomandohet:

- Diferencimi i produkteve të mikrokredisë sipas sektorëve: Një produkt i përshtatur për bujqësinë duhet të marrë parasysh sezonin e korrjes dhe ciklin e prodhimit, ndërsa sipërmarrjet urbane ose shërbimet familjare mund të kërkojnë afate fleksibël dhe shuma më të vogla fillestare.
- Fleksibilitet në afatet dhe garancitë e huasë: Adaptimi i afateve të shlyerjes dhe garancive në përputhje me rrezikun specifik të aktivitetit ekonomik të

huamarrësve rrit kapacitetin e tyre për të përmbushur obligimet financiare dhe për të përdorur kredinë si mjet për rritje.

- Përfshirja e shërbimeve mbështetëse: Trajnime profesionale, konsulencë për menaxhimin financiar dhe ndihmë për qasjen në tregje duhet të integrohen në programet e mikrokredisë për të rritur suksesin afatgjatë dhe për të ndërtuar aftësi të qëndrueshme sipërmarrëse.

Kjo qasje e re kërkon një paradigmë tërësisht të personalizuar dhe sektoriale, që transformon mikrokreditimin nga një instrument standard financiar në një mekanizëm fleksibël zhvillimi ekonomik dhe social.

5.3.2. Integrimi i mikrokredisë me strategjitë shtetërore

Mikrokredia si instrument komplementar, duhet të shikohet e lidhur me subvencionet në bujqësi ose politikat e punësimit. Analiza e këtij studimi tregon qartë se mikrokredia e përdorur si një mekanizëm i izoluar nuk është e mjaftueshme për të prodhuar efekte të thella strukturore në uljen e varfërisë. Për këtë arsye, rekomandohet që mikrokredia të konceptohet dhe zbatohet si një instrument komplementar brenda një kornize të gjerë zhvillimi. Ky integrim mund të përfshijë:

Politika publike të zhvillimit rural dhe urban: Mikrokredia duhet të shoqërohet me investime në infrastrukturë, rrugë, energji dhe shërbime publike, që mundësojnë funksionimin efikas të sipërmarrjeve mikro dhe të përmirësojnë qasjen në tregje.

Politika fiskale dhe stimuluese për bizneset e vogla: Subvencionet, ulja e taksave dhe mbështetja financiare për aktivitetet e rrezikshme mund të forcojnë ndikimin e mikrokredisë dhe të nxisin investime më kapitale-intensive.

Instrumente mbrojtëse ndaj goditjeve makroekonomike: Krijimi i fondeve rezervë, sigurimeve mikrofinanciare dhe programeve emergjente mbrojtëse mund të zvogëlojë rrezikun e dështimeve të huamarrësve dhe të ruajë qëndrueshmërinë e sistemit financiar mikro.

Për të vlerësuar efektivitetin e kësaj qasjeje, është e domosdoshme ndërtimi i një sistemi institucional të monitorimit dhe vlerësimit të ndikimit, i cili mat jo vetëm suksesin financiar të kredive, por edhe efektet sociale, gjinore dhe kulturore të tyre.

Ky sistem mund të përfshijë tregues të performancës për:

- Rritjen e të ardhurave dhe standardit të jetesës së përfituesve;
- Përmirësimin e pjesëmarrjes së grave dhe fuqizimit gjinor;
- Ndikimin në arsimin, shëndetin dhe kushtet sociale të komunitetit;
- Qëndrueshmërinë dhe riskun e huamarrësve ndaj borxheve dhe falimentimeve.

5.4. Sugjerime për kërkime të ardhshme

Natyrisht, sikurse u theksua në të gjithë punimin, fokusi i këtij studimi idhe të studionte lidhjen e mikrokreditimit kryeshit me PBB-ne. Kështu që ai ka kulfizime dhe

nuk mund te trajtoje shume nga çështjet e tjera qe u permenden . Ne kete kontekst, sugjerimi yne eshte qe kjo fushe te thellohet ne studimine saj dhe studimet e ardhshme qe ne sugjerojmë mund të fokusohen në:

- Analizat sektorale dhe rajonale të ndikimit të mikrokredisë.
- Studimet e shkakësisë me metoda ekonometrike të avancuara.
- Vlerësimet e ndikimeve sociale dhe zhvillimore të mikrokredisë, duke përfshirë barazinë gjinore dhe fuqizimin e komuniteteve.
- Analizen e qëndrueshmërisë ekonomike dhe aftësisë së mikrofinancës për të zbutur pasigurinë dhe goditjet e jashtme ekonomike.

Pra, ky studim synon te persaktoje edhe një bazë të rëndësishme për kuptimin e ndikimit të mikrokredisë në ekonominë shqiptare, duke theksuar nevojën për kërkime të mëtejshme që mund të thellojnë njohuritë mbi efektet e saj afatgjata dhe të optimizojnë politikëbërjen në fushën e mikrofinancës. Mikrokredia në Shqipëri nuk duhet të shihet vetëm si një mjet financiar, por si një mekanizëm kompleks zhvillimi që ndërthur dimensionet ekonomike, sociale dhe gjinore. Përmes një qasjeje holistike dhe politikash të integruara, mikrokredia ka potencialin për të prodhuar transformime të qëndrueshme dhe të thella në strukturat socio-ekonomike të vendit.

Ky studim evidenton disa boshllëqe hulumtimi dhe mundësi për studime të mëtejshme, të cilat do të thellojnë kuptimin e ndikimeve të mikrokredisë dhe do të informojnë politikat zhvillimore:

- Analiza e ndikimeve afatgjata: Hulumtimi mbi efektet e mikrokredisë në periudha më të gjata kohore do të lejojë vlerësimin e transformimeve strukturore në të ardhurat, varfërinë dhe shpërndarjen e pasurisë.
- Ndikimet gjinore dhe sociale: Studime më të thelluara mbi fuqizimin e grave, barazinë gjinore dhe transformimin e rolit social të grave do të ndihmojnë në hartimin e politikave përfshirëse dhe programeve të targetuara.
- Efienca sektoriale dhe rajonale: Analiza e ndikimit të mikrokredisë në sektorë të ndryshëm ekonomikë dhe rajone të ndryshme do të ndihmojë për optimizimin e alokimit të resurseve dhe për rritjen e efektivitetit të programeve.
- Rreziqet dhe mbingarkesa me borxhe: Studime mbi praktikën e menaxhimit të borxhit dhe edukimin financiar mund të minimizojnë pasigurinë financiare të përfituesve dhe të ruajnë qëndrueshmërinë e sistemit mikrofinanciar

5.5. Konkluzione përmbyllëse

Në bazë të analizës dhe gjetjeve të këtij studimi, mund të sintetizohen disa mesazhe kryesore për politika dhe praktikë:

- Mikrokredia duhet të rikonceptohet për të qenë fleksibël, sektoriale dhe e përshtatur me ciklet reale të investimeve dhe aktivitetit ekonomik të përfituesve.

- Mikrokredia duhet të integrohet si instrument komplementar brenda politikave të zhvillimit ekonomik, social dhe gjinor, duke ofruar mbështetje të qëndrueshme për familjet dhe komunitetet.
- Sistemet e monitorimit dhe vlerësimit të ndikimit janë të domosdoshme për të matur efektivitetin dhe për të siguruar transformim socio-ekonomik të qëndrueshëm.
- Kërkimet e ardhshme duhet të adresojnë efektet afatgjata, ndikimet gjinore, efektivitetin sektorial dhe rreziqet e borxhit, duke krijuar një bazë të fortë për politika të bazuara në provë.

Në këtë kuadër, mikrokredia nuk përfaqëson vetëm një mjet financiar; ajo është një mekanizëm kompleks zhvillimi që ndërthur dimensionet ekonomike, sociale dhe gjinore. Implementimi i rekomandimeve të mësipërme mund të shndërrojë mikrokreditimin në një instrument të fuqishëm transformues për zhvillimin e qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës të Shqipërisë.

Ky udhëtim kërkimor mbi rolin e mikrokreditimit në Shqipëri, i shpalosur përmes faqeve të këtij disertacioni, nuk është thjesht një analizë ekonometrike e shifrave dhe trendeve, por një përpjekje për të kuptuar mekanizmin e brendshëm të një instrumenti që premton të transformojë jetët e atyre që ndodhen në periferi të sistemit financiar tradicional. Kur nisëm këtë studim, pyetja qendrore nuk ishte vetëm nëse mikrokredia funksionon, por se si ajo adaptohet në një mjedis specifik si ai shqiptar, ku tranzicioni i gjatë ka lënë gjurmë të pashlyeshme në strukturën e sipërmarrjes dhe në mentalitetin e huamarrësit.

Në dritën e analizës teorike dhe evidencave empirike të mbledhura gjatë këtij studimi, bëhet e qartë se mikrokredia nuk mund të konsiderohet si një instrument universal për zgjidhjen e varfërisë apo për stimulimin e zhvillimit ekonomik. Përkundrazi, ajo duhet të shihet si një komponent i një mozaiku më të gjerë politikash, mekanizmash institucionale dhe proceseve shoqërore që tejkalojnë funksionin e saj financiar të ngushtë.

Mikrokredia krijon mundësi dhe hap dritare të reja ekonomike, por nuk garantojnë automatikisht rezultate të qëndrueshme. Ajo nuk mund të zëvendësojë nevojën për politika zhvillimore të koordinuara, investime në kapitalin njerëzor, apo programe të qëndrueshme sociale, të cilat janë thelbësore për ndërtimin e një arkitekture të qëndrueshme zhvillimi.

Një nga konkluzionet kyçe të këtij studimi është se efektiviteti i mikrokredisë është i lidhur ngushtë me kontekstin institucional dhe social ku ajo funksionon. Evidencat tregojnë se rezultatet më të qëndrueshme arrihen kur mikrokredia është e integruar me mekanizma që nxisin besimin, solidaritetin dhe bashkëpunimin brenda komuniteteve, si dhe me struktura institucionale që ofrojnë mbështetje të vazhdueshme për huamarrësit.

Në mungesë të këtyre faktorëve, mikrokredia ka të ngjarë të reduktohet në një formë të kufizuar kredie konsumatore, pa ndikim transformues në zhvillimin ekonomik dhe social. Kjo evidencë mbështet literaturën ndërkombëtare, sipas së cilës kredia mikro arrin potencialin e saj të plotë vetëm kur shoqërohet me mbështetje të kapaciteteve njerëzore, trajnime profesionale, qasje në tregje dhe politika që adresojnë pabarazitë strukturore (Ledgerwood, 2013; Kabeer, 2001; Mayoux, 2006).

Studimi nënvizon gjithashtu nevojën për një qasje sistemike dhe multidimensionale të mikrokredisë. Rekomandimet e paraqitura theksojnë se ajo duhet të ndërveprojë me investime në kapitalin njerëzor, me politikat aktive të tregut të punës, me programet për ngritjen e kapaciteteve sipërmarrëse dhe me instrumentet e mbrojtjes sociale.

Vetëm përmes kësaj ndërthurjeje të qëllimshme, mikrokredia mund të transformohet nga një mjet i izoluar financiar në një komponent të integruar të zhvillimit ekonomik, social dhe gjinor. Kjo qasje ndihmon në krijimin e efekteve shumëzues, duke rritur mundësinë që investimet e vogla të mikrofinancës të shndërrohen në përfitime të qëndrueshme dhe të matshme për komunitetet lokale.

Një tjetër dimension thelbësor lidhet me komunitetin dhe institucionet lokale. Mikrokredia ka rezultate më të qëndrueshme kur funksionon mbi bazën e marrëdhënieve të besimit dhe solidaritetit, kur ekziston mbështetje reciproke midis huamarrësve dhe kur ka ndërveprim aktiv me strukturat institucionale lokale. Për shembull, rrjetet komunitare mund të ofrojnë mbikëqyrje, këshillim dhe asistencë, duke zvogëluar rrezikun e dështimeve dhe duke përforcuar kulturën e përgjegjësisë financiare. Pa këto elemente, mikrokredia rrezikon të mbetet një instrument financiar me impakt të kufizuar, pa kapacitet transformues.

Në këtë kuadër, mikrokredia duhet të shihet si një hallkë plotësuese brenda arkitekturës së zhvillimit gjithëpërfshirës. Ajo lehtëson qasjen në financim dhe mund të nxisë sipërmarrjen e vogël, por vlera e saj e plotë realizohet vetëm kur kombinohet me arsim, trajnime profesionale, infrastrukturë institucionale të qëndrueshme, qasje në tregje dhe politika që synojnë minimizimin e pabarazive strukturore. Ky integrim i ndërthurur krijon një efekte shumëzues, duke kthyer mikrokreditimin nga një ndërhyrje me impakt të kufizuar në një katalizator të zhvillimit të qëndrueshëm, rezilient dhe gjithëpërfshirës.

Në aspektin metodologjik përmes analizës së serive kohore dhe modeleve të bashkëintegrit, ne kemi parë se ekziston një lidhje simbiotike midis ofertës së kredisë dhe rritjes ekonomike, por kjo marrëdhënie është larg të qenit lineare apo e thjeshtë. Ajo që vërehet në realitetin tonë është se mikrokredia shpesh shërben si një urë shpëtimi për bizneset e vogla familjare dhe bujqësinë, duke mbushur vakumin që lënë bankat tregtare, të cilat i perceptojnë këta aktorë si tepër të rrezikshëm apo me kosto të lartë administrimi. Megjithatë, kjo "urë" vjen me sfidat e veta, ku kostot e larta të financimit dhe rreziku i mbingarkesës me borxh qëndrojnë si hije mbi suksesin e mundshëm.

Studimi na tregoi se ndikimi i mikrokredisë nuk mund të shihet i izoluar nga konteksti institucional; ajo nuk është një shkop magjik që zhduk varfërinë në mënyrë automatike, por një mjet që kërkon një ekosistem mbështetës, duke përfshirë edukimin financiar, infrastrukturën e duhur dhe politikat fiskale që nxisin formalizimin. Gjatë këtij procesi, ne u përballëm me limite të rëndësishme metodologjike, siç ishte "mallkimi i dimensionit" në modelet tona statistikore, ku vjetërsia e shkurtër e të dhënave në një ekonomi të re si e jona na detyroi të ishim tejet rigorozë në përzgjedhjen e variablave për të mos humbur fuqinë parashikuese.

Po ashtu, problemi i endogjenitetit na kujtoi vazhdimisht se në ekonomi është vështirë të thuash me prerje absolute nëse suksesi vjen nga kredia apo nëse janë subjektet e suksesshme ato që tërheqin kredinë. Kjo dilemë nuk e zbeh vlerën e punimit, por përkundrazi, i jep atij një maturi shkencore, duke pranuar se realiteti është i ndërtuar mbi shtresa kompleksiteti ku shkakësia është e dyanshme. Evidencat e mbledhura nga terreni, përmes anketimit të qindra sipërmarrësve, na dhanë një narrativë njerëzore që shifrat makroekonomike shpesh e fshehin; pamë gra që përmes një kredie modeste kanë krijuar pavarësi ekonomike, por edhe fermerë që përballen me pasigurinë e tregut dhe që e shohin këstin e kredisë si një barrë të rëndë në muaj me prodhim të ulët. Kjo na çon në përfundimin se perspektiva e mikrokreditimit në Shqipëri duhet të zhvendoset nga sasia drejt cilësisë së financimit. Nuk mjafton vetëm rritja e portofolit të kredive, por duhet synuar një "mikrofinancë me fytyrë njerëzore", ku normat e interesit reflektojnë përgjegjësinë sociale dhe ku huadhënësi bëhet partner në rritjen e huamarrësit. Institucionet mikrofinanciare në vendin tonë kanë luajtur një rol pionier në edukimin e një segmenti të popullsisë që ishte tërësisht i përjashtuar, por tani është koha për një pjekuri të re, ku digjitalizimi dhe teknologjia financiare (FinTech) mund të ulin kostot operacionale dhe të rrisin transparencën.

Gjatë analizës sonë proceduralo-institucionale, vumë re se mungesa e një koordinimi të ngushtë midis politikave monetare të Bankës së Shqipërisë dhe strategjive të zhvillimit rural ka krijuar shpesh fërkime që pengojnë efektin maksimal të mikrokredisë. Si kërkues, ky rrugëtim më ka mësuar se shkenca ekonomike nuk është vetëm matematikë, por është mbi të gjitha një shkencë sociale që merret me zgjedhjet, shpresat dhe rreziqet e individëve. Ky disertacion mbyllet jo me një pikë, por me një pikëçuditje mbi të ardhmen; potenciali është i jashtëzakonshëm, por ai mbetet i kushtëzuar nga vullneti për të reformuar rregullat e lojës, për të mbrojtur konsumatorin nga huadhënia grabitqare dhe për të stimuluar prodhimin e jo vetëm konsumin.

Ndërsa Shqipëria synon integrimin në Bashkimin Evropian, standardet e mikrofinancës duhet të përafrohen me modelet më të mira ndërkombëtare, ku llogaridhënia dhe ndikimi social maten po aq me rëndësi sa fitimi financiar. Në fund, ky punim shërben si një dëshmi e faktit se kapitali, kur drejtohet me mençuri dhe etikë drejt bazës së piramidës, ka fuqinë të gjenerojë jo vetëm pasuri, por edhe dinjitet njerëzor, duke e kthyer mikrokreditimin nga një thjesht transaksion bankar në një instrument të mirëfilltë të lirisë ekonomike. Ne kemi provuar se në Shqipëri,

mikrokredia ka pasur një efekt pozitiv sinjifikant në zbutjen e pabarazive, por ky efekt është i brishtë dhe kërkon kujdes të vazhdueshëm rregullator për të mos u kthyer në një mjet skllavërimi financiar. Me këtë vetëdije, studimi hap rrugën për kërkime të mëtejshme, mbase duke u fokusuar më shumë në impaktin afatgjatë të kredive të gjelbra ose në integrimin e mikrofinancës në skemat e mbrojtjes sociale, duke mbajtur gjithmonë në qendër njeriun dhe nevojën e tij për të qenë pjesë aktive e rritjes kombëtare. Ky monolog shkencor, i ndërtuar mbi prova dhe analiza, mbetet një thirrje për veprim për politikëbërësit dhe institucionet, që ta shohin mikrofinancën jo si një sektor periferik, por si një shtyllë qendrore të stabilitetit dhe zhvillimit të qëndrueshëm të Shqipërisë së nesërme.

Si përfundim, e ardhmja e mikrokredisë nuk qëndron tek zgjerimi i saj sasior apo rritja e volumit të kredive, por tek ristrukturimi i saj konceptual dhe institucional. Ajo duhet të pozicionohet në shërbim të një ekosistemi zhvillimor, ku individëve dhe komuniteteve u ofrohen mjetet, aftësitë dhe mundësitë për të ndërtuar mirëqenie të qëndrueshme.

Ky transformim kërkon një bashkëpunim të ngushtë midis politikëbërësve, institucioneve mikrofinanciare, organizatave komunitare dhe aktorëve të tjerë zhvillimorë, duke e shndërruar mikrokreditimin nga një instrument financiar i thjeshtë në një mekanizëm të fuqishëm për rritjen ekonomike, përfshirjen sociale dhe fuqizimin gjinor.

Në fund, ky studim konfirmon që mikrokredia mund të luajë një rol kyç në zhvillimin socio-ekonomik të Shqipërisë, por vetëm nëse ajo integrohet brenda një vizioni të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës zhvillimor, ku çdo përfitues ka akses në njohuri, shërbime, mbështetje institucionale dhe mundësi reale për të transformuar jetën e tij dhe të komunitetit.

BIBLIOGRAFIA

- Adams, D. W., & Vogel, R. C. (2013). Through the thicket of credit impact assessments. In *Microfinance in Developing Countries: Issues, Policies and Performance Evaluation* (pp. 36-61). London: Palgrave Macmillan UK.
- Al-Mamun, A., & Mazumder, M. N. H. (2015). Impact of microcredit on income, poverty, and economic vulnerability in Peninsular Malaysia. *Development in practice*, 25(3), 333-346.
- Antonijević, M., Domazet, I., Kojić, M., & Simović, V. (2024). Financial Inclusion-A Driving Force for Women's Entrepreneurship Development. *JWEE*, (3/4), 73-92. <https://doi.org/10.28934/jwee24.34.pp73-92>
- Armendáriz, B., & Morduch, J. (2010). *The economics of microfinance* (2nd ed.). MIT Press
- Ashraf Ali, H. M. (2014). Microcredit and power: examining how and why women encounter domination in Bangladesh. *Development in Practice*, 24(3), 327-338.
- Attali, J. (2014). Les nouveaux visages de la microfinance en Afrique. *Revue d'économie financière*, 116(4), 243-258.
- Azam, M., Ahmad, H., Sadeeqe, J., & Haroon, U. (2024). Factors Affecting on Expansion of the Microfinance Industry in Pakistan. *Journal of Excellence in Management Sciences*, 3(1), 205-217.
- Azam, M., & Khan, S. (2022). Threshold effects in the relationship between inflation and economic growth: Further empirical evidence from the developed and developing world. *International Journal of Finance & Economics*, 27(4), 4224-4243.
- Banerjee, A., Duflo, E., Glennerster, R., & Kinnan, C. (2015). The miracle of microfinance? Evidence from a randomized evaluation. *American Economic Journal: Applied Economics*, 7(1), 22–53. <https://doi.org/10.1257/app.20130533>
- Bashir, U., Qureshi, S., & Usman, M. (2020). Microfinance and economic growth: Evidence from Eastern European countries. *Journal of Economic Perspectives*, 57(4), 359-375. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2020.359375>
- Bateman, M. (2010). *Why doesn't microfinance work?: The destructive rise of local neoliberalism*. Bloomsbury Publishing.
- Bashir, R., & Hamid Danlami, A. (2022). Gender accessibility to credit among entrepreneurs: Empirical evidence from women entrepreneurs in Kano Metropolis.

- Beck, T., Behr, P., & Madestam, A. (2018). Sex and credit: Do gender interactions matter for credit market outcomes? *Journal of Banking and Finance*, 87, 380–396. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2017.10.018>
- Cull, R., & Morduch, J. (2018). Microfinance and economic development. In *Handbook of finance and development* (pp. 550-572). Edward Elgar Publishing.
- Dahiya, S., & Kumar, M. (2020). Linkage between financial inclusion and economic growth: An empirical study of the emerging Indian economy. *Vision*, 24(2), 184-193.
- Demirgüç-Kunt, A., & Klapper, L. F. (2012). Financial inclusion in Africa: An overview. World Bank policy research working paper, (6088).
- Delija, A. (2017). The Impact of the SME Financing by MFIs in Albania. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8, 315 - 320. <https://doi.org/10.5901/mjss.2017.v8n3p315>
- Delija, A. (2015). The Management of Operational Risk in the Microfinance Sector Looked through Albanian Reality. *Mediterranean journal of social sciences*, 6, 35. <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n2s2p35>
- Doçi, E. (2017). Microfinance, the Role and Impact on Macroeconomic Indicators of the Country. Case study: Albania. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8, 161 - 168. <https://doi.org/10.5901/mjss.2017.v8n1p161>
- Duçi, E., Tabaku, E., Lazaj, A., & Dervishi, E. (2025). The Impact of Microfinance on Small Business Growth and Income Stability: Challenges and Opportunities. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 12(1), 25-25.
- Duvendack, M., & Mader, P. (2020). Impact of financial inclusion in low-and middle-income countries: A systematic review of reviews. *Journal of Economic Surveys*, 34(3), 594-629. <https://doi.org/10.1111/joes.12367>
- Endris, E. (2022). Loan repayment performance of micro and small-scale enterprise: evidence from North Wollo Zone, Ethiopia. *Heliyon*, 8(12).
- Gandr  , P. (2012). Le microcr  dit: fausse ou vraie solution    la pauvreté?. *Id  es économiques et sociales*, (2), 22-31.
- Gifford, J. L. (2007). Financial systems and risk management: the nature and role of financial services for managing poor urban livelihoods in Kampala, Uganda in 2000 (Doctoral dissertation, University of Birmingham).
- Hermes, N., Lensink, R., & Meesters, A. (2018). Financial development and the efficiency of microfinance institutions. In *Research Handbook on Small Business Social Responsibility* (pp. 177-205). Edward Elgar Publishing.

- Hermes, N., & Lensink, R. (2011). Microfinance: Its impact, outreach, and sustainability. *World Development*, 39(6), 875–881. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.10.021>
- Hoda, O., & Angjeli, G. (2023). Assessing the Impact and Challenges of SMEs on Albania's Economy. *The International Journal of Business & Management*, 11(11). <https://doi.org/10.24940/theijbm/2023/v11/i11/BM2311-005>
- Hoque, M. M., Kummer, T.-F., & Yigitbasioglu, O. (2024). How can blockchain-based lending platforms support microcredit activities in developing countries? An empirical validation of its opportunities and challenges. *Technological Forecasting and Social Change*, 203, 123400. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123400>
- Fernando, N. A. (2006). Understanding and dealing with high interest rates on microcredit: A note to policy makers in the Asia and Pacific region.
- Fonseca, S., Moreira, A., & Mota, J. (2024). Factors Influencing Sustainable Poverty Reduction: A Systematic Review of the Literature with a Microfinance Perspective. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(7), 309. <https://doi.org/10.3390/jrfm17070309>
- Khan, A. A., Khan, S. U., Fahad, S., Ali, M. A., Khan, A., & Luo, J. (2021). Microfinance and poverty reduction: New evidence from Pakistan. *International Journal of Finance & Economics*, 26(3), 4723-4733.
- Lahnech, A., & Chami, M. (2025). Exploring the synergy between microfinance and poverty: A bibliometric and systematic literature review. *SAGE Open*, 15(2), 1–21. <https://doi.org/10.1177/21582440251340771>
- Ledgerwood, J. (2013). *The new microfinance handbook: A financial market system perspective*. Washington, DC: World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8928-5>
- Loca, S., Kola, F., Ceku, B., & Zuferi, R. (2014). Microfinance Market Diagnoses and Beneficiaries Impact - Case of Albania. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 3, 205. <https://doi.org/10.5901/ajis.2014.v3n6p205>
- Lont, H. (2000). More money, more autonomy?: Women and credit in a Javanese urban community. *Indonesia*, (70), 83-100.
- Marku, E. (2016). Rural Microcredit: Evidences From Albania. *European Scientific Journal*, ESJ, 12, 104-104. <https://doi.org/10.19044/esj.2016.v12n10p104>
- Mersland, R., & Strøm, R. Ø. (2025). A Life Cycle Perspective on Research: Strategies for Sustained Relevance With Microfinance as a Case Study. *Journal of Alternative Finance*, 2(2), 71-83.
- Mersland, R., & Strøm, R. Ø. (2021). The sustainability of microcredit in low-income economies: A critical assessment. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 11(4), 265-282. <https://doi.org/10.1080/20430795.2021.1874763>

- Morduch, J. (2000). The microfinance schism. *World Development*, 28(4), 617–629.
[https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00151-5](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00151-5)
- Mosley, P. (2006). Metamorphosis from NGO to commercial bank. *Finance Against Poverty: Volume 2: Country Case Studies*, 1.
- Muharremi, O., Luçi, E., Madani, F., & Pelari, E. (2018). Evaluating the Impact of Microfinance at the Individual Level in Albania, Particularly in the Region of Vlora and Fier. *Journal of Economics and Management Sciences*, 1(1), p143.
<https://doi.org/10.30560/jems.v1n1p143>
- Ndiaye, F. (2003). Impact du programme AFSSEF sur les conditions de vie des bénéficiaires dans la zone rurale de MALIKA. National Library of Canada= Bibliothèque nationale du Canada, Ottawa.
- Ndour, N. (2011). Déterminants de la performance de remboursement à long terme Dans la massification de l'offre de microcrédit des pays en développement: le cas du Sénégal. *La revue des Sciences de Gestion*, (3_4), 133-138.
- Pitt, M. M., & Khandker, S. R. (1998). The impact of group-based credit programs on poor households in Bangladesh: Does the gender of participants matter?. *Journal of political economy*, 106(5), 958-996.
- Pjetri, F., Kastrati, R., & Prifti, F. (2024). Progress of the microfinance sector in albania, current challenges and the perspective of this sector. *Agora International Journal of Economical Sciences*, 18(1), 200–209.
<https://doi.org/10.15837/aijes.v18i1.6723>
- Rahman, M. O. (2023). The impact of microfinance on poverty alleviation and employment creation. *International Research Journal of Management and Social Sciences*, 4(3), 509-527.
- Ribeiro, J.P.C., Duarte, F. & Gama, A.P.M. Does microfinance foster the development of its clients? A bibliometric analysis and systematic literature review. *Financ Innov* 8, 34 (2022). <https://doi.org/10.1186/s40854-022-00340-x>
- Roesch, M. (2005). Année de la microfinance: l'over-dose ou changer de concept?. *Revue Dialogue*, 35, 53-57.
- Roodman, D. (2012). *Due diligence: An impertinent inquiry into microfinance*. CGD Books.
- Rutherford, S. (2004). The microfinance market: huge, diverse—and waiting for you. *Livelihood and Microfinance: Anthropological and Sociological Perspectives on Savings and Debt*. Delft: Eburon, 263-289.
- Sarr, F. S. (2015). "Senegal: Forces et faiblesses de la dynamique des mouvements de femmes. *Alternatives sud*, 4, 107-14.
- Turgeon, J., & Bernatchez, J. (2009). Les données secondaires. *Recherche sociale: de la problématique à la collecte des données*, 5, 489-528.

- Vincent, F. (2000). Le micro-credit est-il un instrument de developpement?.
- Yunus, M. (1999). Banker to the poor: Micro-lending and the battle against world poverty. New York: PublicAffairs.
- Zeneli, M., & Reci, A. (2023). The microcredit as a short-terms instrument for sustainable development the north-west region of Albania: shkodra case. *Agora International Journal of Economical Sciences*, 17(1), 126–134. <https://doi.org/10.15837/aijes.v17i1.5770>

SHTOJCAT INFORMATIVE

Pyetësi për ndërmarrjet (Tregtia me pakicë)

Titulli: Pyetësor mbi përdorimin dhe ndikimin e mikrokredisë për tregtitë e vogla në Shqipëri

Vendi: Tiranë, Durrës, Shkodër, Elbasan

Periudha e mbledhjes: 2022–2023

Numri i të anketuarve të synuar: 51 mikro-ndërmarrës

Pjesa 1 : Informacion i përgjithshëm

1. Emri i tregtisë: (opsionale)_____
2. Vendndodhja: _____
3. Viti i krijimit të tregtisë: _____
4. Numri i të punësuarve (përfshirë pronarin):
 1. 1 (vetëm)
 2. 2–3 persona
 3. 4 ose më shumë persona
5. Aktiviteti kryesor:
 1. Dyqan ushqimor
 2. Kioskë
 3. Dyqan veshjesh
 4. Furrë buke
 5. Tjetër (përkrahësi): _____

Pjesa 2 : Informacion mbi mikrokreditin

6. A keni marrë një mikro kredi për këtë tregti?
 1. Po
 2. Jo
7. Viti i marrjes së mikrokredisë së fundit: _____
8. Shuma totale e marrë hua (afërsisht): _____
9. Kohëzgjatja e kredisë (në muaj): _____
10. A keni marrë më parë mikro kredi?
 1. Po. Sa herë? _____
 2. Jo.

Pjesa 3 : Përdorimi i mikrokredisë

11. Për çfarë e keni përdorur kryesisht mikrokreditin? (Shënoni të gjitha përgjigjet që kanë lidhje)
1. Blerja e stokut të mallrave
 2. Përshtatja / rinovimi i ambientit tregtar
 3. Blerja e pajisjeve të vogla (frigorifer, rafte, arkë)
 4. Mbulesë për nevoja të likuiditetit në periudha të qeta
 5. Shlyerja e një huaje të mëparshme
 6. Tjetër (përshkruani): _____
12. Vlerësoni pjesën kryesore të shumës së përdorur për blerjen e stokut:
1. Më pak se 25%
 2. 25% deri 50%
 3. 50% deri 75%
 4. Më shumë se 75%

Pjesa 4 : Efektet e perceptuara

13. Pas marrjes së mikrokredisë, si ka ndryshuar xhiroja juaj?
1. Është rritur me më shumë se 25%
 2. Është rritur me 10–25%
 3. Ka mbetur e qëndrueshme
 4. Është ulur
14. A është rritur fitimi neto në të njëjtën mënyrë?
1. Po
 - 2 Jo, pse? _____
15. A keni vështirësi për të shlyer mikrokreditin?
1. Jo
 2. Po, ndonjëherë
 3. Po, rregullisht
16. A do të dëshironit të merrnit përsëri një mikrokredit në të ardhmen?
1. Po
 2. Jo
 3. Nuk e di

Pjesa 5 : Pyetje të hapura

17. Cilat janë avantazhet kryesore të mikrokredisë për tregtinë tuaj? _____
18. Cilat janë disavantazhet ose problemet kryesore që keni hasur? _____

19. A keni marrë forma të tjera mbështetjeje (trajnim, këshillim)?

1. Po

2. Jo

Nëse po, përshkruani: _____

19. Komentë ose sugjerime të tjera: _____

Pyetësi i shkurtuar për bujqësi/blegtori

1. Informacione bazë: mosha, gjinia, vendbanimi, madhësia e fermës.
2. Qëllimi i mikrokredisë: (zgjidhni më shumë se një opsion)
 1. Blerje farash/fidanësh
 2. Blerje plehrash kimike
 3. Blerje kafshësh
 4. Blerje pajisjesh bujqësore
 5. Punime tokësore
 6. Të tjera: _____
3. Si ka ndikuar kredia në prodhimin bujqësor/blegtori?
 1. Ka rritur ndjeshëm prodhimin (mbi 25%)
 2. Ka rritur pak prodhimin (5–25%)
 3. Nuk ka ndryshuar prodhimin
 4. Ka ulur prodhimin (nëse ka pasur dështime)
 5. Të tjera / Nuk e di
4. A ka ndikuar në të ardhurat tuaja?
5. Cilat janë periudhat më të vështira për shlyerjen e mikrokredisë?
6. A do të merrnit përsëri një mikrokredi?
7. Avantazhet kryesore
8. Disavantazhet kryesore
9. Koment/sugjerime

Të dhëna të përgjithshme

1. Sistemi i mikrokredisë në Shqipëri: të dhëna statistikore

Sektori i mikrofinancës në Shqipëri ka përjetuar një zhvillim gradual, por të qëndrueshëm, që nga fillimi i dekadës së parë të viteve 2000. Mikrokredia ka evoluar nga një mekanizëm pilot për mbështetjen e popullatës rurale në një sistem më të strukturuar, i cili përfshin institucione të licencuara, programe të targetuara dhe instrumente të ndërlidhura për zhvillim ekonomik dhe social. Për të kuptuar thelbin e këtij sektori, është e rëndësishme të shqyrtohen indikatorët kryesorë statistikore, të cilat reflektojnë shtrirjen, përdorimin dhe efektivitetin e mikrokredisë në Shqipëri.

2. Numri i institucioneve mikrofinanciare (IMF) dhe degëve

Sipas të dhënave të Bankës së Shqipërisë dhe Asociacionit Shqiptar të Mikrofinancës, në Shqipëri operojnë rreth 15 institucione mikrofinanciare të licencuara, duke përfshirë banka mikrofinanciare, shoqata kredie dhe kompani private mikrofinanciare (Shqipëri Mikrofinanca, Raporti 2022). Struktura e këtyre institucioneve pasqyron një përzierje midis institucioneve komerciale dhe jofitimprurëse, me fokus kryesor në qasjen e popullatës së pashërbyer dhe të varfër në qendrat urbane dhe rurale.

Numri i degëve në të gjithë vendin kalon 200 pika shërbimi, të cilat janë të përqendruara kryesisht në qytetet e mëdha urbane, si Tirana, Durrësi, Shkodra dhe Elbasani, si dhe në disa zona rurale me aktivitet ekonomik të rëndësishëm, si Fieri dhe Korça. Ky shpërndarje gjeografike ilustron përpjekjet për të zgjeruar aksesin në financa, megjithatë, pabarazitë rajonale në shtrirjen e degëve mbeten një sfidë për përfshirjen gjithëpërfshirëse (Shqipëri Mikrofinanca, 2022).

3. Numri i klientëve dhe përfituesve

Në përputhje me të dhënat e Bankës së Shqipërisë (2023), rreth 150,000–180,000 individë përfitojnë nga shërbimet mikrofinanciare në vend. Një karakteristikë e rëndësishme e këtij sektori është përqindja e lartë e grave përfitues, rreth 65–70% e totalit, që pasqyron një fokus të qëllimshëm të programeve për fuqizimin gjinor dhe rritjen e pjesëmarrjes ekonomike të grave. Ky indikator është në linjë me tendencat globale, sipas të cilave kreditë mikro zakonisht orientohen drejt grupeve të marginalizuara për të maksimizuar ndikimin social dhe ekonomik.

4. Shumat mesatare të kredive

Mikrokredia në Shqipëri karakterizohet nga shuma relativisht të vogla, duke reflektuar natyrën “mikro” të instrumentit dhe fokusin e tij në aktivitetet e vogla ekonomike. Sipas Albanian Microfinance Report (2021):

Kredia mesatare për klientët individualë varion nga 2,000 deri në 5,000 lekë, e cila zakonisht përdoret për financimin e aktiviteteve ekonomike të vogla ose shpenzimeve emergjente.

Për sipërmarrjet mikro, shumat mund të shkojnë deri në 20,000–25,000 lekë, duke mbështetur zgjerimin e biznesit dhe investimet kapitale të vogla.

Kjo strukturë e kredive lejon që aktivitetet mikroekonomike të operojnë me kapital të arsyeshëm, pa rrezikuar mbingarkesën me borxhe, dhe përforcon qëllimin e mikrokredisë si mjet për përfshirje financiare dhe mbështetje të sipërmarrjes lokale.

5. Ritmi i rritjes së sektorit

Nga viti 2010 deri në 2022, sektori i mikrofinancës ka shënuar një rritje të qëndrueshme, me një ritëm mesatar vjetor prej 5–7% në numrin e klientëve dhe volumet totale të kredive (Bank of Albania, 2023). Kjo rritje reflekton jo vetëm zgjerimin e shtrirjes territoriale, por edhe një besim në rritje të popullatës ndaj institucioneve mikrofinanciare si alternativë ndaj bankave konvencionale.

Sipas të dhënave të fundit, kredia totale e dhënë nga institucionet mikrofinanciare arrin rreth 8–10 miliardë lekë, duke mbuluar një pjesë të kufizuar të nevojave financiare të popullatës rurale dhe të varfra. Megjithatë, ky volum ka një ndikim të matshëm në përmirësimin e jetesës dhe aktivitetin ekonomik lokal, veçanërisht në zonat rurale dhe periurban.

6. Përdorimi i kredive

Analizat e përdorimit të kredive tregojnë një diversifikim të qartë të destinacionit të fondeve:

- 60–70% e kredive përdoren për aktivitete ekonomike të vogla, si tregti e vogël, bujqësi të vogël, zanate dhe shërbime lokale. Kjo tregon se mikrokredia ka një rol të drejtpërdrejtë në stimulimin e aktiviteteve mikroekonomike dhe krijimin e mundësive për të ardhura të qëndrueshme.
- 30–35% e kredive përdoren për konsum bazik ose për përmirësimin e kushteve të jetesës, përfshirë rikonstruksionin e shtëpive, shpenzimet arsimore dhe ato shëndetësore. Ky përdorim tregon rolin social të mikrokredisë, duke kontribuar në përmirësimin e mirëqenies dhe stabilitetit familjar.

7. Norma e kthimit të kredive

Një tregues kyç i qëndrueshmërisë së sektorit është norma e kthimit të kredive, e cila në Shqipëri llogaritet të jetë rreth 95–97% (Albanian Microfinance Association, 2022). Kjo përqindje e lartë tregon se mikrokredia është një instrument i besueshëm dhe efektiv, duke reflektuar monitorimin e kujdesshëm të huamarrësve, trajnimin financiar dhe ndërveprimin e ngushtë midis institucioneve mikrofinanciare dhe klientëve. Ky nivel i normës së kthimit

është në përputhje me trendet globale, ku mbështetja e afatshkurtër, kontrolli dhe konsulenca janë faktorë kyç për suksesin e mikrofinancës.

8. Ndikimi socio-ekonomik

Studimet e Bankës Botërore dhe raporte të UNDP-së (2021–2023) tregojnë se mikrokredia ka pasur ndikim të rëndësishëm në përmirësimin e kushteve ekonomike dhe sociale të familjeve përfituese:

- Rreth 15–20% e përfituesve kanë raportuar një rritje të të ardhurave familjare mbi 10% brenda 2–3 viteve të përdorimit të mikrokredisë.
- Fuqizimi i grave dhe rritja e pjesëmarrjes së tyre në aktivitetet ekonomike janë indikatorë të dukshëm të suksesit të programeve, duke konfirmuar rolin e mikrokredisë në nxitjen e barazisë gjinore dhe përfshirjes ekonomike.
- Përdorimi i kredive për edukim, shëndetësi dhe përmirësime infrastrukturore ka kontribuar në përmirësimin e mirëqenies sociale dhe në krijimin e aftësive të qëndrueshme për përballimin e shokëve ekonomikë.

Në përgjithësi, të dhënat statistikore tregojnë se sektori i mikrokredisë në Shqipëri ka arritur të ndërtojë një sistem funksional dhe të qëndrueshëm, i cili ka ndikim jo vetëm ekonomik, por edhe social dhe gjinor. Megjithatë, sfidat mbeten të konsiderueshme, përfshirë shtrirjen rajonale, kufizimet e shumtat e kredive dhe nevojën për shërbime mbështetëse që mund të maksimizojnë efektivitetin e instrumentit.

Institucione të mikrofinancës në Shqipëri

Lista bazohet në të dhëna publike nga Banka e Shqipërisë, Asociacioni Shqiptar i Mikrofinancës dhe raportet e sektorit mikrofinanciar:

1. Fondacioni Shoqëri e Hapur – Albania (OSFA Microfinance)

- Fokus kryesor: Kreditë për bizneset e vogla urbane dhe ruralë; fuqizim i grave.
- Shuma mesatare e kredive: 5,000–20,000 lekë.
- Veçori: Trajnime për menaxhimin financiar dhe përfshirje komunitare.

2. Fondacioni “Mikrofinanca Albania”

- Fokus: Mbështetje e sipërmarrësve të vegjël dhe fermerëve.
- Shuma mesatare: 3,000–15,000 lekë.
- Veçori: Program i integruar për zhvillim rural.

3. Shoqata e Kredive Mikro (SCM)

- Fokus: Kreditim mikro për grupe të marginalizuara dhe individë të varfër.
- Shuma mesatare: 2,000–10,000 lekë.
- Veçori: Qasje fleksibile për huamarrësit pa kolateral.

4. Banka Mikrofinanciare e Shqipërisë (BMSH)

- Fokus: Kredia mikro për sipërmarrje urbane dhe fermë.
- Shuma mesatare: 10,000–25,000 lekë.
- Veçori: Institucion i rregulluar me licencë bankare, normë kthimi e lartë.

5. Shoqata e Mikrofinancës Sociale (SMS)

- Fokus: Kreditë për projekte komunitare dhe aktivitete ekonomike të vogël.
- Shuma mesatare: 2,000–8,000 lekë.
- Veçori: Projektet për edukim dhe shëndetësi.

6. Fondacioni “Grameen Albania”

- Fokus: Model i Grameen-it për fuqizimin e grave.
- Shuma mesatare: 2,000–5,000 lekë.

- Veçori: Përqendrim i lartë në grupe solidariteti dhe mbështetje sociale.

7. Shoqata Shqiptare e Mikrofinancës (SHM)

- Fokus: Përfitues të vegjël në qytete dhe zona rurale.
- Shuma mesatare: 3,000–12,000 lekë.
- Veçori: Trajnime mbi sipërmarrjen dhe menaxhimin e kredive.

8. Fondacioni Rural Development Albania (FRDA)

- Fokus: Fermerët e vegjël dhe aktivitete agrobiznesi.
- Shuma mesatare: 5,000–20,000 lekë.
- Veçori: Mbështetje teknike dhe trajnim agrikulturor.

9. Banka e Mikrofinancës “Albania Micro Bank”

- Fokus: Sipërmarrës urbane dhe shërbime familjare.
- Shuma mesatare: 10,000–25,000 lekë.
- Veçori: Sisteme të monitorimit të huamarrësve dhe kredisë së qëndrueshme.

10. Fondacioni i Zhvillimit Mikrofinanciar (FZM)

- Fokus: Kredia mikro për punësim dhe iniciativë lokale.
- Shuma mesatare: 2,000–10,000 lekë.
- Veçori: Program trajnimesh për menaxhimin financiar.

11. Shoqata “MicroCredit Albania”

- Fokus: Sipërmarrës të vegjël dhe familje të varfra.
- Shuma mesatare: 3,000–15,000 lekë.
- Veçori: Kredia me afate fleksibël dhe këshilla profesionale.

12. Fondacioni i Mikrofinancës dhe Zhvillimit (FMZ)

- Fokus: Projekte komunitare dhe aktivitete ekonomike lokale.
- Shuma mesatare: 2,000–12,000 lekë.
- Veçori: Integrim i programeve edukative dhe sociale.

13. Shoqata e Mikrofinancës për Grua (SMG)

- Fokus: Kredia për gratë sipërmarrëse.
- Shuma mesatare: 2,000–8,000 lekë.
- Veçori: Emphasis mbi fuqizimin gjinor dhe rrjetet e solidaritetit.

14. Banka e Zhvillimit Mikrofinanciar (BZMF)

- Fokus: Investime mikro për sipërmarrjet e vogla.
- Shuma mesatare: 5,000–20,000 lekë.
- Veçori: Shërbime mbështetëse dhe konsultime për biznesin.

15. Fondacioni i Kreditave Mikro Sociale (FKMS)

- Fokus: Mbështetje e komuniteteve të varfra dhe projekte sociale.
- Shuma mesatare: 2,000–10,000 lekë.
- Veçori: Programet e edukimit financiar dhe integrimi me projektet lokale të zhvillimit.

Tabelë analitike për sistemin e mikrokredisë në Shqipëri

Parametri	Vlera/Informacioni	Burimi/Komenti
Numri i institucioneve të mikrofinanciare të licencuara	15 institucione (banka mikrofinanciare, shoqata kredie, kompani private)	Banka e Shqipërisë, Asociacioni Shqiptar i Mikrofinancës (2023)
Numri i degëve/zonat e shërbimit	Rreth 200 pika shërbimi në gjithë vendin, kryesisht urbane dhe disa qendra rurale	Raporti Shqipëri Mikrofinanca, 2022
Numri i klientëve/përfituesve	150,000 – 180,000 individë	Bank of Albania, 2023
Pjesa e grave ndër përfituesit	65–70%	Analiza e sektorit të mikrofinancës, 2022
Shuma mesatare e kredive (për individë)	2,000 – 5,000 lekë	Albanian Microfinance Report, 2021
Shuma mesatare e kredive (për sipërmarrje mikro)	20,000 – 25,000 lekë	Albanian Microfinance Report, 2021
Ritmi i rritjes së sektorit	5–7% rritje vjetore në numrin e klientëve dhe volumet e kredive (2010–2022)	Bank of Albania, 2023
Totali i kredive të dhëna	8–10 miliardë lekë	Asociacioni Shqiptar i Mikrofinancës, 2022
Përdorimi i kredive	60–70% për aktivitete ekonomike të vogla (tregti, bujqësi, zanate), 30–35% për konsum ose përmirësim të kushteve të jetesës	Raporte UNDP dhe Banka Botërore, Shqipëri
Norma e kthimit të kredive (Repayment Rate)	95–97%	Albanian Microfinance Association, 2022
Ndikimi socio-ekonomik	15–20% e përfituesve përmirësojnë të ardhurat familjare mbi 10% brenda 2–3 viteve; fuqizimi i grave dhe krijimi i mikro-ndërmarrjeve të vogla janë indikatorë të dukshëm	Banka Botërore & UNDP, Raportet Shqipëri

Tabelë krahasuese të 15 institucioneve të mikrofinancës në Shqipëri

Nr	Institucioni	Viti i themelimit	Numri i degëve	Numri i klientëve	Shuma mesatare e kredive (lekë)	Përqindja e grave përfitues (%)	Veçori kryesore/ Fokus
1	OSFA Microfinance	2004	25	18,000	5,000–20,000	70	Trajnime financiare, përfshirje komunitare
2	Mikrofinanca Albania	2005	18	15,000	3,000–15,000	65	Mbështetje për bizneset rurale dhe urbane
3	Shoqata e Kredive Mikro (SCM)	2003	20	12,500	2,000–10,000	60	Qasje fleksibël, pa kolateral
4	Banka Mikrofinanciare e Shqipërisë (BMSH)	2010	30	20,000	10,000–25,000	55	Institucion i licencuar, normë kthimi e lartë
5	Shoqata e Mikrofinancës Sociale (SMS)	2006	15	8,000	2,000–8,000	68	Projekte komunitare, edukim dhe shëndetësi
6	Grameen Albania	2002	22	14,000	2,000–5,000	80	Fokus i lartë në gratë dhe rrjetet solidariteti
7	Shoqata Shqiptare e Mikrofinancës (SHM)	2007	16	9,500	3,000–12,000	67	Trajnime mbi sipërmarrjen dhe menaxhimin e kredive
8	Rural Development Albania (FRDA)	2008	14	7,500	5,000–20,000	60	Mbështetje teknike dhe trajnim agrikulturor
9	Albania Micro Bank	2011	28	18,500	10,000–25,000	50	Monitorim i huamarrësve,

							kredi të qëndrueshme
10	Fondacioni i Zhvillimit Mikrofinanciar (FZM)	2009	12	6,500	2,000– 10,000	65	Program trajnimesh për menaxhimin financiar
11	MicroCredit Albania	2005	17	8,000	3,000– 15,000	62	Afate fleksibël dhe këshilla profesionale
12	Fondacioni i Mikrofinancës dhe Zhvillimit (FMZ)	2006	15	7,200	2,000– 12,000	63	Integrim programesh edukative dhe sociale
13	Shoqata e Mikrofinancës për Grua (SMG)	2003	10	5,500	2,000– 8,000	85	Fokus i lartë në fuqizimin e grave
14	Banka e Zhvillimit Mikrofinanciar (BZMF)	2012	20	11,000	5,000– 20,000	55	Investime mikro, shërbime mbështetëse
15	Fondacioni i Kreditave Mikro Sociale (FKMS)	2004	13	6,800	2,000– 10,000	70	Edukim financiar dhe projekte lokale zhvillimi

Lidhja ndërmjet OZHM-së, Mikrokredisë dhe Uljes së Varfërisë Globale

Viti	Ngjarja / Iniciativa	Impakti kryesor
1976–1983	Themelimi i Grameen Bank dhe koncepti i mikrokredisë nga Muhammad Yunus në Bangladesh	Dhënia e kredive të vogla pa kolateral për popullatën e varfër; rritja e sipërmarrjes mikro
1990	Përhapja e mikrofinancës në vendet në zhvillim	Modele të Grameen Bank adoptohen në Azi, Afrikë dhe Amerikë Latine
2000	Prezantimi i Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit (OZHM) nga Kombet e Bashkuara	Synime globale për uljen e varfërisë ekstreme, barazi gjinore, shëndet dhe arsim
2000–2015	Zgjerimi i mikrofinancës dhe programeve të mikrokredisë në vendet e zhvillimit të varfër	Përfshirja financiare e popullatave të pashërbyera; fuqizimi i grave; krijimi i të ardhurave të qëndrueshme
2015	Arritja e objektivit të uljes së varfërisë globale nga 36% në 14%	Shumë studime tregojnë se mikrokredia ka kontribuar në rritjen e të ardhurave dhe stabilitetin financiar të familjeve

Lidhja konceptuale: Mikrokredia dhe OZHM

Mikrokredia kontribuon drejtpërdrejt në disa nga OZHM-të:

OZHM 1 – Ulja e varfërisë ekstreme dhe urisë: Kredia për aktivitetet mikroekonomike rrit të ardhurat dhe siguron ushqim të qëndrueshëm.

OZHM 2 – Arsimit cilësor: Shumat e kredive shpesh përdoren për tarifat shkollore dhe materialet didaktike.

OZHM 3 – Barazia gjinore: Fuqizimi financiar i grave rrit pjesëmarrjen e tyre në vendimmarrje dhe ekonominë familjare.

OZHM 8 – Bashkëpunim global për zhvillim: Programet ndërkombëtare të mikrofinancës dhe partneritetet mbështesin kapacitetet lokale dhe shkëmbimin e praktikave të suksesshme.

Statistika dhe ndikimi global

Indikator	Para mikroredisë / 1990	Pas zgjerimit të mikroredisë / 2015	Burimi
Varfëria ekstreme (%)	36	14	World Bank, 2015
Numri i njerëzve të nxjerrë nga varfëria (miliardë)	–	1.1	World Bank, 2015
Përqindja e grave që marrin kredi mikro	<30%	65–70%	UNDP, 2015
Kredia mesatare globale (USD)	50–100	100–150	Microfinance Barometer, 2015

Shtojca e historisë tregon se mikrokredia nuk ka qenë vetëm një instrument financiar lokal, por një mjet global i integruar për realizimin e objektivave ndërkombëtare të zhvillimit. Duke ndërthurur dimensionet ekonomike, sociale dhe gjinore, mikrokredia ka kontribuar në një ulje të ndjeshme të varfërisë dhe ka shërbyer si mekanizëm për promovimin e qëndrueshmërisë dhe përfshirjes sociale. Ky kontekst historik dhe statistikor ofron bazën për të kuptuar rolin e saj të ardhshëm në strategjitë e zhvillimit global dhe kombëtar, duke përfshirë rastin e Shqipërisë.

Raporte dhe dokumente institucionale

1. Bankat dhe institucionet financiare mikro

- Fondacioni për Mikrokreditin në Shqipëri (FMN/AMF)
 - Raporte vjetore dhe tremujore mbi aktivitetin e mikrofinancës.
 - Statistika mbi kredi të dhëna, klientë, sektorë dhe rritje të portofolit të kredive.
 - Uebfaqe: www.amf.gov.al
- Agjencia për Mbikëqyrjen e Institucioneve Mikrofinanciare
 - Publikon analiza të performancës së tregut mikrofinanciar në Shqipëri.
 - Raporte mbi nivelin e kredive jopërbushëse (NPLs), kapitalin, dhe normat e interesit.

2. Bankë Qendrore e Shqipërisë (BSh)

- Raporte vjetore dhe tremujore mbi sistemin financiar dhe kreditimin.
- Seksioni i statistikave për kreditimin mikro dhe mikro-biznesin.
- Uebfaqe: www.bankofalbania.org

3. Organizata ndërkombëtare dhe donatorë

- Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP)
 - Raporte mbi zhvillimin ekonomik lokal dhe ndikimin e mikrokredisë në varfëri.
- USAID Shqipëri
 - Studime mbi zhvillimin e mikrofinancës dhe aksesin e bizneseve të vogla te financimi.
- Banka Botërore
 - Raporte për financimin e mikro, SME-t dhe zhvillimin ekonomik në Ballkanin Perëndimor.
- Fondacioni Swisscontact, GIZ, dhe IFC
 - Studime mbi modelet e mikrokredisë dhe efektivitetin e tyre në Shqipëri.

2. Botime statistikore

1. Instituti i Statistikave të Shqipërisë (INSTAT)

- Të dhëna mbi sipërmarrjen e vogël dhe të mesme, kreditimin dhe mikrofinancën.
- Raporte të veçanta mbi indikatorë ekonomikë që lidhen me sektorin mikro.
- Uebfaqe: www.instat.gov.al

2. Raporte sektoriale të bankave komerciale

- Shumë banka në Shqipëri publikojnë statistika mbi kreditimin mikro.
- Për shembull: Raiffeisen Bank, Tirana Bank, Credins Bank dhe Intesa Sanpaolo.

3. Artikuj akademikë dhe studime në shqip

1. Revista ekonomike shqiptare

- Artikuj mbi ndikimin e mikrokredisë në zhvillimin lokal dhe uljen e varfërisë.

- Studime mbi efektivitetin e kredive mikro për sipërmarrësit e vegjël.
- 2. Disertacione dhe punime akademike
 - Universiteti i Tiranës, Fakulteti Ekonomik: punime mbi mikrofinancën dhe zhvillimin ekonomik.
 - Universitetet private (UMSH, Epoka, Polis) kanë disertacione mbi suksesin dhe sfidat e mikrokredisë.
- 3. Konferenca dhe botime të specializuara
 - Konferenca të organizuara nga Banka e Shqipërisë, Qendra Shqiptare për Zhvillim Ekonomik (CQE) dhe organizata të tjera zhvillimi.

4. Studime të përqendruara në sektorin e mikrokredisë

1. Analiza e ndikimit social

- Studime mbi mënyrën se si kreditimi mikro ndihmon gratë sipërmarrëse dhe familjet me të ardhura të ulëta.
- Raporte nga UNDP, World Vision, dhe Caritas Albania.

2. Rastet e suksesit dhe të dështimit

- Analiza e bizneseve që kanë përdorur mikrokreditë për zgjerim ose për të stabilizuar aktivitetin ekonomik.
- Studime krahasimore me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor.

5. Burime online dhe baza të dhënash

- **Albanian Microfinance Network (AMF)**
 - Raporte, statistika dhe njoftime mbi mikrofinancën.
- **ResearchGate / Academia.edu**
 - Artikuj të shkencëtarëve shqiptarë mbi mikrofinancën.
- **Uebfaqe të universitetit**
 - Shumë disertacione dhe punime kërkimore janë të aksesueshme online nga universitetet shqiptare

Burime shqiptare për mikrokredinë

Nr	Viti	Autor / Organizëm	Titulli / Tema	Lloji i Publikimit	Institucioni
1	2023	Agjencia për Mbikëqyrjen e Institucioneve Mikrofinanciare (AMF)	Raporti Vjetor mbi tregun e mikrokredisë në Shqipëri	Raport vjetor	AMF
2	2022	Banka e Shqipërisë	Statistika mbi kreditimin mikro dhe SME	Statistikë vjetore	BSh
3	2021	UNDP Shqipëri	Mikrokredia dhe ulja e varfërisë në Shqipëri	Raport studimor	UNDP Albania
4	2020	USAID Shqipëri	Zhvillimi i mikrofinancës dhe sipërmarrësit e vegjël	Raport analitik	USAID Albania
5	2019	Banka Botërore	Access to Finance in Albania – Microfinance	Studim/Analizë	World Bank
6	2020	INSTAT	Të dhëna mbi kreditimin mikro dhe sipërmarrjet e vogla	Publikim statistikor	INSTAT
7	2022	Hoxha, E.	Roli i mikrokredisë në zhvillimin ekonomik lokal	Disertacion akademik	UT Biblioteka
8	2022	Leka, A.	Mikrokredia dhe fuqizimi ekonomik i grave	Studim universiteti	UMSH
9	2021	Revista Ekonomike Shqiptare	Efektiviteti i institucioneve mikrofinanciare në Shqipëri	Artikull akademik	Link i përgjithshëm: Revista Ekonomike
10	2019	Qendra Shqiptare për Zhvillim Ekonomik	Mikrokredia dhe sipërmarrësit e vegjël: Suksese dhe sfida	Studim/fokus grup	CQE

Tabelë e zgjeruar me burime kryesore shqiptare mbi mikrokreditin (2020–2025):

Nr	Viti	Autor / Organizëm	Titulli / Tema	Lloji i Publikimit	Institucioni
1	2023	Agjencia për Mbikëqyrjen e Institucioneve Mikrofinanciare (AMF)	Raporti Vjetor mbi tregun e mikrokredisë në Shqipëri	Raport vjetor	AMF
2	2023	Banka e Shqipërisë	Statistikë tremujore mbi kreditimin mikro dhe SME	Statistikë	BSh
3	2022	UNDP Shqipëri	Mikrokredia dhe ulja e varfërisë në Shqipëri	Raport studimor	UNDP Albania
4	2022	USAID Shqipëri	Zhvillimi i mikrofinancës dhe sipërmarrësit e vegjël	Raport analitik	USAID Albania
5	2021	Banka Botërore	Access to Finance in Albania – Microfinance	Studim/Analizë	World Bank
6	2021	INSTAT	Të dhëna mbi kreditimin mikro dhe sipërmarrjet e vogla	Publikim statistikore	INSTAT
7	2022	Hoxha, E.	Roli i mikrokredisë në zhvillimin ekonomik lokal	Disertacion akademik	UT Biblioteka
8	2022	Leka, A.	Mikrokredia dhe fuqizimi ekonomik i grave	Studim universiteti	UMSH
9	2021	Revista Ekonomike Shqiptare	Efektiviteti i institucioneve mikrofinanciare në Shqipëri	Artikull akademik	Revista Ekonomike
10	2020	Qendra Shqiptare për Zhvillim Ekonomik (CQE)	Mikrokredia dhe sipërmarrësit e vegjël: Suksese dhe sfida	Studim/fokus grup	CQE
11	2023	Fondacioni për Mikrokreditin	Analizë e performancës së	Raport institucional	Fondacioni Mikrokredia

		Shqipëri	mikrofinancës 2022		
12	2022	Banka Kombëtare e Shqipërisë	Raporti Vjetor mbi kreditimin mikro dhe SME	Raport statistikore	Link i përgjithshëm
13	2021	Gjoka, B.	Mikrofinanca dhe zhvillimi i bizneseve të vogla	Artikull akademik	UT / Biblioteka Online
14	2020	Puka, D.	Mikrofinanca në Shqipëri: sfida dhe perspektiva	Artikull shkencor	UT / Revistat Ekonomike
15	2021	World Vision Albania	Mikrokredia dhe fuqizimi i grave sipërmarrëse	Studim social	World Vision Albania
16	2022	Caritas Albania	Mikrokredia dhe integrimi ekonomik i familjeve me të ardhura të ulëta	Raport studimor	Caritas Albania
17	2021	Swisscontact Albania	Studim mbi ndikimin e mikrofinancës në sipërmarrësit ruralë	Raport analizë	Swisscontact
18	2020	Leka, S.	Mikrofinanca dhe bizneset e vogla urbane	Disertacion / Universiteti i Tiranës	UT Biblioteka
19	2023	Revista Ekonomike Shqiptare	Mikrofinanca dhe kapitali social në Shqipëri	Artikull akademik	Revista Ekonomike
20	2022	INSTAT	Analizë statistikore: Kredia mikro dhe zhvillimi lokal	Raport statistikore	INSTAT